

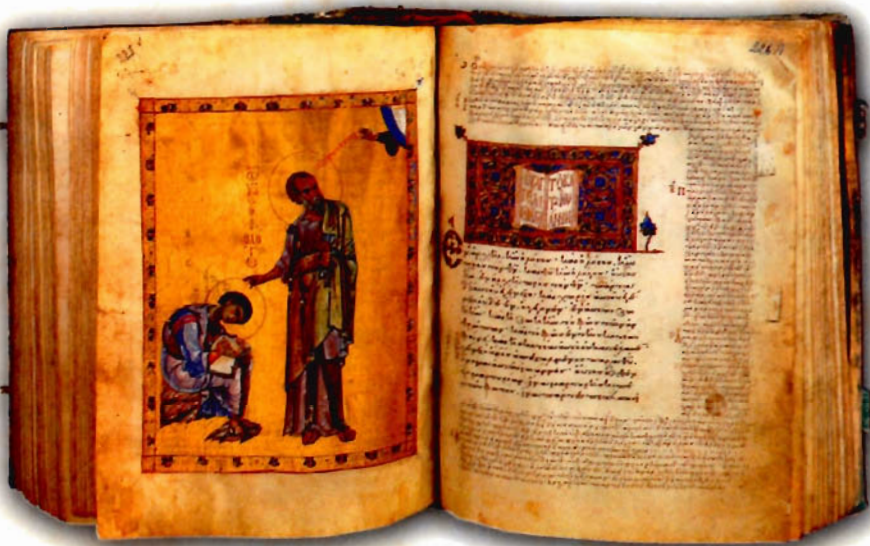

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας

8η ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

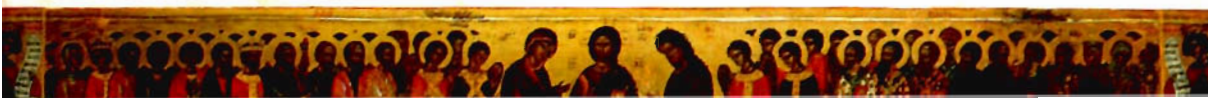
Πάτμος, 28 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 2001

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2002

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

8η ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Εξώφυλλο:

*Ο ευαγγελιστής Ιωάννης με τον Πρόχορο και η αρχή του κατά Ιωάννην Ευαγγελίου.
Τετραεὐάγγελο, Μονή Διονυσίου.*

Μεγάλη Δέηση και Άγιοι Πάντες, Σχήτη Αγίας Άννης.

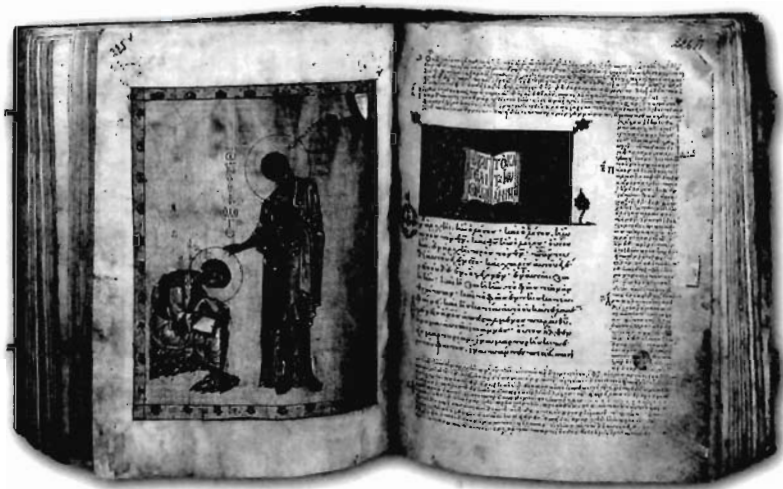

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας

8η ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Πάτμος, 28 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 2001

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2002

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

Α Ρ Μ Ε Ν Ι Α

Voskanyan Gagik, Βουλευτής
Mkrtchian Misak, Βουλευτής
Gasparian Gegham, Βουλευτής

Α Υ Σ Τ Ρ Α Λ Ι Α

Θεοφάνους Θεοφάνης, Βουλευτής
Χατζησοτέργιος Ιωάννης, Βουλευτής
Σουρής Γεώργιος, Βουλευτής
Σάμιος Δημήτριος, Βουλευτής
Θεοφάνους Ανδρέας, Βουλευτής
Φώτιος Μιχαήλ, Βουλευτής
Κότσιρας Νικόλαος, Βουλευτής

Β Ο Υ Λ Γ Α Ρ Ι Α

Kitov Borislav, Βουλευτής
Milenova Elisaveta, Σύμβουλος

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Α

Chikhradze Juri, Βουλευτής
Nadiredze Eldar, Βουλευτής

Ε Λ Λ Α Δ Α

Παπαθεμελής Άγγελος - Στυλιανός,
Γενικός Γραμματέας της ΔΣΟ
Κατσαρός Νικόλαος, Βουλευτής
Γεωργακόπουλος Δημήτριος,
Βουλευτής
Αλαμπάνος Δημήτριος, Βουλευτής
Παπανικολάου Ελευθέριος,
Βουλευτής

Ε Σ Θ Ο Ν Ι Α

Pelisaar Georg, Βουλευτής
Andrejev Victor, Βουλευτής

Κ Α Ζ Α Κ Σ Τ Α Ν

Kotovic B.N., Βουλευτής

Κ Υ Π Ρ Ο Σ

Καρράς Αντώνης, Βουλευτής
Σοφοκλής Φυττής, Βουλευτής
Χατζηγιάννη Εύη, Γραμματέας

Λ Ε Τ Τ Ο Ν Ι Α

Bartasevics Alexandrs, Βουλευτής
Seiksts Antons, Βουλευτής
Klementjevs Andrejs, Βουλευτής

Λ Ε Υ Κ Ο Ρ Ω Σ Ι Α

Marakin Victor, Βουλευτής
Kotliarov Igor, Βουλευτής
Ms Okruzhnaya Svetlana, Βουλευτής

Λ Ι Θ Ο Υ Α Ν Ι Α

Madvedev Nikolaj, Βουλευτής
Papovas Petras, Βουλευτής
Poplavski Aleksander, Βουλευτής

Μ Ο Δ Δ Α Β Ι Α

Silvestru Petru, Βουλευτής

Ο Δ Δ Α Ν Δ Ι Α

Αποστόλου Αθανάσιος, Βουλευτής

Ο Υ Κ Ρ Α Ν Ι Α

Borzykh Olexandr Ivanovic,
Βουλευτής
Ms Markovska Nina Stepanova,
Βουλευτής
Movchan Pavlo Mihailovits,
Βουλευτής
Ms Samoilyk Katerina, Βουλευτής

Π Ο Λ Ω Ν Ι Α

Plewa Sergius, Βουλευτής

Ρ Ο Υ Μ Α Ν Ι Α

Lapusan Alexandru, Βουλευτής
Nadejde Vlad, Βουλευτής

Ρ Ω Σ Ι Α

Zorkaltsev Victor, Πρόεδρος
της Γενικής Συνέλευσης της ΔΣΟ
Medvedev Vladimir, Βουλευτής
Davydov Alexander, Βουλευτής
Alexeev Valery, Σύμβουλος ΔΣΟ
Ms Gloushenko Kira, Γραμματέας
Alexeev Dennis, expert

Σ Ο Υ Η Δ Ι Α

Παπαδόπουλος Νίκος, Βουλευτής

Ε Υ Ρ Ω Π Α Ϊ Κ Η Ε Ν Ω Σ Η

Διαμαντοπούλου Άννα,
Επίτροπος Ευρωπαϊκής Ένωσης
Gargani Giuseppe,
European Parliament

ΕΙΔΙΚΟΙ

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ

Σχοιναράκη Ευαγγελία,
Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής
Επιτροπής Θρησκευμάτων
και Ορθοδοξίας
Εμμανουήλ Επίσκοπος Ρηγίου,
Εκπρόσωπος του Οικουμενικού
Πατριαρχείου

Χατζηνικολάου Νικόλαος,
Αρχιμανδρίτης, Πρόεδρος
της Ειδικής Επιτροπής Βιοηθικής
της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας
της Ελλάδος

Παπαδερός Αλέξανδρος,
Ορθόδοξος Ακαδημία Κρήτης

Χατζηφώτης Γιάννης, Εκπρόσωπος
της Εκκλησίας της Ελλάδος

Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ε Ι Α

Μήλιου Νάγια, Γραμματεία ΔΣΟ
Δημητριάδου Αμαλία,
Γραμματεία ΔΣΟ

Παρίσης Γεώργιος,
Γραμματεία ΔΣΟ

Καρατζά Δέσποινα,
Γραμματεία ΔΣΟ

Μυγδάλης Κώστας,
Σύμβουλος ΔΣΟ

Δ Ι Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Σ

Δρόσου Βίκυ

Παγωμένου Μαρία

Πατροννόβα Όλγα

Παυλίδης Περικλής

Shpileenko Dmitry

Vassiliadis Vladim

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Πέμπτη, 28 Ιουνίου

- 14.00 Άφιξη συμμετεχόντων στο διεθνές αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» και μεταφορά τους στο λιμάνι του Πειραιά.
Αναχώρηση για την Πάτμο.
- 23.00 **Άφιξη στην Πάτμο.**

Παρασκευή, 29 Ιουνίου

- 10.00-11.15 **Τελετή έναρξης.**
Εναρκτήρια Προσευχή.
Ωδή εις την Αποκάλυψιν του Ιωάννου. Παρουσίαση από τον Δρ. Α. Παπαδερό.
Χαιρετισμός του Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης κ. Victor Zorkaltsev.
Κήρυξη έναρξης εργασιών από τον Πρόεδρο της Βουλής, κ. Απόστολο Κακλαμάνη.
Καλωσόρισμα του Δημάρχου Πάτμου, κ. Ματθαίου Μελλιανού.
Μήνυμα της Αυτού Θειοτάτης Παναγιώτητος του Οικουμενικού Πατριάρχη κκ. Βαρθολομαίου, το οποίο θα αναγνώσει ο Σεβασμιότατος Επίσκοπος Ρηγίου, κ. Εμμανουήλ.
Χαιρετισμοί εκπροσώπων των πολιτικών κομμάτων και λοιπών φορέων.
Ομιλία του Γενικού Γραμματέα της ΔΣΟ, κ. Στυλιανού - Άγγελου Παπαθεμελή.

- 11.30-13.30 Εισήγηση επί του κεντρικού θέματος του μέλους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αρμόδιας για τις Κοινωνικές Υποθέσεις και την Απασχόληση, κας Άννας Διαμαντοπούλου.
- 13.30-15.30 Γεύμα του Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης, κ. Victor Zorkaltsev και του Γενικού Γραμματέα, κ. Στυλιανό - Άγγελου Παπαθεμελή προς τιμήν των συνέδρων.
- 18.30 **Επανάληψη εργασιών.**
Ομιλία του Προέδρου της ειδικής συνοδικής Επιτροπής επί της Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αρχιμανδρίτου Νικολάου Χατζηνικολάου με θέμα: *Σύγχρονος προβληματισμός του Ορθοδόξου χώρου γύρω από τα διλήμματα της Βιοηθικής;*
Συζήτηση.
- 20.00 **Λήξη εργασιών της 1ης ημέρας.**
Ξενάγηση στην πόλη της Πάτμου.
- 21.00 **Δείπνο.**

Σάββατο, 30 Ιουνίου

- 10.30-11.30 **Έναρξη εργασιών.**
Εισήγηση του Γενικού Γραμματέα, κ. Στυλιανού - Άγγελου Παπαθεμελή, με θέμα: *Οι προοπτικές δραστηριοποίησης της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας στα εκτός Ευρώπης Κοινοβούλια.*
Συζήτηση.
- 14.00-15.30 **Γεύμα.**
- 18.00 **Επανάληψη εργασιών.**
Συνέχεια της συζήτησης επί του κεντρικού θέματος.

Οικονομικός απολογισμός του παρελθόντος έτους από τον Βουλευτή - Ταμία, κ. Δημήτριο Γεωργακόπουλο και ψήφιση νέου προϋπολογισμού.

Ψηφίσματα.

19.30-21.00

Εκλογή Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης, Γενικού Γραμματέα και μελών της Γραμματείας, μελών των Επιτροπών.

21.30

Δείπνο Δημάρχου της Πάτμου, κ. Ματθαίου Μελιανού.

Κυριακή, 1 Ιουλίου

07.30

Αναχώρηση από τα ξενοδοχεία για το σπήλαιο της Αποκαλύψεως του Ιωάννου.

08.30-10.00

Θεία Λειτουργία.

10.30

Μετάβαση στην Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου.

Ξενάγηση.

12.30

Αναχώρηση για περιήγηση του νησιού.

14.00-15.30

Γεύμα.

21.30

Επιβίβαση στο πλοίο με προορισμό το λιμάνι του Πειραιά.

Δευτέρα, 2 Ιουλίου

08.00

Αφιξη στο λιμάνι του Πειραιά και μεταφορά προς το Διεθνές Αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος».

Αναχωρήσεις συνέδρων.

Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων, κ. Απόστολος Καζλαμάνης και η Επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κα Άννα Διαμαντοπούλου μεταξύ των συνέδρων της 8ης Ετήσιας Γενικής Συνέλευσης της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας στην Πάτμο.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001

Π Ρ Ω Ι Ν Η Σ Υ Ν Ε Δ Ρ Ι Α Σ Η

ΒΙΚΤΩΡ ΖΟΡΚΑΛΤΖΕΦ, *Βουλευτής Ρωσικής Δούμας,
Πρόεδρος Γενικής Συνέλευσης ΔΣΟ*

Θεοφιλέστατε, αξιότιμε κ. Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων κ. Κακλαμάνη, αξιότιμη κ. Άννα Διαμαντοπούλου επίτροπε της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αξιότιμη κ. Παπαθεμελή Γεν. Γραμματέα της ΔΣΟ, αξιότιμοι κύριοι εκπρόσωποι των χωρών μελών της ΔΣΟ, αξιότιμες κύριες και κύριοι, αρχίζουμε τις εργασίες της Γενικής Συνελεύσεώς μας και δίδουμε ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός της παρουσίας στον χώρο αυτό του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων, στον οποίο δίνουμε τον λόγο για να κηρύξει την έναρξη των εργασιών μας.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ, *Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων*

Κύριε Πρόεδρε, θεοφιλέστατε, άγιε καθηγούμενε, κύρια επίτροπε της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι, κύριες και κύριοι, αποτελεί ιδιαίτερη χαρά για μένα η παρουσία μου σήμερα εδώ και η τιμή που μου δίνεται να κηρύ-

ξω την έναρξη των εργασιών της 68ης Γενικής Συνέλευσης της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας. Η 68η Γενική Συνέλευση συμπέπει με μια χρονική στιγμή που η ανθρωπότητα αγωνιά για το μέλλον της και ταλανίζεται από κρίσιμα και καιρία προβλήματα, οικολογίας, βιοηθικής, έκπτωσης αξιών. Πρόκειται ουσιαστικά για προβλήματα καθοριστικά για τη συνύπαρξη των ανθρώπων και την διαμόρφωση των κοινωνιών τους με τρόπο δημοκρατικό, και σε συνθήκες σεβασμού της ανθρωπίνης ύπαρξης και αξιοπρέπειας. Η διοργάνωση της Γενικής Συνέλευσης φέτος στην Πάτμο, υποδηλώνει με τρόπο συμβολικό, το μήνυμα που επιδιώκουμε να στείλουμε σε όλον τον κόσμο. Μήνυμα της αποκαλυπτικής αλήθειας ότι η αγάπη, η αποδοχή, ο σεβασμός του άλλου πέρα από φυλή ή εθνότητα, πολιτικές, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, συνιστά τη μόνη οδό εξανθρωπισμού του κόσμου. Η σύγχρονη πραγματικότητα της Ευρώπης, προσδιορίζεται από ποικιλία πολιτικών, κοινωνικών και πνευματικών ζυμώσεων. Διαπιστώνεται η τάση αφύπνισης ή και έκρηξης ποικίλων εθνικισμών, για την αναμόχλευση των οποίων χρησιμοποιείται ακόμα και η ομολογιακή πολυδιάσπαση των ευρωπαϊκών λαών, για να αποδυναμωθεί το όραμα της ειρηνικής και ισότιμης συμβίωσής τους στο «κοινό ευρωπαϊκό σπίτι». Η κατάσταση αυτή ερεθίζει απωθημένες ιστορικές μνήμες ομολογιακού ανταγωνισμού και απειλεί την κοινή προσπάθεια για την ενότητα, όχι μόνο των χριστιανικών αλλά όλων των λαών, ιδιαίτερα των Βαλκανίων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και την ειρηνική τους συμβίωση σ' ένα πολυπολιτισμικό σύνολο.

Η ορθοδοξία υπήρξε πράγματι κατά την ιστορία η κύρια πηγή μορφοποίησης της κοινής πνευματικής κληρονομιάς της Ευρώπης, όχι μόνο γιατί αξιοποίησε δημιουργικά τον πλούτο της κλασικής ελληνικής διανόησης αλλά και γιατί με ιδιαίτερο σεβασμό διέσωσε τις ιδιαίτερες παραδόσεις των ορθόδοξων λαών. Ο σεβασμός αυτός στις ιδιαίτερες παραδόσεις, **στο διαφορετικό**, αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της ορθόδοξης αντίληψης και πυρήνα της χριστιανικής σκέψης. Αυτό το πανανθρώπινο μήνυμα καλείται η ορθόδοξη αντίληψη να φέρει όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, προβάλλοντας το ιδεώδες της ειρήνης και της αποφυγής της βίας, την ανάγκη αντιμετώπισης της φτώχειας και της στέρησης, το χρέος θεραπείας κάθε μίστιγας του ανθρώπου. Ακριβώς για τον λόγο αυτό, επειδή η αποστολή της ορθόδοξης αντίληψης είναι οικουμενική, είναι σωστή η απόφαση που έλαβε η Ευρωπαϊκή Διακοινοβουλευτική Συνέλευση της Ορθοδοξίας στη Βαρσοβία, να διευρυνθεί σε επίπεδο παγκόσμιο καλώντας συναδέλφους μας από όλο τον κόσμο να ενώσουν μαζί μας τις προσπάθειές τους. Η απόφαση εκείνη καθίσταται σήμερα και για έναν άλλο λόγο επίκαιρη, αφού και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει την διεύρυνσή της με τη συμμετοχή και άλλων χωρών. Βέβαια, το τελικό και πανευρωπαϊκό όραμα όλων των λαών, όλων των πολιτών της γηραιάς μας ηπείρου, είναι μια ένωση που θα ξεκινάει από τον Ατλαντικό και θα φθάνει στα Ουράλια. Αυτή θα πρέπει να είναι η Ευρώπη, όχι μόνο των οραμάτων μας αλλά και της εργώδους προσπάθειας όλων μας. Είναι δυστυχώς τραγικό να διαπιστώνουμε ότι στις γειτονικές μας χώρες, που μάλιστα επιθυμούν να γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συμμερίζονται αυτό το πανευρωπαϊκό όραμα, όπως πιο πριν το προσδιόρισα, παραβιάζονται κατά τρόπο κατάφορο τα ανθρώπινα δικαιώματα και καταστρατηγείται κάθε έννοια σεβασμού του ανθρώπου.

Την ίδια στιγμή σε μια άλλη χώρα της περιοχής μας, την Κύπρο, γινόμαστε μάρτυρες μιας συνεχιζόμενης τουρκικής στρατιωτικής κατοχής που συνεπιφέρει τα μεγάλα προβλήματα των αγνοούμενων της εισβολής, των προσφύγων αλλά και της καταστροφής των αρχαίων και των βυζαντινών χριστιανικών μνημείων της μεγαλονήσου, που αποτελούν κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας. Αυτό που με φρίκη καταδικάζει η ανθρωπότητα σήμερα, ως έργο των φανατικών Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, γίνεται εδώ και είκοσι πέντε χρόνια σε μια ευρωπαϊκή χώρα, την Κύπρο. Η στάση μας δεν είναι ανταγωνιστική προς καμιά άλλη θρησκεία, εθνική ή κοινωνική ομάδα. Δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστική, δεν μπορεί να έχει σχέση με μας οποιοσδήποτε φανατισμός και οποιαδήποτε διάκριση εν ονόματι της όποιας αποκλειστικής δικής μας αλήθειας, προς καμιά άλλη χώρα, προς καμιά άλλη ήπειρο. Αυτό είναι και πρέπει να παραμείνει το μήνυμα της Ορθοδοξίας. Έχουμε χρέος έναντι στον εαυτό μας και έναντι των πεποιθήσεων και των αρχών που πρεσβεύουμε, να μην υποκύψουμε στον πειρασμό του φονταμενταλισμού και του ανταγωνισμού είτε στο εσωτερικό των χωρών μας είτε στις διακρατικές μας σχέσεις, και να μεταφέρουμε σε όλον τον πλανήτη το μήνυμα μιας παγκόσμιας ειρήνης και καταλλαγής. Το μήνυμα αυτό το έχει σήμερα ανάγκη ο κόσμος, σε μια εποχή που διακρίνεται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, η οποία αν και θα έπρεπε να αποβλέπει στην υιοθέτηση κοινών πανανθρώπινων αξιών, φαίνεται δυστυχώς να περιορίζεται μόνο σε οικονομικά πλαίσια διακίνησης κεφαλαίων και μάλιστα με αμιγώς κερδοσκοπικά κίνητρα. Και τούτο, γιατί αυτοί που έχουν την ηγετική δύναμη και τις πρωτοβουλίες αυτού του πρωτοφανούς στην ιστορία της ανθρωπότητας φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, δεν ενδιαφέρονται παρά μόνο για τη συσσώρευση πλούτου, έστω και αν αυτή η συσσώρευση γίνεται σε βάρος της ανθρώπινης αξίας, των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των ανθρώπινων αναγκών, για τα οποία οι ίδιοι κόπτονται ότι είναι οι προστάτες των, και μάλιστα με συγκεκριμένες επεμβάσεις ακόμα και στα εσωτερικά των κρατών και σε άλλες ηπείρους προκαλούν μεγαλύτερη αναστάτωση και μεγαλύτερη δοκιμασία και στους τομείς ακριβώς αυτούς, των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των ανθρώπινων αξιών.

Η ορθόδοξη αντίληψη, αγαπητοί συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι, κομίζει στην Ευρώπη και σε όλον τον κόσμο ένα πρότυπο ανθρώπου και ένα πρότυπο βίου: ότι όλοι οι άνθρωποι είμαστε στην ουσία μας, δηλαδή φύσει, ίδιοι. Απομένει σε εμάς να πραγματώσουμε τη βαθύτερη, πανανθρώπινη ελπίδα: να επιτύχουμε μια κοινωνία παγκόσμια, όπου όλοι είμαστε όχι μόνο φύσει, αλλά και θέσει ίδιοι μέσα στην διαφορετικότητά μας. Με τις σκέψεις αυτές επιθυμώ να ευχηθώ επιτυχία στο έργο της γενικής συνέλευσης και να κηρύξω την έναρξη των εργασιών της. Ευχαριστώ πολύ.

κ. EMMANOYHA, *Επίσκοπος Ρηγίου, ως εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριάρχη*, διαβάξει το μήνυμά του:

Το Εξοχωτάτω κυρίω Στυλιανώ-Αγγέλω Παπαθεμελή, βουλευτή, Γεν. Γραμματέα της ΔΣΟ εις Αθήνας.

Εξοχώτατε

Μετά πολλής πατρικής και στοργικής αγάπης χαιρετίζομεν τα εντιμότατα μέλη των κοινοβουλίων ευρωπαϊκών χωρών εχουσών ορθοδόξους πληθυσμούς, τα συνερχόμενα εις την Η' ετησίαν σύνοδον της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνελεύσεως Ορθοδοξίας (ΔΣΟ), της μελλούσης να πραγματοποιηθεί εν τη ιερά νήσω Πάτμω, κατά τας ημέρας ταύτας. Το θέμα ημών «Η συμβολή της ορθοδόξου αντιλήψεως εις την διευρημένην Ευρωπαϊκή Ένωσιν» είναι λίαν ενδιαφέρον και άκρως επίκαιρο. Συμβολικός δε είναι και ο ιερότατος τόπος όπου συγκαλείται η σύνοδος ημών.

Η ιερωτάτη νήσος του Ευαγγελιστού Ιωάννου του Θεολόγου, εν ή ωραματίσθη την Θεϊαν Αποκάλυψη, τα εν αυτή σωζώμενα ίχνη αυτού, η Ιερά Μονή αυτού, το Σπήλαιον της Αποκαλύψεως, αι άλλα Μοναί και τα ιερά σεβάσματα, η δισχλιετής ιερά ιστορία του τόπου και η έκπλαγος ωραιότης και μεγαλοπρέπεια του τοπίου, θέλουσιν εμπνεύσει τους συνέδρους δια να λογισθώσι, συζητήσωσι και αποφασίσωσιν, ότι καλύτερο και επωφελέστερο δια την Ευρώπην και τους λαούς αυτής. Η Ορθόδοξος χριστιανική θεώρησης του κόσμου δύναται να αποτελέσει κατά τον ευαγγελικόν λόγον «το άλας της γης» και το «φως του κόσμου» (Ματθ. 5,13-14) προς δόξαν Θεού και σωτηρίαν των λαών της Ευρώπης και πάσης της Οικουμένης. Ευχόμενοι καλήν επιτυχίαν και φωτισμόν πνεύματος Αγίου εις πάντας τους συνέδρους, γνωρίζομεν, ότι κατά τας εργασίας της Συνελεύσεως την Μητέρα Εκκλησίαν και ημάς θέλει εκπροσωπήσει ο Θεοφιλέστατος αδελφός επίσκοπος Ρηγίου κύριος Εμμανουήλ, Διευθυντής του γραφείου της Ορθοδόξου Εκκλησίας εν τη Ευρωπαϊκή Ένώσει, και επικαλούμεθα επί την Υμετέραν Εξοχώτητα και πάντας την χάριν και το άπειρον έλεος του Θεού.

Ιουνίου δεκάτη εβδόμη.

Της ημετέρας εριτίμου Εξοχώτητος διάπυρος προς Θεόν ευχέτης, ο Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίος.

ΒΙΚΤΩΡ ΖΟΡΚΑΛΤΣΕΦ, Πρόεδρος

Θεοφιλέστατε, αξιότιμε κύριε Κακλαμάνη, αξιότιμη κ. Διαμαντοπούλου, αξιότιμε κύριε Παπαθεμελή, αξιότιμα μέλη των εθνικών αντιπροσωπειών, το θέμα της Γενικής Συνέλευσης μας είναι ιδιαίτερα επίκαιρο σε αυτό το ιερό για όλον τον χριστιανισμό νησί της Πάτμου. Εδώ ακριβώς ο Ιωάννης ο Θεολόγος κάλεσε τους λαούς να δεχθούν την αλήθεια του Χριστού και να αγωνιστούν κατά της αμαρτίας, κατά της εχθρότητας και της αντιπαλότητας. Αυτά ακριβώς τα λόγια, αυτό το μήνυμα, είναι ιδιαίτερα επίκαιρο σήμερα, όταν εξετάζουμε τη συμβολή της ορθοδόξου αντιλήψεως στην πολιτική και πολιτισμική ένωση της Ευρώπης. Η ιδέα αυτή, να διοργανώσουμε την ετήσια γενική συνέλευση σε αυτόν τον ιερό χώρο, είναι κάτι που προήλθε από τους αγαπητούς έλληνες συναδέλφους μας, οι οποίοι για τρίτη φορά μας φιλοξενούν στην χώρα τους. Οι έλληνες κοινοβουλευτικοί συμβάλλουν τα μέγιστα στην επιτυχία του έργου της συνελεύσεώς μας, προσδίδοντας στο έργο αυτό ένα ιδιαίτερο ανθρωπιστικό περιεχόμενο. Επισκεφθήκαμε αυτούς τους σημα-

ντικούς για τον χριστιανισμό τόπους της Θεσσαλονίκης, του Αγίου Όρους και της Πάτμου. Για μια ακόμη φορά θα ήθελα να υπενθυμίσω την ιδιαίτερα μεγάλη συμβολή της Βουλής των Ελλήνων στην ανάπτυξη και επιτυχία του έργου της ΔΣΟ. Θα ήθελα να υπογραμμίσω τη φροντίδα, την προσοχή με την οποία περιβάλλει το έργο της ΔΣΟ το κοινοβούλιο των Ελλήνων. Αυτό άλλωστε επισημαίνει το γεγονός της παρουσίας του προέδρου της Βουλής των Ελλήνων στον χώρο αυτό σήμερα. Σας ευχαριστούμε θερμά κύριε Κακλαμάνη για την παρουσία σας εδώ. Το γεγονός αυτό θα προσδώσει ένα νέο περιεχόμενο στην κίνησή μας. Σας ευχαριστούμε πολύ.

Είναι η όγδοη Γενική Συνέλευση της ΔΣΟ και ίσως θα ήταν σκόπιμο όπως άλλωστε έχει αποφασίσει και η Γραμματεία της, παράλληλα με το κεντρικό θέμα της Γενικής Συνέλευσης να καταπιαστούμε και με μια αποτίμηση του έργου μας στο διάστημα των επτά ετών. Παραδοσιακά, ο αριθμός επτά θεωρείται ένας ευτυχής αριθμός.

Το γεγονός λοιπόν αυτής της επταετούς δραστηριότητάς μας θα πρέπει να μας κάνει περισσότερο ικανοποιημένους, αν σκεφτούμε πώς είχαμε ξεκινήσει την οικοδόμηση της ΔΣΟ. Τότε υπήρξαν πολλοί σκεπτικιστικές που προέβλεπαν τη γρήγορη αποδόμησή της, που έλεγαν ότι δεν θα μπορέσουμε να καταλήξουμε σε ομοφωνία και ομοψυχία. Ωστόσο όμως, η κίνησή μας είναι σήμερα παρούσα και αναπτύσσεται, ακριβώς γιατί η πίστη μας είναι τόσο ισχυρή, τόσο μεγάλη και σημαντική, που στήριξε την κίνησή μας. Το μεσοδιάστημα αυτό των επτά ετών αποτέλεσε ένα μεταίχμιο μεταξύ των δύο αιώνων, που μας δίνει την δυνατότητα να κατανοήσουμε μια νέα πραγματικότητα που προκύπτει στον κόσμο, και η οποία συμπίπτει και με τη δισχιστική παρουσία του Χριστού στη γη. Θα πρέπει λοιπόν να μελετήσουμε το βάθος και το εύρος αυτών των διαδικασιών που συντελούνται σήμερα. Πράγματι, το μεγαλείο της κάθε εποχής φαίνεται μέσα από την πάροδο του χρόνου. Σ' αυτό λοιπόν το διάστημα επιτελέστηκε πολύ σημαντικό έργο, έγιναν πολύ μεγάλες αλλαγές, προσήλθαν στην κίνησή μας νέες δυνάμεις, νέοι άνθρωποι, κατακτήσαμε ένα σημαντικό κύρος, αναπτύξαμε νέες ιδέες και θα πρέπει τώρα να αποτιμήσουμε αυτό το έργο, να δούμε και να μελετήσουμε τις δυνατότητές μας, ούτως ώστε να έχου-

με έναν σαφή προσδιορισμό των κεκτημένων αλλά και των στόχων. Μόνο όταν θα αποτιμήσουμε τα κεκτημένα, θα μπορέσουμε να δώσουμε τη δυνατότητα σ' αυτούς που θα συνεχίσουν το έργο μας, να το πράξουν πιο δυναμικά.

Ποια θα ήταν τα συμπεράσματα που θα μπορούσε κάποιος να συνάγει από την επταετή πορεία της ΔΣΟ; Πρώτον, όχι μόνο διατηρήσαμε την κίνησή μας, αλλά την διευρύνσαμε ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες των καιρών, χωρίς επαρκή υλική υποστήριξη και με την εθελοντική δραστηριοποίηση αρκετών μελών μας. Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι οι πολίτες των χωρών μας αγάλιασαν την κίνησή μας. Στην αρχή ξεκινήσαμε με μια προσπάθεια ανταλλαγής εμπειριών και πληροφοριών. Τώρα ασχολούμαστε με την εκπόνηση νέων προσεγγίσεων και νέων στρατηγικών στόχων ούτως ώστε να ανταποκριθούμε στις ανάγκες της πολιτικής και πολιτισμικής συγκυρίας των χωρών μας. Επίσης, διακρίνεται μια διεύρυνση σε νέους χώρους της κίνησής μας και αυτό μας υποχρεώνει να επανακαθορίσουμε τη στρατηγική μας. Πράγματι, έγιναν πολλά. Θα επιθυμούσα ωστόσο, να ακούσουμε προσεχικά όλες τις εισηγήσεις, τόσο του γενικού γραμματέα όσο και των επιτροπών της ΔΣΟ, ούτως ώστε να προσεγγίσουμε το ευρύ φάσμα των θεμάτων και προβλημάτων που απασχολούν τις χώρες μας και να μην περιοριστούμε μόνο στο κεντρικό θέμα της Γενικής Συνέλευσης. Έχουμε πλέον ωριμάσει, για να θέσουμε πολλά και σημαντικά θέματα. Βρισκόμαστε στο μεταίχμιο μιας νέας περιόδου ανάπτυξης της κίνησής μας και γι' αυτό θα πρέπει να εκπονήσουμε νέους στόχους και στρατηγικές. Σήμερα λοιπόν και αύριο θα πρέπει να προσδιορίσουμε τις προτεραιότητες του έργου μας. Είναι συμβολικής σημασίας για το έργο της ΔΣΟ η Γενική Συνέλευση που διεξήχθη στα Ιεροσόλυμα, όπου συζητήσαμε τις προοπτικές της ορθοδοξίας στον σύγχρονο κόσμο και διεύρυνε τον ορίζοντα των στόχων μας, εξετάζοντας θέματα συνεργασίας μεταξύ των ορθοδόξων εκκλησιών και των μεγάλων διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων. Μετά από τη Γενική Συνέλευση στα Ιεροσόλυμα είχαμε σημαντικά γεγονότα. Θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή στο γεγονός, ότι ξεκινώντας από το 1993 από την συνάντηση στη Χαλκιδική, και μετά την πρώτη Γενική Συνέλευση στην Αθήνα το 1994 ενισχύθηκε η δυναμική της κινήσεώς μας μέχρι και το έτος 2000. Ήταν μια εξαιρετικά ευνοϊκή συγκυρία για την κίνησή μας. Βρεθήκαμε στο επίκεντρο διεθνών διαδικασιών και αλλαγών, με αποτέλεσμα να διαπιστώνουμε, πως η προσπάθεια και η πρωτοβουλία μας ανταποκρίθηκε στις προσμονές των λαών μας. Η κατάσταση αλλάζει ραγδαία. Το 2000 είναι πλέον παρελθόν και παρατηρείται βέβαια μια επιστροφή στα καθημερινά προβλήματα των χωρών μας. Η πνευματική αναγέννηση του χριστιανικού κόσμου ίσως τώρα να αντιμετωπίσει καινούργια προβλήματα και προκλήσεις. Γίνονται όλο και πιο περίπλοκες οι σχέσεις με άλλες ομολογίες. Βλέπουμε πολλά παρόμοια προβλήματα, όπως για παράδειγμα στην Γιουγκοσλαβία. Αυτά τα προβλήματα μαρτυρούν, ότι δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν εθνικά και άλλα προβλήματα με εξωτερικές παρεμβάσεις. Βλέπουμε πως εξαπλώνονται διάφορες νέες αιρέσεις, διάφορες οργανώσεις που εμφορούνται από ιδεολογίες ολοκληρωτικού τύπου. Οι κατά τόπους εκκλησίες θα αντιμετωπίσουν πολλές προκλήσεις και γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει έγκαιρα να μελετήσουμε αυτά τα φαινόμενα και να ανταποκριθούμε στις νέες προκλήσεις. Θα πρέπει να ενισχύσουμε

τον ρόλο του κοινοβουλευτισμού, και τον ρόλο του πολίτη, και να τα ενσωματώσουμε στις δραστηριότητες της ΔΣΟ. Οι θρησκευτικές παραδόσεις αποτελούν τα θεμέλια της ζωής των λαών της ανθρωπότητας και δεν έχουν κανένα νόημα οι προσπάθειες κάποιων να υπονομεύσουν αυτές τις θρησκευτικές ρίζες της, τις θρησκευτικές παραδόσεις οι οποίες αποτελούν κεκτημένο στις συνειδήσεις εκατομμυρίων ανθρώπων στον κόσμο. Θα πρέπει να προστατεύσουμε αυτές τις ρίζες του πολιτισμού, αυτές τις παραδόσεις, ούτως ώστε να παραμείνουν πάντα ζωντανές. Θρησκεία σημαίνει χιλιάδες εκκλησίες, μοναστήρια· σημαίνει εκδοτικές δραστηριότητες, δραστηριότητες εκπαιδευτικών και άλλων ανθρωπιστικών ιδρυμάτων. Στηριζόμενοι λοιπόν στις οργανωτικές και άλλες δυνατότητες των εκκλησιών μας, θα πρέπει να προστατεύσουμε τις ιδέες και τις παραδόσεις του κλήρου μας, να υπερασπίσουμε τα δικαιώματα των λαών μας. Δυστυχώς δεν έχω χρόνο να αναφερθώ σε όλες τις πτυχές του ζητήματος. Θα ήθελα απλά να επισημάνω το γεγονός, ότι η εκκλησία γίνεται και είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός παράγων της ζωής των λαών μας. Θα περάσουν και άλλα χρόνια και θα επανεξετάσουμε και στο μέλλον το έργο της ΔΣΟ από το έτος του 2000 και μετά. Θα επανεξετάσουμε και θα αποτιμήσουμε και τον τρόπο με τον οποίο υλοποιήσαμε το πρόγραμμα και τις διακηρύξεις στις οποίες αναφέρθηκα, στα Ιεροσόλυμα. Όπου και αν βρεθήκαμε, από τη Χαλκιδική μέχρι τα Ιεροσόλυμα, το διάστημα αυτό των επτά χρόνων αποτέλεσε μια περίοδο προσπαθειών αλλά και μια περίοδο ευθύνης.

Σε τι συνίσταται αυτή η ευθύνη; Είναι η ευθύνη που αναλαμβάνουμε όλοι για την τύχη της κινήσεώς μας για τη δυναμική ανάπτυξη και ενότητά της. Στις προηγούμενες γενικές συνελεύσεις συζητήσαμε πολλά φλέγοντα θέματα του σύγχρονου κόσμου, όπως η ανάπτυξη και προάσπιση του ορθόδοξου πολιτισμού, συζητήσαμε μορφωτικά θέματα, ζητήματα νομοθετικής προστασίας των πιστών από τον ολοκληρωτισμό που χαρακτηρίζει ορισμένες νέες αιρέσεις. Καταφέραμε λοιπόν να διαμορφώσουμε μια συνεκτική δομή, να καταστήσουμε μια ανοιχτή οργάνωση που κατάφερε να συζητήσει και να αντιμετωπίσει λεπτά και φλέγοντα θέματα στο όνομα των δικαιωμάτων των ορθόδοξων λαών. Και πάντα είχαμε τη δυνατότητα να ολοκληρώνουμε τις εργασίες μας σε πνεύμα ομοφωνίας. Προσπαθήσαμε να αντιμετωπίσουμε και να εξετάσουμε ιδιαίτερα προβλήματα ορθόδοξων λαών σε ορισμένες χώρες. Ασχοληθήκαμε με μια σειρά οικολογικά, πολιτισμικά, πολιτικά προβλήματα της σύγχρονης Ευρώπης. Την σπουδαιότητα των επισημάνσεων μας επισημάναν αρκετοί πολιτικοί παράγοντες της Ευρώπης. Μπορούμε λοιπόν να συνάγουμε ορισμένα συμπεράσματα αναφορικά με το έργο μας. Η ΔΣΟ κινείται με ιδιαίτερο δυναμισμό προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας μεγάλης πλατιάς κινήσεως. Δεύτερη επισημάνση: από μια πρωταρχικά πολιτική οργάνωση, η οποία αποσκοπούσε τότε σε μια ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών για τα προβλήματα των ορθόδοξων λαών της Ευρώπης, σταδιακά μετατρέπομαστε σε ένα ερευνητικό, θα έλεγα και θεωρητικό κέντρο, όπου εκπονούνται προτάσεις για την αντιμετώπιση μιας σειράς προβλημάτων σε διάφορες χώρες. Τρίτη επισημάνση: Βλέπουμε ότι οι προκαθήμενοι των ορθόδοξων εκκλησιών, άρχισαν να περιβάλλουν με εμπιστοσύνη την ΔΣΟ και παρατηρούμε πως προωθείται, διευρύνεται ο διάλογος και η συνεργ-

γασία με τις κατά τόπους ορθόδοξες εκκλησίες. Οι γενικές συνελεύσεις που γίνονται σε ετήσια βάση, θα πρέπει να συμπληρωθούν από δραστηριότητες στις οποίες θα προσκαλείται η διανόηση και διάφοροι παράγοντες του πολιτικού κόσμου, ούτως ώστε με τη μορφή σεμιναρίων, να εξετάζονται λεπτομερώς μια σειρά άλλα θέματα και να διευρυνθεί το έργο της ΔΣΟ. Αυτό ακριβώς το επταετές έργο μας, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να ενισχύσουμε τις εκδοτικές μας προσπάθειες, ούτως ώστε να διαδώσουμε στην κοινή γνώμη των χωρών μας τις αποφάσεις και απόψεις της κινήσεώς μας. Πέμπτη επισήμανση. Η πολιτική συγκυρία στον κόσμο έχει αλλάξει και η συγκυρία αυτή επηρεάζει σημαντικά και το δικό μας έργο. Θα πρέπει να διαμορφώσουμε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για να διευρύνουμε τις σχέσεις μας με πολλές διεθνείς οργανώσεις και κινήσεις. Και η τελευταία επισήμανση. Οποσδήποτε μπορούμε να αναμένουμε μια διεύρυνση της επιρροής και του κύρους της ΔΣΟ στον κόσμο. Μπορούμε βέβαια να επιταχύνουμε αυτήν τη διεύρυνση και να αποτελέσει ένα αντικειμενικό γεγονός, που θα ανταποκριθεί στην επιθυμία των ορθοδόξων ανά τον κόσμο να ενωθούν και να συνεργαστούν.

Θα πρέπει λοιπόν κι εμείς να προσπαθήσουμε να επιτύχουμε αυτόν τον στόχο, αποτρέποντας τις προσπάθειες κάποιων να υπονομεύσουν την κίνησή μας. Αναμφίβολα, θα πρέπει να γίνουμε ο καταλύτης αυτής της προσπάθειας συνένωσης όλων των επιθυμούντων να συμμετάσχουν στην κίνησή μας. Θα ήταν επίσης σκόπιμο, να αλλάξουμε και την ονομασία και ίσως και το καταστατικό της ΔΣΟ, ανταποκρινόμενοι στην προοπτική διεύρυνσης της οργάνωσής μας. Καταλήγοντας λοιπόν και συνοψίζοντας τις εκτιμήσεις για το επταετές έργο της ΔΣΟ, μπορούμε να πούμε ότι χαίρουμε ιδιαίτερου κύρους σήμερα στον κόσμο, κάτι που απορρέει από τη συνεπή, ανθρωπιστική στάση της ΔΣΟ κατά την αντιμετώπιση πολλών επίκαιρων θεμάτων που απασχολούν τη διεθνή κοινή γνώμη. Έχουμε καταστεί μια οργάνωση η οποία συμβάλλει στην επικοινωνία μεταξύ χωρών και λαών της περιοχής μας. Συμβάλλουμε ακόμα στην ανάπτυξη ενός εποικοδομητικού διαλόγου μεταξύ των κοσμικών και θρησκευτικών ηγεσιών καθώς και στη συσπειρωση και συνεργασία ορθοδόξων λαών στον εικοστό πρώτο αιώνα, όταν βλέπουμε τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης που συντελούνται, να επηρεάζουν όλους τους λαούς του κόσμου. Φρονώ ότι τα κείμενα που θα υπάρξουν καθώς και η ομιλία μου στην ελληνική και τη ρωσική γλώσσα, να σας δώσουν τη δυνατότητα να γνωρίσετε καλύτερα τις απόψεις μου. Ευχαριστώ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΕΛΛΙΑΝΟΣ, Δήμαρχος Πάτμου

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής, εκλεκτό προεδρείο, θεοφιλέστατε, εκλεκτή ομήγυρι. Αισθήματα χαράς και συγκίνησης κατακλύζουν τον πατριωτικό λαό για το μέγιστο και θεοπρεπέστατο αυτό γεγονός, της συνάξεως δηλαδή εκ των περάτων της οικουμένης, εκπροσώπων κοινοβουλίων διαφόρων κρατών, προκειμένου στα πλαίσια ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών να διατρανωθεί για μια εισέτι φορά ο ρόλος της ορθοδοξίας στο σύγχρονο γίγνεσθαι. Η Ιερουσαλήμ του Αιγαίου βιώνει σήμερα μια νέα Πεντηκοστή. Η αποστολική εκκλησία της Πάτμου ενωτίζεται την φωνή του Κυρίου, «όπου εισί δύο ή τρεις συνηγμένοι, εις το εμόν όνομα, εκεί εμί εν μέ-

σω αυτών» και γεύεται της βασιλείας του, όπως αυτή προεικονίζεται στην Αγία Γραφή και ιδιαίτερα στο τελευταίο της βιβλίο, την Αποκάλυψη, ως συναγωγή πάντων των εθνών ενώπιον του Θεού. Εύστοχη η επιλογή του τόπου αυτού για την όγδοη Ευρωπαϊκή Διακοινοβουλευτική Σύνοδο Ορθοδοξίας. Γιατί η Πάτμος δεν ανήκει μόνο στην Πάτμο, δεν ανήκει μόνο στα Δωδεκάνησα, στο Αιγαίο, στην Ελλάδα, στην Ευρώπη. Ανήκει στην οικουμένη ολόκληρη. Ο αρχηγός της εκκλησίας μας πάλι μέσα από ένα σπήλαιο ευλόγησε ιδιαίτερα το νησί μας και το κατέστησε παγκριστιανικό κέντρο. Αυτό λοιπόν το κέντρο, αυτό το μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς, όπως χαρακτηρίστηκε από την Unesco, σας υποδέχεται σήμερα και σας εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες για τον ερχομό σας. Ευχαριστίες προς τους διοργανωτές της συνόδου, σε όσους μόχθησαν και θα μοχθήσουν ακόμα για την υλοποίησή της και προς όλους εσάς τους παρευρισκομένους. Διακατεχόμεθα από τη βεβαιότητα, ότι η έκβαση των εργασιών σας θα είναι ιδιαίτερα επιτυχής. Η διαμονή σας στον τόπο μας ας είναι ευλογημένη. Ευχαριστώ πολύ.

ANNA ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, *Επίτροπος αρμόδια για την Απασχόληση και τις Κοινωνικές Υποθέσεις*

Θεοφιλέστατε, άγιε καθηγούμενε, κ. Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων, κ. Πρόεδρε της Γενικής Συνέλευσης, κ. Γ. Γραμματέα, δεν θα μπορούσε να βρεθεί πλέον κατάλληλο μέρος από το νησί της Πάτμου γι' αυτήν τη συνάντηση. Θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα για την πρόσκληση και θεωρώ τιμή μου τη συμμετοχή μου μιας και είμαι το μοναδικό Ορθόδοξο μέλος της ευρωπαϊκής επιτροπής. Είναι δε

σημαντικό να σας μεταφέρω, το ότι ο ίδιος ο πρόεδρος Πρόντι, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μου τηλεφώνησε για να διαβεβαιωθεί για τη συμμετοχή μου, θεωρώντας απαραίτητη σε κάθε περίπτωση τη συμμετοχή εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη συνάντησή σας, κάτι που νομίζω ότι κάνει σαφές, πως έχει πια μια ιδιαίτερη πολιτική σημασία. Το θέμα στο οποίο καλούμαι να μιλήσω για τη συμβολή της ορθοδοξίας στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι καθόλου εύκολο και βεβαίως χρειάζεται και ιστορική και πολιτική ανάλυση και προσέγγιση αλλά και έναν σχεδιασμό και μια πρόταση που δεν μπορεί παρά να βασίζονται στις αρχές και στα ντοκουμέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πριν από λίγο, ο Πρόεδρος του Ελληνικού Κοινοβουλίου μίλησε για την παγκοσμιοποίηση, μια διαδικασία που τη ζούμε όλοι καθημερινά, που ουσιαστικά ενώνει με βίαιο τρόπο οικονομίες, ενώνει με βίαιο τρόπο κοινωνίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο τρόπος με τον οποίο μεγαλώνει και διευρύνεται εδώ και αρκετά χρόνια ίσως είναι το μόνο παράδειγμα παγκοσμιοποίησης. Θα μπορούσε κανείς να κάνει κριτική, θα μπορούσε κανείς να βρει πολλές αδυναμίες, αλλά είναι το μόνο παράδειγμα στην ιστορία της ανθρωπότητας όπου κράτη, ανεξάρτητα έθνη, δηλώνουν τη θέληση τους να προσχωρήσουν σ' έναν συνασπισμό κρατών μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες, τα κοινοβούλιά τους και τις κυβερνήσεις τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κατά πρώτο και κύριο λόγο ένωση κρατών. Γι' αυτόν το λόγο δεν εξαρτάται από καμία θρησκευτική ή φιλοσοφική παράδοση. Βεβαίως η ευρωπαϊκή ιδέα ήταν σε μεγάλο βαθμό έμπνευση διακεκριμένων χριστιανοδημοκρατών, όπως οι ρωμαιοκαθολικοί Paul Henri Spaak και Alcide de Gasperi, όπως ο προτεστάντης Konrad Adenauer. Σ' αυτούς οφείλεται σήμερα και η σημαία που βλέπουμε σήμερα, τα 12 χρυσά αστέρια με γαλάζιο φόντο που είναι το λάβαρο της Μεγαλόχαρης, το λάβαρο της Παρθένου κατά την περίοδο του Μεσαίωνα. Παρόλη όμως αυτή την αρχική ιδέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να πούμε, ότι δεν υπήρχε ποτέ εξάρτηση από θρησκεία ούτε ποτέ υπήρχε ιδιαίτερη χριστιανική απόχρωση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διατήρησε και διατηρεί σταθερές σχέσεις με τα θρησκευτικά δόγματα, κυρίως βεβαίως με τα χριστιανικά δόγματα, μιας και οι βασικές αρχές και διακηρύξεις της είναι οι αρχές του Χριστιανισμού, δηλαδή οι αξίες της ειρήνης, της αλληλεγγύης, του σεβασμού των ανθρωπίνων και ατομικών δικαιωμάτων, του σεβασμού του ανθρώπου και του ατόμου, που είναι και τα θεμέλια του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί να αναπτύξει αυτές τις σχέσεις και αυτό θα είναι ακόμα πιο εύκολο, αν τα δόγματα διαθέτουν οργάνωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αν έχουν μια οργανωμένη και αποτελεσματική δομή. Εξάλλου, η κοινή γνώμη αντιλαμβάνεται την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν έναν χώρο χριστιανικής παράδοσης.

Πρέπει όμως να δούμε, αν σκεφτούμε νηφάλια, ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν ως έναν βαθμό και οι ιουδαϊκές και οι ισλαμικές παραδόσεις. Σήμερα, αν δούμε τη σύνθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αριθμούς, θα δούμε έναν μεγάλο αριθμό προσώπων που ανήκουν σε διαφορετικά θρησκευτικά δόγματα. Εκτιμάται ότι στην Ευρώπη υπάρχουν σήμερα περί τα 32.000.000 μουσουλμάνοι, στη Δυτική και Ανατολική Ευρώπη. Δέκα από αυτά είναι στην Ανατολική Ευρώπη, προέρχονται κυρίως από μετανάστευση, υπάρχουν 3.000.000 εβραίοι, 287.000.000 ρωμαιο-

καθολικοί, 167.000.000 ορθόδοξοι και 87.000.000 από διάφορες προτεσταντικές εκκλησίες. Βλέπουμε ότι η μουσουλμανική θρησκεία, που στο παρελθόν δεν συνδέονταν πολιτιστικά ή θρησκευτικά με την ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σήμερα αποτελεί μια μειξόνα θρησκευτική συσσωμάτωση σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. 2.000.000 στη Μεγάλη Βρετανία, 5.000.000 στη Γαλλία, όπου 1.000.000 είναι γάλλοι πολίτες, και η πρώτη θρησκεία στις χώρες αυτές σε αριθμό πιστών που εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Η αναφορά σε αυτά τα στοιχεία είναι γιατί θα προσαθήσω παρακάτω να δείξω τον ρόλο που μπορεί να παίξει η ορθοδοξία στην συνύπαρξη αυτών των διαφορετικών δογμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κινείται μέσα σε ένα πλαίσιο αρχών. Το πλαίσιο αυτό επαναβεβαιώθηκε πολύ πρόσφατα στη συνάντηση κορυφής στη Νίκαια, όπου αποφασίστηκε ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Κατά δεύτερο λόγο υπάρχει ένα σαφές θεσμικό πλαίσιο, που είναι η ίδια η συνθήκη, και βεβαίως υπάρχει και νομοθεσία, που αφορά την θρησκευτική ελευθερία, όπως και κάθε άλλη μορφή ελευθερίας. Ξεκινάω από τον χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων που ψηφίστηκε στη Νίκαια. Εκεί υπάρχει ένα σαφές άρθρο που αναφέρεται στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και την θρησκευτική ελευθερία (άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής σύμβασης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, άρθρο 10 του Χάρτη). Σύμφωνα με αυτά, κάθε Ευρωπαίος πολίτης απολαμβάνει, διαβάξω ακριβώς: «Το δικαίωμα αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων καθώς και της ελεύθερης εκδήλωσης της θρησκείας ή των προσωπικών ή συλλογικών πεποιθήσεων δημόσια ή ιδιωτικά, με τη λατρεία, τη διδασκαλία, την ελεύθερη άσκηση των θρησκευτικών τελετών». Αυτή είναι μια εξαιρετικά σημαντική θεμελιώδης αρχή που αναγνωρίζεται κυρίως από την ομολογία του ευρωπαϊκού δικαστηρίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από την οποία πηγάζουν και συγκεκριμένα δικαιώματα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν σχέση με τη θρησκευτική ελευθερία.

Το πρώτο και σημαντικό είναι ότι η θρησκευτική ελευθερία είναι ιδιωτική υπόθεση, που σχετίζεται με την ατομική συνείδηση. Το κράτος υποχρεούται να εξασφαλίσει τη θρησκευτική ελευθερία. Η συμβολή της Διάσκεψης Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, όπου μέλος είναι και η Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, υποστήριξε με εμμονή τη διακήρυξη της θεμελιώδους αυτής ελευθερίας.

Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο είναι ότι η θρησκευτική ελευθερία έχει αντίστοιχη αξία με την ελευθερία της έκφρασης. Δεν είναι δυνατόν επομένως, να υποκειται σε άλλους περιορισμούς, εκτός από εκείνους που είναι απολύτως αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή αυτούς που αφορούν την πολιτική ασφάλεια, την προστασία της τάξης, την υγεία, τα χρηστά ήθη ή την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Το τρίτο βασικό στοιχείο που αφορά τα κράτη-μέλη είναι ότι το κράτος δεν είναι δυνατόν να ευνοεί μια συγκεκριμένη λατρεία ή ακόμα να επιβάλλει διακρίσεις λόγω της θρησκείας μεταξύ προσώπων που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση. Υπάρχουν λοιπόν ορισμένες σαφείς αρχές, που πηγάζουν απ' αυτό που όλοι έχουν αποδεχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από τον χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, και όλες οι χώρες υποχρεούνται να τηρούν.

Από την άλλη όμως πλευρά είναι απολύτως σαφές, ότι η ένωση, σύμφωνα με τη δήλωση αριθ. 11 που προσαρτάται στη συνθήκη του Άστερνταμ, «σέβεται και δεν προδικάζει το σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο καθεστώς των εκκλησιών και θρησκευτικών ενώσεων ή κοινοτήτων στα κράτη μέλη». Τι σημαίνει αυτό; Ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί επ' ουδενί να παρέμβει στον τρόπο που οργανώνονται σε εθνικό επίπεδο τα καθεστώτα των εκκλησιών και των θρησκευτικών ενώσεων, και όπου περιλαμβάνονται οι ιδιαιτερότητες κάθε τύπου λατρείας και ποικιλίες των καθεστώτων που παρέχονται στις εκκλησίες. Πρόσφατα υπήρξε μία Οδηγία, δηλαδή ένα νομοθετικό ευρωπαϊκό πλαίσιο, την οποία εισηγήθηκα εγώ ως επίτροπος αρμόδια κατά των διακρίσεων, με την οποία δεν υφίσταται δυνατότητα να υπάρξει καμίας μορφής διάκριση στην Ευρωπαϊκή Ένωση στον χώρο εργασίας. Δεν μπορεί κανείς να διώκεται, να μην προσλαμβάνεται ή να υφίσταται διάκριση λόγω της εθνικότητάς του, λόγω της θρησκείας του, λόγω του φύλου του ή της ηλικίας του. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν θα έπρεπε σ' αυτήν τη νομοθετική διαδικασία να λάβουμε υπόψιν την ιδιαιτερότητα των θρησκευτικών δογμάτων. Έτσι, υπάρχουν σαφείς εξαιρέσεις για τις εκκλησίες, όπου θεωρείται απόλυτα λογικό τα άτομα που δουλεύουν σε ιδρύματα που έχουν σχέση με τις εκκλησίες, να πρέπει να έχουν αυτό που λέμε «ομολογιακό ήθος», δηλαδή ένας δάσκαλος σ' ένα σχολείο, ένας γιατρός πολύ πιθανόν κατά κάποιες ερμηνείες, θα πρέπει να είναι του αντίστοιχου δόγματος. Όχι όμως κάποιιοι που προσφέρουν υπηρεσίες υγείας ή καθαριότητας. Και θα σας πω ένα παράδειγμα που το βρίσκουμε συχνά μπροστά μας στη διευρυμένη Ευρώπη. Η καθολική εκκλησία, η προτεστάντική εκκλησία σε πάρα πολλές χώρες έχουν δικά τους νοσοκομεία, δικά τους σχολεία, δικά τους πανεπιστήμια. Το πώς θα θεωρείται ή όχι διάκριση το αν επιλέγουν κάποιον με βάση τη θρησκεία του, καθορίζεται από αυτήν τη νομοθεσία. Έτσι είναι σαφές, ότι ένα καθολικό σχολείο θα πρέπει να έχει καθολικούς δασκάλους αλλά δεν είναι καθόλου σαφές ότι το διοικητικό προσωπικό θα πρέπει να είναι καθολικοί. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι είναι μια μεγάλη, δύσκολη συζήτηση και για να ολοκληρωθεί αυτή η οδηγία χρειάζεται μια ουσιαστική διαπραγμάτευση από τα κράτη-μέλη και τις εκκλησίες τους.

Η διεύρυνση της Ευρώπης, η καινούργια προοπτική των δώδεκα νέων κρατών μελών πραγματικά θα ενισχύσει αισθητά τη συνοχή της ορθοδοξίας. Κατ' αρχάς για δημογραφικούς λόγους. Στα 11.000.000 των Ελλήνων θα προστεθούν 22.000.000 Ρουμάνοι, 8.000.000 Βούλγαροι και βεβαίως ορθόδοξος πληθυσμός από τις περιοχές της Εσθονίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας. Ωστόσο, το βάρος της Ορθοδοξίας δεν είναι μόνο για δημογραφικούς λόγους. Σε κάθε περίπτωση και με τη διευρυμένη Ευρώπη, ο συνολικός πληθυσμός των ορθοδόξων θα είναι γύρω στο 10% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο σημαντικός ρόλος της είναι ότι επιβεβαιώνεται πια ο ρόλος της ορθοδοξίας σαν σύνορο και σταυροδρόμι. Η διευρυμένη Ευρώπη θα συνορεύει με τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό σημαίνει ότι η ορθοδοξία μπορεί να παίξει έναν νέο προνομιακό ρόλο στον διάλογο με την Ουκρανία και τη Ρωσία, και συνεπώς στη σταθερότητα της ηπείρου αλλά και της μετάβασης αυτών των χωρών στη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς.

Ποιό είναι το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ορθοδοξία; Σ' αυτήν τη νέα Ευρώπη

των είκοσι-εφτά χωρών για έναν ορθόδοξο χριστιανό θα έλεγα, ότι εύκολα η Ευρώπη μπορεί να παραπέμψει στη σκέψη του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, ο οποίος μας έδειξε ότι *«το μυστήριο του αδελφού»* είναι η απαραίτητη συνέχεια *«του μυστηρίου του θυσιαστηρίου»*. Στη σκέψη που συμπτωματικά ανέφερε και ο Πρόεδρος της Βουλής, ότι *«ο αδελφός μας είναι η ζωή μας»* και αδελφός μας είναι ο άλλος, δηλαδή ότι όλοι είναι συνάνθρωποι μας χωρίς διάκριση φυλής ή προέλευσης, και για τον οποίο πρέπει αποφασισμένοι όλοι να πολεμήσουμε την αδικία και την αθλιότητα. Το ευρωπαϊκό σχέδιο εκτός από πολύπλοκους θεσμούς, εκτός από οικονομικές διαδικασίες, εκτός από συγκρούσεις συμφερόντων δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί, ότι είναι ένας διαρκής αγώνας για την κατάκτηση των δικαιωμάτων και της συνύπαρξης ανθρώπων με διαφορές. Το κοινωνικό πρότυπο που βασίζεται στον διάλογο, στην κοινωνική συνοχή, στην εξασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δεν μπορεί να είναι παρά το κυρίαρχο πρότυπο, το οποίο μπορεί και πρέπει να ωθήσει η ορθοδοξία, μιας και είναι στην ουσία της θρησκευτικής της φιλοσοφίας. Σήμερα και τα άλλα δόγματα, η ρωμαιοκαθολική εκκλησία, ακόμα και οι εκπρόσωποι της ευρωπαϊκής πίστης στην Ευρώπη, λένε το ίδιο για την ανάγκη συνύπαρξης, για την ανάγκη συνεργασίας όλων των δογμάτων στη μεγάλη Ευρώπη.

Ιδιαίτερα για την ορθοδοξία είναι πολύ σημαντικό σήμερα, να ξεπεραστούν οι διαφορές απόψεων που δημιουργήθηκαν από τις *«ορατές εκκλησίες»*, όπως έλεγε ο Απόστολος Παύλος, και να πάμε στη σημαντική έννοια της *«αόρατης εκκλησίας»*. Να ξεπεράσουμε τραύματα της ιστορίας ακόμα και όταν αυτά είναι πολύ επώδυνα, όπως αυτά της Ουνίας και όπως αυτά που είδαμε τελευταία στην Ουκρανία. Η Ορθοδοξία στην Ευρώπη πρέπει να παίξει έναν κυρίαρχο ρόλο για την ενοποίηση και την ουσιαστική συνύπαρξη μέσα στην κοινωνία, ξεκινώντας πρώτα απ' όλα από τον εαυτό της. Η ουσιαστική συνεργασία, η ουσιαστική κατάκτηση της δημοκρατίας και του διαλόγου στο εσωτερικό της Ορθοδοξίας, θα μπορέσει να δώσει μια διαφορετική δυναμική και στη συνεργασία με τις άλλες εκκλησίες. Πώς μπορεί να γίνει τώρα πράξη αυτή η συνεργασία των αυτοκέφαλων ορθόδοξων εκκλησιών με την Ευρωπαϊκή Ένωση; Οι χριστιανικές εκκλησίες της Δύσης από τις αρχές του 19ου αιώνα ανέπτυξαν αυτό που ονόμασαν *«κοινωνικό δόγμα»*. Αυτό τις οδήγησε να παίξουν έναν πολύ ενεργό ρόλο σε θέματα καταπολέμησης της φτώχειας, του αποκλεισμού, να δημιουργήσουν έναν πολύ μεγάλο αριθμό μη κυβερνητικών οργανώσεων, οι οποίες παίζουν έναν σημαντικότερο ρόλο στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγνωρίζοντας τον ρόλο αυτών των μη κυβερνητικών οργανώσεων στη βάση της κοινωνίας, έχει κάνει ένα ειδικό πρωτόκολλο στη συνθήκη, τη δήλωση του άρθρου 23, όπου εκεί υπογραμμίζεται η σημασία για την επίτευξη των στόχων της Κοινωνικής Ευρώπης, για τη συνεργασία της μ' αυτές τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, όταν διαχειρίζονται ιδρύματα και κοινωνικές υπηρεσίες. Έτσι, ανοίγουν τρία πεδία συγκεκριμένων συνεργασιών. Το πρώτο, η χρηματοδότηση για ενέργειες όπως είναι η κατάρτιση των κληρικών και η προστασία της θρησκευτικής κληρονομιάς. Το δεύτερο είναι η συμμετοχή και χρηματοδότηση των εκκλησιών για τη συμμετοχή τους στη στρατηγική για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού. Και το τρίτο, είναι ότι οι εκ-

κλησίες μέσω των οργανώσεών τους, μέσω των σχημάτων που δημιουργούν με την κοινωνία των πολιτών, γίνονται τακτικοί συνομιλητές της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε επιμέρους θέματα, όπως σας ανέφερα προηγουμένως τη συγκεκριμένη νομοθεσία. Η ορθοδοξία έχει μια παλαιά παράδοση αυτονομίας των διαφόρων αυτοκέφαλων ορθόδοξων εκκλησιών, ακόμα και αν αυτές υπάγονται στη δογματική και πνευματική Αρχή του Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως. Αυτό αντανακλάται στην ποιότητα εκπροσώπησής τους στο επίπεδο της Ένωσης και συνεπώς στην ικανότητά τους να ακούγονται από τα θεσμικά όργανα, σε αντίθεση με άλλες εκκλησίες οι οποίες διαθέτουν σε ευρωπαϊκό επίπεδο ιδιαίτερα οργανωμένη δομή. Θα πω το παράδειγμα της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, που εδώ και είκοσι χρόνια έχει μια συγκεκριμένη δομή, την Επιτροπή Επισκόπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου αποκτούν σιγά-σιγά έναν θεσμικό και ουσιαστικό ρόλο.

Πιστεύω λοιπόν ως εκ τούτου, ότι οι Αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες πρέπει να προσδιορίσουν τον τρόπο με τον οποίο θα αντιπροσωπευτούν από κοινού στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να ενισχυθεί σημαντικά ο ρόλος τους και οι παρουσίες τους. Και νομίζω ότι η δική σας Ένωση, η δική σας διακοινοβουλευτική συνεργασία μπορεί να παίξει έναν πολύ σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ξεκινήσει τελευταία έναν ανοιχτό, μεγάλο πολιτικό διάλογο με θέμα το νέο μοντέλο της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης. Είναι σαφές ότι ήδη η Ευρώπη έχει ένα σοβαρό πρόβλημα στη σχέση της και την επικοινωνία της με τους πολίτες. Πολύ λίγα από αυτά που αποφασίζονται και είναι μεγίστης σημασίας, είναι γνωστά και κατανοητά όχι στον μέσο πολίτη αλλά πολλές φορές ακόμη και στις πολιτικές ηγεσίες των κομμάτων και των κοινωνικών εταίρων, και γι' αυτό ξεκινάει μια μεγάλη συζήτηση για το πώς θα αλλάξει αυτό το μοντέλο διακυβέρνησης, ώστε να συμμετέχουν όσο γίνεται περισσότερο οι πολίτες σ' αυτήν τη νέα μορφή λήψης αποφάσεων. Αυτό το θέμα, που είναι μια από τις προτεραιότητες, έχει προκαλέσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Βλέπουμε ιδιαίτερα και τους αρχηγούς κρατών να τοποθετούνται, αλλά βεβαίως βλέπουμε την κοινωνία των πολιτών που σ' ένα μέρος της εκφράζεται και μέσα από τις εκκλησίες, να λαμβάνουν μέρος σ' αυτόν τον διάλογο. Και βέβαια, για να λάβει κανείς οργανωμένα θεσμικό ρόλο σ' έναν τέτοιο σοβαρό διάλογο, θα πρέπει να έχει μια συγκεκριμένη και οργανωμένη δομή για να εκπροσωπηθεί. Γι' αυτό πιστεύω, ότι το θέμα της οργάνωσης και της εκπροσώπησης των εκκλησιών, ο τρόπος που θα συνεργάζονται όλες με το Πατριαρχείο άλλα και που θα μπορούν να έχουν την παρουσία τους με τον τρόπο που πρέπει, είναι πολύ σημαντικό για το μέλλον και πρέπει να αποτελέσει μέρος συζήτησης των εργασιών σας. Σας ευχαριστώ.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ-ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ, Βουλευτής, Γενικός Γραμματέας ΔΣΟ

Θεοφιλέστατε εκπρόσωπε του Παναγιωτάτου Πατριάρχου, κύριε Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων, Κυρία Επίτροπε, Άγιε Καθηγούμενε, κύριε Δήμαρχε της πόλης, να καλωσορίσουμε κυρίως τους ξένους συνέδρους, «ντόμπρο ποζάλοβατ», που βρίσκονται μαζί μας σήμερα εδώ. Καλωσορίζουμε όλους σας στο όνομα της

ΔΣΟ και εκφράζουμε τη χαρά μας, διότι έχουμε ένα εκπληκτικό πρόνομιο να μπορούμε να επαναλάβουμε, τηρουμένων των αναλογιών και των αποστάσεων, όσα ο ιερός συγγραφέας της Αποκαλύψεως, ο Ευαγγελιστής Ιωάννης, γράφει: «Εγενόμην εν τη νήσω τη καλουμένη Πάτμω δια τον λόγον του Θεού και την μαρτυρίαν Ιησού». Οι δύο Έλληνες νομπελίστες ποιητές, ο Γιώργος Σεφέρης και ο Οδυσσέας Ελύτης, πέρα από την παγκοσμίως γνωστή τους ποίηση για την οποία τιμήθηκαν με το διεθνές βραβείο ο καθένας τους, επεχείρησαν να μεταγράψουν στην νεοελληνική μας γλώσσα την ιερή Αποκάλυψη. Προλογίζοντας τη δική του έκδοση, ο Γιώργος Σεφέρης λέει, ότι το κείμενο της Αποκάλυψης δεν είναι κείμενο ενός καιρού και μιας γενεάς ανθρώπων αλλά είναι κείμενο όλων των καιρών και όλων των γενεών των ανθρώπων. Δεν μας μένει όμως καμία αμφιβολία ότι ο δικός μας καιρός, η δική μας φάση της ανθρώπινης ιστορίας είναι μία περίοδος ύβρεως σε πάρα πολλές εκδοχές της. Ύβρεως με την κλασική σημασία του όρου, όπως την έδωσε ο μεγαλύτερος κωμωδιογράφος των εποχών, ο δικός μας Αριστοφάνης, δηλαδή το «είναι θέλειν κρείσσω δαιμόνων», δηλαδή το να επιθυμεί ο άνθρωπος να είναι ανώτερος από τον Θεό. Αυτό είναι η ύβρις. Και αυτή η ύβρις στις μέρες μας εκδηλώνεται με την «επιστροφή του απωθημένου», όπως λένε οι αναλυτές. Δηλαδή κάποτε οι αυστηρές πειθαρχίες της θρησκείας, της φιλοσοφίας, της ηθικής είχαν δαμάσει και ελέγξει τις δαιμονικές δυνάμεις. Τώρα αυτές οι δυνάμεις έχουν σπάσει τα δεσμά τους και αυτές οι σύγχρονες Ερινύες έχουν προκαλέσει ένα κίνημα νέου βαρβαρισμού. Η απαλλοτρίωση όλων των στιγμών και των όψεων της ζωής από το φαινόμενο της εμπορευματοποίησης, η εμπορευματοποίηση του χρόνου όπως λέει ο Τζέρεμι Ρίφκιν, ένας από τους γκουρού της παγκοσμιοποίησης, ο οποίος αυτή την περίοδο έχει αποταχθεί τον Σατανά και έγινε ο μεγαλύτερος αντίπαλός της, όπως αυτή κινείται σήμερα στον κόσμο, δηλαδή ως αμερικανοποίηση των πάντων, ως επιβολή ενός προτύπου ζωής ξένου και εχθρικού στα παραδοσιακά μοντέλα ζωής που γνώρισε ο ανθρώπινος πολιτισμός στα τέσσερα σημεία του ορίζοντος. Η οικονομία του κυβερνοχώρου έχει υπο-

τάξει κάθε στιγμή της ανθρώπινης ζωής στην εμπορία. Αυτό είναι το χαρακτηριστικό του καιρού μας· σε άλλη διατύπωση, ο Μάλθουσιανισμός του χρόνου. Στη δεκαετία του ενενήντα, η πρόοδος της τεχνολογίας και στα κεφάλαια της παραγωγής αλλά επίσης των επικοινωνιών, της εκπαίδευσης, της ψυχαγωγίας οδηγεί στην αποθέωση της κερδοσκοπίας στην σύγχρονή της μορφή. Μετά την κατάρρευση του αντιπάλου δέους, η ιεροποίηση του καπιταλισμού και της αγοράς ως μοναδικής λύσης, ως μοναδικής σκέψης, ως μόνης εν πάση περιπτώσει εναλλακτικής λύσης, η μετάλλαξη του σε πολιτική ιδεολογία, η εξομοίωση των πάντων και πασών, η επιδίωξη πάντως μιας ανθρωπότητας και μιας κοινωνίας στην οποία πλέον οι αξίες ζωής, οι μεγάλες αξίες ζωής που δημιούργησε ο ανθρώπινος πολιτισμός, Χριστιανικός και μη, σε όλες τις εκφάνσεις του, επιχειρούν να υποτάξουν τα πάντα σε ένα νέο πρότυπο ζωής, που ουσιαστικά είναι η σκηνοθέτηση της αδυναμίας των πολιτικών συστημάτων. Δεν χωρεί αμφιβολία, ότι η οικονομία στις ημέρες μας, η δικτυακή σε άλλη διατύπωση οικονομία, έχει επιτύχει πολλαπλασιασμό της παραγωγής και της παραγωγικότητας, αλλά οι αναλυτές επισημαίνουν ότι στις ανεπτυγμένες χώρες μόνο το 20% ωφελείται από αυτή την πρόοδο και την ευημερία, μια μικρή μειοψηφία είναι συμμετοχή αυτής της ευρωστίας της οικονομίας. Είναι βέβαιο, ότι από τα 1.500 δισεκατομμύρια δολάρια, που αποτελεί την ημερήσια κίνηση του παγκοσμίου χρήματος, μόνο το 1% χρησιμοποιείται για την παραγωγή νέου πλούτου και επομένως τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης· το υπόλοιπο είναι ένα καθαρά κερδοσκοπικό παιχνίδι. Ακόμη, πριν από 10 χρόνια η βασική λειτουργία του χρήματος αντανακλούσε τις αξίες των αγαθών και των υπηρεσιών. Βεβαίως, τώρα δεν συμβαίνει αυτό. Είναι φοβερό αυτό που επισημαίνει ο διευθυντής της Monde Diplomatique, της έγκυρης γαλλικής μηνιαίας έκδοσης, ότι οι 358 πλουσιότεροι άνθρωποι του κόσμου έχουν εισόδημα που υπερβαίνει το εισόδημα των 2,6 δισεκατομμυρίων κατοίκων του πλανήτη, δηλαδή του 45% των πολιτών της γης. Υποτίθεται ότι η κατάρρευση του Κομμουνισμού θα οδηγούσε σε μία περίοδο ειρήνης. Όμως στη δεκαετία του '90 ανέκυψαν 50 τοπικοί πόλεμοι και, έξω από τις γνωστές διαιρέσεις σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, προέκυψε ένα νέο είδος χωρών, οι οποίες δεν είναι ούτε αναπτυσσόμενες ούτε ανεπτυγμένες. Είναι ειδικής καταστάσεως χώρες, οι οποίες είτε ταλανίζονται στη φρίκη εμφυλίων σπαραγμών, είτε δέχονται τις επιθέσεις γειτονικών λαών στα 4 σημεία του οριζοντος. Επιβάλλεται ένα σύστημα σκέψης, το οποίο δεν γνωρίζει τη φιλία, δεν γνωρίζει την εντιμότητα, δεν γνωρίζει την εγκράτεια, βασικές αρετές των πολιτισμών, πάντως δε βασικές αξίες της Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας, και αναδεικνύει την αγορά και την κατανάλωση σε «ιερούς» στόχους, «ιεροποιεί» και αποθεώνει την αγορά. Αυτό το σύστημα σκέψης είναι χαρακτηριστικό στοιχείο της τρέχουσας παγκοσμιοποίησης και επομένως μία νέα απειλή, που πρέπει ν' αντιμετωπίσουν οι σκεπτόμενοι και εκείνοι οι οποίοι θέλουν ν' αγωνιστούν για έναν κόσμο δικαιοσύνης, αγάπης και ελευθερίας. Τελικά, για έναν κόσμο πιο δίκαιο και πιο ανθρώπινο. Είναι σαφές ότι παγκόσμιοι οργανισμοί, οι οποίοι είναι υπερεθνικοί πάντως, δεν φημιζονται να εργάζονται για το κοινό καλό. Απασχολούν όμως και επιβάλλουν τις αποφάσεις τους στα εθνικά κράτη του κόσμου. Ένας από εκείνους που διήθυνε, με την ιδιότητα του προέδρου, την Παγκόσμια Τράπεζα από το '96 ως

το '99, μέχρι πριν από 2 χρόνια, ο Τζόζεφ Στίγγκλις, δίνει μια εικόνα της λειτουργίας αυτών των υπερεθνικών συνόλων, και μεταφέρω εδώ ένα απόσπασμα από δήλωσή του: «Υπέβαλα την παραίτησή μου, επειδή δεν άντεχα άλλο να βλέπω, να κάθονται οι πλούσιοι γύρω από ένα τραπέζι και χωρίς καν να λαμβάνουν υπόψη τους τις απόψεις των φτωχών χωρών, να αποφασίζουν για το μέλλον τους. Σε κάθε άρρωστο κράτος που έφτανε στο κεφαλόσκαλο της Διεθνούς Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (αυτός μιλάει για την διπλανή πόρτα, δε μιλάει για το δικό του, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) έδινε την ίδια συνταγή, πίστευα όμως ότι τα επιβαλλόμενα από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο μέτρα λιτότητας δεν θα είχαν θετικά αποτελέσματα. Αντιθέτως, ήμουν σίγουρος ότι θα βύθιζαν όλες τις χώρες της Ανατολικής Ασίας σε βαθιά οικονομική κρίση». Συμπληρώνω βεβαίως, όχι μόνο της Ανατολικής Ασίας αλλά όσες κατέφυγαν - και υπάρχουν χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και παρίστανται συνάδελφοι που τις εκπροσωπούν εδώ - για τις οποίες ισχύει το ίδιο. Θα εβύθιζαν σε βαθιά οικονομική κρίση από την οποία πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να εξέλθουν. «Πολύ εύκολα έπεισα με τα επιχειρήματά μου τους συναδέλφους μου στην Παγκόσμια Τράπεζα (μακάρι να το κατάφερε ο άνθρωπος), ήταν όμως αδύνατον ν' αλλάξω τα μυαλά των ανθρώπων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Παρά το γεγονός ότι η δουλειά τους δεν ήταν να επιβάλουν όρους, φαίνεται ότι η δύναμη της διαπραγματεύσεως είναι μονόπλευρη και πολλές φορές το ταμείο συνεδριάζει και αποφασίζει υπό πλήρη μυστικότητα. Οι οικονομολόγοι του, σπάνια είναι γνώστες των πραγματικών συνθηκών στις χώρες που καλούνται να βοηθήσουν, θα έλεγα μάλιστα ότι έχουν καλύτερη γνώση των ξενοδοχείων 5 αστέρων και των άλλων δυνατοτήτων να περάσουν καλά και των ακριβών εστιατορίων που υπάρχουν στις χώρες αυτές. Σε μια περίπτωση μάλιστα που οι οικονομολόγοι του Διεθνούς Ταμείου βαριούνταν φαίνεται να αναλύσουν τα στοιχεία μιας χώρας, αντέγραψαν επί λέξει αυτά που είχαν ετοιμάσει για μιαν άλλη. Πώς είναι δυνατόν να συμπυκνώσεις τα βάσανα ενός λαού σε μια δεκασέλιδη οικονομική έκθεση;» επιλέγει ο Τζόζεφ Στίγγκλις. Το έθνος - κράτος είναι ο στόχος, βεβαίως, της τρέχουσας μορφής παγκοσμιοποίησης. Ένα αθέατο εργαλείο της το οποίο συνήθως δεν το μελετούμε, δεν το βλέπουμε, δεν το επισημαίνουμε, δεν μιλούμε γι' αυτό, είναι οι νεοφανείς αιρέσεις, οι σέκτες. Θα μεταφέρω εδώ τα βασικά στοιχεία ενός συγκλονιστικού αφιερώματος της Monde Diplomatique του περασμένου μηνός, του Μαΐου, με τίτλο «Οι σέκτες, Δούρειος Ίππος των ΗΠΑ στην Ευρώπη». Κάποτε, λέει ο συγγραφέας του κειμένου αυτού, οι χώρες μπορούσαν πριν από 10 χρόνια ν' ασχοληθούν με τις νεοφανείς αιρέσεις, με την ιδιότητά τους ως ανησυχητικού κοινωνικού φαινομένου. Σήμερα πλέον πρέπει να το αντιμετωπίσουν. Και καλεί τη δική του χώρα, τη Γαλλία, να το αντιμετωπίσει ως κύριο πρόβλημα εθνικής ασφάλειας. Πρέπει να σας πω ότι αποκαλύπτει «Γραφεία». Επίσημα Γραφεία των Ηνωμένων Πολιτειών, το Γραφείο για την Παγκόσμια Θρησκευτική Ελευθερία, που είναι υπηρεσία του Στίιτ Ντιπάρτμεντ. Επισημαίνει ότι ένας τουλάχιστον πράκτωρ σε κάθε αμερικανική πρεσβεία στον κόσμο εκπροσωπεί αυτό το γραφείο και δουλεύει γι' αυτό. Μας πληροφορεί ότι υπάρχουν άλλα δύο συναφή γραφεία στην Ουάσινγκτον, το ένα είναι του Κονγκρέσου και της Γερουσίας (ενιαίο) και το άλλο είναι του Λευκού Οίκου, συγκεκρι-

μένα του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας του Λευκού Οίκου. Αυτό παρακολουθεί τη λειτουργία των δύο προηγούμενων Γραφείων στον κόσμο. Το 90% των σεκτών έχουν έδρα ή πάντως προέρχονται και ελέγχονται από την Ουάσινγκτον. Επισημαίνεται κυρίως ο διαβρωτικός ρόλος της Scientology και σε ό,τι αφορά το σύστημα σκέψης και υποδούλωσης, της και σε ό,τι αφορά την μετατροπή της σε έναν τεράστιο οικονομικό οργανισμό με επενδύσεις οι οποίες γίνονται στα 4 σημεία του πλανήτη και βεβαίως κατευθύνονται από αυτή την οργάνωση. Μιλάει η Monde Diplomatique για άλλο Ινστιτούτο, ένα think tank «Ινστιτούτο για τη θρησκεία και τη δημοκρατία», και επισημαίνει ότι κατάφερε ύστερα από πολλές δίκες να σύρει την αμερικανική κυβέρνηση (η Scientology) να αναγνωριστεί ως θρησκεία και συνεπώς να είναι αφορολόγητη στο αμερικανικό σύστημα, να έχει δηλαδή πλήρη άνεση μετά το 1993. Αναφέρεται επίσης στον Μουν. Και σε πολλές άλλες. Εμείς, φορείς μιας Ορθόδοξης Ανθρωπολογίας και ερμηνείας της ιστορίας και του γίγνεσθαι της, φορείς μιας αντίληψης για τον κόσμο και την κοινωνία, φωτισμένης από τον φως της ιεράς Αποκαλύψεως στην γη την οποίαν έχουμε αυτό το τιμητικό προνόμιο να πατούμε σήμερα, βεβαίως ενδιαφερόμαστε για μια ενωμένη Ευρώπη, βεβαίως αισθανόμαστε, όπως είπε ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων στον λόγο του, μια Ευρώπη από τον Ατλαντικό έως τα Ουράλια. Βεβαίως την νιώθουμε σαν Ευρώπη των λαών, των εθνών και των πολιτών, σαν πολυεθνική και πολύ-πολιτισμική Ευρώπη, η οποία δεν θα χρησιμοποιήσει έναν ισοπεδωτή για να μας καταστήσει όλους πανομοιότυπους. Εμείς οι Ορθόδοξοι της ευρωπαϊκής ηπείρου είμαστε το άλλο μισό της. Δεν έχουμε αυταπάτες ότι διαμορφώνουμε σήμερα το ευρωπαϊκό μέλλον. Αυτό μπορεί να συμβεί με την τελική διεύρυνση της Ευρώπης και βεβαίως με την αναγνώριση και ανάδειξη της Ορθοδοξίας ως συνδημιουργού παράγοντα ήθους και βίου ανθρώπινου και κοινωνικού. Εμείς, στην Διακοινοβουλευτική της Ορθοδοξίας, πιστεύουμε ότι το κοινωνικό και ανθρωπολογικό ιδεώδες της Ορθοδοξίας είναι μετακαπιταλιστικό, μετακομμουνιστικό και μετασοσιαλιστικό. Θα μπορούσα να προσθέσω: είναι και μεταμεταμοντέρνο, μετά-μετανεοτερικό. Αυτό το ιδεώδες έχει αγγίσει την ψυχή του ανθρώπου στην μακρά διαδρομή του. Οι μεγάλοι Πατέρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, θα πω της ενιαίας καθολικής και αδιαίρετης Εκκλησίας είτε Ανατολικοί είτε Δυτικοί Πατέρες, κατόρθωσαν να συλλάβουν αυτό το ανθρωπολογικό ιδεώδες, να μιλήσουν για την αξία του ανθρώπου ως εικόνας του Θεού, μιαν αξία για την οποία πρέπει να αγωνιστεί κανείς και τότε μόνον εάν οι άνθρωποι είναι εικόνα του Θεού, είναι παιδιά του Θεού, χωρίς διακρίσεις, μήτε φυλετικές, μήτε χρώματος, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, είναι παιδιά του ίδιου Ουράνιου Πατέρα. Εμείς βεβαίως κουβαλούμε μέσα μας, και νομίζω ότι το κάνουν όλοι οι λαοί αυτό το πράγμα και στη Δύση και στην Ανατολή, την ιστορική κληρονομιά. Η Ουνία δεν είναι δική μας κληρονομιά. Η Ουνία η οποία τα τελευταία δέκα χρόνια έχει αναβιωθεί από την Καθολική Εκκλησία και δρα ιδίως στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (δεν μπορεί να δράσει στη δική μας χώρα, όχι επειδή δεν έχει όρους δράσεως νομοθετικούς, αλλά διότι δεν βρίσκει αντικειμενικές δυνατότητες δράσεως) είναι σαφώς ο Δούρειος Ίππος του Βατικανού και αυτός που πρέπει να τον αποταχθεί, να τον απαρηνηθεί, και επομένως να τον ξεπεράσει ιστορικά. Αυτό είναι το Βατικανό, και

δεν είναι ούτε το Οικουμενικό Πατριαρχείο ούτε οι άλλες Ορθόδοξες τοπικές Εκκλησίες. Ιστορικό βάρος, στίγμα των άλλων είναι, όχι της Ορθοδοξίας. Το Βατικανό έχει έναν συγκεντρωτισμό, ο οποίος είναι ίσως και μοναδικός. Αντιθέτως προς εκείνο, η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει μία παρομιώδη δημοκρατικότητα και οι κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες, ακόμη και εκείνες που κατά το Σύνταγμα της Ελλάδος είναι «πνευματικώς ενωμένες με την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο», έχουν τη δική τους διοίκηση. Αυτό είναι σίγουρα ένα θετικό γεγονός, αλλά πιθανότατα είναι και ένα εμπόδιο, που πρέπει οι Ορθόδοξες Εκκλησίες να ξεπεράσουν εν τοις πράγμασι και να συντονίσουν τη δράση τους. Δεν αντιλαμβάνομαι το Ισλάμ να είναι διαμορφωτικός παράγων του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Το Ισλάμ είναι φερό, δεν έχει ρίζες στην Ευρώπη. Είναι γνωστές οι αντιδράσεις που εγείρει η ένταξη της μουσουλμανικής Τουρκίας. Θυμηθείτε το πρόσφατο βιβλίο του Χέλμουτ Σμιτ. Συγχωρήστε με, να κλείσω με δύο αποσπάσματα. Είναι και το ένα και το άλλο από τον Τζέρεμι Ρίφκιν. Το ένα είναι από το τελευταίο του βιβλίο «The Access Of Age» (Η Εποχή της Πρόσβασης). Επισημαίνει ο συγγραφέας: «Εξίσου σημαντική με την εξασφάλιση πρόσβασης στην νέα παγκόσμια δικτυακή οικονομία είναι η εξασφάλιση πρόσβασης σε υγιείς και ποικιλίες τοπικές κουλτούρες. Εάν δεν συγκρατηθούν, οι δυνάμεις του εμπορίου θα καταπιούν την πολιτισμική σφαίρα, αναδιατάσσοντάς την σε εμπορευματοποιημένα αποσπάσματα εμπορικής ψυχαγωγίας ζωντανών εμπειριών, πληρωμένων διασκέδασων, αγορασμένων σχέσεων. Η απώλεια πρόσβασης στην πλούσια πολιτισμική ποικιλότητα χιλιάδων χρόνων ζωντανής εμπειρίας θα ήταν τόσο καταστροφική για την μελλοντική μας ικανότητα να επιζήσουμε, όσο καταστροφική είναι και η απώλεια της εναπομένουσας βιοποικιλότητας». Και κλείνει: «Το να δημιουργηθεί ανάμεσα στην κουλτούρα και το εμπόριο μια σχέση ισορροπίας, είναι το πιεστικό καθήκον της εποχής που έρχεται και ένα καθήκον με το οποίο οι επόμενες γενεές θα πρέπει κατά κύριο λόγο να καταπιαστούν». Και ένα έσχατο μικρό απόσπασμά του, το οποίο συγκεφαλαιώνει την ελπίδα του μέλλοντος στα νέα παιδιά του κόσμου. Ανήκει σε συνέντευξη του πρόσφατη σε ελληνική εφημερίδα, «ΤΑ ΝΕΑ». «Στροφή προς τον άνθρωπο και μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε τα σημερινά παιδιά να παίρνουν παιδεία πραγματική και όχι απλώς σωρεία πληροφοριών και τεχνοκρατικών γνώσεων. Τα σημερινά παιδιά έχουν μια δύσκολη αποστολή που τους περιμένει, να σώσουν τον κόσμο και το εννοώ αυτό. Οι νέοι πρέπει να δώσουν νέα πνοή ζωής στην κοινωνία, τον πολιτισμό και τις διαπροσωπικές σχέσεις. Πρέπει να ισχυροποιήσουν τους συνεκτικούς δεσμούς της κοινότητας και της κοινωνίας, δηλαδή τον ρόλο της Εκκλησίας, των τοπικών οργανώσεων, μη κυβερνητικών οργανώσεων, των ενώσεων πολιτών και να συνδεθούν με όλες αυτές τις πηγές κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής». Τελειώνω με την αίσθηση και την πεποίθηση ότι θα αισθανθούμε σε αυτόν τον ιερό τόπο τον λόγο του Ευαγγελιστή της Αποκαλύψεως: «Εγώ το Α και το Ω, ο πρώτος και ο έσχατος, η αρχή και το τέλος».

Δ ι α κ ο π ή π ρ ω ι ν ή ς Σ υ ν ε δ ρ ί α σ η ς

Α Π Ο Γ Ε Υ Μ Α Τ Ι Ν Η Σ Υ Ν Ε Δ Ρ Ι Α Σ Η

Β. ΑΛΕΞΕΓΓΕΦ, *Καθηγητής, Σύμβουλος ΔΣΟ*

Αναγιγνώσκει το μήνυμα του Πατριάρχη Μόσχας και πασών των Ρωσιών,
κ. **ΑΛΕΞΙΟΥ του Β'**:

«Αξιότιμοι συμμετέχοντες στην Γενική Συνέλευση της ΔΣΟ, με ιδιαίτερη χαρά χαιρετώ τους ορθόδοξους κοινοβουλευτικούς των ευρωπαϊκών χωρών που συγκεντρώθηκαν στη γη του Ιωάννου του Θεολόγου, την Πάτμο, ούτως ώστε να συζητήσουν τα ζητήματα που αφορούν την παρουσία των ορθόδοξων λαών στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το θέμα που επιλέξατε είναι φλέγον, διότι εδώ και χίλιετίες οι Ευρωπαίοι δεν κατάφεραν να υπερβούν τις αντιθέσεις που τους χώριζαν, με αποτέλεσμα ακόμα και σήμερα να χύνεται το αίμα στην ευρωπαϊκή ήπειρο, να αντιμετωπίζουμε προβλήματα διχόνοιας και ανταγωνισμού. Προ δεκαετίες έγινε το πρώτο βήμα, ούτως ώστε να συνεργαστούν οι ορθόδοξοι λαοί. Στα πλαίσια βέβαια της δυτικής ιδιοσυγκρασίας δεν έγινε δυνατό να αξιοποιηθεί το πλούσιο πνευματικό δυναμικό της ορθοδοξίας, ένα δυναμικό που θα μπορούσε να συμβάλει τα μέγιστα στη συνένωση των λαών της ηπείρου μας. Θα πρέπει ακόμη να επιστημόνουμε, ότι και οι ορθόδοξοι έχουμε καθήκον να κάνουμε κάθε τι που είναι δυνατόν, ώστε να αποτρέψουμε τον κίνδυνο της πνευματικής κατάρπτωσης που προέρχεται από την απουσία της πίστης και που απειλεί τους λαούς μας. Επίσης είναι σημαντικό να συνεχίσουμε τον διάλογο μεταξύ Ανατολής και Δύσης, να προσδώσουμε σε αυτόν τον διάλογο νέα δυναμική, κάτι με το οποίο ασχολείστε και εσείς ως μέλη της ΔΣΟ. Ελπίζω ότι και με τη δική σας βοήθεια, από το νησί της Πάτμου θα ακουστεί η φωνή της Ορθοδοξίας και η Ευρώπη θα στραφεί σ' αυτήν τη νέα πηγή πνευματικής αναγέννησης. Στην τρίτη χίλιετία από τη γέννηση του Χριστού οι ορθόδοξοι κοινοβουλευτικοί συγκεντρώθηκαν σ' αυτό το ιερό νησί, ούτως ώστε να εξετάσουν με ποιο τρόπο ο λόγος του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού θα καρποφορήσει στον κόσμο. Σας εύχομαι ο Θεός να σας βοηθήσει στο έργο σας. Ο πατριάρχης Μόσχας και πασών των Ρωσιών, Αλέξιος ο Β'».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Αρχιμανδρίτης*
Πρόεδρος της Επιτροπής Βιοηθικής της Ι. Σ. Εκκλησίας της Ελλάδος

Αναγιγνώσκει το χαιρετιστήριο μήνυμα του προκαθημένου της ελληνικής εκκλησίας, κ. **ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**:

Μήνυμα του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος, κ. Χριστοδούλου, εις την 8ην Ευρωπαϊκήν Διακοινοβουλευτικήν Συνέλευσιν Ορθοδοξίας εις Πάτμον.

«Αξιότιμε κύριε πρόεδρε της Γενικής Συνελεύσεως της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας, αξιότιμε κύριε γενικέ γραμματέα, αξιότιμοι κυρίες και κύριοι Σύεδροι,

Εγκάρδια χαρά και καύχηση Κυρίω αισθάνομαι απευθυνόμενος στην αγάπη σας σήμερα κατά την όγδοη Συνέλευσή σας. Είναι πολύ σημαντικό ότι προβάλλεται στα Κοινοβούλια της Ευρώπης, της Αυστραλίας και του Καναδά το Ορθόδοξο ήθος. Είναι πολύ σημαντικό πως παρά τις εγγενείς ή προκαλούμενες δυσχέρειες, εσείς εξακολουθείτε να κοπιάζετε για να διατηρήσετε την διά της μεταξύ σας αγάπης ενότητα και να εργάζεστε από την πλευρά σας για την καλύτερη παρουσία της Ορθοδοξίας στην Ευρώπη και την Οικουμένη. Αυτή την παρουσία και τη μαρτυρία όλων μας που πιστεύουμε στον Σταυρωθέντα και Αναστάντα για τη σωτηρία μας Ιησού Χριστό, έχει ανάγκη ο σύγχρονος κόσμος. Ένας κόσμος που θεοποίησε τον ατομικισμό και τον ευδαιμονισμό, ένας κόσμος διασπασμένος, που έχει χάσει τον προσανατολισμό του. Γι' αυτό και είναι πολύ επίκαιρο το θέμα που επιλέξατε, «Η συμβολή της ορθόδοξης αντίληψης στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση». Θέλω επίσης να σας ευχαριστήσω, γιατί μεταξύ των επισήμων ομιλητών στη Συνέλευσή σας περιλάβατε και τον πρόεδρο της Συνοδικής Επιτροπής Βιοηθικής της Αγιωτάτης Εκκλησίας της Ελλάδος, πανοσιολογιώτατο Αρχιμανδρίτη, κ. Νικόλαο Χατζηνικολάου.

Αξιότιμοι κυρίες και κύριοι Σύνεδροι,

η κατάσταση της Οικουμένης σήμερα, επιβάλλει σε όλους εμάς τους Ορθόδοξους Χριστιανούς, όποια θέση και αν κατέχουμε στην κοινωνία, να βιώσουμε όσο μπορούμε βαθύτερα τη διδασκαλία του Κυρίου μας και τους λόγους των Πατέρων της Εκκλησίας μας και να έχουμε μια διαρκή πορεία προς την αγιότητα. Είναι σαφές ο λόγος του Κυρίου, πως δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι αγαπάμε τον Θεό όταν δεν αγαπάμε τον συνάνθρωπό μας. Και ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος, Αυτός ο Μεγάλος Πατέρας της Εκκλησίας μας, συμβουλεύει πρώτα να καθαρίσουμε τις δικές μας ψυχές και μετά να επιχειρήσουμε να καθαρίσουμε τις άλλες. Για να πετύχουμε λοιπόν αυτή την πνευματική παρουσία στον σύγχρονο κόσμο και να περιωσώσουμε τον άνθρωπο και την ελευθερία του, μας διδάσκει η Εκκλησία μας πρώτα εμείς να σμιλεύσουμε τις ψυχές μας, να πολεμήσουμε τα πάθη μας, να αποκτήσουμε ανιδιοτέλεια στη ζωή μας, να έχουμε γενναιότητα στις ενέργειές μας, να εργαζόμαστε ως άνθρωποι της αγάπης, της θυσίας και του καθήκοντος.

Οι διάφορες γνωστές ιστορικές περιστάσεις διαχώρισαν τους ορθοδόξους λαούς μας από τη Δύση του Καθολικισμού, του Προτεσταντισμού, του Διαφωτισμού και των ιδεολογικών, κοινωνικών, πολιτικών και φιλοσοφικών ρευμάτων που προέκυψαν εξ αυτών. Οι Λαοί μας επί αιώνες έζησαν βαβυλώνια αιχμαλωσία. Έτσι είχαμε μια καθυστέρηση στην οικονομική μας ανάπτυξη. Όμως αυτή η αιχμαλωσία είχε και τα αγαθά της αποτελέσματα. Η συνείδηση των Ορθοδόξων Λαών μας καθάρστηκε στο χωνευτήρι των δοκιμασιών. Οι Λαοί μας, λόγω της πίστεώς τους στην Ορθοδοξία, επεβίωσαν των απάνθρωπων διωγμών και διατήρησαν αυτήν τους την πίστη αλώβητη. Η Ορθοδοξία μας δεν εκκοσμικεύθηκε και γι' αυτό παραμένει αυθεντική παρουσία του Χριστιανισμού στον σύγχρονο κόσμο, φτάνει εμείς να μεταφέρουμε σωστά το μήνυμά Της. Ο αγαπημένος μαθητής του Κυρίου και Ευαγγελιστής, Ιωάννης ο Θεολόγος έγραψε στο νησί αυτό την «ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ», το τε-

λευταίο βιβλίο της Καινής Διαθήκης και μας συμβουλεύει να είμαστε θερμοί στην πίστη και τα έργα, μας ενημερώνει δε ότι επειδή ο Κύριος μας αγαπά, μας ελέγχει και μας παιδαγωγεί και μας ζητεί να δεξιομαστε ζήλο και να μετανοήσουμε. Είναι, γράφει ο Ευαγγελιστής Ιωάννης, ο Ιησούς στην θύρα και κρούει, και αν ακούσουμε τη φωνή του και του ανοίξουμε, θα δειπνήσει μαζί μας και θα μας βοηθήσει να νικήσουμε τον κόσμο και «να έχουμε δικαίωμα στο δένδρο της ζωής» (Αποκ. 22,14). Με τις σκέψεις αυτές, εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες της συνέλευσής σας και προσωπικά στον καθέναν σας, να έχετε την ευλογία και την χάρη του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού.

Ο Αθηνών Χριστόδουλος»

B. MENTBENTEΦ, Βουλευτής της Ρωσικής Δούμας

Αναγιγνώσκει χαιρετισμό, εξ ονόματος του Κοινοβουλίου της Ρωσίας.

«Αγαπητοί φίλοι και συνάδελφοι. Σας χαιρετώ με αφορμή την έναρξη των εργασιών της όγδοης γενικής συνέλευσης της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας, η οποία πρόκειται να εξετάσει μια σειρά σημαντικά θέματα για τις τύχες των ορθοδόξων λαών στον ευρωπαϊκό χώρο, σε μια συγκυρία πολιτικής και πολιτισμικής ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής ηπείρου. Το εγχείρημά μας που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, να συμβάλουμε δηλαδή στη συνεργασία των λαών της ευρωπαϊκής ηπείρου, το εγχείρημα αυτό στο μεσοδιάστημα που ακολούθησε έγινε μάρτυρας μιας σειράς συγκρούσεων στον ευρωπαϊκό χώρο. Έχουμε νέα φαινόμενα εμπόλεμων συρράξεων, σε εθνική και θρησκευτική βάση. Όλα αυτά τα φαινόμενα οπωσδήποτε δεν συμβάλλουν στην ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού χώρου και φρονούμε ότι η ευρωπαϊκή ήπειρος έχει σήμερα ανάγκη ένα νέο μοντέλο ολοκλήρωσης, έχει ανάγκη από νέες προσεγγίσεις που θα μπορέσουν να προσδώσουν μια νέα δυναμική στους στόχους της ολοκλήρωσης. Εμείς που ζούμε στον ανατολικό τομέα της Ευρώπης, κατανοούμε πολύ καλά ότι μόνο μέσω της αξιοποίησης της πολιτισμικής και θρησκευτικής πολυμορφίας των λαών της ηπείρου μας, οι προσπάθειες ολοκλήρωσης θα ευοδωθούν. Η ορθοδοξία διαθέτει αναμφισβήτητα ένα τεράστιο ανθρώπινο δυναμικό, ένα δυναμικό που αγκαλιάζει όλους τους ορθόδοξους λαούς της Ανατολικής Ευρώπης. Είναι σε θέση να συμβάλει με θετικό τρόπο στην ενίσχυση των διαδικασιών ολοκλήρωσης του ευρωπαϊκού χώρου και είναι ευχάριστο το γεγονός, ότι εσείς αγαπητοί φίλοι και συνάδελφοι το αντιλαμβάνεστε αυτό και κάνετε κάθε τι που είναι δυνατό, προς όφελος της ευρωπαϊκής ηπείρου. Εύχομαι κάθε επιτυχία στο έργο σας, ο πρόεδρος της κρατικής Δούμας, Γενάντιν Σελεσιόφ».

ΒΙΚΤΩΡ ΑΝΤΡΕΓΙΕΦ, Βουλευτής Εσθονίας

Αξιότιμε κύριε πρόεδρε της Γενικής Συνέλευσης, αξιότιμε κύριε Γραμματέα, αγαπητοί φίλοι που συμμετέχετε στην γενική συνέλευση της ΔΣΟ, επιτρέψτε μου να σας απευθύνω τον χαιρετισμό των μελών του Εσθονικού Κοινοβουλίου, να σας

ευχαριστήσω για την πρόσκλησή σας να συμμετάσχουμε στις εργασίες της όγδοης ετήσιας γενικής συνέλευσης της ΔΣΟ σε αυτήν την χώρα με αρχαία ιστορία, την Ελλάδα, και στην Πάτμο. Θα ήθελα όχι απλά να χαιρετίσω τους συμμετέχοντες στη Γενική Συνέλευση, αλλά να απευθύνω θερμό μήνυμα προς την ΔΣΟ εξ ονόματος του μητροπολίτη Τάλιν και Εσθονίας κ. Κορνήλιου, για επιτυχία των εργασιών της Διάσκεψης.

ΑΓΚΟΠ ΠΑΠΑΓΙΑΝ, *Μέλος Κεντρικού Συμβουλίου Αρμενικής Εκκλησίας*

Μεταφέρει μήνυμα της Αρμενικής Εκκλησίας.

«Ο καθολικός πατριάρχης όλων των Αρμενίων με εξουσιοδότησε να ευχαριστήσω τους συνέδρους, τους οργανωτές του συνεδρίου, την ελληνική και τη ρωσική πλευρά, για την εξαιρετική συμβολή που προσφέρουν εδώ και τόσα χρόνια. Η συμβολή αυτή συνίσταται στο ότι θα ήταν δύσκολο να φανταστούμε σήμερα τους πολιτικούς παράγοντες, τους κοινοβουλευτικούς, μέλη της συνέλευσής μας, να ανησυχούν σήμερα για τα προβλήματα διατήρησης της Ορθοδοξίας και της διατήρησης των δογμάτων της, πράγμα που είναι εξαιρετικά σημαντικό για όλες τις χώρες μας, για τους λαούς μας, για το μέλλον και για το καλό των χωρών μας. Θα ήθελα να επισημάνω αυτόν ακριβώς τον ρόλο που παίζουν οι έλληνες και ρώσοι κοινοβουλευτικοί. Αυτό μου ανέθεσε να κάνω ο καθολικός όλων των Αρμενίων και θα υποστηρίξει πάντα αυτήν την κίνηση στο όνομα των λαών μας».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ, *Βουλευτής*

Μεταφέρει μήνυμα του κ. **Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ**, προέδρου του κόμματος της Ν. Δημοκρατίας.

«Η κοσμογονική μας εποχή των ραγδαίων εξελίξεων και της διαμόρφωσης της νέας ευρωπαϊκής και παγκόσμιας πραγματικότητας, θεμελιούμενη επάνω στις αρχές και τις αξίες της Ορθοδοξίας, εγγυάται έναν κόσμο δικαιότερο, ανθρωπινότερο, ειρηνικότερο. Το οικουμενικό και ενωτικό πνεύμα της Ορθοδοξίας και η πιστή και συνεπής βίωσή του επί δύο χιλιάδες χρόνια οδηγεί στο ασφαλές συμπέρασμα, ότι θα συμβάλει στην οικοδόμηση του σύγχρονου κόσμου, για να ανταποκρίνεται στη στοιχειώδη αξίωση του ανθρώπου, που την εκφράζει η χριστιανική αρχή, *όσα θέλετε ίνα ποιήσι ημεείς οι άνθρωποι, ποείτε και ημεείς αυτοίς ομοίως*. Η Ορθόδοξη αντίληψη που εδράζεται στον απόλυτο σεβασμό της αξίας «άνθρωπος» είναι ο ασφαλέστερος οδηγός στην νέα πορεία της διευρυμένης Ευρώπης και όλου του κόσμου. Η ΔΣΟ που έχει εγκλωπωθεί και υπηρετεί αυτές τις αρχές και αξίες, μπορεί να προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στην υλοποίηση αυτού του οράματος. Η σύνθεσή της από επιλεγμένους αντιπροσώπους των λαών του κόσμου, που είναι αποδέκτες και φορείς της αγωνίας για το παρόν και το μέλλον, διασφαλίζει την γνήσια έκφραση των προβληματισμών του και των θέσεών του για το νέο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Γι' αυτό και έχει τη θερμή υποστήριξη και την αμέριστη συμπαράστασή μας. Κώστας Καραμανλής, πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας.»

Κύριε Πρόεδρε της Γενικής Συνέλευσης, φίλε γενικό γραμματέα, κύριες και κύριοι συνάδελφοι, εκ μέρους της επιτροπής της Ορθοδοξίας και Θρησκευμάτων της Βουλής των Ελλήνων θα ήθελα να χαιρετήσω με την σειρά μου την όγδοη αυτή συνάντηση της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας με κεντρικό θέμα: «Η συμβολή της Ορθόδοξης αντίληψης στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση».

Σε μια εποχή ραγδαίων εξελίξεων θεωρούμε ως μέλη του Ελληνικού Κοινοβουλίου, ότι η αντιμετώπιση των ζητημάτων που αναδεικνύει το σύνολο της ζωής και της δράσης των σύγχρονων κοινωνιών, επιτάσσει ικανότητα προσαρμογής και αποτελεσματικές απαντήσεις. Η Ορθοδοξία έχει έναν σπουδαιότατο ρόλο να επιτελέσει στην Ελλάδα, την Ευρώπη αλλά και στις υπόλοιπες υπό ένταξη, ή μη χώρες με Ορθόδοξη παράδοση και πολιτισμό. Είναι, αν θέλετε, ο συνδετικός κρίκος των ανθρώπων και των λαών, έχοντας δε δημοκρατικούς θεσμούς και έκφραση, απευθύνεται στον καθένα ξεχωριστά, ανεξάρτητα από κάθε είδους διαφορά. Οι Ορθόδοξοι δεν μπορούν να μένουν απαθείς και αδιάφοροι στη γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή των Βαλκανίων. Οφείλουν να συμβάλουν στην καλλιέργεια θρησκευτικού διαλόγου, με στόχο τη συνεργασία των λαών με διαφορετικό θρήσκευμα, την εμπέδωση και προώθηση της ειρηνικής συνύπαρξης αυτών, τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη για την οικοδόμηση της σταθερότητας, της ασφάλειας στην ευαίσθητη αυτή περιοχή. Οι επιτροπές λοιπόν αυτές Ορθοδοξίας και Θρησκευμάτων, θα συμπλήρωνα, στα κοινοβούλια, λειτουργώντας στα πλαίσια πολυπολιτισμικών και πολυεθνικών κοινωνιών, οφείλουν και μπορούν να αναπτύξουν δράσεις για την αφομοίωση των εντάσεων, τη συμφιλίωση των διαφορών και την αποφυγή προκλήσεων, με στόχο την αλληλοκατανόηση, τον σεβασμό στην διαφορετικότητα των θρησκευτικών δογμάτων και τη μεγιστοποίηση της επίδρασης των θρησκευμάτων στη διαμόρφωση σχέσεων καλής γειτονίας, ουσιαστικής κοινωνίας, σταθερής και αταλάντευτης ειρηνικής συμπόρευσης. Σε μερικά χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έχει αποκτήσει πραγματικά ένα άλλο πρόσωπο και μια νέα εικόνα, και τούτο θα οφείλεται σε έναν μεγάλο βαθμό και στον ρόλο της Ορθοδοξίας.

Εδώ λοιπόν επιβάλλεται να δούμε, και είναι μια πρόταση-πρόκληση αυτό, τη δομή και τη λειτουργία αντίστοιχων Επιτροπών Ορθοδοξίας και Θρησκευμάτων σε όλα τα κοινοβούλια και τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας, όπου πρέπει να έχει έναν ρόλο επιτελικό, συντονίζοντας τη δράση και τη λειτουργία των επιτροπών των κοινοβουλίων προς αυτή την κατεύθυνση. Θεωρώ αυτονόητο και επιβάλλεται να γίνει αυτό, σε διαφορετική περίπτωση οι όποιες πρωτοβουλίες, οι όποιες προσπάθειες εφόσον δεν έχουν μια συνεργασία και μια συλλογική λειτουργία σε επίπεδο κοινοβουλίου, θα είναι χωρίς αποτέλεσμα και δεν νομίζω ότι το επιθυμεί κανείς αυτό. Ο στόχος όλων είναι το αποτέλεσμα να είναι σε θετική κατεύθυνση. Θεωρώ δεδομένο το ενδιαφέρον του ευρωπαϊκού πολιτικού κόσμου για την

Ορθόδοξη εμπειρία και προσέγγιση και εμείς ως Ορθόδοξοι καλούμαστε να εκφράσουμε και να διαμορφώσουμε το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον της ανάπτυξης, των βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων σε συνεργασία φυσικά και με τις υπόλοιπες κοινωνικές και θρησκευτικές δομές των χωρών. Η σημασία της αποστολής αυτής είναι μεγάλη, θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό τη μελλοντική ευρωπαϊκή πολιτική και πολιτιστική φυσιογνωμία, τον ιδιαίτερο τρόπο κατά τον οποίο η ευρωπαϊκή πολιτική κοινωνία επιθυμεί να συνδιαλλαγεί και να συνδιαλεχθεί με τα μέλη της, διαφέροντας από άλλες κοινωνίες και συστήματα πολιτικής οργάνωσης. Η «ευρωπαϊκή ολοκλήρωση» δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική, αν αγνοηθούν οι Ευρωπαίοι της κεντρικής, ανατολικής και νοτιανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Με αυτές τις σκέψεις εύχομαι κάθε επιτυχία στις εργασίες της συνέλευσης, την οποία θα παρακολουθήσω, και τα πορίσματα της οποίας θα είναι χρήσιμα για όλους μας. Καλή επιτυχία.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Βουλευτής Σουηδίας,*
Πρόεδρος της Παγκόσμιας Διακοινοβουλευτικής Ένωσης Ελλήνων Βουλευτών

Η πρόσκληση του Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης και του Γενικού Γραμματέα της ΔΣΟ να παρευρεθώ στη σημερινή εκδήλωση, αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για μένα και για το ΠΑΔΕΟ και αυτό δεν είναι μια τυπική φιλοφρόνηση που συνηθίζεται σε ανάλογες περιπτώσεις. Τα συναισθήματα πηγάζουν και από τη βαθιά συνείδηση, ότι η ορθοδοξία αποτελεί ένα από τα πολυτιμότερα τμήματα των αντιστοιχών χωρών μας. Ένας πολύ συνδετικός κρίκος μεταξύ μας από την εμπειρία τόσων χρόνων ζώντας στο εξωτερικό και μέσα από την ιδιότητά μου, του Προέδρου της Παγκόσμιας Διακοινοβουλευτικής Ένωσης Ελλήνων Βουλευτών, θέλω να μνημονεύσω ιδιαίτερα τις άοκνες προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας, κ. Παπαθεμελή, και του Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης κ. Βίκτωρα Ζορκάλτσεφ και όλης της γραμματείας. Σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, χρειάζεται το δέσιμο και η αδελφική ένωση της Ορθοδοξίας σε όλον τον κόσμο, μιας και ο ισλαμισμός και άλλες θρησκείες και αιρέσεις προσπαθούν να εξαπλωθούν και να κυριαρχήσουν σ' όλες τις χώρες του κόσμου. Σήμερα που η εκκλησία παίρνει διαζύγιο από την πολιτεία σε πολλές χώρες, όπως π.χ. στη δική μου χώρα, που με φιλοξενεί, στη Σουηδία, σήμερα χρειάζεται η Ορθοδοξία το στήριγμα των πολιτικών, αυτής ένωσης που ευρισκόμεθα σήμερα εδώ. Ως Πρόεδρος της Διακοινοβουλευτικής Ένωσης Βουλευτών, θέλω να μεταφέρω τους εγκάρδιους χαιρετισμούς της Ένωσης και σας εύχομαι δύναμη, κουράγιο και επιτυχία στις εργασίες σας. Ευχαριστώ.

Στα πρακτικά κατατίθεται ευχαριστήριο τηλεγράφημα του πρώην Γραμματέα κ. **ΒΑΣΙΛΗ ΚΟΡΑΧΑΗ** για την πρόσκληση που του απευθύναμε, με το οποίο επίσης εύχεται καλή επιτυχία στις εργασίες της Συνέλευσης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Αρχιμανδρίτης,*
Πρόεδρος της Επιτροπής Βιοηθικής της Ι. Σ. Εκκλησίας της Ελλάδος

Ασθάνομαι μια ευγνωμοσύνη και την ανάγκη να σας ευχαριστήσω, όχι τόσο για το γεγονός της τιμής που μου κάνετε να σας μιλήσω, όσο για την ευκαιρία που μου δίνετε να βρισκομαι ανάμεσά σας: μια ευκαιρία ιδιότυπης επικοινωνίας και γνωριμίας με τον ευρύτερο πολιτικό χώρο, κυρίως όμως και μια ευκαιρία να μοιραστώ μαζί σας ένα όραμα που γεννήθηκε μέσα μου εντελώς απρόσμενα, τότε που γεννήθηκε και το δικό σας όραμα, το 1993. Είναι το όραμα της βιοηθικής, η τελική μορφή του οποίου είναι η σύσταση της Επιτροπής Βιοηθικής της Εκκλησίας της Ελλάδος και τα όσα θα παω στη συνέχεια.

Τα θέματα της βιοηθικής είναι θέματα καυτά, που απασχολούν έντονα την επικαιρότητα και, απ' όσο μπορούμε να εκτιμήσουμε, ακόμη εντονότερα θα απασχολήσουν στο μέλλον τις κοινωνίες μας, αλλά και τη ζωή του καθενός μας. Όταν γίνονται στρογγυλές τράπεζες ή συζητήσεις αυτού του τύπου, που είναι πολύ συχνές τον τελευταίο καιρό, και διεθνώς αλλά και στον ελλαδικό χώρο, συνήθως τα θέματα τίθενται υπό τη μορφή ενός διλήμματος. Επί παραδείγματι: «χαρτογράφηση του ανθρωπίνου γονιδιώματος: ευλογία ή κατάρα; επίτευγμα ή καταστροφή; ελπίδα ή εφιάλτης;». Όταν λοιπόν απευθύνουν και σε μένα κάποια πρόταση συμμετοχής και μου θέτουν έτσι το θέμα, η πρώτη μου ερώτηση είναι: «Εμένα για πού με έχετε; για την ελπίδα ή για τον εφιάλτη;». Γιατί συνήθως την Εκκλησία την έχουμε μέσα μας, σαν μια γκρινιάρια, μια πεισματάρια παράμετρο στη ζωή μας, που παντού διακρίνει φόβους, κινδύνους, απειλές, δυσκολίες, σκοτεινά σημεία. Την έχουμε σαν μια τροχοπέδη, ένα χειρόφρενο στην πορεία του εκσυγχρονισμού, του πολιτισμού και της προόδου.

Εγώ δεν θα μιλήσω ούτε από την πλευρά βέβαια του εφιάλτη ούτε όμως και από την πλευρά της ευλογίας. Η ελπίδα, το επίτευγμα, η ευλογία ή η κατάρα, η καταστροφή, ο εφιάλτης είναι πράγματα που θα φανούν στο μέλλον, ανάλογα με το πώς και το πόσο μπορούμε να χειριστούμε τα θέματα αυτή τη στιγμή. Γι' αυτό κι εγώ σήμερα θα μιλήσω γι' αυτό που ισορροπεί το δίλημμα: όχι για την ελπίδα ή τον εφιάλτη του αύριο αλλά για τη σύνεση του σήμερα. Αυτό είναι βιοηθική.

Το νησί της Πάτμου είναι το νησί της Αποκαλύψεως. Ο όρος «αποκάλυψη» έχει διπλή έννοια. Στη σκέψη των περισσοτέρων μας ως επίθετο, «αποκαλυπτικός», παραπέμπει στο αγιογραφικό βιβλίο της Αποκαλύψεως, για να προσδιορίσει το μέγεθος της καταστροφής που συνδέεται με τη συντέλεια του κόσμου και τα έσχατα της ιστορίας. «Αποκάλυψη» όμως στη Βιβλική διάλεκτο σημαίνει και κάτι άλλο. Σημαίνει φωτισμός, φανέρωση της αλήθειας. Νομίζω πως αυτό το στοιχείο είναι κυρίως που χρειαζόμαστε, και γενικότερα ως κοινωνίες και φυσικά ως Εκκλησία, αλλά και ειδικότερα ως Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας.

Όταν λέμε βιοηθική τι ακριβώς εννοούμε; Πώς γεννήθηκε αυτή η έννοια; Θα μου επιτρέψετε να σας περιγράψω, όπως τουλάχιστον εγώ αντιλαμβάνομαι αυτό το φαινόμενο, σε μια γλώσσα που πιστεύω πως θα είναι κατανοητή, και ελπίζω να οδηγήσει όχι μόνο στη γνώση, αλλά και στην αίσθηση των προβλημάτων.

Ο αιώνας αυτός από πλευράς επιστημών θεωρείται ως ο αιώνας της έκρηξης της Φυσικής. Εκπληκτικές θεωρίες όπως οι θεωρίες της σχετικότητας, γενικής και ειδικής, ή οι θεωρίες των πεδίων μας απεκάλυψαν τα βαθύτερα μυστικά του φυσι-

κού κόσμου. Άλλες πάλι, όπως η κβαντομηχανική, προσέδωσαν στην περιγραφή του φυσικού κόσμου μεταφυσική διάλεκτο, αφού στην αιτιοκρατικότητα των φυσικών νόμων διέγνωναν εγγενή αβεβαιότητα και απροσδιοριστία. Περάσαμε στη συνέχεια στην έκρηξη των διαστημικών επιστημών, ανοίξαμε τα φτερά μας και τρυπήσαμε το απροσπέλαστο κορμί του σύμπαντος, εγκαινιάζοντας το ασύλληπτο, τα διαστημικά ταξίδια, και δίνοντας τεχνολογική πραγμάτωση στην επιστημονική φαντασία. Φτιάξαμε εκπληκτικά τηλεσκόπια, ραδιοτηλεσκόπια, διαστημικούς σταθμούς και παρατηρητήρια, όπως π.χ. το Einstein Observatory, αξιοποιώντας με τον καλύτερο τρόπο την εξής απλούστατη παρατήρηση: ότι η ηλικία του σύμπαντος σε έτη είναι ίση με την ακτίνα του σε έτη φωτός. Έτσι μπορέσαμε να ψηλαφήσουμε, αν μπορούμε να πούμε, τις εσχαιές σχεδόν του σύμπαντος, τα πιο απόμακρα σημεία του. Απίστευτα πράγματα! Και εκεί, με τη γνώση της φυσικής των στοιχειωδών σωματιδίων και των υψηλών ενεργειών, να προσδιορίσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του αρχέγονου σύμπαντος. Όσο προχωρούμε μακριά στον χώρο, τόσο διεισδύουμε βαθιά στο παρελθόν, δηλαδή στον χρόνο. Αυτά όλα σφράγισαν κατά κάποιον τρόπο την έκρηξη της Φυσικής στον παρόντα αιώνα.

Αυτή η φυσική πρόοδος δείχνει να έχει φτάσει σε έναν κορεσμό. Στον μικρόκοσμο συναντήσαμε τα άτομα, διακρίναμε τα στοιχειώδη σωματίδια, εντοπίσαμε τα neutrons και τα quarks, ακόμη και στο εργαστήριο, ψάχνουμε για τα higgs και τώρα φαίνεται ότι η Φυσική αρχίζει σιγά-σιγά να εξαντλεί τις προοπτικές και δυνατότητές της. Άφησε βέβαια έναν καρπό τον καρπό των τεράστιων εφαρμογών στον χώρο της τεχνολογίας. Αλλά και η ανάγκη και έφεση του ανθρώπου για γνώση δεν εξαντλείται ψάχνει για άλλους, καινούργιους χώρους. Έτσι δημιουργήθηκε μια ταλάντωση ανάμεσα στη νευροφυσιολογία και στις συναφείς επιστήμες αφ' ενός και στη βιολογία και τη γενετική αφ' ετέρου. Και ξαφνικά, τα είκοσι κυρίως τελευταία χρόνια, έχουμε μια κατεύθυνση της γνωστικής δίψας του ανθρώπου προς τη μεριά της γενετικής. Όλα αυτά δημιούργησαν μια μεγάλη αισιοδοξία, ότι πολλά πράγματα θα βολευτούν στη ζωή μας. Η ανάγκη για υγεία, για παράταση ζωής, για ποιοτική επιβίωση είναι κάτι βαθειά ανθρώπινο, το οποίο φυσικά απασχολεί και τις θρησκείες και συνεπώς φιλόνηθρα προκαλεί και την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Εμείς ως Εκκλησία παρατηρούμε αυτά τα φαινόμενα μετά προσοχής και συστολής. Τα επιτεύγματα είναι όντως πολύ ελπιδοφόρα για την υγεία. Θα σας πω κάτι πολύ εντυπωσιακό. Πριν από έναν περίπου μήνα έγινε ένα παγκόσμιο συνέδριο που οργάνωσε στο San Francisco της Καλιφόρνιας η Αμερικανική Εταιρεία Κλινικής Ογκολογίας (ASCO). Σ' αυτό το συνέδριο φάνηκε να διαγράφεται μια πρωτοφανής ελπίδα στην πολεμική κατά του καρκίνου. Ενώ ως τώρα η βάση αυτής της πολεμικής ήταν κυρίως χημειοθεραπευτική και ακτινοθεραπευτική, άρχισε να διαφαίνεται στον ορίζοντα ότι οι μέθοδοι αυτές, που μαζί με τα άρρωστα κύτταρα καταστρέφουν και τα υγιή και έχουν τις γνωστές παρενέργειες, θα αντικατασταθούν από μία νέα γενιά φαρμάκων μοριακού χαρακτήρα: κυρίως θα είναι πρωτεΐνες που θα προσπαθούν να δημιουργήσουν τέτοιες αλλαγές σε γονδιακό επίπεδο, ώστε να μπορέσουμε να πολεμήσουμε την εξέλιξη της ασθένειας πολύ πιο αποτελεσματικά. Υπάρχει συνεπώς η ελπίδα ότι στην προσεχή δεκαετία, και φαίνεται

βάσιμο κάτι τέτοιο, με την όλη πρόοδο της γενετικής, η πολεμική κατά του καρκίνου θα γνωρίσει μια έκφραση και αποτελεσματικότητα εντυπωσιακή.

Δεν είναι όμως μόνον τέτοιου χαρακτήρος οι συνέπειες της πρόοδου της βιοϊατρικής γενικότερα επιστήμης. Η πρόοδος αυτής της επιστήμης άρχισε να δημιουργεί και προβλήματα, τα οποία απορρέουν από το γεγονός ότι είναι φοβερά διεισδυτική. Ήδη άλλαξε τη διατροφή μας. Τα μεταλλαγμένα τρόφιμα είναι πλέον γεγονός. Επηρέασε το περιβάλλον, τη βιόσφαιρα, το οικοσύστημα, τον αέρα που αναπνέουμε, την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία ζούμε. Μπήκε ως τεχνολογία μέσα στο ίδιο μας το κορμί. Παίρνει τα όργανά μας και τα αντικαθιστά. Υπάρχουν περισσότεροι από τρεις χιλιάδες συνάνθρωποί μας σήμερα, που έχουν μια μηχανική καρδιά. Η τελευταία έκδοση της περασμένης Δευτέρας του περιοδικού NEWSWEEK είναι αφιερωμένη στο πώς φτιάχτηκε στο εργαστήριο μια τεχνητή καρδιά με την ελπίδα και την προοπτική ότι θα μπορέσει να υποκαταστήσει τη φυσική καρδιά. Παράλληλα, υπάρχει μεγάλη πρόοδος στην προσπάθεια κατασκευής τεχνητού παγκρέατος, πράγμα που θα λύσει το πρόβλημα τόσων πολλών διαβητικών. Και φυσικά υπάρχει μεγάλη ελπίδα, ότι άμεσα θα φθάσουμε και στο τεχνητό ήπαρ. Για να φαντασθεί λοιπόν κανείς, ανθρώπους που έχουν εξαρτήματα μηχανικά και να εκτελούν λειτουργίες των ζωτικών, όπως ονομάζονται στην ιατρική, οργάνων! Αυτό εννοώ, ότι είναι διεισδυτική η τεχνολογία. Διαπερνά το σώμα μας και υποκαθιστά τις λειτουργίες του.

Μαζί όμως με την πρόοδο της ιατρικής τεχνολογίας έχουμε και την εξέλιξη της γενετικής τεχνολογίας, η οποία με έναν παρεμβατικό τρόπο εισέρχεται στα γονίδια μας, διαμορφώνει τη βιολογική ταυτότητά μας. Με άλλα λόγια, μπορούμε να κάνουμε παρεμβάσεις στον γενετικό κώδικα του ανθρώπου, ρυθμιστικές ακόμη και της μορφής και έκφρασης της ανθρώπινης ζωής. Αυτό σημαίνει ότι η γενετική μηχανική είναι στην ουσία της δυναμική και έχει οδηγήσει σε ορισμένα πρωτοφανή διαζύγια.

Το πρώτο διαζύγιο είναι το διαζύγιο του αναπαραγωγικού αποτελέσματος της γεννήσεως από τη σεξουαλική σχέση. Με άλλα λόγια, η γέννηση ενός ανθρώπου ανεξαρτητοποιείται από τη συζυγική συνεύρεση. Αυτό θα πει εξωσωματική γονιμοποίηση· η ανθρώπινη αρχή και η γονιμοποίηση προκύπτουν πλέον α-σεξουαλικά.

Ένα δεύτερο διαζύγιο είναι το διαζύγιο της γονιμοποίησης από το σπέρμα, το σπερματοζωάριο. Αυτό είναι συνέπεια της κλωνοποίησης. Με την κλωνοποίηση έχουμε τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε έναν καινούργιο άνθρωπο –αν αυτό επιτραπεί– δίχως σπερματοζωάριο, αλλά μόνο με ωάριο, υποκαθιστώντας τον πυρήνα του με γενετικό υλικό από σωματικό κύτταρο. Η γονιμοποίηση πλέον δεν αποδεδειγμένη μόνον από τη συζυγική σχέση, αλλά και παραμερίζει την αναγκαιότητα και του ανδρικού φύλου και του μητρικού γενετικού υλικού.

Υπάρχει κι ένα τρίτο διαζύγιο. Αυτό αναφέρεται όχι στην αρχή αλλά στο τέλος της ανθρώπινης βιολογικής ζωής. Είναι το διαζύγιο του εγκεφαλικού θανάτου από τον καρδιακό θάνατο. Ως τώρα, όταν σταματούσε η καρδιά, σταματούσε η παροχέτευση του αίματος στον εγκέφαλο, σταματούσε και ο εγκέφαλος. Και όταν για

κάποιον λόγο σταματούσε η λειτουργία του εγκεφάλου, αυτό απορρυθμίξε εντελώς και τη λειτουργία της καρδιάς και οδηγούσε άμεσα στην παύση της καρδιακής λειτουργίας. Με τη σύγχρονη ιατρική τεχνολογία, η τεχνητή υποστήριξη κατέστησε δυνατή την καρδιακή λειτουργία μετά την επέλευση του εγκεφαλικού θανάτου και αδύνατον τον ακριβή προσδιορισμό του βιολογικού θανάτου.

Σήμερα αυτές οι αιώνιες συζυγίες με τις οποίες ο Δημιουργός υπογράμμισε την ιερότητα της αρχής και του τέλους του ανθρώπου, έχουν οδηγηθεί σε ένα διαζύγιο. Ένα διαζύγιο που για ορισμένους θα οδηγήσει και σε άλλα διαζύγια· στο διαζύγιο του αυτεξουσίου από την ψυχή –κινδυνεύουμε να αποκτήσουμε μηχανικές, νομοτελειακές ψυχές δίχως ελευθερία, δίχως αυτεξουσιότητα–, στο διαζύγιο της εικόνας του Θεού από τον άνθρωπο –ο άνθρωπος γίνεται πλέον κάτι πολύ μηχανικό, μια συσκευή με ανταλλακτικά και εξαρτήματα–, στο διαζύγιο, αν μου επιτρέπεται να πω στα πλαίσια αυτού του Συνεδρίου, της πολιτικής από την Ορθοδοξία, δηλαδή της πρακτικότητας της καθημερινής ζωής από την πραγματικότητα της θείκης παρουσίας.

Το Συνέδριο αυτό, έχω την εντύπωση πως προσπαθεί να βρει δρόμους, ώστε να περάσουμε από αυτό το τελευταίο διαζύγιο σε κάποιον γάμο, στον γάμο της πολιτικής με την Ορθοδοξία. Για να γίνει αυτό, πρέπει να βρούμε τρόπους να αποτρέψουμε τα προηγούμενα διαζύγια· να δώσουμε θέσεις, λόγο, απαντήσεις στα προβλήματα που προανέφερα.

Κάτι τέτοιο όμως δεν είναι τόσο εύκολο. Και δεν είναι εύκολο διότι η επιστημονική εξέλιξη και πρόοδος έχει μερικά πολύ παράξενα ιδιώματα. Ένα εξ αυτών είναι η ταχύτατη εξέλιξη. Είναι τόσο γρήγορη η παραγωγή της καινούργιας γνώσης και το πέρασμα από την έρευνα στις εφαρμογές, ώστε τα θέματα της βιοϊατρικής δεν μπορούν να τα αξιολογήσουν στο επίπεδο των συνεπειών τους ούτε οι ειδικοί επιστήμονες, αδυνατούν δε έγκαιρα να τα αντιληφθούν και πολύ περισσότερο να τα κατανοήσουν οι υπεύθυνοι για την ψήφιση νόμων άνθρωποι, δηλαδή οι πολιτικοί. Μόλις κατανοήσουμε κάτι, αμέσως μας εμφανίζεται μια συνέπεια στο επίπεδο των εφαρμογών, που με κανέναν τρόπο δεν θα μπορούσαμε να την προβλέψουμε.

Ένα δεύτερο στοιχείο είναι ότι τα θέματα αυτά συνδέονται στενά με συμφέροντα, φιλοσοφικές προκαταλήψεις και συναισθηματικές φορτίσεις, που καθιστούν την επεξεργασία τους έντονα υποκειμενική. Έτσι για παράδειγμα, ενώ με μια πρώτη σκέψη θα θεωρούσε κανείς τους ερευνητές-επιστήμονες ως τους πλέον ειδικούς στο να αξιολογήσουν σωστά τις συνέπειες των ερευνητικών επιτευγμάτων, η πείρα δείχνει ότι η κρίση τους συνήθως είναι αδικαιολόγητα μονομερής, με αποτέλεσμα η ευθύνη επεξεργασίας των θεμάτων να πέφτει σε ανθρώπους μη σχετικούς με το ερευνητικό αντικείμενο (πολιτικούς, νομικούς, φιλοσόφους, κοινωνιολόγους, θεολόγους κ.λπ.).

Κάτι ακόμη που περιπλέκει την κατάσταση, σχετικό με τα προηγούμενα, είναι το ασύλληπτο του επιτεύγματος. Κανείς δεν θα μπορούσε να φαντασθεί ότι όλα όσα προαναφέραμε, θα ήταν δυνατόν να συμβούν και μάλιστα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Ποιός θα μπορούσε να φαντασθεί ότι ήταν δυνατόν να αχρηστευθεί αναπααραγωγικά το ανδρικό φύλο, από κάτι που ονομάζεται «κλωνοποίη-

ση;» Είναι αλήθεια ότι οι κοινωνίες βρίσκονται μπροστά σε έναν πανικό, αλλά δεν το έχουν βάλει κάτω. Γι' αυτό και προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα με νομοθετικές ρυθμίσεις, με αποφάσεις, με επιτροπές, με κάποιες συμφωνίες, με συζητήσεις. Οι νόμοι όμως το πολύ που μπορούν να κάνουν, είναι να δημιουργήσουν ένα αίσθημα ασφαλείας και να δώσουν μια παραπλανητική σαφήνεια στην κατεύθυνση της πορείας των κοινωνιών. Τα consensus και οι συμφωνίες υπάρχουν τελικά για να μοιράσουν ίσως την ευθύνη και να διευκολύνουν την αποδοχή των αποτελεσμάτων.

Απ' ό,τι φαίνεται, για να είναι καλοί οι νόμοι μας, κάτι άλλο μας χρειάζεται. Το πρώτο είναι η κατανόηση των συνεπειών των επιστημονικών επιτευγμάτων. Δεν θα καταλάβουμε ποτέ τις επιστημονικές λεπτομέρειες της χαρτογράφησης του ανθρώπινου γονιδιώματος, παρά μόνον αν έχουμε την εξειδικευμένη γνώση. Πρέπει όμως να καταλάβουμε τι αυτό το πράγμα συνεπάγεται και ποιές συνέπειες μπορεί να έχει στην κοινωνία μας. Και όχι μόνο να το καταλάβουμε αλλά και να το προδιαγνώσουμε.

Ένα δεύτερο είναι να μπορούμε να φτιάχνουμε λίγο έξυπνους νόμους. Είναι αλήθεια ότι πολλές φορές ως τώρα οι αποφάσεις και οι νόμοι μας ήταν πολύ βιαστικοί και όχι πάντα έξυπνοι. Τέτοια παραδείγματα έχουμε και στον ελλαδικό χώρο αλλά και στο εξωτερικό. Έτσι, η αμερικανική κυβέρνηση δεσμεύθηκε να απαγορεύσει κάθε έρευνα επί της κλωνοποίησης με χρήματα του Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας (NIH) και αμέσως μετά, όταν κατάλαβε διαφορετικά την κλωνοποίηση, έψαχνε για διεξόδους. Το ενδιαφέρον είναι ότι τις ημέρες αυτές, στο κογκρέσο των ΗΠΑ, εμφανίζεται μια γενικότερη επιστροφή σε όλο και πιο συντηρητικές και σε κάποιο σημείο απαγορευτικές νομοθεσίες για την κλωνοποίηση. Ανάλογα η Βρετανία και η Γαλλία, ενώ ξεκίνησαν πιο φιλελεύθερα, παλινδρομούν με τάσεις περισσότερο τώρα προς την ελεγχόμενη έρευνα. Στην Ελλάδα το 1999 ψηφίστηκε ένας νόμος που τελικά οδήγησε σε αδιέξοδο τις μεταμοσχεύσεις. Πώς άραγε ένας νόμος που είναι προσανατολισμένος στους μεταμοσχευτές απ' ενός και αγνοεί τους δότες ή περιθωριοποιεί τους εντατικολόγους απ' ετέρου, θα μπορούσε να αυξήσει το απόθεμα των μοσχευμάτων; Για τις μεταμοσχεύσεις χρειάζομαστε πρώτα μοσχεύματα και έπειτα μεταμοσχευτές. Αυτό λέει η κοινή λογική. Αυτό όμως δεν το λέει η λογική του ελληνικού νόμου.

Κυρίως όμως χρειάζεται μια επεξεργασία σε επίπεδο αρχών και αξιών. Νομίζω ότι βρισκόμαστε σε μια τραγικά δύσκολη εποχή, στην οποία η άγνοια είναι πολύ μεγαλύτερη από τη γνώση. Αγνοούμε πολύ περισσότερα πράγματα από τα πολλά που νομίζουμε ότι έχουμε γνωρίσει. Καθώς αυξάνει η γνώση μας, εκθετικά αυξάνουν και οι συνέπειες της αγνοίας μας. Επίσης, οι επιθυμίες μας είναι πολύ ασθενέστερες από τους μηχανισμούς της συνέσεως που απαιτούνται για να τις کنترلάρουν και να τους δώσουν μια σωστή κατεύθυνση, και ενώ πολλαπλασιάζονται ανεξέλεγκτα οι επιθυμίες μας, υποβαθμίζεται επικίνδυνα η σύνεση. Τέλος, τα οικονομικά συμφέροντα φαντάζουν να είναι πολύ ισχυρότερα από τις αξίες. Απόδειξη αυτού του πράγματος είναι ότι η υγεία πλέον εκτός του ότι έχει τεχνολογικοποιηθεί, έχει ταυτόχρονα και οικονομικοποιηθεί. Η οικονομική παράμετρος και

στο επίπεδο της έρευνας και στο επίπεδο της ασφάλισης και στο επίπεδο της κοινωνικής πρόνοιας είναι καθοριστική. Η υγεία πλέον από ευλογία ή δικαίωμα έχει κατακτήσει καταναλωτικό αγαθό.

Δεν ξέρω αν όλα αυτά δημιουργούν μέσα μας κάποιους μηχανισμούς απογοήτευσης ή αν προκαλούν μια διάθεση να παλέψουμε με την πρόκληση.

Εμείς ως Εκκλησία επιλέξαμε το δεύτερο· την πάλη με την πρόκληση. Νομίζω ότι αυτή την πάλη μπορούμε να την διεξαγάγουμε και μέσα στο πλαίσιο το ευρωπαϊκό και μέσα στο πλαίσιο ίσως το πολιτικό. Συχνά τα συμβουλευτικά σώματα και οι επιτροπές βιοηθικής, δηλαδή οι φορείς που προσπαθούν να θέσουν όρια, αρχές, παραμέτρους λειτουργίας της επιστημονικής έρευνας και της τεχνολογίας μέσα στην κοινωνία –αυτό είναι βιοϊατρική δεοντολογία–, ζητούν και τον λόγο των Ορθόδοξων Εκκλησιών. Και γεννάται βέβαια το ερώτημα: για ποιόν λόγο χρειάζεται οι Εκκλησίες να έχουν λόγο; Η απάντηση είναι ότι η βιοϊατρική έρευνα πλέον έχει ακουμπήσει, όπως προανέφερα, σε πολύ ευαίσθητες χορδές της ανθρώπινης υπάρξεως, όπως είναι η αρχή της ζωής –πότε ακριβώς αρχίζει η ζωή–, όπως είναι το τέλος της ζωής –ποιά στιγμή τελειώνει η ζωή–, όπως είναι η μορφή και η αξία της ανθρώπινης ζωής, όπως είναι η σχέση ψυχής και σώματος.

Ένας λοιπόν λόγος που εμάς μας δημιουργεί την υποχρέωση του λόγου είναι ότι μας ζητείται ένας λόγος από την ευρύτερη κοινωνία: τί λέει η Ορθόδοξη Εκκλησία επ' αυτών των θεμάτων;

Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι ο πιστός λαός προσφεύγει στους ιερείς για τα εντελώς συγκεκριμένα διλήμματα του καθημερινού βίου. Τα προβλήματα αυτά ακουμπούν ή και ουσιαστικά διαμορφώνουν τη ζωή κάθε πολίτη των σύγχρονων κοινωνιών. Το πώς θα αποκτήσουμε παιδί, το τι θα κάνουμε με ένα άρρωστο ή ανάπηρο έμβρυο, το αν θα γίνουμε δωρητές σώματος, το πότε, το αν και κάτω από ποιές προϋποθέσεις θα γίνει η διακοπή της μηχανικής υποστήριξης δεν αποτελούν θεωρητικούς προβληματισμούς, αλλά προβλήματα της καθημερινής ζωής, που απαιτούν άμεσες απαντήσεις. Αλλά και ο ιατρικός κόσμος πιέζει. Τα θέματα είναι ιδιαίτερα λεπτά και καινοφανή και οι γιατροί και νοσηλευτές μας ζουν μέσα σε καταγισμό διλημάτων. Η Εκκλησία, που αγκαλιάζει κάθε λεπτομέρεια της ζωής μας, είναι δυνατόν να σιωπά; Μέσα στο πλαίσιο της Ορθόδοξης πίστης υποχρεούται να δώσει κάποιες απαντήσεις ή να χαράξει κάποιες κατευθύνσεις.

Υπάρχει όμως και μία τρίτη αιτία που ο λόγος της Ορθόδοξης βιοηθικής είναι αναγκαίος. Είναι το γεγονός ότι οι λαοί που εμείς υπηρετούμε και εκφράζουμε έχουν κάποιες ιδιομορφίες, κάποια ιδιώματα μοναδικά, άμεσα συνδεδεμένα με τις θρησκευτικές παραδόσεις και πιστεύματα, που ιδιαίτερα οφείλουμε να σεβασθούμε.

Θα σας αναφέρω ένα απλούστατο παράδειγμα, πολύ εντυπωσιακό όμως, για το θέμα των μεταμοσχεύσεων. Λέγεται συχνά ότι το πρότυπο της Ισπανίας θα μπορούσε να το ακολουθήσει η Ελλάδα. Η Ισπανία είναι μια χώρα που είχε δυσκολίες στο ζήτημα των μεταμοσχεύσεων και κατάφερε να τις ξεπεράσει με συγκεκριμένες νομοθετικές ρυθμίσεις κατά τρόπο εντυπωσιακό. Υπάρχει όμως μία μεγάλη διαφορά που θα διαφανεί από το παρακάτω παράδειγμα: ο λόγος ζωσών νεφρικών μετα-

μοσχεύσεων προς τις πτωματικές, δηλαδή των μεταμοσχεύσεων νεφρού οι οποίες ενεργούνται από ζώντα δότη ως προς αυτές από πτωματικό δότη, από εγκεφαλικά νεκρό δηλαδή δότη, στην Ισπανία είναι 1 προς 100. Με άλλα λόγια, για εκατό πτωματικές μεταμοσχεύσεις έχουμε μία ζώσα μεταμόσχευση. Στην Προτογαλία και την Πολωνία ο λόγος είναι 1,5 και στην Ουγγαρία 2 προς 100. Στη Φινλανδία και τη Γαλλία είναι 4 προς 100. Στην Ιταλία είναι 7 προς 100. Σε καμμιά χώρα της Δυτικής Ευρώπης αυτός ο λόγος δεν είναι ιδιαίτερα υψηλός. Στην Ελλάδα είναι περίπου 100 προς 100. Αυτό σημαίνει διάφορα πράγματα. Ένα όμως ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι ότι ο μέσος Έλληνας, και αυτό δεν είναι άσχετο με την Ορθόδοξη πίστη και ζωή του, δίνει πιο εύκολα το δικό του νεφρό εν ζωή στο παιδί του παρά του παιδιού του μετά θάνατον στον γείτονα.

Δεν είναι απόλυτα σωστό αυτό, όπως το ανέφερα, ούτε ως συμπέρασμα λογικό ούτε ως στάση ηθική. Είναι όμως σωστό ως παρατήρηση. Και δεν είναι σωστό και σύμφωνο με την Ορθόδοξη αντίληψη το να περιορίζει κανείς την αγάπη στη στενή οικογένειά του και μόνον, είναι όμως πολύ Ορθόδοξα αποδεκτό το να περνά η προσφορά του από την αυτοθυσία. Οι οικογενειακοί δεσμοί, όπως καλλιεργούνται μέσα στην Εκκλησία, και οι αντίστοιχες ευαισθησίες, όπως αναπτύσσονται με την εκκλησιαστική ζωή, διευκολύνουν τον αυτοθυσιαστικό χαρακτήρα στο πλαίσιο της οικογενείας, ενώ άλλοι λόγοι κοινωνικοί δημιουργούν καχυποψία μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας.

Τέτοια παραδείγματα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και για άλλες Ορθόδοξες χώρες, παρά το ότι δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία και ικανοποιητικές στατιστικές. Γι' αυτό ας μείνουμε σ' αυτό μόνο το παράδειγμα, το οποίο και θεωρείται αντιπροσωπευτικό της νοοτροπίας των λαών μας και ενδεικτικό της ανάγκης, οι Εκκλησίες μας να προχωρήσουν με σεβασμό και προσοχή.

Τέλος, υπάρχει μεγάλη διαφορά νοοτροπίας, ήθους και φρονήματος με τη Δύση. Η Ορθόδοξη ανθρωπολογία είναι πολύ διαφορετική από τη Δυτική και στο επίπεδο της Ρωμαιοκαθολικής παραδόσεως και στο επίπεδο της Προτεσταντικής αντίληψης και σκέψης. Θα γίνω λίγο πιο συγκεκριμένος. Συχνά λέγεται ότι η Δύση επικεντρώνει την προσοχή της στο άτομο ενώ η Ανατολή στο πρόσωπο. Αυτό το πράγμα είναι πολύ βασικό. Ας επιχειρήσουμε να το δούμε μέσα από τη βιοηθική διάλεκτο. Η Δύση, όταν αντικρύζει τον άνθρωπο, τον βλέπει ως άτομο με συγκεκριμένες πράξεις, δικαιώματα, υποχρεώσεις. Αντίθετα η Ανατολή δεν είναι ατομοκεντρική· είναι προσωποκεντρική. Ο κάθε άνθρωπος κατανοείται ως σχέση κοινωνίας. Το πρόσωπο δεν είναι αυτονομημένο, αλλά δένεται με την οικογένειά του, τους συνανθρώπους του, την ευρύτερη κοινωνία. Η Δύση αντικρύζει από μακριά τον άνθρωπο ως άτομο. Η Ανατολή τον αγκαλιάζει ως πρόσωπο.

Θα αναφέρω ένα παράδειγμα, πάλι από την περιοχή των μεταμοσχεύσεων, επειδή είναι πιο εύκολη η κατανόηση αυτών των θεμάτων κι έτσι δεν θα μπερδεύουμε με πολλές και άγνωστες έννοιες: έχουμε κάποιον πολίτη μας δυτικής κοινωνίας, όπου πολύς λόγος γίνεται για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έχει λοιπόν το δικαίωμα να διαθέσει τα όργανα του σώματός του, όπως αυτός κρίνει. Είναι 18 χρόνων παιδί και δηλώνει ότι είναι δωρητής οργάνων. Πάίρνει ένα μηχανάκι και μέσα

στην τρέλλα της νεότητός του ή στη ζάλη των απωθημένων του αναπτύσσει μεγάλη ταχύτητα, πέφτει επάνω σε μια κολώνα, ανοίγει το κεφάλι του και βρίσκεται αναίσθητος στο πεζοδρόμιο. Έρχονται οι γιατροί, τον μεταφέρουν στο νοσοκομείο, γίνονται οι κλινικές και εργαστηριακές εξετάσεις και διαπιστώνεται ότι ο εγκέφαλός του είναι νεκρός. Η αναπνευστική και καρδιακή λειτουργία του σώματός του έχουν χάσει την αυτονομία τους και συντηρούνται με μηχανήματα. Μέσα στο τσεπάκι του υπάρχει ένα χαρτάκι που αναφέρει ότι είναι δωρητής οργάνων. Οι γιατροί τον αντικρύζουν με αγάπη, αγωνία και μοναδική έκρηξη αισθημάτων. Εκεί οι ειδικοί τους ανακοινώνουν ότι είναι εγκεφαλικά νεκρός. Οι οικείοι και φίλοι ασπάζονται το πρόσωπό του με ιδιαίτερη τρυφερότητα και δεν μυρίζει: ούτε είναι ψυχρό. Το στήθος του το βλέπουν να ανεβοκατεβαίνει. Αρνούνται να πιστέψουν ότι μπορεί να έχει πεθάνει. Λειτουργούν στη λογική του «μήπως έχει γίνει λάθος» ή «μήπως γίνει θαύμα» ή στη λογική του «λίγο ακόμα». Είναι αυτοί που ζουν τον θάνατό του πιο επώδυνα κι από τον ίδιο. Είναι αυτοί που πληρώνουν τους λογαριασμούς και ξενοχτούν γι' αυτόν. Είναι αποφασισμένοι για τα πάντα, προκειμένου να ζήσει. Έρχεται όμως ο εκπρόσωπος του νόμου και λέει ότι ο εγκεφαλικός θάνατος διεγνώσθη από τους γιατρούς, βεβαιώνει ότι ο άνθρωπός τους επιθυμεί να δωρήσει τα όργανά του και βάσει του νόμου υποχρεώνει τον γιατρό να βγάλει την πρίζα της συσκευής που συντηρεί την καρδιο-αναπνευστική λειτουργία, οπότε αρχίζει η διαδικασία αφαιρέσεως των οργάνων.

Αυτός ο νόμος δεν λαμβάνει υπόψη του τους συγγενείς. Είναι αδύνατον στην πράξη –το καταλαβαίνουμε οι περισσότεροι– να εφαρμοσθεί στις δικές μας χώρες. Εμείς δεν είμαστε και τόσο υπάκουοι στους νόμους. Τα αισθήματα, το προσωπικό κριτήριο στις δύσκολες στιγμές υπερβαίνουν κάθε νόμο. Για τον λόγο αυτόν, εμείς ως Εκκλησία λέμε ότι η συναίνεση πρέπει να περνά και μέσα από τα πλαίσια της οικογένειας. Πώς είναι δυνατόν η οικογένεια που πληρώνει, που καλείται να δεχθεί τον θάνατο του προσφιλούς της προσώπου ως ιατρική επιβεβαίωση και όχι ως προσωπική διαπίστωση (ο άνθρωπος δείχνει να αναπνέει, μοιάζει σαν σε κώμα, ίσως σαν φυτό, είναι ακόμη ζεστός), πώς είναι δυνατόν αυτή η οικογένεια να δεχθεί την απότομη και ξαφνική διακοπή των ελπίδων της για τον λόγο και μόνον ότι έτσι ορίζει ο νόμος; Αυτός ο νόμος δεν μπορεί να εφαρμοσθεί. Αυτός στηρίζεται στο γεγονός ότι ο εγκεφαλικά νεκρός έχει το δικό του μόνο διακαίωμα. Εξ ίσου όμως ισχυρά δικαιώματα επ' αυτού, τα οποία βέβαια συνδέονται με τα δικά του, έχουν και οι συγγενείς.

Μια άλλη διαφορά που έχουμε με τη Δύση, είναι αυτό που ονομάζεται «σχολαστικισμός». Ίσως σας φανεί παράξενο αλλά η Ορθόδοξη αντίληψη δεν έχει καμία σχέση με τον σχολαστικισμό. Εμάς δεν μας ενδιαφέρουν οι σχολαστικές απαντήσεις συγκεκριμένων ερωτήσεων. Π.χ. ποιά στιγμή ακριβώς επιτελείται ένα μυστήριο: στη Θεία Λειτουργία, πότε γίνεται η μεταβολή του άρτου και του οίνου σε σώμα και αίμα. Απλά λέμε ότι κατά τη στιγμή του καθαγιασμού γίνεται η μεταβολή του άρτου και του οίνου σε σώμα και αίμα με έναν μυστηριακό τρόπο και τελειώνουμε. Το ίδιο συμβαίνει και με τον θάνατο. Μερικοί προσπαθούν να προσδιορίσουν την ακριβή στιγμή κατά την οποία, με έναν τρόπο όπως οι ίδιοι τον αντιλαμ-

βάνονται, ξεχωρίζει η ψυχή και φεύγει από το σώμα. Και αυτό δημιουργεί έναν σωρό δυσκολίες, διότι ουδέποτε πρόκειται να απαντηθούν βασικά ερωτήματα, όπως επί παραδείγματι το ερώτημα, αν τελικά ο θάνατος είναι ο εγκεφαλικός ή ο καρδιακός θάνατος. Πότε δηλαδή η ψυχή φεύγει από το σώμα; Όταν νεκρώνεται ο εγκέφαλος ή όταν καταπαύει η καρδιακή λειτουργία; Εμείς ως Ορθόδοξη Εκκλησία, δεχόμαστε ότι ο άνθρωπος απ' ης στιγμής βρίσκεται σε αυτήν την κατάσταση, ο εγκέφαλος έχει αρχίσει να αποσυντίθεται, η δε εγκεφαλική ουσία να ρευστοποιείται, άσχετα αν εμείς υποχρεώνουμε μηχανικά την καρδιά να λειτουργήσει. Καλό είναι να παραμερίσουμε το αναπάντητο σχολαστικό ερώτημα και να δούμε πώς θα βρει έκφραση η αγάπη μας προς τον άνθρωπο απ' ενός και ο σεβασμός προς το γεγονός του θανάτου απ' ετέρου, και ως ατόμων και ως ιατρικής επιστήμης και ως κοινωνίας.

Αυτό μας διευκολύνει να περάσουμε σε μια τρίτη διαφορά που έχουμε με τη δυτική αντίληψη, και αυτή είναι ο συντηρητισμός. Ακούγεται ίσως παράξενα, αλλά η Ορθόδοξη αντίληψη δεν είναι συντηρητική. Δεν έχει δηλαδή τον φόβο λάθους μέσα της. Όλη η Ορθόδοξη ανθρωπολογία στηρίζεται στο γεγονός ότι ο άνθρωπος μπορεί να κάνει λάθη και να μαθαίνει τον Θεό από τη μετάνοια και από τα λάθη του. Όχι από το ότι θα αποφύγει τα λάθη. Η Καθολική Εκκλησία αντίθετα, διακατέχεται από τη σχολαστικότητα της ορθότητας. Τα βιοηθικά κείμενά της έχουν τρομακτική προσοχή, μη γίνει κάπου κανένα λάθος. Εμείς τα κείμενά μας τα έχουμε αρκετά ανοικτά, όχι με την έννοια μιας ανευθυνότητας αλλά με την έννοια μιας ελευθερίας. Έτσι επί παραδείγματι, η δική μας Εκκλησία θα μπορούσε άνετα να δεχθεί πράγματα που δεν τα δέχεται η πολιτεία. Ένα τέτοιο είναι να δώσει κάποιος τα όργανά του, π.χ. ένα νεφρό του σε έναν προσδιορισμένον από αυτόν λήπτη. Αυτό η Εκκλησία μπορεί να το δεχθεί.

As αναφέρω ένα παράδειγμα: Πηγαίνει μια μητέρα 40 χρονών με δύο παιδιά, η οποία πάσχει από νεφρική ανεπάρκεια, στον πνευματικό της. Ο οργανισμός της ξεφυλλίζεται, ταλαιπωρείται ψυχοσωματικά στην αιμοκάθαρση τρεις φορές την εβδομάδα και μεταφέρει το δράμα της στον ιερέα. Τι πιο ωραίο λοιπόν αυτός, ως εκπρόσωπος της Εκκλησίας, να σκεφθεί τα δικά του νεφρά και να πει: «εγώ έχω δύο. Ο Θεός είπε από τα δύο να δίνουμε το ένα». Αν είναι και μοναχός, ακόμη καλύτερα. «As δωρήσω λοιπόν το ένα νεφρό μου. Αντί να της προσφέρω λόγια και συμβουλές, as της χαρίσω ένα κομμάτι από το σώμα μου». Αυτό χριστιανικά και Ορθόδοξα μπορεί κάλλιστα να γίνει. Δεν μπορεί όμως να γίνει από πλευράς πολιτείας. Και δεν μπορεί να γίνει –και δεν πρέπει να γίνει– γιατί αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε αγοραπωλησία οργάνων. Μπορεί δηλαδή έτσι κάποιος, αντί να δωρίζει, να εκμεταλλεύεται τα όργανα και τους ιστούς του, όπως δυστυχώς γίνεται σε μερικές χώρες, και να πουλά 10.000 δολάρια το νεφρό.

Τη δωρεά λοιπόν οργάνων σε συγκεκριμένο λήπτη και τέτοιου τύπου πράξεις, η Εκκλησία θα μπορούσε να τα δεχθεί κατ' εξαίρεση και κατά περίπτωση, και όχι βέβαια θεσμοθετώντας τα. Ανάλογη εσωτερική άνεση θα μπορούσε κανείς να διακρίνει και στο επίπεδο της ευθανασίας. Έχουμε έναν άνθρωπο που τεχνητά τον υποστηρίζουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε στην ουσία του απαγορεύουμε την αναχώρη-

ση της ψυχής. Εκεί η Εκκλησία μπορεί να πει αυτό που δεν μπορεί να πει η πολιτεία· να δώσει θέση εκεί που δεν μπορεί να δώσει απάντηση η λογική του ανθρώπου. Με πίστη και φιλανθρωπία προσεύχεται για να καταλήξει ο ψυχορραγών. Η Εκκλησία έχει την εξουσία του «δεσμείν και λύειν». Αν όμως η Εκκλησία δώσει την έγκρισή της στην ευθανασία, όπως την εννοεί η κοσμική αντίληψη της ζωής, τα προβλήματα που θα δημιουργήσει θα είναι πολύ περισσότερα από αυτά που τελικά θα λύσει, διότι θα έχει μεταφέρει αυτήν της, την από τον Θεό δοσμένη, εξουσία στην πολιτεία. Αυτός είναι ο λόγος που η Εκκλησία είναι πολύ προσεκτική στην πολιτική της διατύπωση και αρκετά επεικικής στην ποιμαντική της έκφραση.

Να ολοκληρώσω την παράθεση των διαφορών μας με τη Δύση, αναφέροντας και μία τέταρτη διαφορά. Είναι το πώς βλέπουμε τις εντολές και το θέλημα του Θεού στη ζωή μας. Η Δύση θεωρεί ότι για κάθε θέμα υπάρχει μια απάντηση –το θέλημα του Θεού– που το γνωρίζει η Εκκλησία, ισχύει οπωσδήποτε για όλους και το επιβάλλει στην ουσία στη ζωή των πιστών. Στη δική μας παράδοση και εμπειρία «το θέλημα του Θεού» δεν είναι κάτι ξένο από το πρόσωπο του καθενός μας. Για τον λόγο αυτόν, σκοπός της Εκκλησίας δεν είναι να μας διδάξει –πολύ περισσότερο να μας επιβάλει– το θέλημα του Θεού –Ο Θεός εξ άλλου δεν έχει θέλημα που επιβάλλεται–, αλλά να μας διευκολύνει πρωτίστως να το αναγνωρίσουμε στη ζωή μας και στη συνέχεια να το εφαρμόσουμε. Σε κάθε γεγονός, σε κάθε συγκεκριμένο θέμα, πρόβλημα ή δίλημμα, σε κάθε στιγμή, για κάθε πρόσωπο κρύβεται και μια νέα έκφραση του θείκου θελήματος και της χάριτός του, απόλυτα βέβαια συμβατή με την αποκάλυψη και διδασκαλία Του. Έτσι λοιπόν η δική μας Εκκλησία, χωρίς να θέλει να αποφύγει τις ευθύνες της, δεν καταλήγει σε αυστηρά καθοριστικούς λεπτομερείς κώδικες συμπεριφοράς στα επί μέρους θέματα, αλλά διατυπώνοντας τη θεολογία και το φρόνημά της δίνει κατευθύνσεις, και στην ουσία τα αφήνει ανοιχτά.

Ας έλθουμε τώρα στη νομοθετική διάσταση του θέματος. Υπάρχει ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα. Η δυνατότητα των νομοθετικών ρυθμίσεων δεν μπορεί να συμπορεύεται με την πρόοδο της επιστήμης. Προ ολίγων ημερών, στις 17-18 Ιουνίου 2001, έγινε μια συνάντηση των αντιπροσωπειών των διαφόρων κοινοβουλίων στις Βρυξέλλες, για ενημέρωση στα θέματα κυρίως της γενετικής μηχανικής. Μόλις προχθές ανακοινώθηκαν τα πορίσματα της συναντήσεως. Ο κίνδυνος του λεγόμενου «γενετικού τουρισμού» είναι αρκετά μεγάλος. Τι θα πει αυτό το πράγμα; Θα πει ότι μερικές χώρες έχουν χαλαρότερες ρυθμίσεις, τέτοιες που επιτρέπουν ορισμένα πράγματα τα οποία απαγορεύουν άλλες. Έτσι, επί παραδείγματι, θα ήταν δυνατόν, με κάποιες ελαστικές νομοθετικές ρυθμίσεις, στην Πάτμο να μην ερχόμαστε να προσκυνήσουμε το σπήλαιο του αγίου Ιωάννου του Θεολόγου ή να απολαύσουμε τις παραλίες της, αλλά να την επισκεπτόμαστε για να αποκτήσουμε παιδί με κάποια άλλου απηγορευμένη τεχνική. Αυτό ονομάζεται «γενετικός τουρισμός».

Υπάρχει λοιπόν η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο, για να αποφευχθούν αυτά τα φαινόμενα. Θα προσπαθήσω να σας περιγράψω, όπως το διατηρώ στη μνήμη μου, το νομοθετικό καθεστώς στις διάφορες χώρες στα θέματα της γενετικής μηχανικής και των αναπαραγωγικών τεχνολογιών. Την πλέον

ελαστική νομοθεσία στα εν λόγω θέματα την έχει το Ηνωμένο Βασίλειο. Εκεί έχει συσταθεί το 1991 μία επιτροπή, η Human Fertilisation and Embryology Act, η οποία διέπει την in vitro γονιμοποίηση και επιτρέπει την έρευνα επί των εμβρύων. Η έρευνα επί των εμβρυϊκών βλαστικών κυττάρων δεν απαγορεύεται στην Αυστρία. Οι Σκανδιναβικές χώρες είναι ευαίσθητες στα θέματα προστασίας της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών, πράγμα που θα μπορούσε να καταστρατηγηθεί από την κακή χρήση των αποτελεσμάτων και δεδομένων των γενετικών εξετάσεων. Βασικά η Σουηδία έχει ένα νομοθετικό πλαίσιο πάρα πολύ αυστηρό, στο να μην γίνεται η διαρροή των γενετικών πληροφοριών. Η Φινλανδία επιτρέπει τα γενετικά tests μόνο στην περίπτωση κατά την οποία λειτουργούν προληπτικά διαφόρων σοβαρών ασθενειών.

Η Γερμανία είναι πιο συντηρητική από όλες τις χώρες. Δεν έχει υπογράψει ούτε τη Σύμβαση Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης, ούτε τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως για τα θέματα της πατεντοποίησης των γονιδίων. Επίσης αυστηρή κάπως είναι η Ιρλανδία, η οποία δεν έχει καμία νομοθετική κάλυψη για τα θέματα της in vitro γονιμοποίησης και των βιοτεχνολογιών, όπως και η Ελλάδα και η Ιταλία. Βέβαια, το σύνταγμα της περιλαμβάνει διατάξεις που προστατεύουν την αγέννητη ζωή. Η Ιταλία δεν έχει νόμο για τις τεχνολογίες υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, έχει όμως νόμο που απαγορεύει την κλωνοποίηση. Την κλωνοποίηση την επέτρεπε μέχρι πρότινος σε θεραπευτικό επίπεδο η Γαλλία, την προπερασμένη όμως εβδομάδα απαγορεύθηκε όχι μόνο η αναπαραγωγική αλλά και η θεραπευτική κλωνοποίηση.

Όλα αυτά αποτελούν ένα δείγμα των δυσκολιών που έχει η εργασία σας ως βουλευτών. Θα μπορούσαμε να αναφερθούμε και στη Σλοβενία, τη Σλοβακία, τη Μάλτα και γενικότερα, να δούμε τι συμβαίνει στις χώρες οι οποίες επιδιώκουν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εμείς, ως Εκκλησία της Ελλάδος, έχουμε συστήσει μια Επιτροπή Βιοηθικής και έχουμε κάνει ένα Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας. Αυτό είναι το μοναδικό που υπάρχει στον Ελλαδικό χώρο και ενδεχομένως στον Ορθόδοξο χώρο. Σκοπός του είναι η συλλογή υλικού και σε επίπεδο περιοδικών και σε επίπεδο βιβλίων και σε επίπεδο δημοσιευμάτων, αποφάσεων πολιτικών και κοινωνικών οργανώσεων κ.ο.κ. Ήδη υπάρχει ένα πολύ αξιόλογο υλικό που θα μπορούσε κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί καταλλήλως προς αυτή την κατεύθυνση. Σ' αυτό το Κέντρο έγινε και η γνωριμία μας με δεκατρείς εξ ημών τον περασμένο Μάρτιο, αν δεν κάνω λάθος, και αυτό αποτέλεσε και την αφορμή της προσκλήσεώς μου στην αποψινή συνάντηση.

Η Επιτροπή μας αποτελείται από τρεις καθηγητές της ιατρικής, έναν της βιολογίας και γενετικής, έναν της νομικής, τρεις της θεολογίας και έναν εκπρόσωπο της Ιεράς Συνόδου που προεδρεύει. Επί του παρόντος έχουμε ολοκληρώσει την επεξεργασία των θεμάτων των μεταμοσχεύσεων και της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής και τώρα, λειτουργώντας με ομάδες εργασίας και υποεπιτροπές, επεξεργαζόμαστε θέματα της γενετικής μηχανικής, των αμβλώσεων, της ευθανασίας, των σχέσεων ιατρού και ασθενούς με την προοπτική σιγά-σιγά να επεκταθούμε και σε

άλλα. Αφού επεξεργασθούμε το κάθε θέμα, υποβάλλουμε πρόταση στην Ιερά Σύνοδο, η οποία στη συνέχεια οργανώνει δύο ημερίδες.

Η πρώτη ημερίδα απευθύνεται σε επιστήμονες, με την επιθυμία να ακουστούν οι κρίσεις και αντιδράσεις τους. Αμέσως μετά κάνουμε μία ημερίδα ιερέων για να δούμε τον αντίκτυπο που έχει στη συνείδηση του ιερατικού κόσμου η συγκεκριμένη τοποθέτηση της Επιτροπής Βιοηθικής, ώστε η Επιτροπή αντί να επιβάλει απ' έξω ένα κείμενο που θα υποχρεώνει τις συνειδήσεις, απλά να επεξεργάζεται τη φωνή της συνειδήσεως της Εκκλησίας. Και στο τέλος, ριξαμε την ιδέα να γίνει ένα Διορθόδοξο συνέδριο και μία Διορθόδοξη επεξεργασία αυτών των θεμάτων. Είναι ενδιαφέρον ότι σ' αυτή την πρόταση ανταποκρίθηκαν και οι διάφορες Εκκλησίες. Έτσι, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποφάσισε να κάνει μία Διορθόδοξη Επιτροπή Βιοηθικής. Με δική μας προτροπή και συνεργασία γίνονται Επιτροπές Βιοηθικής της Εκκλησίας της Αμερικής, του Πατριαρχείου Μόσχας, έχει δε δείξει ενδιαφέρον και η Εκκλησία της Ρουμανίας.

Με τον τρόπο αυτόν θα γίνονται επί μέρους εκκλησιαστικές επιτροπές, με τις οποίες θα συνεργαζόμαστε και θα εκφράζουμε αυτή την κοινή -κατά το μάλλον και ήττον- Ορθόδοξη άποψη, την οποία και θα προσπαθούμε να κοινοποιήσουμε και σε σας. Ταυτόχρονα, κι εμείς ως Ορθόδοξες Εκκλησίες θα είμαστε έτοιμοι να ακούσουμε τις δικές σας προτάσεις και να δεχθούμε τα δικά σας ερεθίσματα.

Πιστεύω ότι η δυνατότητα την οποία έχει η Ορθοδοξία να δώσει μία μαρτυρία σεβασμού του ανθρώπου στην παραπαίουσα κατά τ' άλλα Ευρώπη δεν είναι ευκαταφρόνητη. Αυτό δεν είναι μια θεωρητική εκτίμηση, αλλά αποτελεί εμπειρική διαπίστωση από την επαφή και την επικοινωνία που είχαμε με τις άλλες επιτροπές.

Θα το πω με λίγο διαφορετικό τρόπο. Η Ευρώπη προσπαθεί να ενώσει τους ανθρώπους μεταξύ τους· η Εκκλησία όμως σκοπό της έχει να τους ενώσει με τον Θεό. Τελικά κατανοούμε σωματικές μάζες που ζυγίζουν 70 κιλά δίχως ψυχή ή ζούνε 70 χρόνια δίχως αιωνιότητα. Αντί να τα βρούμε με τον Θεό, προσπαθούμε να τα βρούμε μεταξύ μας χωρίς Αυτόν. Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν: «Κάλλιον το προλαμβάνειν ή το θεραπεύειν». Όλα όμως όσα αναφέραμε καταδεικνύουν ότι τα αποτελέσματα και οι συνέπειες της βιοϊατρικής, όταν είναι αρνητικά, δεν θεραπεύονται. Τα δε προβλήματα της βιοηθικής είναι τόσο ξαφνικά στην εμφάνισή τους και πολύπλοκα στη φύση τους, ώστε ούτε προβλέπονται ούτε και προλαμβάνονται. Οι πολιτικοί και οι νομοθέτες μας είναι αδύνατον να προλάβουν τις συνέπειες της γενετικής «ύβρεως». Είναι όμως αδύνατον και να την περιορίσουν. Η λύση δεν είναι να επιβάλουμε νόμους, ούτε να προσδιορίσουμε όρια· η λύση είναι να επιστρέψουμε στις αρχές και τις πνευματικές αξίες, που όχι μόνον δεν εκφυλίζουν τον άνθρωπο σε εφήμερη βιολογική παράμετρο, αλλά τον αναδεικνύουν σε αιώνιο πρόσωπο. Τότε δεν «θεραπεύουμε την ύβριον» ούτε καν την «προλαμβάνουμε»· τότε αρνούμεθα ως ανθρωπότητα την ασέβεια και τον παραλογισμό.

Στο σημείο αυτό τελειώνω. Ίσως τερματίζοντας τον λόγο μου χειροκροτήσετε περισσότερο επειδή τελείωσα, παρά γι' αυτά που είπα. Αυτό όμως που θέλω να σας πω είναι ότι τα θέματα είναι πολύ δύσκολα. Τόσο δύσκολα, που πιστεύω ότι θα συλλογιστείτε πιο πολύ η συζήτηση από την ομιλία. Και το παράξενο είναι ότι στη συζή-

τηση θα βοηθήσουν πιο πολύ οι ερωτήσεις παρά οι απαντήσεις. Γιατί απλούστατα, σαφείς απαντήσεις δεν υπάρχουν. Τουλάχιστον σήμερα.

ΝΙΝΑ ΣΤΕΠΑΝΟΒΑ ΜΑΡΚΟΦΣΚΑ, Βουλευτής Ουκρανίας

Αξιότιμε κ. Πρόεδρε, αξιότιμοι κ. συνάδελφοι. Είχα σκεφτεί στην αρχή να παρουσιάσω μια διαφορετική εισήγηση. Ακούγοντας όμως την υπέροχη ομιλία του αρχιμανδρίτη Νικολάου Χατζηνικολάου, θα ήθελα να περιοριστώ μόνο σε ορισμένα σημεία.

Εδώ εκπροσωπώ το Ουκρανικό Κοινοβούλιο και είμαι πρόεδρος της Υποεπιτροπής για θέματα υγείας, θα ήθελα να πω, ότι το γεγονός πως η Εκκλησία ασχολείται με τόσο φλέγοντα ζητήματα, αποδεικνύει πως έχουμε φθάσει πλέον σε εκείνο το όριο, απ' όπου η ορθόδοξη πίστη αποκτά μιαν άλλη διάσταση. Αγαπητοί φίλοι, ο αρχιμανδρίτης π. Νικόλαος έθεσε τεράστιας σημασίας θέματα, όπως η γενετική κωδικοποίηση, η μεταμόσχευση οργάνων, η συλλογή πληροφοριών αναφορικά με το γενετικό υλικό. Επίσης, ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα είναι η διάδοση των ναρκωτικών σε πολλές χώρες του Ορθόδοξου χώρου και σε ορισμένες μάλιστα ευρωπαϊκές χώρες η διάδοση των ναρκωτικών είναι νόμιμη. Γνωρίζοντας όμως τη λεγόμενη διάκριση μεταξύ μαλακών και σκληρών ναρκωτικών και την εμφάνιση νέων ναρκωτικών, όπως είναι η μεθαδόνη, φρονώ, ότι αυτά τα ναρκωτικά θα μπορούσαν να καταστρέψουν τους νεαρούς ανθρώπους. Γιατί ο ανθρώπινος οργανισμός δεν είναι ικανός να αφομοιώσει αυτές τις ουσίες. Αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι, το πιο σημαντικό είναι το γεγονός, ότι σήμερα συγκεντρωθήκαμε σε αυτή την ιερή γη με στόχο να δούμε πώς θα αποτρέψουμε αυτή την καταστροφική προοπτική. Κάτι που αποτελεί καθήκον για κάθε κοινοβουλευτικό. Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τους διοργανωτές αυτής της Γενικής Συνέλευσης, να σας ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου δώσατε να ομιλήσω ενώπιόν σας, να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο και Γενικό Γραμματέα της ΔΣΟ και ιδιαίτερα τον Πρόεδρο. Έχω να υποβάλω μια πρόταση. Ο Πρόεδρος και ο Γενικός Γραμματέας έχουν αποδειξει με το έργο τους, ότι έχουμε πάει πολύ μακριά από το Α της δραστηριότητάς μας και ξεπεράσαμε και το Ω. Είμαστε γνωστοί σχεδόν σε όλον τον κόσμο, μας γνωρίζουν στο συμβούλιο της Ευρώπης και θα ήθελα να προτείνω την επανεκλογή του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα, γιατί είναι άξιοι να κατέχουν αυτές τις θέσεις. Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΝΙΚΟΛΑΪ ΜΕΝΤΒΕΝΤΕΦ, Βουλευτής Λιθουανίας

Θα ήθελα να επισημάνω την εύστοχη επιλογή να συζητήσουμε θέματα βιοηθικής. Θα ήθελα λοιπόν να επεκταθώ σε μια σειρά σχετικές με τη βιοηθική πτυχές και προβληματικές. Αν γνωρίζατε τι συμβαίνει στον ανθρώπινο οργανισμό όταν παρακολουθεί βιντεοταινίες, πώς αλλάζει το αίμα, πόσες βλαβερές ουσίες επηρεάζουν τον ανθρώπινο οργανισμό και του γεννούν μια διάθεση επιθετικότητας, ποιες είναι οι συνέπειες στον ανθρώπινο οργανισμό όταν ακούει διάφορα είδη μουσικής,

ποιες είναι οι αλλαγές ταυτόχρονα στον ανθρώπινο οργανισμό όταν ακούει ύμνους και προσευχές, γι' αυτόν τον λόγο ίσως να ήταν σκόπιμο να σκεφτούμε και να ασχοληθούμε και με αυτά τα θέματα. Ίσως θα μπορούσαμε να απευθυνθούμε σε αυτό το κέντρο και να παρακαλέσουμε τους συνεργάτες του να ασχοληθούν και με τέτοιους είδους επιδράσεις στον ανθρώπινο οργανισμό. Πρόκειται για έναν εφιάλτη που συντελείται στον οργανισμό νεαρών ανθρώπων, όταν παρακολουθούν βιντεοταινίες στις οποίες προβάλλονται πώς χύνεται το αίμα των ανθρώπων, πώς σκοτώνονται οι άνθρωποι. Φταίει η θέα αυτών των σκηνών, η οποία δημιουργεί και έχει καταστροφικές συνέπειες στον ανθρώπινο οργανισμό, στους βιορυθμούς του ανθρώπινου οργανισμού, με αποτέλεσμα να γεννάται η επιθετικότητα. Θα πρότεινα λοιπόν να απευθυνθούμε στους συνεργάτες αυτού του κέντρου βιοηθικής και να τους προτείνουμε να ασχοληθούν και με τέτοιου είδους θέματα. Γνωρίζω ότι στη χώρα μου, αυτό που προτείνω εδώ θα το έβλεπαν με μεγάλο ενδιαφέρον. Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, Βουλευτής Αυστραλίας

Ευχαριστώ κύριε Πρόεδρε και κύριε Γενικό Γραμματέα για την ευκαιρία που δώσατε στην αυστραλιανή αντιπροσωπεία να έρθει σε αυτό το συνέδριο και αύριο, όταν θα συζητήσουμε και την επέκταση πέραν της Ευρώπης της οργάνωσης της ΔΣΟ, θα το σχεδιάσουμε και θα το συζητήσουμε με χαρά, έτσι ώστε να είναι πιο πλήρης η συμμετοχή μας στο μέλλον. Κάποια σχόλια σε αυτόν τον τομέα. Εγώ ήμουν κάτι σαν υφυπουργός στο Υπουργείο υγείας της περασμένης κυβέρνησης της Αυστραλίας και πραγματικά είχα μεγάλο ενδιαφέρον για αυτά τα ζητήματα.

Θα ήθελα λοιπόν να αναφέρω κάποια ζητήματα, ιδιαίτερα γιατί ο διακεκριμένος ομιλητής αναφέρθηκε σε πολλές χώρες αλλά όχι στην Αυστραλία και ίσως να θέλει να ξέρει τι συνέβη ή τι συμβαίνει στην Αυστραλία σε σχέση, ας πούμε με την γενετική μηχανική. Υπάρχουν πάρα πολλά που συμβαίνουν μέσα στο DNA του ανθρώπου και νομίζω ότι δεν θα ήταν λάθος να πούμε, ότι οι αλλαγές είναι τόσο γρήγορες, που οι κοινοβουλευτικοί και οι νομοθέτες δεν μπορούν να συμβαδίσουν με τον γρήγορο ρυθμό των αλλαγών. Στην Αυστραλία λοιπόν οι νόμοι δεν περνάνε μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο πολιτειών. Πρέπει να υπάρχει συνεργασία στη διαδικασία λήψων των αποφάσεων, έτσι ώστε οι νόμοι να ισχύουν για όλη την επικράτεια. Έγινε τελευταία μια συνάντηση μεταξύ υπουργών εθνικής κυβέρνησης και επαρχιών της Αυστραλίας, για να μπορέσει να θεσπιστεί μια πολιτική στο θέμα της κλωνοποίησης, ιδιαίτερα της κλωνοποίησης του ανθρώπινου οργανισμού. Βεβαίως θα μπορούσαμε να πούμε όλοι πολύ εύκολα ότι δεν θέλουμε να γίνονται πειραματισμοί με την κλωνοποίηση του ανθρώπου, των ανθρώπινων όντων, αλλά δεν είναι τόσο απλή αυτή η διαδικασία και η απόφαση, διότι υπάρχουν κάποιες πτυχές του ζητήματος της κλωνοποίησης, γιατί υπάρχει ο τεχνικός προσδιορισμός της κλωνοποίησης και ίσως κάποιος να ήθελε να κάνουν κάποιες εξαιρέσεις όταν συζητούνται οι τεχνικές της κλωνοποίησης, οι οποίες μπορεί να έχουν εξαιρετικές επιδράσεις στη θεραπεία κάποιων τρομερών ασθενειών. Υπάρχουν νόσοι όπως ο

διαβήτη, κάποιες μορφές καρκίνου, κάποιες νόσοι του εγκεφάλου που ίσως να θεραπευθούν χάρη σε κάποιες τεχνικές πλευρές της κλωνοποίησης, αλλά όχι κλωνοποίηση ολόκληρου του ανθρώπινου οργανισμού, ολόκληρου του ανθρώπου. Και αυτή η απόφαση είναι δύσκολη. Οι υπουργοί λοιπόν στην Αυστραλία αποφάσισαν να απαγορεύσουν την κλωνοποίηση του ανθρώπου αλλά θα εξαιρούσαν από αυτή την απόφαση κάποιες τεχνικές της κλωνοποίησης, οι οποίες θα ήταν επωφελείς στην ανακούφιση κάποιων αθεράπευτων νόσων. Και αυτό είναι μια ενδιαφέρουσα απόφαση και ελπίζω ότι θα θελήσετε να δείτε από πιο κοντά αυτή τη νομοθεσία που αποφάσισαν οι υπουργοί στην Αυστραλία.

Επίσης υπάρχει ένα άλλο θέμα, που έχει να κάνει με τα τρόφιμα, με τα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα και πιστεύω ότι ακούσαμε από τη διάλεξη ότι όλες οι εξελίξεις στον τομέα των τροφίμων είναι πάρα πολύ ριζικές, είναι δραματικές. Αλλά αυτό που έχει σημασία, είναι ότι ο καταναλωτής των τροφίμων γνωρίζει πλέον τι συμβαίνει. Δεν πρόκειται να σταματήσουμε ποτέ τα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα αλλά όμως ο καταναλωτής πρέπει να γνωρίζει όταν τρώει, όταν καταναλώνει τέτοια τρόφιμα. Και γι' αυτό στην Αυστραλία αποφασίσαμε να κάνουμε την εισαγωγή μιας νέας νομοθεσίας, η οποία απαιτεί να υπάρχουν ετικέτες στα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα, ετικέτες οι οποίες να πληροφορούν τον καταναλωτή για τα τρόφιμα τα οποία καταναλώνει, για τα τρόφιμα τα οποία αγοράζει. Τώρα μόλις αρχίσαμε με αυτή την πολιτική. Δεν ξέρουμε αν θα αποδώσει, δεν ξέρουμε αν οι εταιρείες θα συμμορφωθούν με αυτή τη νομοθεσία πλήρως, αλλά είναι σημαντικό όταν αγοράζουμε γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα να γνωρίζουμε τι κάνουμε και να έχουμε την επιλογή να τα αγοράσουμε ή να μην τα αγοράσουμε. Θα ήθελα τέλος να συγχαρώ και την Ελληνική Εκκλησία που αποφάσισε να ασχοληθεί με τα πολύ σημαντικά αυτά ζητήματα. Ευχαριστώ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, Βουλευτής Ολλανδίας

Κατ' αρχάς πρέπει να πω, ότι είναι η πρώτη φορά που παρακολουθώ τις εργασίες της Διακοινοβουλευτικής Επιτροπής της Ορθοδοξίας, και θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες στο Ελληνικό Κοινοβούλιο που κάλεσε και μερικούς συναδέλφους από την Δυτική Ευρώπη. Θα ήθελα να κάνω μια παρατήρηση και στη συνέχεια μια ερώτηση. Ο συνάδελφος κ. Παπαθεμελής μίλησε για την περίοδο που διανύουμε σαν μια περίοδο ύβρεως, μίλησε για το κίνημα του νέου βραβρισμού, την εμπορευματοποίηση του χρόνου, την εμπορία των πάντων. Συμφωνώ μαζί του και υπογραμμίζω, ότι αυτή την ανάλυση τη δέχομαι. Το ερώτημα όμως είναι πώς εμείς σαν πολιτικοί που σκεφτόμαστε, ενεργούμε και εμπνεόμαστε από το μήνυμα του Ευαγγελίου, μπορούμε να αρθρώσουμε λόγο και να επηρεάσουμε τα κέντρα αποφάσεων. Γιατί το λέω αυτό. Έζησα πριν από μερικούς μήνες την τραγική για εμένα εμπειρία της απόφασης του Ολλανδικού Κοινοβουλίου, κατά την οποία ψηφίστηκε η αποποινικοποίηση της ευθανασίας, δηλαδή ο σχεδιασμένος και σκόπιμος θάνατος και η βοήθεια για αυτοκτονία. Ο νόμος λέγεται «περί ευθανασίας και βοήθειας για αυτοκτονία». Κατά τη γνώμη μου με αυτόν τον τρόπο γίνεται η εισαγωγή στον

πολιτισμό μας μιας νέας σκέψης. Μέχρι τώρα σκεφτόμαστε ότι πρέπει να σεβαστούμε τη ζωή και έχουμε δικαίωμα στη ζωή. Οι συνάδελφοί μου όμως διαφωνούν. Κατά τη γνώμη μου εισάγουμε με αυτόν τον νόμο και το δικαίωμα στον θάνατο και είναι αυτό μια έκφραση της υπέρτατης οίησης, πιστεύω εγώ, του ανθρώπου που πιστεύει στην απόλυτη αυτονομία, ότι είμαστε εμείς που κρατάμε στα χέρια μας τη ζωή και μπορούμε να πάρουμε απόφαση πότε θέλουμε να την τελειώσουμε.

Αυτή είναι μια παρατήρηση: ο πατήρ Νικόλαος αναφέρθηκε στις προκλήσεις της βιοτεχνολογίας και στο Κοινοβούλιο, στο οποίο ανήκω, έχουμε έντονες συζητήσεις γύρω απ' αυτά τα θέματα. Θα ήθελα να μας πει τη γνώμη του σχετικά μ' αυτό το θέμα, που λέμε εμείς, ξένο transplantation, πώς θα το λέγαμε στα ελληνικά: ξένη μεταμόσχευση. Αυτό είναι ένα έντονο θέμα στην Ολλανδία αυτή τη στιγμή, διότι υπάρχουν ορισμένες επιχειρήσεις, οι οποίες αρχίσανε ήδη πειράματα και ζητάνε επίμονα από το Κοινοβούλιο την άδεια για να κάνουν τα πειράματά τους, αλλά παράλληλα φοβόμαστε ότι αυτό μπορεί να έχει διάφορες επιπτώσεις. Θα ήθελα την άποψή σας σ' αυτό το θέμα.

Θα είχα και μια τελευταία παρατήρηση. Κάτι που πολλές φορές δεν με κάνει να αισθάνομαι άνετα όταν είμαι σε τέτοιες συγκεντρώσεις, ανάμεσα σε συναδέλφους Ορθοδόξους: αυτή η αντιπαράθεση μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Εγώ ζω τριάντα χρόνια στη Δυτική Ευρώπη, αρχίζω να ξεφεύγω λιγάκι απ' αυτά τα πλαίσια της αντιπαράθεσης, γιατί βλέπω συναδέλφους οι οποίοι σκέφτονται ακριβώς το ίδιο, όπως εγώ, χωρίς να είναι Ορθόδοξοι, αλλά έχουν μια αντίληψη της ζωής χωρίς να έχουν αυτό το επίθετο της Ορθοδοξίας. Εγώ θα ήθελα να κάνετε ένα σχόλιο, ίσως και ο κ. Παπαθεμελής, ένα σχόλιο, γιατί αυτή η αντιπαράθεση σε τι μας βοηθάει; Μήπως θα ήταν καλύτερα να έχουμε έναν άλλο λόγο, πρόσκλησης των άλλων να συνεννοηθούν μαζί μας, παρά να υπάρχει αυτή η αντίθεση εμείς-εσείς. Ευχαριστώ πολύ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, Αρχιμανδρίτης

Κατ' αρχάς γι' αυτό το τελευταίο, τουλάχιστον τα όσα εγώ είπα δεν είχαν έναν χαρακτήρα μιας συγκρίσεως διαφορετικών τάσεων και αντιλήψεων σε θεολογικό επίπεδο, αλλά σε πρακτικό επίπεδο. Υπάρχει ο σεβασμός του ανθρώπου και από την μια μεριά και από την άλλη, δεν τίθεται θέμα. Αυτό που θέλησα εγώ να πω είναι ότι η διάλεκτος που εμείς χρησιμοποιούμε και τα θεμέλια πάνω στα οποία μπορούμε να οικοδομήσουμε μια ολόκληρη επιχειρηματολογία είναι πολύ διαφορετικά. Δεν πρόκειται για στοιχείο αντιπαράθεσης, αλλά για την ιδιαιτερότητα που έχει ο Ορθόδοξος λόγος. Βρέθηκα στο Γ' Συμπόσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για το θέμα των εμβρύων. Έγινε το 1996 στο Στρασβούργο, εκπροσωπούσα τους Ορθοδόξους. Ήταν ένα επιστημονικό συνέδριο, όπου στο τέλος έπρεπε να τοποθετηθούν και οι εκπρόσωποι των μεγάλων θρησκευμάτων. Και εγώ εκπροσώπησα την Ορθόδοξη άποψη. Εκεί μου δόθηκε η ευκαιρία να δω πως η δική μας παράδοση θα μπορούσε και αυτή να μπει μέσα στην παράδοση της Ευρώπης, σαν ένας ιδιαίτερος λόγος. Παρουσίασα λοιπόν, με τον δικό μου τρόπο, το πώς εμείς ως Ορθόδοξοι αντι-

λαμβάνομαστε το status του εμβρύου και διαπίστωσα στο τέλος, ότι χωρίς καμία εξαίρεση, όλες οι ερωτήσεις ανεφέροντο στις Ορθόδοξες θέσεις. Δεν θέλω να πω ότι εμείς είμαστε καλύτεροι από τους άλλους. Όχι. Και το ότι με χειροκρότησαν, νομίζω ότι δεν χειροκρότησαν γιατί συμφωνούσαν γι' αυτά που είπα, αλλά γιατί ήταν λίγο διαφορετικά. Λέω λοιπόν, ότι υπάρχουν διαφορές και σε θεολογικό επίπεδο και στο ήθος της ορθόδοξου παραδόσεως. Εμείς στα θέματα της βιοηθικής έχουμε σαφώς διαφορετικό λόγο, που μπορεί όμως να κατατείνει στο ίδιο σημείο.

Τώρα ένα άλλο που ελέγχθη σχετικά με την κλωνοποίηση και αυτό που έγινε στην Αυστραλία, έγινε και στην Αμερική. Η Αμερική, μόλις ακούστηκαν τα περί κλωνοποίησης, αμέσως έσπευσε να απαγορεύσει κάθε μορφή κλωνοποίησης. Και τότε κατάλαβαν, ότι υπάρχει και κάτι καλό από την κλωνοποίηση. Βέβαια, το καλό πάλι τίθεται σε μια άλλη βάση. Όταν μιλάμε για κλωνοποίηση, δεν αναφερόμαστε στους ανθρώπους, αλλά μιλάμε για κλωνοποίηση και πειράματα επί εμβρύων. Τα έμβρυα είναι ένα άλλο τεράστιο κεφάλαιο που πρέπει να συζητήσουμε, εάν και κατά πόσον, και πόσο είναι «άνθρωποι». Για την Ορθόδοξη αντίληψη απαιτούν τον σεβασμό και περισσότερο σεβασμό απ' ό,τι έχει ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος, που είναι αυτοδύναμος και έχει τη δυνατότητα να μιλήσει και να δείξει την ταυτότητά του. Το λέω λοιπόν, γιατί εμφανίζεται πολύ αθώο, ότι δεν φτιάχνουμε κλωνανθρώπους, δηλαδή αποθήκες ανταλλακτικών υπό τη μορφή του ανθρώπου, υποκατάστατους ανθρώπους, αλλά τα πειράματα της κλωνοποίησης γίνονται σαφώς επί εμβρύων. Γι' αυτό και υποχρεώθηκε η Βρετανική Κυβέρνηση να βασισθεί σε μια αυθαίρετη τοποθέτηση των επιστημόνων που αποτελούσαν τα μέλη της δικής της συμβουλευτικής επιτροπής, να πει ότι τα έμβρυα μέχρι την 14η μέρα που αρχίζει η δημιουργία του εγκεφαλικού στελέχους δεν είναι έμβρυα και τέλειοι άνθρωποι, αλλά είναι προέμβρυα. Αυτό για να επιτραπεί η έρευνα και τα πειράματα επί των εμβρύων.

Σχετικώς με τα «ξενομοσχεύματα», η επιτροπή της Εκκλησίας επίσημα αυτό το κεφάλαιο το άφησε. Είπε, ότι επειδή τα θέματα αυτά σιγά-σιγά εμφανίζονται όλο και νέες παραμέτρους, καλό είναι να μη βιαστούμε να τοποθετηθούμε. Υπάρχει ένας σοφός Πατερικός λόγος, που εμείς τον έχουμε διαρκώς στο νου και την καρδιά μας. «Μη ζήτη προ καιρού τα του καιρού, ίνα μη ζημιωθείς τα του καιρού εν τω καιρώ». Είπα στο τέλος της ομιλίας μου, ότι δεν υπάρχουν ίσως απαντήσεις και ωφελεί πιο πολύ στη συζήτηση η ερώτηση παρά η απάντηση. Παρά ταύτα, και μόνον το γεγονός ότι είπατε πως πιέζουν οι εταιρείες, νομίζω ότι θα πρέπει να σας υποψιάσει ότι τα οικονομικά συμφέροντα είναι τόσο δυνατά, που ακόμη και οι παρενέργειες αυτών των νέων μεθόδων των ξένων μεταμοσχεύσεων θα συμπειστούν, ώστε να μη φανεί η αρνητική τους πλευρά. Υπάρχει αρνητική πλευρά και υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με τα ξενομοσχεύματα, αλλ' επ' αυτού, ως Εκκλησία, δεν έχουμε τοποθετηθεί. Θα τοποθετηθούμε νομίζω στο προσεχές έτος.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Βουλευτής

Μια πολύ σύντομη απάντηση στο θέμα που έθιξε ο συνάδελφος ο κ. Αποστόλου από την Ολλανδία. Δεν πρόκειται περί αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολής και

Δύσης. Έχουμε τονίσει προς κάθε κατεύθυνση, ότι η Διακοινοβουλευτική Συνέλευση της Ορθοδοξίας των Ορθοδόξων βουλευτών, έχει ως στόχο να καταδείξει, ιδιαίτερα στη Δύση, ότι υπάρχει και ένας άλλος πυλώνας του δυτικού πολιτισμού, που δεν είναι ο Καθολικισμός, είναι η Ορθοδοξία. Ως δεύτερο πυλώνα του ευρωπαϊκού πολιτισμού θέλουμε ν' αναδείξουμε τη συνέλευση αυτή και όχι ως μια αντιπαλότητα ή μια αντιπαράθεση του ενός δόγματος με το άλλο δόγμα. Σε καμία περίπτωση και ποτέ δεν βάλουμε τέτοια πράγματα, όπως δεν τα βάλουμε και σε σχέση με τα άλλα δόγματα, τα αλλόθρησκα. Και αυτό πρέπει να γίνει γνωστό, έτσι ώστε να κατανοηθεί και από τη Δύση τι κάνει αυτή η Συνέλευση. Δεν ασχολούμεθα με το να λύσουμε θέματα, τα οποία είναι που δημιουργούν αντιπαλότητα και αντιπαράθεση αλλά συνθέτουμε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό με τους δύο πυλώνες που θέλουμε, για να στηρίξουμε το οικοδόμημα του δυτικού πολιτισμού.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ-ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ, Γενικός Γραμματέας ΔΣΟ

Έχω και εγώ μια μικρή απάντηση στον κ. Αποστόλου. Αντιλαμβάνομαι και τη δική του εμπειρία τριάντα χρόνων στην Ολλανδία, την καθημερινή του επαφή με συναδέλφους διαφορετικών δογμάτων και αντιλήψεων. Είναι αυτονόητο, ότι ζει κανείς με τα κοινά στοιχεία που βρίσκει με τους ανθρώπους με τους οποίους δουλεύει σε μία υπόθεση. Η διαφορά που βρίσκεται: Το χαρακτηριστικό αφήγημα λέει, ότι οι τρεις άνθρωποι ηχολούντο με την ανέγερση ενός κτίσματος, ο πρώτος που ρωτήθηκε τι κάνει είπτε ότι κουράζεται, τσακίζεται, ιδρώνει κλπ. κλπ. Ο δεύτερος απήντησε ότι βγάζει το ψωμί των παιδιών του τίμια και ο τρίτος με μεγάλη ευχαρίστηση και ανακούφιση εσωτερική, ψυχική, είπτε ότι κτίζουμε μιαν εκκλησιά. Πρακτικά και οι τρεις άνθρωποι έκαναν το ίδιο πράγμα και πρακτικά συμφωνούσαν σ' αυτό που έκαναν αλλά οι πνευματικές αφετηρίες του ενός, του δεύτερου και του τρίτου ήταν ολότελα διαφορετικές. Εμείς έχουμε μια άλλη πνευματική αφετηρία, αγαπητέ συνάδελφε, Θανάση Αποστόλου, απ' αυτή που έχουν οι συνάδελφοί μας των άλλων Ομολογιών. Αυτή η αφετηρία για μας είναι κινητήρια δύναμη, κινούμαστε από αυτό. Αυτό μας κάνει να δουλεύουμε για το γενικό καλό, για το καλό της πατρίδας μας ο καθένας, για το καλό της ανθρωπότητας συνολικά.

ΒΙΚΤΩΡ ΖΟΡΚΑΛΤΣΕΦ, Πρόεδρος

Προτού δώσω τον λόγο στον επόμενο ομιλητή, θα ήθελα επίσης να πω μερικά λόγια επί του θέματος που τώρα εντελώς απροσδόκητα μας απασχολεί τόσο πολύ σχετικά με την ομιλία του συναδέλφου μας από την Ολλανδία. Έχουμε λησμονήσει το κεντρικό μας θέμα, που είναι ο ρόλος και η σημασία της Ανατολικοχριστιανικής παράδοσης στον ευρωπαϊκό χώρο. Όχι αντιπαράθεση αλλά ενσωμάτωση. Δεν συζητούμε το θέμα για το πώς θα αντιπαρατεθούμε στην Ευρώπη αλλά για το πώς θα ενσωματωθούμε στην Ευρώπη, στην οποία ζούμε και υπάρχουμε εδώ και χιλιάδες χρόνια. Είναι το θέμα της κίνησής μας. Ναι, συζητούμε τα προβλήματά μας, κοιτάξτε πόσο ενδιαφέρον και πόση σοβαρότητα έχει σήμερα η συζήτηση των προβλημά-

των μας. Έχουμε ακόμα μια ομιλία σχεδόν για μισή ώρα αλλά δεν έχουμε πλέον χρόνο, πρέπει να ολοκληρώσουμε. Προπαγανδίζουμε, διεκδικούμε, διακηρύσσουμε την ιδεολογία μας, την παράδοσή μας στο ιστορικό Βυζάντιο, την Ορθοδοξία. Γι' αυτό συζητώντας αύριο αυτό το θέμα, θα το αναπτύξουμε, και όλοι όσοι παρευρίσκονται σε αυτή την αίθουσα θα πειστούν ότι η μοναδική μας επιθυμία είναι να ζήσουμε εν ειρήνη και φιλία και αρμονία με άλλες Ομολογίες και Δόγματα.

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, Βουλευτής Αυστραλίας

Κύριε Πρόεδρε ευχαριστώ για την ευκαιρία που μου δίνετε να κάνω κάποια σύντομα σχόλια. Θέλω να το κάνω αυτό, γιατί πρόκειται για έναν τομέα στον οποίο η Αυστραλία είναι πολύ ενεργή. Προσπαθούμε να βρούμε τις νομοθετικές παραμέτρους για να χειριστούμε αυτά τα ζητήματα και υπάρχει και μία μαζική βιομηχανία, η οποία αναπτύσσεται και η οποία τώρα αντιπροσωπεύει εκατομμύρια, δισεκατομμύρια δολάρια με την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, και βεβαίως χρησιμοποιούμε αξίες και ζητήματα δεοντολογίας για να ελέγξουμε τη βιομηχανία αυτή, και γι' αυτό θα ήθελα να σας συγχαρώ, που συζητήσατε αυτό το θέμα. Επίσης θα ήθελα να σας πληροφορήσω, ότι αυτό το ζήτημα πρέπει να συζητηθεί μέσα στα σχολεία, μεταξύ των μαθητών των σχολείων. Πρέπει να είναι μέρος του σχολικού προγράμματος και αυτό σε συνεννόηση με την Εκκλησία.

Θα ήθελα να αναφέρω συγκεκριμένα, ότι ένα σημείο σημαντικό κατά την άποψή μου, είναι η αλλαγή της σχέσης μεταξύ Εκκλησίας και Κράτους, που επιφέρουν όλα αυτά τα ζητήματα. Αναφέρθηκε το ζήτημα αυτό από τον π. Χατζηνικολάου: η σχέση μεταξύ Εκκλησίας και Κράτους αλλάζει και αυτό αντικατοπτρίζεται από ένα παράδειγμα που θα σας δώσω. Στη Βικτόρια στην Αυστραλία, όταν έπρεπε να ασχοληθούμε με τη νομοθεσία του αξιοπρεπούς θανάτου, η νομοθεσία η οποία είχε σκοπό να επιτρέψει στους ανθρώπους να πουν εκ των προτέρων, ότι αν βρεθούν σε συνθήκες βαθέως κώματος, να είναι σε θέση να ζητήσουν να κλείσει το μηχάνημα που τους κρατάει στη ζωή. Αυτό είναι μία πολύ σημαντική απόφαση, βεβαίως με τρεις συνιστώσες. Πρώτον, ότι το άτομο έπρεπε να πάρει την απόφαση εκ των προτέρων και να την ανακοινώσει. Δεύτερον, συστατικό στοιχείο ήταν ότι οι συγγενείς επίσης έπρεπε να πάρουν αυτή τη σχετική απόφαση και τρίτον, έπρεπε να υπάρχει μία επιτροπή εμπειρογνομόνων στην οποία να υπάρχει και αντιπρόσωπος της Εκκλησίας, που θα έπαιρνε την ύστατη απόφαση να κλείσει το μηχάνημα της ζωής για τον άνθρωπο.

Αυτό λοιπόν που εγώ αισθάνομαι και νομίζω ότι απαντώ και στον Andrew, είναι το εξής: Η αδελφή μου πέθανε εδώ και δύο χρόνια από ανεύρυσμα. Είχε πέσει σε κώμα για πέντε μέρες. Οι γιατροί διέγνωσαν ότι ήταν εγκεφαλικά νεκρή και ότι έπρεπε τελικά να ληφθεί η απόφαση για το αν θα κλείναμε τον διακόπτη ή όχι. Η απόφαση ελήφθη τελικά από την οικογένεια, από μένα, τον Ανδρέα και από άλλους ανθρώπους της οικογένειας, αλλά όλοι μας εμείς που πήραμε την απόφαση να κλείσουμε το μηχάνημα, έπρεπε να αντιμετωπίσουμε αυτό το ζήτημα πολύ δραματικά. Δηλαδή ήλθαμε αντιμέτωποι με τον θάνατο και αυτό που εγώ έκανα σε

προσωπικό επίπεδο ήταν ότι έπρεπε να συμβουλευθώ κάποιον επάνω από μένα. Δηλαδή τον Θεό μου, για να μπορέσω να πάρω την απόφαση, αν θα έλεγα ναι ή όχι στο να κλείσει το μηχάνημα που κρατάγε την αδελφή μου στη ζωή. Αυτό που θέλω λοιπόν να πω, είναι ότι δεν πρόκειται απλώς για τη σχέση μεταξύ ατόμου και κράτους. Οι διδασκαλίες της Εκκλησίας είναι ζωτικής σημασίας για τα όσα συμβαίνουν. Εγώ πραγματικά όταν βρέθηκα αντιμέτωπος με αυτή την ιδέα εντυπωσιάστηκα από το ότι στην Εκκλησία, ένας από τους πυλώνες αυτής είναι η βεβαιότητα που έχει η Ορθόδοξη Εκκλησία, όταν ασχολείται με τέτοια ζητήματα. Να έχει ανοικτό νου. Και θα ήθελα και πάλι γι' αυτό το λόγο να σας συγχαρώ, για όσα έχετε κάνει.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, Αρχιμανδρίτης

Στον ελλαδικό χώρο όπου το θέμα παρουσιάστηκε αρκετά έντονα, εμφανίζεται μια τέτοια κατάσταση, όπου οι συγγενείς ζητούν προκειμένου να συναινέσουν στη δωρεά των οργάνων, να συμφωνεί η Εκκλησία. Φυσικό είναι τέτοια ερωτήματα να καταλήγουν τελικά σε μένα. Θα σας περιγράψω ένα χαρακτηριστικό περιστατικό, που προσφάτως έγινε στη μονάδα εντατικής θεραπείας ενός από τα μεγαλύτερα νοσοκομεία. Με κάλεσαν και πήγα. Ήταν μια κοπέλα που έπαθε μια κατακλυσμαϊά εγκεφαλική αιμορραγία. Διεγνώσθη ως εγκεφαλικά νεκρή. Αυτό σημαίνει πως είχαμε μπροστά μας ένα κορίτσι 19 χρονών, το οποίο ήταν με μηχανική υποστήριξη. Δηλαδή, η καρδιά της δεν λειτουργούσε αυτόνομα, δεν είχε καμία επαφή με το περιβάλλον και δεν υπήρχε καμία ελπίδα επιστροφής στη φυσιολογική ζωή. Αυτό διεγνώσθη με τα τεστ του εγκεφαλικού θανάτου και πλέον οι γονείς περιέμεναν τι θα κάνουν. Ζήτησαν και πήγα. Ήλθε ο γιατρός, ο Διευθυντής της μονάδος και οι γονείς. Καθίσαμε και λέω: «Γιατρέ, τι έχει το παιδί;» Μου λέει: «Είναι εγκεφαλικά νεκρό». Ρωτώ: «Γιατί λέτε εγκεφαλικά νεκρό και όχι νεκρό;» Δεν την περίμενε την ερώτηση. «Μήπως δεν είναι εντελώς νεκρό;» «Λέω, για να σας διευκολύνω. Τι έχει συμβεί στον εγκέφαλό του;» Μας περιγράφει μ' έναν πειστικό τρόπο αυτό που είχε συμβεί. Μας δείχνει και τις εικόνες και ζητούμε να επαναλάβει τις εξετάσεις του εγκεφαλικού θανάτου, μπροστά μας, το οποίο και το κάνει. «Αυτό;» λέω, «τι σημαίνει;» «Σημαίνει, ότι δεν έχει επαφή με το περιβάλλον, ότι το παιδί έχει τελειώσει». Λέω: «Ναι, αλλά εμείς το βλέπουμε ν' αναπνέει». Εγώ προσπαθούσα να βοηθήσω τους γονείς. Λέει ο γιατρός: «Δεν αναπνέει, το κάνουμε εμείς και αναπνέει». «Δηλαδή, δεν έχουμε ελπίδες;» Ρωτώ. Για ν' αποφύγει τη δυσμενή απάντηση η μητέρα, λέει πως τώρα μόνο ένα θαύμα μπορεί να τη σώσει. Λέει ο γιατρός, «Ναι μόνο θαύμα». Σιγή. Λέω, «Γιατρέ, τι θαύμα; Θεραπεία ασθενούς ή ανάσταση νεκρού;» Λέει ο γιατρός: «Ανάσταση νεκρού». Λέω στη μητέρα: «Πάμε να διαβάσουμε μια ευχούλα;» «Πάμε, πάτερ». Πήγαμε λοιπόν μέσα στο κρεβάτι του κοριτσιού και λέω μέσα μου: Τι ελπίζουν αυτοί οι γονείς; Γιατί θέλουν να διαβάσω εγώ; Τι είδους ευχή; Ούτε το Θεό μπορώ να κοροϊδέσω, λέγοντας ορισμένα λόγια, ούτε τους γονείς. Ούτε ν' ασεβήσω στο παιδί, ούτε στη συνειδήσή μου. Διάβασα μια προσευχή. Ο Θεός να μας φωτίσει, όλους να μας ενισχύσει για να καταλάβουμε τι πρέπει να κάνουμε, και την αγωνιζόμενη ψυχή να βοηθήσει. Οι γονείς

είχανε αγκαλιάσει και οι δυο το παιδί κλαίγοντας. Άρα, παρά τα όσα είχε πει ο γιατρός, είχανε ελπίδα μέσα τους. Αυτή την ελπίδα η Εκκλησία δεν μπορεί να μην τη σεβαστεί. Δεν δικαιούται κανένας νομοθέτης να επιβάλει μέτρα, διότι δεν περνάνε. Βγήκαμε έξω και είπα: «Εγώ δεν θα πω απολύτως τίποτα». Είπαν τότε οι γονείς: «Να δώσουμε πάτερ, νομίζουμε τα όργανα». Άρα τώρα το είχανε δεχθεί. Αλλά προσέξτε τι συνέβη. Το κορίτσι πέθανε την άλλη μέρα. Άρχισε μια προσπάθεια ελέγχου των οργάνων αλλά τα όργανα πλέον δεν ήταν μεταμοσχεύσιμα. Και ήλθαν οι γονείς με κρίση συνειδήσεως για το εξής θέμα: Μήπως πάτερ, η υπερβολική σχολαστικότητά μας και η ανάγκη να κρατήσουμε λίγο ακόμη το παιδί μας, εστέρησε τη ζωή σε κάποιους άλλους συνανθρώπους μας; Σας τα περιγράφω, απλώς για να σας πω το πώς παλινδρομεί μέσα στη μονάδα εντατικής θεραπείας η συνείδηση του συγγενούς, η συνείδηση του ιερέα, η συνείδηση του γιατρού. Στο μεγάλο αυτό ερώτημα, νομίζω ότι η ευθύνη της Εκκλησίας είναι μεγαλύτερη. Γιατί και η δύναμή της είναι μεγαλύτερη. Αυτά που δεν μπορούν να πουν ούτε οι γιατροί ούτε οι γονείς, μπορούν να τα πουν οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας. Αρκεί να ζουν σωστά. Τι σημαίνει όμως, το να ζουν σωστά; Αυτά τα προβλήματα δεν είναι νομίζω της παρούσης συναντήσεως.

ΣΑΒΒΑΤΟ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001

Π Ρ Ω Ι Ν Η Σ Υ Ν Ε Δ Ρ Ι Α Σ Η

ΒΙΚΤΩΡ ΖΟΡΚΑΛΤΣΕΦ, Πρόεδρος

Αξιότιμοι συνάδελφοι, πολύ με ανησυχεί, πολύ με συγκινεί το κεντρικό θέμα της συνέλευσής μας. Επειδή αυτό το θέμα στην ουσία είναι και ο αλγόριθμος του κινήματός μας και χθες γύρω από το θέμα αυτό άρχισαν κάποιες συζητήσεις. Είναι και το πρόγραμμά μας, αν θέλετε είναι και ο στόχος μας και ο προορισμός μας. Στο θέμα αυτό, αρκετά και περιεκτικά αναφέρθηκαν και η επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η κ. Διαμαντοπούλου, ο αξιότιμος κ. Παπαθεμελής και η Γραμματέας της Επιτροπής της Ορθοδοξίας του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Σε σχέση μ' αυτό θα ήθελα κι εγώ να πω μερικά πράγματα, επειδή στην εισήγηση που σας μοιράστηκε χθες αναδεικνύεται ένα πολύ σημαντικό γεγονός. Το κίνημά μας έφθασε σε τέτοιο επίπεδο, που μπορεί να συζητήσει για τη σημασία της Ανατολικής Χριστιανικής θρησκείας στις διαδικασίες ενοποίησης.

Αναλύοντας το θέμα της συνέλευσής μας, θα ήθελα πριν απ' όλα να θέσω ορισμένα ερωτήματα.

Ας πούμε, επιδρά η Ανατολική Χριστιανική παράδοση στις διαδικασίες ενοποίησης της Ευρώπης συνολικά και της Ανατολικής Ευρώπης ειδικότερα; Δεύτερον, χωρίς την επιρροή, χωρίς τη συμμετοχή της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης, οι διαδικασίες ενοποίησης της Ευρώπης θα σταματήσουν είτε ολοκληρώθηκαν είτε όχι, και αποτελεί άραγε η Ορθοδοξία καταλύτη αυτών των διαδικασιών; Και τρίτον, ποιά είναι τα χαρακτηριστικά της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης σήμερα, ώστε στα σοβαρά να ομιλούμε για την επιρροή της Ορθοδοξίας στην πολιτική και πνευματική ζωή της Ενωμένης Ευρώπης;

Αυτά τα προβλήματα δεν έχουν απλό χαρακτήρα, διότι οι σημερινές προοπτικές της ενοποίησης της Ευρώπης συμπεριλαμβάνουν την ένταξη σ' αυτήν τη διαδικασία των χωρών που είναι μέλη της ΔΣΟ. Θα σημειώσω, πως εμείς δεν συζητάμε για πρώτη φορά αυτό το θέμα. Τέτοια προβλήματα εξετάσαμε και στη Θεσσαλονίκη, και στο Μίνσκ και στη Λευκορωσία. Αλλά, όπως εγώ φαντάζομαι, όπως εγώ κατανοώ, δεν εμβαθύνουμε πλήρως στο πρόβλημα, δεν ήταν τότε δυνατό, αλλά το κατορθώνουμε σταδιακά από τη μια συνάντηση στην άλλη.

Αρχίσαμε να κατανοούμε ότι η Ανατολική Χριστιανική παράδοση, η Ορθοδοξία, σαν φορέας μας συγκεκριμένης πολιτισμικής άποψης σήμερα, αποτελεί μια σημαντική παράμετρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξάρτητα από το αν αφορά αυτό τις πολιτικές πτυχές της. Τα σύγχρονα ιδανικά, οικονομικά και χρηματιστηριακά προβλήματα, τα προβλήματα της ενοποίησης της Ευρώπης σαν σύνολο, σ' όλους αυτούς τους τομείς που προανέφερα, κυριαρχεί μια ηθική και πνευματική παράμε-

τρος και επομένως η Ορθοδοξία έχει άμεση σχέση μ' αυτά.

Γιατί όμως δίνεται τόση προσοχή στο συγκεκριμένο πρόβλημα ακριβώς αυτή τη στιγμή; Δεν θα κάνω λάθος, ίσως και να κάνω, αλλά χωρίς μεγάλο συναισθηματισμό πρέπει να πω, ότι σημαντική είναι η συνεισφορά της ΔΣΟ. Εάν δεν υπήρχε αυτή η οργάνωση το πρόβλημα της Ορθοδοξίας, της βυζαντινής κληρονομιάς θα αποσιωπούσαν όπως έγινε στη διάρκεια πολλών δεκαετιών. Θα πω ότι όχι μόνον από το 1054, όταν δηλαδή έγινε η διάσπαση των χριστιανών αλλά και κατά τους κατοπινούς αιώνες η Ευρώπη αγνοούσε την Ορθοδοξία γιατί τότε άρχισαν οι θρησκευτικοί πόλεμοι. Οι Καθολικοί, οι Λουθηρανοί άρχισαν να ξεκαθαρίζουν τις σχέσεις μεταξύ τους. Αρκεί να θυμηθούμε τη νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου. Όταν όμως το 1648 είχαμε την ειρήνη της Βεσφαλίας, βασική απειλή για την Ευρώπη ήταν η Ανατολική Ευρώπη. Και γι' αυτό, στη διάρκεια πολλών αιώνων, η Δύση έκανε αποφασιστικά βήματα εναντίον της. Τελικά λοιπόν, εγκαθιδρύθηκε το Σιδηρούν Παραπέτασμα. Επομένως έχουμε διαφορετικούς δρόμους ανάπτυξης, συλλογικής στην Ανατολή και ατομικιστικού στη Δύση. Μάλιστα χθες ο αρχιμανδρίτης Νικόλαος πολύ ξεκάθαρα διετύπωσε αυτές τις διαφορές, ακόμη και στο ειδικό θέμα που τοποθετήθηκε.

Στη Δύση λέγεται συχνά, πως η συλλογικότητα που διακρίνει την Ορθόδοξη παράδοση, καταπιέζει την προσωπικότητα του ατόμου και κατά συνέπεια και τις ατομικές ελευθερίες. Θα ήθελα να σας υπενθυμίσω, σε όσους υποστηρίζουν αυτή την άποψη, ότι η σκληρή πάλη ενάντια στις ατομικές ελευθερίες ακόμη και όταν ήταν ενιαία η Εκκλησία, άρχισε όχι στην Ανατολή αλλά στη Δύση και μάλιστα ακόμη από τον 4ο αιώνα, όταν η εκκλησία της Ρώμης εξόντωσε όλους εκείνους που υποστήριζαν το διακριτό του προσώπου. Και αυτό συνέβη μάλιστα κατά μια εποχή κατά την οποία δεν είχε διαμορφωθεί η πλήρως η χριστιανική θεολογία. Άλλωστε κατά μία άποψη, αιτία της διάσπασης ήταν το γεγονός ότι οι χριστιανοί της Ανατολής ήταν πιο ανεκτικοί προς τους αδελφούς τους αλλά και προς τους αντιπάλους τους. Στην Ανατολή ποτέ δεν έκαιγαν, δεν κρέμαγαν για να περιορίσουν τις ατομικές ελευθερίες. Μέσα στην ιστορία ο Ισλαμισμός και ο Ιουδαϊσμός συνυπήρχαν με την Ορθοδοξία, όπως και οι διάφορες εθνικές ομάδες και θρησκείες. Το βλέπουμε ιδιαίτερα στη Ρωσία, όπου για πολλούς αιώνες ζούσαν ανεκτικά ο ένας με τον άλλον πολλοί λαοί. Και αυτό δεν ήταν μόνο το πνεύμα της συλλογικότητας, της ανεκτικότητας, αλλά και του πραγματικού ανθρωπισμού, ο σεβασμός του ενός προς τον άλλον. Θέτω το ερώτημα: Θα υπήρχαν άραγε όλες οι εθνικές ομάδες του Καυκάσου αν δεν υπήρχε αυτό το πνεύμα ανεκτικότητας προς τον άλλον και προς την πνευματική του κληρονομιά; Οι χριστιανοί της Ανατολής για πρώτη φορά κατανόησαν τη σχέση με μια άλλη θρησκεία, με το Ισλάμ, απέναντι στο οποίο οι χριστιανοί της Δύσης διεξήγαγαν εξοντωτικούς και καταστροφικούς πολέμους, καταστρέφοντας ταυτόχρονα μάλιστα τα ιερά των χριστιανών της Ανατολής, τόσο στην περιοχή της Ρωσίας όσο και στην περιοχή άλλων λαών.

Οι χριστιανοί της Ανατολής ποτέ δεν κατέστρεφαν τα μνημεία του καθολικισμού, του προτεσταντισμού. Διατήρησαν μάλιστα και τα ανεκτίμητα, για όλη την ανθρωπότητα, έργα του Θωμά του Ακινάτη. Η Ευρώπη ήταν όμως εκείνη την επο-

χή ενιαία με την Ασία. Κατά τη διάρκεια πολλών αιώνων πριν και μετά τη διάσπαση, πριν και μετά την πώση του Βυζαντίου, η Ευρώπη ζούσε σαν ένα ενιαίο σύνολο. Βεβαίως υπήρχε η πάλη των αντιθέτων αλλά αυτή η πάλη γινόταν μέσα στα πλαίσια του ενιαίου χαρακτήρα της. Σημεία επαφής έβρισκαν και στην οικονομία και στην πολιτική αλλά και στις θρησκευτικές και κρατικές σχέσεις. Κάτι πολύ ενδιαφέρον όσον αφορά την Ρωσία, είπε ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ότι ο Πέτρος ο Α΄ στην τάση του προς την Δύση δεν ήταν πρώτος. Προς την Δύση η Ρωσία στρέφεται πολύ πιο πριν. Για παράδειγμα, οι ρωσοϊσπανικές σχέσεις εμφανίστηκαν όταν υπήρχε ο Βασίλειος ο Γ΄, στην αρχή του 16ου αιώνα, ενώ οι ρωσογερμανικές σχέσεις έχουν πολύ μεγαλύτερο ιστορικό προηγούμενο. Αν μιλήσουμε και για την εμπειρία της Ρωσίας του Κιέβου, δεν μπορούμε να πούμε ότι η Ευρώπη ήταν απομονωμένη από τη Ρωσία, ούτε η Ρωσία απομονωμένη από την Ευρώπη, ούτε πνευματικά, ούτε πολιτιστικά. Σήμερα χρειάζεται να θυμηθούμε τα λόγια μιας εξέχουσας προσωπικότητας, του υπερασπιστή της πνευματικής ενότητας της Ανατολής και της Δύσης, του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηνάγορα. Η Ανατολή και η Δύση έχουν κοινούς πατέρες. Με τα λόγια τους εκφράζεται η ενότητα της Εκκλησίας. Πρέπει να αναζητήσουμε τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση αυτό το νήμα που μας συνδέει με τις πατερικές παραδόσεις, έτσι ώστε να τις επανακτήσουμε. Πόσο εκπληκτικά και πόσο σύγχρονα είναι αυτά τα λόγια. Θα ήθελα λοιπόν στη σύντομη τοποθέτησή μου να σταθώ σε ορισμένες συγκεκριμένες πτυχές επίδρασης της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης στις σύγχρονες πνευματικές και πολιτικές διαδικασίες στην Ευρώπη, και να κάνω μια προσπάθεια να προσεγγίσω τον μηχανισμό ολοκλήρωσης στην πνευματική ζωή μιας μεγάλης Ευρώπης, μέσα από την ενοποίηση των παραδόσεων, πίστεως, ιστορικών παραδόσεων και τελικά την ενοποίηση των λαών οι οποίοι κατοικούν στην Ευρώπη, με πρώτους αυτούς οι οποίοι πιστεύουν στην Ορθοδοξία. Η ενοποίηση, κατά την άποψη μου, πρέπει να έχει όχι μόνο διακρατικό αλλά και διεθνικό χαρακτήρα με την κυριολεκτική έννοια αυτής της λέξης. Μόνο οι θεσμοί των κρατών μπορούν να δημιουργήσουν ένα πανίσχυρο αυτορυθμιζόμενο σύστημα, στη βάση του οποίου θα υπάρχει η ιδέα της αυτοοργάνωσης χάρη στο μέλλον το οποίο και αυτό μπορεί να δημιουργηθεί με την επιθυμία των λαών και όχι των κυβερνήσεων. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση πραγματικά θα λειτουργεί μόνο εάν η έννοια της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας γίνει κυρίαρχη στη συνείδηση των λαών. Ακριβώς στη βάση του εθνικού χαρακτήρα της Ορθόδοξου ταυτότητας είναι δυνατή η διατήρηση των λαών της Ανατολικής Ευρώπης οι οποίοι θα πρέπει να συνειδητοποιούν τον εαυτό τους όχι μόνο σαν Έλληνες, Βουλγάρους ή Ρώσους αλλά σαν Ορθόδοξους λαούς της Ανατολικής Ευρώπης. Αυτοί οι λαοί που αντιστάθηκαν στην πίεση των ξένων πολιτισμών διατηρώντας την αυτοτέλειά τους, βοηθούν ο ένας τον άλλον. Και αν εξετάσουμε την Ευρώπη από την άποψη ορισμένων ξερών αριθμών, γεννιέται το ερώτημα: Με ποιόν θα ενωθεί; η Ανατολή με τη Δύση ή η Δύση με την Ανατολή; Οι Ορθόδοξοι κατοικούν σχεδόν σε όλες τις χώρες ακόμα και στην Ουγγαρία, η οποία δυστυχώς δεν είναι μέλος της ΔΣΟ. Αν μιλήσουμε με μεγάλα λόγια, η Ανατολική Χριστιανική παράδοση παρουσιάζεται με τους εξής αριθμούς: σε 750.000.000 πληθυσμού στην Ευρώπη, τα 250.000.000 είναι

ορθόδοξοι. Καταλαβαίνετε ότι είναι το ένα τρίτο, το άλλο τρίτο είναι Καθολικοί, και το άλλο Προτεστάντες, αποτελούν η καθεμιά ενότητα το ένα τρίτο. Βεβαίως, Καθολικοί σε όλον τον κόσμο υπάρχουν ένα δισεκατομμύριο τριακόσια εκατομμύρια, ενώ στην Ευρώπη λίγο μόνο πιο πάνω από 200.000.000, Ορθόδοξοι είναι συνολικά 300.000.000 και αυτοί είναι όλοι συγκεντρωμένοι στην Ευρώπη. Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και το γεγονός, ότι ακόμα και αν δεν συνυπολογίσουμε τη Ρωσία, οι Ορθόδοξοι λαοί ζούνε στο ένα τρίτο της Ευρώπης. Είναι αναμφισβήτητα μια μεγάλη δύναμη και επομένως, συζητώντας για την είσοδο στον οίκο της Ευρώπης, πρέπει να κατανοήσουμε ότι οι λαοί που είναι φορείς της Ορθόδοξης παράδοσης δεν είναι αποπαίδια.

Θα ήθελα να σας πω ότι και ο μουσουλμανικός παράγοντας, ο οποίος έχει στην Ευρώπη πάνω από 20.000.000 πιστούς, έχει μεγάλη σημασία. Και μάλιστα πρέπει να πω ότι είναι ένα πρόβλημα, που κατά την άποψη μου πρέπει να συζητήσουμε σε μια από τις Συνελεύσεις μας. Το σήμερα είναι διαφορετικό από το χθές όπου οι πάπες εξαπέλυαν στα τέλη του 16ου αιώνα Σταυροφορίες ενάντια στον προτεσταντισμό. Ο Πίος ο 5ος για παράδειγμα, αρνιόταν να αναγνωρίσει την αυτοτέλεια της Αγγλίας. Εμείς κατανοούμε πως πολιτική του Τριακονταετούς πολέμου ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες τέλειωσε με την ειρήνη της Βεσφαλίας και καθόρισε το μέλλον της Ευρώπης για πολλές εκατονταετίες.

Νομίζω ότι και σήμερα η ισχύς αυτού του κειμένου επιδρά σε ορισμένες διαδικασίες, οι οποίες συμβαίνουν στην Ευρώπη. Είναι σημαντικό να λάβουμε υπ' όψιν μας και να διατηρήσουμε την ιστορική παράδοση και κληρονομιά που μας έδωσε η ίδια η Ευρώπη. Δεν ξεκινούμε από μια λευκή σελίδα. Είναι στην ουσία η συμβολή της Δυτικής Ευρώπης στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Τι θα γίνει λοιπόν; Θα επανέλθουμε στην Καθολική Ευρώπη ενάντια στην Ορθόδοξη Ευρώπη; Η πικρή εμπειρία και οι σημερινές τάσεις, μάς δείχνουν ότι δεν μπορούμε να επιστρέψουμε στην εποχή που προϋπήρξε της ειρήνης της Βεσφαλίας. Η σταθερότητα των διαθρησκευτικών σχέσεων είναι μια από τις συνιστώσες του μηχανισμού της πνευματικής ενοποίησης της Ευρώπης, διότι θα είναι πολύ επικίνδυνο το να θέσουμε θρησκευτικά σύνορα και να ξεκαθαρίσουμε την επιρροή της μιας και της άλλης θρησκείας. Δεν μπορούμε να μη λάβουμε υπ' όψιν μας τη δραστηριότητα που ανέπτυξε ο Πάπας Ιωάννης Παύλος ο 2ος. Δεν θα ήθελα να αναπτύξω αυτό το θέμα αλλά πρέπει να πω πως οι δραστήριες επισκέψεις του σε Ορθόδοξες χώρες, στην Ελλάδα, την Ουκρανία, την Αρμενία, πρέπει να μελετηθούν από τις επιτροπές μας, να αναλυθούν και να γίνουν προτάσεις στην Γραμματεία, ούτως ώστε να καθορίσουμε τις θέσεις μας απέναντι σε αυτή τη δραστηριότητα. Όχι βέβαια σαν θερμοκέφαλοι, αλλά ισορροπημένα να εκτιμήσουμε την κατάσταση. Όσον αφορά τη θρησκευτική εικόνα στην σύγχρονη Ευρώπη, συμπληρωματικά στους αριθμούς που σας ανέφερα είναι σαφές πως η Ορθοδοξία έχει ισχυρές ρίζες. Θα σας μιλήσω για την Ελλάδα, τη Ρουμανία, την Κύπρο, τη Μολδαβία, τη Ρωσία, την Ουκρανία κ.τ.λ. Λιγότερο σημαντικές, αλλά όχι αμελητέες, είναι οι επιρροές της ορθοδοξίας σε μια καθολική χώρα, όπως η Πολωνία, στην Ουγγαρία, την Τσεχία και τη Σλοβακία υπάρχει Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία, στην οποία συμμετέχουν 150.000 πιστοί. Ακόμη και

σ' εκείνες τις χώρες όπου η Ορθοδοξία ιστορικά ήταν απαρατήρητη υπάρχουν ενορίες τοπικών Ορθοδόξων εκκλησιών, όπως ας πούμε στη Μεγάλη Βρετανία, του Οικουμενικού Πατριαρχείου, του Πατριαρχείου της Μόσχας, οι οποίες συνυπάρχουν ειρηνικά με την Αγγλικανική Εκκλησία, με την Καθολική Εκκλησία και με τις άλλες θρησκείες. Στη Γαλλία οι τοπικοί επίσκοποι, Ρώσοι, Έλληνες, Σέρβοι και Ρουμάνοι (οι πιστοί εκεί φθάνουν τις 120.000) συνεργάζονται στα πλαίσια της Επιτροπής των Ορθοδόξων Επισκόπων, υπό την ηγεσία του τοπικού Έξαρχου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Υπάρχουν επομένως ορισμένα σπέρματα μιας εμπειρίας αλληλεπίδρασης, ώστε στη Γαλλία η εμπειρία είναι πιο σημαντική, γιατί η χώρα ζει στις συνθήκες διαθρησκευτικού διαλόγου.

Πρέπει να πούμε ότι η μουσουλμανική διασπορά αριθμεί εδώ πάνω από 4.000.000 άτομα, δηλ. το 9% του συνολικού πληθυσμού. Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα, ότι η Ορθόδοξη παράδοση είναι συστατικό τμήμα της Ενωμένης Ευρώπης και έχει τεράστια ιστορική και πολιτιστική σημασία. Δεν υπάρχει άλλη θρησκεία στην Ευρώπη, η γεωγραφία της οποίας να εκτείνεται σε τέτοια έκταση και η οποία να συμπεριλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη την ήπειρο, ούτως ώστε η συμμετοχή της Ορθοδοξίας στην Ενωμένη Ευρώπη ιστορικά να έχει ήδη επιτευχθεί. Πρέπει να πούμε ότι η εμπειρία αυτή από τη συμμετοχή είναι θετική – απαντώ στο ερώτημα το οποίο εμφανίσθηκε χθες κατά τη συζήτηση από τον συνάδελφό μας από την Ολλανδία. Η συμβολή της ορθοδοξίας είναι θετική, είναι ο καταλύτης ο οποίος επιταχύνει και εναρμονίζει τις διαδικασίες της ενοποίησης στην Ευρώπη. Και άλλο ένα σημείο, υπό το φως των διαδικασιών της ενοποίησης στην Ευρώπη, έχει ιδιαίτερη σημασία το πρόβλημα του προσηλυτισμού, της διάδοσης των νεοφανών αιρέσεων και η κοινή αντιμετώπισή τους. Την πολυπλοκότητα αυτών των θεμάτων συνειδητοποιούν όχι μόνο οι ορθόδοξοι αλλά και πολλοί στη Δυτική Ευρώπη, για παράδειγμα στη Γαλλία και σε μια σειρά άλλες χώρες. Η έλλειψη αποφασιστικότητας στο συγκεκριμένο θέμα μπορεί να οδηγήσει στο γεγονός, ότι οι σέκτες σαν τερμίτης θα καταφάγουν τα εσωτερικά μας, χρησιμοποιώντας τα πλεονεκτήματα του συστήματος για την προπαγάνδα. Το θέμα το καθιστά επίκαιρο το γεγονός, ότι τον Μάρτιο του 1996, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πήρε μια απόφαση για τις σέκτες, για τις νεοφανεές αιρέσεις. Δεν θα αναφερθώ πιο εκτεταμένα σε αυτό, γιατί το συζητήσαμε σε μια από τις συνελεύσεις μας στην Βαρσοβία. Νομίζω ότι αυτό το πρόβλημα αποτελεί ένα εμπόδιο στην ενοποίηση της Ευρώπης και η διάλυση αυτού του εμποδίου αποτελεί κεντρικό μας στόχο. Συζητώντας σήμερα για την προσέγγιση των λαών της Ευρώπης και την τάση τους για οικονομική, πνευματική και πολιτιστική ενότητα, δεν μπορούμε να μη δούμε την εμπειρία μας που προκύπτει από τα γεγονότα του παρελθόντος.

Δεν θα μιλήσω για το τεράστιο έργο που πραγματοποίησαν οι Πατέρες της εκκλησίας, Κύριλλος και Μεθόδιος. Αυτό είναι γνωστό. Θα ήθελα να μιλήσω για κάτι άλλο. Τι συμπεράσματα μπορούμε να βγάλουμε, όσον αφορά το θέμα μας, από την πρωτοποριακή τους δράση; Να το πρώτο. Η χριστιανική πτυχή της αποστολής τους ήταν η ελληνική οικοδόμηση του νέου πολιτισμού, φωτισμένη από το φως του Ευαγγελίου. Χάρη στις ελληνικές παραδόσεις, χάρη στη σοφία και τη σύνεση των

αδελφών, πέρασε ειρηνικά η θρησκεία στο νέο έδαφος. Σήμερα αυτοί αποτελούν φωτεινό παράδειγμα σε εκείνους, οι οποίοι πραγματοποιούν ανάλογη δραστηριότητα, ούτως ώστε να αναζητήσουν ειρηνικούς συμβιβασμούς. Να ποιο είναι το πρώτο συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε. Δεύτερον, όντας κληρονόμοι της βυζαντινής παράδοσης, ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος για πρώτη φορά εργάστηκαν με έναν τρόπο υποδειγματικό και παραδειγματικό για το σήμερα. Ξεπλήρωσαν την αποστολή τους σεβόμενοι πλήρως τις πολιτιστικές παραδόσεις που υπήρχαν σ' εκείνες τις περιοχές, βοηθώντας παράλληλα στην ανάπτυξη των πολιτιστικών παραδόσεων και πρέπει να πούμε ότι αυτή η προσέγγιση είναι πολύ σημαντική σήμερα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της ανάμιξης των πολιτισμών. Τρίτον, συνεισέφεραν σημαντικά στην οικοδόμηση της Ευρώπης, όχι μόνο στο επίπεδο της χριστιανικής επικοινωνίας αλλά σε επίπεδο πολιτικών και κρατικών σχέσεων. Δεν υπάρχει σήμερα άλλος δρόμος από το να ακολουθήσουμε το μεγάλο παράδειγμα των αδελφών αυτών, στην υπερπήδηση των εμποδίων και της έλλειψης κατανοήσεως που υπάρχουν σε διάφορες χώρες της Ευρώπης. Το τέταρτο συμπέρασμα είναι ότι το παράδειγμά τους, μας δείχνει την ανθρωπιστική παράμετρο των διαδικασιών ενοποίησης που πρέπει να χρησιμοποιήσουμε σήμερα στην Ευρώπη. Μπορούμε να εξετάσουμε τις διαδικασίες της ενοποίησης της Ευρώπης μεμονωμένα, ο καθένας από μόνος του, όμως συνολικά στη δεύτερη περίπτωση οι δυνατότητές μας θα πολλαπλασιαστούν και τότε θα μπορούσαμε να καταγράψουμε τις κοινές απόψεις και πρακτικές μας στον σύγχρονο κόσμο. Αλλά η Ευρώπη σε σημαντικό βαθμό έχασε το πνευματικό δυναμικό της. Σε έναν βαθμό έτσι εξηγείται και η πτώση του Ευρώ και των μακροοικονομικών δεικτών, στηριζόμενοι στην καθαρότητα σκέψης της Ορθόδοξης παραδόσεως. Η μαλακή και ανεκτική στάση είναι σε θέση να επαναφέρει στην Ευρώπη τον ρόλο ενός από τα σημαντικότερα κέντρα επιρροής στον σύγχρονο κόσμο.

Συζητώντας τα προβλήματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ας εξετάσουμε και ένα άλλο θέμα. Είναι μια μηχανική συνένωση; Νομίζω ότι δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε μ' αυτό. Είναι η υποταγή του ενός στον άλλο; Φυσικά όχι, πρέπει όμως να υπάρχει κάποιος μηχανισμός αλληλεπίδρασης και ενοποίησης της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης στην ενιαία Ευρώπη. Πώς βλέπω αυτό τον μηχανισμό; Πριν απ' όλα δεν πρέπει να βιαστούμε. Εγώ νομίζω, ότι η βιασύνη σε μια δεδομένη κατάσταση, οδηγεί στον γοργό θάνατο της ένωσης. Πρέπει να δημιουργούμε ευνοϊκές συνθήκες γι' αυτές τις διαδικασίες και σε πλήρη βαθμό να συνεκτιμούμε τα συμφέροντα των νέων δυνάμεων, οι οποίες συμμετέχουν. Πρέπει πιο γρήγορα να γονιμοποιούμε τη γη, ούτως ώστε ν' ανθίσει η ένωσή μας, η διατήρηση της πολυπλοκότητας. Όπως είπε στη συνάντηση με τον Υπουργό Πολιτισμού της Ελλάδος, ο Πατριάρχης της Ρωσίας Αλέξιος, και η Ελλάδα και η Ρωσία θέλουν ν' ανήκουν στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά ταυτόχρονα θέλουν να διατηρήσουν το πρόσωπό τους, την ιστορία τους, την παράδοσή τους, την πίστη τους. Αυτό μόνο θα εμπλουτίσει την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Η ενοποίηση πρέπει να πραγματοποιηθεί έτσι, ούτως ώστε καθέτι το ανεπαλήπτο να διατηρηθεί, ώστε ο Έλληνας να παραμείνει Έλληνας, ο Σέρβος να πα-

ραμείνει Σέρβος, ο Ρώσος, Ρώσος και ο Βούλγαρος, Βούλγαρος. Η σύγχρονη Δυτική Ευρώπη πολύ συχνά μοιάζει με νεκροταφείο των λαών. Πού είναι οι Κέλτες, οι Γασκωνί, οι Πρώσοι; Οι λαοί μας δεν πρέπει να φύγουν, ν' ανήκουν πια στο παρελθόν και αυτό ακριβώς θα πρέπει ν' αποτελέσει τον κεντρικό μηχανισμό της ενοποίησης. Υπήρχαν στην ιστορία της Ευρώπης παραδείγματα θετικής ενοποίησης; Εγώ νομίζω ναι. Ας πάρουμε για παράδειγμα τη Ρωσία. Εγώ θα την ονομάσω πρότυπο της μεγάλης Ευρώπης, που πήρε μέσα της κάθε τι το θετικό από τη βυζαντινή ιστορία. Δεν το λέω αυτό επειδή είμαι πατριώτης, αλλά κοιτάξτε, οι ιστορικές ιδιομορφίες στην πολιτική της Ρωσίας είναι μια πολύ θετική στάση προς τους λαούς οι οποίοι συνενώθηκαν. Κανείς δεν τους επέβαλε τη γλώσσα, την πίστη και τον πολιτισμό. Αντίθετα, οι Ρώσοι τους βοήθησαν να διατηρήσουν την αυτοτέλειά τους και πάνω από είκοσι λαοί απέκτησαν τη δική τους γραφή. Σαν αποτέλεσμα, στη Ρωσία διατηρήθηκαν λαοί, ο αριθμός των οποίων φθάνει τα 200-400 άτομα. Είναι ένα μοναδικό στο είδος του φαινόμενο.

Η αυτοκράτειρα Αικατερίνη η Β', η οποία ήταν Γερμανίδα ως προς την καταγωγή, φρόντισε πολύ καλά αυτό το θέμα. Θ' αναφερθώ στο διάταγμά της σ' ένα τόσο μεγάλο κράτος, που επεκτείνει την εξουσία του σε τόσους πολλούς λαούς. Θα ήταν λάθος η απαγόρευση των διαφορών πίστewν. Οι διακρίσεις οξύνουν το πνεύμα των ανθρώπων και τους οδηγούν στην αντιπαράθεση αλλά και σε μια σιγή νεκροταφείου. Αυτό ειπώθηκε σχεδόν 200 χρόνια πριν και διατήρησε στην ουσία τη Ρωσία και αποτελεί έναν από τους μηχανισμούς, που θα πρέπει κατά την άποψή μου να αξιοποιηθεί κατά την ενοποίηση της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης στην Ευρώπη. Αυτό δείχνει την ανεκτική στάση, η οποία εμφανίστηκε όχι μόνο στα λόγια αλλά και στην πράξη: όταν το 1773 ο Πάπας Κλημέντιος ο 4ος απαγόρευσε τους Ιησουίτες, η Αικατερίνη τους έδωσε τη δυνατότητα να συνεχίσουν την ύπαρξή τους. Δεν κρίνω αν αυτό ήταν θετικό ή όχι, αλλά το γεγονός είναι γεγονός. Αυτός ο χαρακτήρας του πνεύματος της θετικής ενοποίησης το ένωσε πολύ καλά ο ποιητής Robert, ο οποίος είπε ότι κάθε πρόοδος είναι αντιδραστική αν καταστρέφεται ο άνθρωπος. Αυτό αποτελεί ακόμη έναν μηχανισμό. Η διαδικασίες ενοποίησης στην Ευρώπη πρέπει να έχουν τέτοιο χαρακτήρα, που να ανυψώνουν τον άνθρωπο. Χωρίς τη συμμετοχή των Ανατολικών Χριστιανικών λαών η ενοποίηση δεν θα είναι πλήρης. Χωρίς αυτούς δεν υπάρχει Ευρώπη σαν δύο ισχυρές πτέρυγες, σαν δύο φτερά, να το πω έτσι, και οι κύριες χριστιανικές ομολογίες πρέπει ν' αποτελέσουν τη βάση. Η εμπειρία της Ανατολικής Χριστιανικής παράδοσης δεν αποτελεί μόνο τμήμα της ιστορίας της Ευρώπης, αλλά και την πηγή της μελλοντικής της ισχύος. Ποιοί είναι οι πιθανοί δρόμοι των λαών αυτών προς την ενοποίηση; Είναι η οδός της συνεργασίας στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης και της κοινής υπεράσπισης των συμφερόντων της Ευρώπης. Είναι η οδός της κατανόησης ότι η Ευρώπη, ο κοινός μας οίκος, είναι κοινός οίκος, και μόνο από κοινού μπορούμε να αντισταθούμε στις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης. Η νέα ενότητα πρέπει να επιτρέψει σε μια φιλική οικογένεια, τον Έλληνα να νιώθει περισσότερο Έλληνας, τον Ρώσο να νιώθει τον εαυτό του περισσότερο Ρώσο, τον Σέρβο να νιώθει τον εαυτό του περισσότερο Σέρβο και μένω σε αυτό το τελευταίο, λόγω του τι

συνέβη χθες με τον Μιλόσεβιτς. Μόνο με τη διατήρηση της αυτοτέλειας και την αυτογνωσία ακόμη και των πιο μικρών λαών είναι δυνατή η οικοδόμηση, όχι ενός τυπικού αθροίσματος αλλά μιας ποιοτικά νέας σύνθεσης. Αυτή ακριβώς είναι η διαλεκτική των σύγχρονων διαδικασιών ενοποίησης.

Η δεύτερη κατεύθυνση είναι η ευρύτερη οικονομική συνεργασία. Θα πρέπει να ενισχύουμε εκείνες τις πρωτοβουλίες που οδηγούν στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Θα πρέπει να οικοδομήσουμε τον ευρωπαϊκό καταναλωτικό πατριωτισμό, να χρησιμοποιούμε τα προϊόντα που κατασκευάζονται στην Ευρώπη, ανεξάρτητα από τη χώρα παραγωγής.

Η τρίτη κατεύθυνση έχει να κάνει με τα ενδοευρωπαϊκά προβλήματα, όπως στο Κόσοβο, στο FYROM. Η ενιαία Ευρώπη πρέπει να έχει ιδιαίτερη άποψη για τα ενδοευρωπαϊκά προβλήματα, η οποία θα πρέπει να διαφέρει και από τη θέση του ΝΑΤΟ και από τη θέση των ΗΠΑ και από τη θέση οποιουδήποτε. Είναι η κοινή μας υπόθεση και πρέπει να είναι η κοινή μας γνώμη για τα ενδοευρωπαϊκά μας προβλήματα. Είναι αδύνατο μιλώντας για τις πιο εντυπωσιακές προοπτικές της ένωσης να εγκαταλείψουμε τα προβλήματα των χωρών που βρίσκονται σε κατάσταση πολιτικής αστάθειας και οι οποίες βρίσκονται πρακτικά στο ίδιο το κέντρο της Ευρώπης. Πολλοί από εμάς νιώθουμε δυσκολίες αλλά υπάρχουν χώρες που είναι σε πιο δύσκολη κατάσταση. Πρέπει όχι μόνο εμείς να τις βοηθήσουμε αλλά και όλες οι χώρες της Ευρώπης, Όπως η μάνα φροντίζει το παιδί της, έτσι και η ευημερούσα Ένωση πρέπει να φροντίζει τα παιδιά της.

Και τέταρτο και τελευταίο είναι ο διακοινοβουλευτικός διάλογος. Ποιος μπορεί να δώσει το σχήμα της μελλοντικής ενοποίησης; Και βέβαια η ΔΣΟ, με τον μηχανισμό ενοποίησης, ο οποίος ήδη υπάρχει σε συνεργασία με άλλες κοινοβουλευτικές ενώσεις, ο ΟΑΣΕ, ο ΟΗΕ, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κτλ. Η συνέλευσή μας μπορεί να δείξει στη Δυτική Ευρώπη το παράδειγμα μιας πρωτόγνωρης ένωσης, αλλά ο ισχυρός καταλύτης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μπορεί κατά την άποψή μου να γίνει ένας άλλος χώρος, ο οποίος βρίσκεται εκτός Ευρώπης: η Ιερουσαλήμ. Πρέπει να θέσουμε την πρόταση να μετατραπεί σε ανοικτή πόλη, όπου θα επιτυγχάνεται η ένωση σε επαφή όλων των θρησκειών.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ-ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ, Γενικός Γραμματέας ΔΣΟ

Σε όσα πολύ σημαντικά είτε ο Πρόεδρος, εγώ θα ήθελα να κάνω μερικές επισημάνσεις. Το σχίσμα βέβαια έγινε το 1054, το σχίσμα των Εκκλησιών, της Εκκλησίας σωστότερα, το 1054, αλλά είχε αρχίσει να προετοιμάζεται από τις αρχές του 9ου αιώνα, όταν τα φραγκικά φύλα κατέβηκαν στην Ευρώπη. Μέχρι τότε η Ευρώπη τελούσε υπό την κλασική ελληνική παράδοση. Οι Φράγκοι οι οποίοι κατέβηκαν, δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τις λεπτές διακρίσεις του Δόγματος διότι δεν είχαν προπαιδεία κλασική, όπως είχαν οι προηγούμενοι κάτοικοι της περιοχής, και σιγά-σιγά οδηγήθηκε η κατάσταση στο 1054. Έκτοτε, επί σειράν ετών το Βυζάντιο, το οποίο αποτελεί ονομασία περιπαικτική, διότι η αληθινή ονομασία του Βυζαντίου είναι Ρωμανία, δεν είναι Βυζάντιο· το 1572 ονομάστηκε από τους Δυτικούς «Βυζάντιο».

ντιο» για να λοιδωρηθεί, και έκτοτε αυτή η ορολογία παρέμεινε, το Βυζάντιο αντιμετώπιζονταν με τις παραμορφωτικές διώκτρες των Σταυροφόρων και ιδίως των Σταυροφόρων της 4ης Σταυροφορίας. Είναι η Σταυροφορία, η οποία ως γνωστόν το 1204 κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη. Είναι σημαντικό το γεγονός, ότι στο τέλος του 19ου αιώνα, ουσιαστικά στις αρχές του 20ού αιώνα, ο Charles Diehl, ένας από τους κορυφαίους ερευνητές του Βυζαντίου, ξεκίνησε έναν διαφορετικό δρόμο στην προσέγγιση του Βυζαντίου. Σ' αυτόν τον δρόμο ενισχύθηκε αφάνταστα από τον μαθητή του, ελληνορουμάνο, Ορέστη Ταφραλή, ο οποίος έχει αφήσει σημαντικότερα κείμενα έρευνας της βυζαντινής ιστορίας. Βεβαίως στον 20ό αιώνα εμφανίστηκαν πολλοί ιστορικοί, η συμβολή του Οστρογκόρσκι είναι σημαντική, η συμβολή του Βασιλιεφ και του Κρουμπάχερ, του Βολέφσκι για να αναφερθώ σε σύγχρονους βυζαντινολόγους, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σταθμό όμως στη διαφορετική προσέγγιση του Βυζαντίου αποτελεί η μελέτη, την οποία έκανε ο έλληνας ερευνητής Βασίλειος Στατάκης το 1940, ο οποίος στη σειρά της ιστορίας της φιλοσοφίας που εξέδιδε ο Emile Brayer στο Παρίσι συνέγραψε κατά εντολή του ένα κλασικό και ανεπανάληπτο κείμενο, το βιβλίο του με τον τίτλο *Βυζαντινή Φιλοσοφία*. Αυτή η *Βυζαντινή Φιλοσοφία* του Στατάκη απέδειξε πόσο διαφορετικό ήταν το Βυζάντιο και εν πάση περιπτώσει ότι το ελληνικό Βυζάντιο δεν είχε καμία σχέση με τον σκοτεινό Δυτικό Μεσαίωνα.

Εγώ θα ήθελα να υπενθυμίσω εδώ όσα γράφει σε ένα από τα τελευταία του βιβλία ένα γάλλος αναλυτής, ο οποίος ανήκε στα τρομερά παιδιά του γαλλικού Μάη, ο Resis de Bre, και ο οποίος μάλιστα είναι από τους ελάχιστους που δεν μεταλλάχθηκαν των υπολοίπων η μετάλλαξη επιβεβαιώθηκε την περίοδο του πολέμου κατά της Γιουγκοσλαβίας. Είναι ο άνθρωπος ο οποίος πήγε τρεις φορές στο Κόσοβο και ο οποίος συνέγραψε επιστολή ανοιχτή στον γάλλο Πρόεδρο, Jacques Chirac, που δημοσιεύθηκε την εποχή εκείνη στην γαλλική Monde, και προκάλεσε τις φοβερές αντιδράσεις των παλιών ομογαλάκτων του, οι οποίοι είχαν προσχωρήσει στις ακριβώς αντίθετες αντιλήψεις και προσεγγίσεις, αυτές που οδήγησαν στη χθεσινή απαγωγή του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και τη μεταφορά του στη Χάγη, στο λεγόμενο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, διότι αυτό απλώς ονομάζεται Διεθνές Δικαστήριο, δεν έχει σχέση με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Είναι μια ad hoc συγκρότηση ενός οργάνου για να δικάσει, λέει, τους εγκληματίες για τα εγκλήματα πολέμου στη Γιουγκοσλαβία, όχι κατά της Γιουγκοσλαβίας στα εγκλήματα πολέμου, αλλά τα εγκλήματα πολέμου που υποτίθεται έκαναν ή δεν έκαναν οι Γιουγκοσλάβοι ηγέτες κατά την περίοδο του πολέμου ή κατά την περίοδο της κρίσης, η οποία ξεκίνησε με το βοσνιακό.

Λέει λοιπόν ο Resis de Bre: «Συνήθως μας έχουν παραδώσει την άποψη ότι είναι τρία τα πόδια στα οποία στηρίζεται ο ευρωπαϊκός πολιτισμός: η Ρώμη, η Ιερουσαλήμ και η Ακρόπολις. Η Ρώμη με το δίκαιό της, η Ιερουσαλήμ με την πίστη της και η Ακρόπολη με την ελληνική κλασική παιδεία. Προσθέτω» λέει, «μια τέταρτη πόλη, την τέταρτη πόλη την ονομάζω Βυζάντιο, διότι δεν είναι μόνο η Κωνσταντινούπολη». Υπενθυμίζω ότι η δική μου πόλη η Θεσσαλονίκη, δεύτερη πόλη του Βυζαντίου, είχε τον χρυσό της αιώνα τον 14ο αιώνα, η προσφορά δε της Θεσσαλο-

νίξης εις την παγκόσμια σκέψη, με τους ανθρώπους που εξήσαν ή δραστηριοποιήθηκαν σε αυτή κατά τον 14ο αιώνα είναι σημαντική και οι διάφοροι αναλυτές είναι σε αυτό το θέμα εύγλωττοι και αποφασιστικοί. Ο Resis de Bre λέει, ότι το Βυζάντιο είναι το εργαστήρι της σκέψης μας, το εργαστήρι στο οποίο ό,τι πήραμε από την Ακρόπολη, ό,τι πήραμε από την Ιερουσαλήμ και ό,τι πήραμε από τη Ρώμη υπέστη μια τέτοια διεργασία εις το Βυζάντιο και είναι για μας η ουσία του πολιτισμού μας, της ανθρωπολογίας μας. Σε σχέση με το Ισλάμ, δεν ξέρω αν είναι 20.000.000 οι Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη σήμερα, αν εξαιρέσει κανείς τους Μουσουλμάνους των Βαλκανίων, εννοώ δηλαδή αυτούς οι οποίοι ζούν εις την Βοσνία και ο Τίτο τους είχε αναγάγει και σε έθνος με το Μ κεφαλαίο, Μουσουλμάνους· οι υπόλοιποι αυτοί πρέπει να είναι περί το 1.800.000. Οι υπόλοιποι Μουσουλμάνοι στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες είναι φερτοί, δηλαδή έχουν έρθει, διότι οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες ήταν αποικιοκρατικές χώρες και είχαν εις στα όρια των αποικιών τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς, οι οποίοι μετανάστευσαν σε αυτές. Το Ισλάμ δεν αποτελούσε ποτέ παράγοντα συνδιαμορφωτικό του ευρωπαϊκού πολιτισμού και έχω την αίσθηση ότι δεν θα αποτελέσει τέτοιο παράγοντα, αν κρινω από το γεγονός πως σε ό,τι αφορά την πιθανή ένταξη της Τουρκίας εις την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ως γνωστό εις το Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999 ξεκίνησε τη διαδικασία της ένταξης, τόσο οι Τούρκοι ηγέτες και οι Ευρωπαίοι, και εκείνοι που αντέδρασαν είναι τα συντηρητικά κόμματα της Ευρώπης. Τα 13 από αυτά βρίσκονται στην αντιπολίτευση και εκείνοι οι οποίοι δεν αντέδρασαν και με την ψήφο τους πέρασαν την Τουρκία σε αυτήν τη διαδικασία, πιστεύουν ότι η Τουρκία δεν θα μπει ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας δε από τους πολύ σημαντικούς πολιτικούς άνδρες της Ευρώπης, ο πρώην γερμανός καγκελάριος, Χέλμουτ Σμιτ, αρθρογράφησε σχετικά, αλλά και εσχάτως κυκλοφόρησε και βιβλίο, με την επισήμανση ότι η Τουρκία δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να γίνει δεκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, διότι εάν ποτέ συνέβαινε αυτό το γεγονός, εις το τέλος του αιώνα η Τουρκία θα είχε -λόγω της δημογραφικής της έκρηξης- πληθυσμό ο οποίος θα υπερέβαινε το άθροισμα όλων των Γερμανών και όλων των Γάλλων. Πιθανότατα δε, θα υπερβαίνει το άθροισμα όλης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν το αποκλείω με τον ρυθμό που πηγαίνει σήμερα. Ο Σμιτ ακόμη λέει, ότι θα ανατρέψει όλες τις κοινωνικές και οικονομικές ισορροπίες μια τέτοια ένταξη στην Ευρώπη και ταυτόχρονα θα παραμορφώσει την πολιτισμική της εικόνα. Τα λόγια ανήκουν στον πρώην καγκελάριο Χέλμουτ Σμιτ. Με την έννοια αυτή δεν αισθάνομαι ότι το Ισλάμ κατά τον οποιοδήποτε τρόπο μπορεί να είναι συνδιαμορφωτικός παράγων, συνδιαμορφωτικός παράγων είναι, πρέπει να είναι εις πάσα περίπτωση, η Ορθόδοξη παράδοση, η Ορθόδοξη Εκκλησία σε όλες τις διοικητικές της εκφάνσεις, η οποία καλύπτει τους ευρωπαϊκούς λαούς.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΤΣΑΡΟΣ, Βουλευτής

Κύριοι συνάδελφοι, θα προσπαθήσω να σας προσγειώσω λιγάκι στη σημερινή πραγματικότητα εν σχέσει με τη συμβολή της Ορθοδοξίας, της Ορθόδοξης αντί-

ληψης στη διευρυμένη Ευρώπη. Και τον ρόλο τον οποίο μπορεί να παίξει στην υλοποίηση αυτού του οράματος η ΔΣΟ. Η σημερινή Ευρώπη θα έλεγα ότι δεν εκφράζει ή ότι ελάχιστα εκφράζει εκείνα τα οποία εξέφραζε όταν ιδρύθηκε. Η σημερινή Ε.Ε. των 15 θα έλεγα, και δεν νομίζω ότι είμαι άδικος, ότι δεν εκφράζει ή ότι ελάχιστα εκφράζει την Ε.Ε. όπως την εμπνεύστηκαν εκείνοι που συνέλαβαν την ιδέα της ίδρυσής της. Τι Ενωμένη Ευρώπη ήθελαν οι εμπνευστές αυτού του οράματος; Μια Ευρώπη, την Ευρώπη των ιδανικών, των οραμάτων, των θυσιών των πλούσιων χωρών προς όφελος των φτωχών. Ήθελαν μια Ευρώπη που να σέβεται τον πολιτισμό και τις ιδιαιτερότητες των επιμέρους χωρών που θα την αποτελέσουν. Ήθελαν μια Ευρώπη η οποία θα σεβότο τις αρχές της ίσης μεταχείρισης των ισχυρών αλλά και των αδυνάτων. Ήθελαν να δημιουργηθεί μια ευρωπαϊκή συνείδηση στους κατοίκους της Ευρώπης, η συνείδηση του ευρωπαίου πολίτη. Ήθελαν τέλος μια Ευρώπη των λαών και των ανθρώπων εκείνων, οι οποίοι θα εμπνέονταν από τα ιδανικά και από τον πολιτισμό τον οποίο έχει και υπηρετεί η Ευρώπη. Σήμερα, ύστερα από κάποιες δεκαετίες, η Ευρώπη των 15 πόση σχέση έχει με αυτή την Ευρώπη των οραμάτων εκείνων;

Λυπούμαι που θα κάνω την διαπίστωση αλλά δεν νομίζω να απέχω πολύ από την πραγματικότητα. Ελάχιστα από τα στοιχεία εκείνα έχουν απομείνει. Και είναι τόσο ναυγίς ακόμα. Δεν πέρασαν πολλά χρόνια. Ποιά είναι η σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση; Είναι δυστυχώς η Ευρωπαϊκή Ένωση των ανταγωνισμών, των διαφόρων συμφερόντων. Ξέρετε πάρα πολύ καλά τον πόλεμο που υπάρχει μεταξύ Βορρά και Νότου, συνεπεία της διαφοράς των προϊόντων τα οποία παράγονται εις τον Βορρά και εκείνα τα οποία παράγονται εις τον Νότο. Αναζητούνται συμμαχίες για να σχηματιστούν πλειοψηφίες, για να ληφθούν μερικά δίκαια μέτρα. Την παλιά Ευρώπη όπως την είχαν εμπνευστεί, την εξέφραζε άλλο πνεύμα. Όταν επρόκειτο να εισέλθει η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρχαν αντιρρήσεις, διότι ήμασταν χώρα που θα στοιχίζαμε οικονομικά στην Ευρώπη. Θα παίρναμε πολύ περισσότερα από εκείνα τα οποία θα προσφέραμε. Ξέρετε ποιά ήταν η απάντηση του Ζισκάρ Ντ'Εστέν τότε; Μα αστειεύεστε; Εννοείτε Ευρώπη χωρίς την Ελλάδα, όταν ολόκληρη η Ευρώπη στηρίζεται στον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό και όταν και το ίδιο όνομα Ευρώπη είναι ελληνικό όνομα; Αφήγησαν τότε το συμφέρον των άλλων χωρών και εισήλθε η Ελλάδα. Σήμερα ποιά είναι η κατάσταση; Είπαμε ότι ένα από τα ιδανικά εκείνης της Ευρώπης ήταν η δίκαιη και ίση μεταχείριση των κρατών. Ελάτε εις το παράδειγμα της Κύπρου. Το μόνο μέρος της Ευρώπης στο οποίο υπάρχουν τείχη. Πόσα δεν έκανε η Γερμανία για να καταργήσει το τείχος του αίσχους, το δικό της; Στην Κύπρο υπάρχει τείχος αίσχους και το ανέχεται η Ευρώπη. 27 ολόκληρα χρόνια το ανέχεται η Ε.Ε. Πού είναι λοιπόν η αρχή της ίσης και της δίκαιης μεταχείρισης; Πού είναι η ευρωπαϊκή συνείδηση, προστασίας και των ισχυρών και των αδυνάτων; Η Κύπρος συγκεντρώνει όλα τα προσόντα για να γίνει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οικονομικά, πολιτικά, στρατιωτικά. Άλλα όμως συμφέροντα προβληματίζουν την Ε.Ε. για να πάρει ξεκάθαρη, πειστική, δυνατή θέση εις το θέμα εισδοχής της Κύπρου. Έτσι λοιπόν την είχαν εμπνευστεί την Ευρωπαϊκή Ένωση εκείνοι που την οραματίστηκαν; Θα πείτε, γιατί κάνω αυτές τις διαπιστώσεις.

Γιατί έχουν άμεση σχέση με το θέμα, το κύριο θέμα του συνεδρίου μας. Πιστεύω ότι η ΔΣΟ που εμπνέεται από τις αρχές που αποτελούν και τις συστατικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να προσφέρει πολλά. Τα κράτη, τα επιμέρους κράτη έχουν κάποιους λόγους, κάποια συμφέροντα και αποφεύγουν να εκφράσουν μια ξεκάθαρη θέση για ορισμένα ζητήματα. Εμείς μπορούμε αυτές τις θέσεις να τις υποστηρίξουμε ακίνδυνα. Και είναι αυτό αναγκαίο εν όψει του αιτήματος της εισδοχής και κάποιων άλλων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εν όψει της ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής ιδέας, για να φθάσει η Ευρώπη μέχρι τα Ουράλια όπως ελέγχθη χθες. Βεβαίως χρειάζεται πάρα πολύ μεγάλη προσπάθεια και πάρα πολύς κόπος και αγώνας. Νομίζω ότι είμαστε στον σωστό δρόμο. Ακούσατε χθες την επίτροπο κ. Διαμαντοπούλου να μας μεταφέρει εδώ κάποιες απόψεις του Προέδρου της ευρωπαϊκής επιτροπής, του κ. Πρόντι. Ακούστηκαν και πολλά άλλα ακόμα. Ο Πρόεδρος της Γ.Σ. και ο Γ. Γραμματέας ξέρουν πολύ καλά πόσο καλή ήταν η υποδοχή τους εις την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όταν έκαναν πέρυσι μια σχετική επίσκεψη. Ξέρουμε πλέον ότι έγινε αισθητή η παρουσία μας και εις την Ευρωπαϊκή Ένωση. Νομίζω λοιπόν ότι επειδή και οι αρχές αυτές που αποτελούν και τις συστατικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δίκαιες και σωστές, απόλυτα σωστές με το να τις υπερασπίζουμε με συνεχείς επισκέψεις, ίσως και με την ίδρυση κάποιας επιτροπής για τις σχέσεις ΔΣΟ με την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα μπορούσαμε να δώσουμε πολύ μεγάλη έμφαση με το να ακούγεται η φωνή μας κάθε φορά που κάποιο μέτρο ή κάποια παράλειψη απομακρύνεται από αυτές τις αρχές. Νομίζω ότι αν αυτό το επιτύχουμε, τότε η συμβολή μας στο νέο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι θα είναι πάρα πολύ μεγάλη και ειλικρινά σας λέγω, επειδή είμαι ένα από τα ιδρυτικά μέλη αυτής της οργάνωσης, θέλω να σας πω πως κάπως έτσι ξεκινήσαμε. Χαίρομαι, γιατί σε αυτή την πορεία βαδίζουμε. Ίσως πρέπει να βαδίσουμε γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα. Έχουμε τη δύναμη να το κάνουμε και νομίζω ότι είναι η πεποίθηση όλων μας, ότι θα προσφέρουμε πάρα πολύ μεγάλες υπηρεσίες ακολουθώντας αυτή την πορεία, αυτή τη γραμμή.

ΠΓΚΟΡ ΚΟΤΑΙΑΡΩΦ, Βουλευτής Λευκορωσίας

Αγαπητοί φίλοι, αξιότιμοι συνάδελφοι, αδελφές και αδελφοί, χαιρετώ την ιερή γη της Ελλάδος, την αρχαία και ιερή νήσο της Πάτμου, την τακτική Γενική Συνέλευση της ΔΣΟ. Όπως και εχθές αλλά και σήμερα μίλησαν και ο κύριος Γενικός Γραμματέας και ο κύριος Πρόεδρος.

Ήδη υπάρχει στην παγκόσμια και ευρωπαϊκή κοινότητα το κύρος της συνέλευσης. Αυξάνεται, γίνεται παράγοντας σταθεροποίησης των χωρών με Ανατολική Χριστιανική παράδοση. Πρέπει να τονίσουμε, ότι σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη της ΔΣΟ έχει και η δημοκρατία της Λευκορωσίας. Η χώρα μας είναι μία από τους ιδρυτές της. Συμμετείχε δραστήρια στις εργασίες της. Η δημοκρατία μας είναι μια χώρα που έχει αρκετό κύρος στην Ευρώπη.

Θα ήθελα λεπτομερέστερα να μιλήσω γι' αυτήν, πολύ περισσότερο που σ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν ενημερώνουν ορθά

για τις διαδικασίες οι οποίες επιτελούνται στην δημοκρατία μας. Πριν 10 μόλις χρόνια, η Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Λευκορωσίας ήταν πανίσχυρο κράτος με πολύ ισχυρό δυναμικό στον τομέα της πολιτικής οικονομίας και της επιστήμης. Το ΑΕΠ για παράδειγμα, ήταν τότε πολύ μεγαλύτερο από ότι το ΑΕΠ της Ελλάδας. Δυστυχώς σήμερα έχουμε σοβαρότατη κρίση. Η κατάσταση της χώρας μας οξύνθηκε μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η διάλυση των δεσμών και η δημιουργία συνόρων και τελωνείων ανάμεσα στις χώρες μας αποτελεί μια από τις αιτίες αυτής της κρίσης. Και πολλά χρόνια πριν, ο Ιωάννης ο Θεολόγος σε αυτό το ιερό νησί έλεγε: «όλος ο κόσμος βρίσκεται στο σκότος». Άρχισε στη χώρα μας η ιδιωτικοποίηση, καταστράφηκε το αργοτοβιομηχανικό συγκρότημα. Έγινε εντονότατη κριτική προς την Ορθόδοξη Εκκλησία που τότε την ονομάζανε Εκκλησία του γειτονικού κράτους. Η άνοδος του Λουκασένκο στην εξουσία άλλαξε πάρα πολύ την οικονομική και πολιτική κατάσταση στη χώρα. Άλλαξε τη θρησκευτική κατάσταση. Ο πρόεδρος της χώρας βρήκε τον μοναδικό ορθό δρόμο επίλυσης των θρησκευτικών προβλημάτων. Πολλές φορές επαναλάμβανε ότι η Λευκορωσία είναι Ορθόδοξη χώρα και ότι πάντα θα είμαστε πιστοί στην Ορθοδοξία. Ταυτόχρονα, αυτά τα λόγια δεν αποτελούσαν απλώς μια κενή ρητορική, αλλά άξονα της στρατηγικής η οποία συνδεόταν με την πολιτική πορεία της Λευκορωσίας. Έχοντας χάσει κρατική υποστήριξη, οι αντίπαλοι της Ορθοδοξίας αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πολιτική καταστροφή των Ορθοδόξων ιδανικών και ιδεωδών. Ταυτόχρονα, υπερασπιζόμενος την Ορθοδοξία, ο πρόεδρος της Λευκορωσίας, τον οποίον διαρκώς καθυβρίζουν εκτός των ορίων της χώρας μας, προσπαθούσε να δημιουργήσει τις συνθήκες για την πλήρη θρησκευτική ελευθερία και για τα δικαιώματα των διαφόρων θρησκειών. Σήμερα έχουμε σταθερή οικονομική κατάσταση. Δεν υπάρχουν διαδηλώσεις και συγκεντρώσεις τις οποίες βλέπουμε σε άλλες χώρες. Αυξάνεται ο όγκος της παραγωγής. Σήμερα η Λευκορωσία είναι η μοναδική μετασοβιετική δημοκρατία, όπου στα 10 χρόνια δεν έχει χυθεί ούτε μία σταγόνα αίματος σε διεθνικές και διαθρησκευτικές συγκρούσεις. Η επίλυση των βασικών προβλημάτων γίνεται μέσω δημοψηφισμάτων. Οι λαοί της Λευκορωσίας, με την πλήρη έννοια της λέξης, είναι πραγματικά οι φορείς της εξουσίας. Ιδιαίτερη θέση στην χώρα μας κατέχει η Ορθοδοξία. Σήμερα η Ορθόδοξη Εκκλησία συμπεριλαμβάνει το 80% των θρησκευόμενων της χώρας μας. Όσον αφορά τον αριθμό των πιστών, η Ορθόδοξη Εκκλησία κατέχει την πρώτη θέση και στην πρωτεύουσα και σε διάφορες περιοχές. Έχουμε εννέα ιεράρχες οι οποίοι συμμετέχουν στη Λευκορωσική Εξαρχεία του Πατριαρχείου της Μόσχας. Υπάρχουν σήμερα στη χώρα μας πάνω από 1.000 ναοί και κατασκευάζονται άνω των 100, παρόλο που οι συνθήκες είναι δύσκολες. Υπηρετούν στην Εκκλησία της Λευκορωσίας πάνω από 1.000 ιερείς. Ναοί υπάρχουν και στα νοσοκομεία και στις φυλακές. Λειτουργούν κατηχητικά κτλ. Θα ήθελα να σας πω, ότι παρόλο που μας καθυβρίζουν, η εξουσία και η Εκκλησία βαδίζουν μαζί. Ο πρόεδρος της Λευκορωσίας συχνά συναντάται και έχει επαφές με τον Φίλαρετο, τον επικεφαλής της Εξαρχείας, και σύμβολο των καλών αυτών σχέσεων είναι τα εγκαίνια του ναού που πραγματοποιήθηκαν μια εβδομάδα πριν στην Βρέστη, στην πόλη-ηρωίδα, όπου εγκαινιάστηκε ένας ναός-μνημείο. Θέλω να

υπογραμμίσω ότι έγινε αγιασμός από τον Πατριάρχη Αλέξιο. Ο ναός αποτελεί μνημείο, στο οποίο συνενώνονται το θρησκευτικό και το κοσμικό, και θα ήθελα να πω, ότι είναι ο πρώτος ναός-μνημείο ο οποίος εγκαινιάστηκε στον 21ο αιώνα.

Αλλά οι φιλελεύθερες θέσεις και η πολιτική του προέδρου μας δεν αρέσουν πάντα στους ηγέτες ορισμένων χωρών, ακόμη και εκείνων που συμμετέχουν στην συνέλευσή μας. Θα ήθελα να πω ότι στη βάση αυτών των σχέσεων βρίσκονται, όχι οι αρχές και η ιδεολογία της Ορθοδοξίας αλλά ο πολιτικαντισμός. Οι ηγέτες για παράδειγμα ορισμένων χωρών Ορθοδόξων, δεν αναγνωρίζουν τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος του 1996, τα αποτελέσματα των κοινοβουλευτικών εκλογών που πραγματοποιήθηκαν έξι μήνες πριν. Θέλουν να μας επιβάλουν τη θέλησή τους, αλλά ο λαός της Λευκορωσίας δεν θέλει να ζει με τις συμβουλές τρίτων. Θέλουν να μας επιβάλουν άλλο τύπο δημοκρατίας. Τι σημαίνει αυτός ο άλλος τύπος της δημοκρατίας το ξέρουμε πολύ καλά. Ας θυμηθούμε πώς πραγματοποιήθηκαν οι προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ, τότε ακριβώς που γίνονταν στη χώρα μας οι κοινοβουλευτικές εκλογές. Η αντιπολίτευσή μας πολύ συχνά έβγαινε στους δρόμους με τα συνθήματα: «Χθες η Σόφια, σήμερα το Βελιγράδι, αύριο το Μινσκ». Εμείς δεν θέλουμε σήμερα στο Μινσκ την επανάληψη της Γιουγκοσλαβικής κρίσης. Δεν θέλουμε τα αμερικανικά αεροπλάνα να έρθουν στον ουρανό της Λευκορωσίας. Δεν θέλουμε τα τανκς του NATO να εισέλθουν στις λευκορωσικές πόλεις. Εγώ είμαι πεπεισμένος, ότι οι εκλογές του Προέδρου της Λευκορωσίας που θα πραγματοποιηθούν στις 9 Σεπτεμβρίου, θα διεξαχθούν δημοκρατικά, ανοιχτά και επιτρέψτε μου εξ ονόματος του Κοινοβουλίου και του λαού της Λευκορωσίας, να σας προσκαλέσω στις προεδρικές εκλογές και θα πειστείτε ότι αυτό πράγματι έτσι έγινε.

Θέλω ακόμη να σας πω αγαπητοί συνάδελφοι, ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υποστήριξη που μας δώσατε σε δύσκολους καιρούς στη χώρα μου, τον λαό μου, επειδή πραγματικά σήμερα πολλές Ορθόδοξες χώρες, πολλοί Ορθόδοξοι λαοί χρειάζονται αυτή τη διαρκή υποστήριξη, και ο λαός της Λευκορωσίας νιώθει αυτή την υποστήριξη εκ μέρους και των Ορθοδόξων βουλευτών και των Ορθοδόξων λαών και ευγνωμονεί αυτούς τους λαούς, αυτούς τους βουλευτές για τη διαρκή υποστήριξη που ποτέ δεν θα ξεχάσει. Αν μιλήσουμε για εκείνα τα προβλήματα τα οποία συζητούνται σήμερα, εμείς οι βουλευτές του λευκορωσικού κοινοβουλίου δεν κατανοούμε πάντα τη θέση ορισμένων προς τη χώρα μας, για παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του NATO, της ΟΑΣΕ. Εμείς θέλουμε να ζήσουμε στον ευρωπαϊκό οίκο, θέλουμε τον ευρωπαϊκό οίκο, την ευρωπαϊκή κοινότητα, αλλά δυστυχώς δεν μας επιτρέπουν να εισέλθουμε. Η αιτία είναι μία. Όταν θα μάθετε να βαδίζετε όπως εμείς και δεν θα σκέφτεστε διαφορετικά, τότε θα δούμε αν είναι δυνατό να σας επιτρέψουμε να εισέλθετε. Νομίζουμε ότι αυτή είναι μια ολοκληρωτική θέση και κάτι παρόμοιο δεν μπορεί να υπάρχει ανάμεσα σ' εμάς που είμαστε εκπρόσωποι της ένδοξης Ευρώπης. Όταν εμείς κατανοήσουμε αυτό το γεγονός, όταν κάνουμε βήματα ο ένας προς τον άλλον, τότε νομίζω ότι η κατάσταση θα αλλάξει. Και το τελευταίο στο οποίο θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας. Μερικά λόγια για τις εργασίες της Επιτροπής της Κοινωνικής Δραστηριότητας στην οποία συμμετείχα και επικεφαλής της οποίας ήμουν. Εμείς στην επιτροπή μας επεξεργα-

στήκαμε έναν μηχανισμό εκτίμησης των διαθρησκευτικών σχέσεων και στην αρχή του έτους πραγματοποιήσαμε μια έρευνα, πράγμα για το οποίο μίλησα στις προηγούμενες συνελεύσεις. Ετοιμάσαμε μια προσέγγιση για την επίλυση των διαθρησκευτικών προβλημάτων. Γι' αυτό μίλησα ιδιαίτερα στη συνέλευση της Τιφλίδας, αυτή ελέγχθηκε στη χώρα μας, και λειτουργεί. Είναι πολύ σημαντικό να αποδείξουμε στους νέους ότι μέσα τους βρίσκεται ο Κύριος, ότι ο Ορθόδοξος άνθρωπος είναι πολύ πιο καθαρός από εκείνον που δεν συμμετέχει δραστηρία στην Ορθόδοξη ζωή, δεν επισκέπτεται τους ναούς. Εγώ ελπίζω ότι θα έχουμε χρόνο λεπτομερέστερα να συζητήσουμε τα προβλήματα αύξησης της κοινωνικής δραστηριότητας όλων των πολιτών των χωρών μας, και να λύσουμε αυτό το πρόβλημα. Τελειώνοντας, θα ήθελα να σας ευχηθώ ευτυχία, επιτυχίες, ευημερία σ' εσάς και στον ελληνικό λαό, στους έλληνες συναδέλφους. Ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υπέροχη διοργάνωση αυτής της συνέλευσης στην ηγεσία της ΔΣΟ, επειδή μας δίνει τη δυνατότητα να συγκεντρωνόμαστε και να επιλύουμε τα προβλήματά μας. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΓΙΟΥΡΙ ΣΙΚΧΡΑΤΖΕ, Βουλευτής Γεωργίας

Η Γεωργία, μια χώρα που την ονόμασαν οι Έλληνες Κολχίδα από αρχαιοτάτων χρόνων, συνέδεσε τη μοίρα της με την Ελλάδα και τον ελληνικό λαό. Αναπαρήγαγε στη γλώσσα της τη λέξη Έλλην, ως λέξη που συμβολίζει έναν ευφυή άνθρωπο. Αυτού του είδους ο λεκτικός συμβολισμός δεν θα μπορούσε να υπάρξει, αν δεν υπήρχαν οι στενές πολιτισμικές σχέσεις μεταξύ Γεωργίας και Ελλάδος, που αναπτύχθηκαν μέσα στους αιώνες. Στην πολυετή ιστορία μας, ο πολιτικός και πολιτισμικός προσανατολισμός της Γεωργίας κατευθυνόταν προς την Ανατολή, αλλά στην πιο αποφασιστική στιγμή της ιστορίας μας επιλέξαμε τον δυτικό προσανατολισμό, κάτι που επέτρεψε να διαμορφωθεί στη Γεωργία η απαραίτητη βάση για την αποδοχή του Χριστιανισμού. Η Γεωργία είναι από τις αρχαιότερες χριστιανικές χώρες, στην οποία κήρυξε τον Χριστιανισμό ο Πρωτόκλητος. Στις αρχές του 4ου αιώνα, ο Χριστιανισμός έγινε η επίσημη θρησκεία του κράτους, και όταν ένα μέρος της χώρας μου και των κατοίκων της υπετάγησαν στον μουσουλμανικό ζυγό, δεν λησμόνησαν ποτέ τον Χριστιανισμό. Δεν υπήρξε κανένα από τα μεγάλα κέντρα του Χριστιανισμού της Ανατολής το οποίο δεν λειτούργησε, δεν δίδαξε και στο οποίο δεν δραστηριοποιήθηκαν οι άνδρες της Γεωργίας, όπως στη Μέση Ανατολή, στην Ελλάδα. Σημαντικό είναι και το γεγονός της δημιουργίας της γεωργιανής Λαύρας των Ιβήρων στο Άγιον Όρος. Η Λαύρα αυτή συμμετείχε στη διαμόρφωση και ανάπτυξη του βυζαντινού πολιτισμού.

Η σημερινή μας συμμετοχή στη γενική συνέλευση της ΔΣΟ συνδέεται στενά με τις απαιτήσεις των καιρών, καθώς επίσης και με τον ρόλο που θα πρέπει να παίξει η Ορθοδοξία σήμερα, και επίσης με το δικό μας χρέος να προασπίσουμε τα Ορθόδοξα ιδεώδη. Κάθε λογικός άνθρωπος θα πρέπει να επιδεικνύει ανεκτικότητα προς άλλες θρησκείες και ομολογίες, παράλληλα όμως θα πρέπει να προασπίζει και τη δική του Ορθόδοξη πίστη και να μην επιτρέπει σε κανέναν να την υπονομεύ-

ει. Σ' αυτά τα πλαίσια γίνονται πολλά, όχι μόνο στη χώρα μου αλλά και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Θα ήθελα να χαιρετήσω την απόφαση του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου του Φεβρουαρίου του 1996 αναφορικά με τις νεοφανεείς αιρέσεις, απόφαση η οποία καλεί να δημιουργηθεί η απαραίτητη νομοθετική βάση για την αντιμετώπιση αυτού του νέου φαινομένου. Θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πλαίσιο για εμάς, με στόχο να διασφαλίσουμε το γεγονός, ότι οι νεοφανεείς αιρέσεις και θρησκευτικές οργανώσεις δεν θα πρέπει να υπονομεύουν τις θρησκευτικές παραδόσεις και την έννομη τάξη σε κάθε κράτος. Θα πρέπει να αποτρέψουμε τη βίαιη θρησκευτική προπαγάνδα που αναπτύσσεται σε οικονομικά ασθενείς χώρες. Η αλληλοβοήθεια και η ανταλλαγή εμπειρίας μεταξύ μας, μάς είναι απαραίτητη. Τα κοινοβούλια των Ορθόδοξων χωρών θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν σε αυτή την κατεύθυνση. Η διεύρυνση της δραστηριότητας της ΔΣΟ θα ενισχύσει περισσότερο τη συμβολή μας στη δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας τάξης.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΡΡΑΣ, *Βουλευτής Κύπρου*

Κύριε Πρόεδρε, κύριες και κύριοι συνάδελφοι, βρίσκομαι εδώ σαν εκπρόσωπος της Κύπρου, της κυπριακής δημοκρατίας, γιατί πιστεύουμε ότι συμμετέχουμε σε μια διαδικασία η οποία μας δίνει προοπτική, μας δίνει καλύτερες ελπίδες για το μέλλον. Μας δίνει προοπτική γιατί εδώ προσπαθούμε για χρόνια να συγκροτήσουμε την ταυτότητα και να αναδείξουμε τα στοιχεία που μας ενώνουν. Η πίστη και η αφοσίωση στις ίδιες αρχές, στις ίδιες αξίες τις οποίες διδάσκει η Ορθοδοξία μέσα από τις χιλιετηρίδες και τους αιώνες. Για μας, την Κύπρο, η Ορθοδοξία απεδείχθη σωτήρια, γιατί πλην μερικών εξαιρέσεων, πλην μερικών χρόνων, εμείς στην Κύπρο οι έλληνες Ορθόδοξοι, είμαστε πάντα υπό την κατοχή ξένων κρατών, όπως ήταν οι Πέρσες, οι Φράγκοι, οι Ιταλοί, οι Ισπανοί, οι Άγγλοι, οι Τούρκοι. Καταφέραμε να κρατηθούμε μέχρι σήμερα, εξαιτίας του ότι είμαστε αφοσιωμένοι στην Ορθοδοξία. Αρχές και αξίες οι οποίες μας εκράτησαν μέχρι σήμερα. Αυτές οι αρχές και αυτές οι αξίες απελευθερώνουν το άτομο, δίνουν προοπτική, δίνουν ελπίδα. Αν δεν ήταν η Ορθοδοξία, πιστεύω ότι εμείς σαν Έλληνες δεν θα ήμασταν κάτοικοι στην Κύπρο αλλά από πολλών χιλιετηρίδων, από πολλών αιώνων, σίγουρα θα ήμασταν εξαφανισμένοι.

Αυτή η πίστη και η αφοσίωση στην Ορθοδοξία μας κρατά όρθιους εκεί στην Κύπρο από το 1974. Και θα ήθελα να σας ρωτήσω ποιά από εσάς και ποιός από εμάς όλους εδώ δέχεται όταν επιστρέψει στην πατρίδα του να του πουν ότι δεν θα επιστρέψει στο σπίτι του; Ποιός δέχεται όταν επιστρέψει στην πατρίδα του, να δει μνημεία του πολιτισμού, να δει μνημεία της Ορθοδοξίας, όπως είναι τα ιερά μας, οι ναοί μας, να είναι λεηλατημένα και κατεστραμμένα; Αυτό συνέβη στην πατρίδα μου, την Κύπρο εξαιτίας της εισβολής της Τουρκίας από το 1974 που εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα. Ποιός από εσάς δέχεται, αλήθεια, να του αφαιρέσουν αυτές τις αξίες και αυτές τις αρχές που διδάσκει η Ορθοδοξία; Ή το ερώτημα είναι, αν χάσουμε αυτές τις αρχές και αυτές τις αξίες, υπάρχει προοπτική εμείς οι Έλληνες της Κύπρου που πιστεύουμε στην Ορθοδοξία, να κατορθώσουμε να επι-

στρέψουμε ποτέ στις κατεχόμενες μας τώρα εκκλησιές και να ξαναχτίσουμε τα καμπαναριά των εκκλησιών που μας κατέστρεψαν οι τούρκοι επιδρομείς; Υπάρχει ελπίδα και προοπτική να επιστρέψουμε στους τάφους των προγόνων μας; Υπάρχει ελπίδα να επιστρέψουμε στη Σαλαμίνα που την έκτισε ο Τεύκρος ο Τελαμώνιος το 1100 π.Χ., και μέχρι σήμερα είναι ελληνικός, και είναι εκεί το ελληνικό μνημείο αλλά σήμερα κρατείται και λεηλατείται από τους τούρκους επιδρομείς; Εμείς οι Κύπριοι σας λέμε, ότι έχουμε ελπίδα και έχουμε προοπτική, ακριβώς γιατί πιστεύουμε στην Ορθοδοξία. Και είναι η Ορθοδοξία που μας εκράτησε μέχρι σήμερα όρθιους και είναι η Ορθοδοξία που μας δίνει την ελπίδα και την προοπτική της επιστροφής. Και είναι η Ορθοδοξία, γιατί και εμείς όλοι εδώ είμαστε Ορθόδοξοι και ευελπιστούμε και προσδοκούμε και αναμένουμε τη δική σας βοήθεια· γιατί αν εσείς από άλλα κράτη κι άλλα έθνη πιστεύετε στην Ορθοδοξία αλλά δέχεστε αυτή να προσβάλλεται στην Κύπρο, δέχεστε η ταυτότητα των Ελλήνων της Κύπρου που είναι Ορθόδοξοι να σχίζεται και να εξευτελίζεται με αυτό τον τρόπο που γίνεται από το 1974 μέχρι σήμερα στην Κύπρο, τότε είναι βέβαιο, ότι αυτό μπορεί να συμβεί στη χώρα οποιουδήποτε από εδώ. Θα πρέπει επομένως, εισηγούμαι με όλο τον σεβασμό, ενωμένοι και αποφασισμένοι να θέλουμε να προστατεύουμε την ταυτότητά μας, την ταυτότητα της Ορθοδοξίας, όπου και αν αυτή προσβάλλεται. Αν καταφέρουμε να φτάσουμε σε αυτό το επίπεδο, τότε θα είμαστε δύναμη υπολογίσιμη και δεν θα μπορεί ο οποιοσδήποτε επιδρομέας να προβαίνει σε λεηλασίες αυθαίρετα. Και επειδή και χθες και σήμερα παρακολούθησα παρατηρήσεις, όπως γιατί να λέμε εμείς της Ορθοδοξίας και εκείνοι ή γιατί εμείς και κάποιοι άλλοι; Και επειδή δεν έχω ψευδαισθήσεις αλλά ζούμε σε πραγματικότητες, θα πρέπει αυτές τις πραγματικότητες να τις αξιοποιήσουμε.

Η Ελλάδα είναι χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα για μας τους Κυπρίους είναι το κύριο στήριγμα του αγώνα μας. Εμείς στηρίζουμε την Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση με όση δύναμη έχουμε και δεν θέλουμε να δημιουργήσουμε κανένα πρόβλημα. Και είμαι βέβαιος ότι πολλές χώρες θέλουν να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή θέλουν να έχουν καλύτερες σχέσεις, χώρες που έχουν Ορθόδοξους, που πιστεύουν στην Ορθοδοξία. Άρα, καθήκον έχουμε, όχι να πλήξουμε τους θεσμούς που αναπτύσσονται και δίνουν προοπτική στους λαούς, αλλά μέσα από τους μηχανισμούς που υπάρχουν, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΑΣΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί, να προσπαθήσουμε να έχουμε τη δική μας επίδραση επάνω σε αυτούς τους μηχανισμούς και για να έχουμε τη δική μας επίδραση, θα πρέπει να έχουμε μια αποτελεσματική οργάνωση μεταξύ μας, θα πρέπει να πιστεύουμε σε αυτό που διακηρύττουμε και θα πρέπει να έχουμε την ικανότητα και την επάρκεια να μεταφέρουμε τις προτάσεις μας σε αυτά τα κέντρα των αποφάσεων. Έτσι ώστε, όχι να λέμε μόνο ότι είμαστε ένα σημαντικό ποσοστό στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών εξελίξεων, αλλά ότι μπορούμε με το ποσοστό το οποίο έχουμε να επηρεάζουμε τις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Και αν κατορθώσουμε να επηρεάζουμε τις ευρωπαϊκές εξελίξεις τότε είναι που η ταυτότητά μας ως Ορθόδοξων θα έχει αντίκρουσμα, θα έχει προοπτική, θα έχει μέλλον για την ευημερία των λαών και κατά συνέπεια των ατόμων και των πολιτών.

Εισηγούμαι επομένως να εμβαθύνουμε περισσότερο, όχι μόνο στα κράτη που έχουν τους περισσότερους Ορθοδόξους, αλλά να ανεύρουμε τους Ορθοδόξους βουλευτές που βρίσκονται εις τα κέντρα λήψης των αποφάσεων ή να ασκήσουμε σε επιρροή σε άλλους φίλους που αναγνωρίζουν τις ίδιες αρχές και τις ίδιες αξίες, έτσι ώστε να είμαστε αποτελεσματικοί εις την προώθηση και την εμπέδωση της δικής μας ταυτότητας. Με αντικειμενικό στόχο ακριβώς, να διαφυλάξουμε τις αρχές και αξίες της Ορθοδοξίας αλλά και να τις προωθήσουμε επ' ωφελεία όλων των λαών και όλων των πολιτών. Σας ευχαριστώ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΕΡΟΣ, Διευθυντής της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης

Το πρώτο που θέλω να εκφράσω είναι μια ευχή: Ο τόσο καθαρός και αυθεντικός λόγος σας για θέματα πίστεως, για θέματα Ορθοδοξίας, όπως μαρτυρείται στην αίθουσα αυτή, θα ήταν μια μεγάλη παραμυθία, αν έφθανε και στους λαούς που εκπροσωπείτε. Μαζί με τα συγχαρητήριά μου λοιπόν, εκφράζω την ευχή, να βρεθεί ο προς τούτο κατάλληλος τρόπος.

Θεώρησα χρήσιμο να σας ενημερώσω για μια εξέλιξη, που νομίζω ότι δεν πρέπει να παραθεωρηθεί. Γνωρίζουμε ότι τον περασμένο Δεκέμβριο ψηφίστηκε στη Νίκαια ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων για τους λαούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ίσως δεν είναι γνωστό, ότι στον χώρο των Εκκλησιών της Ευρώπης υπάρχει μια κατά κάποιο τρόπο παράλληλη, και σε ικανό βαθμό συμπληρωματική εξέλιξη.

Στην Ευρώπη υπάρχουν σήμερα δύο μεγάλα εκκλησιαστικά σώματα: Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (Conferece of European Churches, CEC) και το Συμβούλιο των Ρωμαιοκαθολικών Επισκοπικών Συνόδων της Ευρώπης (Consilium Conferentiarum Episcoporum Europae, CCEE). Το CEC ιδρύθηκε το 1959 και περιλαμβάνει όλες τις μη Ρωμαιοκαθολικές Εκκλησίες της ηπείρου μας, μεταξύ αυτών και τις Αυτοκέφαλες και Αυτόνομες Ορθόδοξες Εκκλησίες, την Παλαιοκαθολική, την Αγγλικανική και όσες προήλθαν από τη Μεταρρύθμιση. Από το CEC εξήλθαν σχετικά πρόσφατα και αυτοβούλως οι Ορθόδοξες Εκκλησίες της Βουλγαρίας και της Γεωργίας. Αυτή ήταν μια πολύ δυσάρεστη απόφαση, τόσο για τις ίδιες αυτές Εκκλησίες, όσο και για το σύνολο της Ορθοδοξίας. Γιατί η συμμετοχή μας στα οικουμενικά όργανα είναι αποτέλεσμα Πανορθόδοξης απόφασης. Και Πανορθόδοξως θα πρέπει να αποφασίζεται, νομίζω, κάθε τι διαφορετικό. Είναι θεμελιώδους σημασίας η συναντίληψη όλων των Ορθοδόξων και η Πανορθόδοξη ομοφωνία για καίρια ζητήματα.

Στο CEC μετέχει επίσης και η Αρμενική Εκκλησία. Φέτος οι αδελφοί μας Αρμένιοι γιορτάζουν τα 1.700 χρόνια από τότε που η Αρμενία πολιτικώς πήρε την απόφαση να προσέλθει στον Χριστιανισμό. Είχα την τιμή να εκπροσωπήσω πρόσφατα το CEC στον σχετικό εορτασμό που έγινε στον Λίβανο. Και, εν παρενθέσει, επιτρέψτε μου παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, να σημειώσω, ότι στο Κοινοβούλιο του Λιβάνου από τους 128 Βουλευτές οι 15 είναι Ελληνορθόδοξοι, όπως ονομάζουν τον εαυτό τους, Greek Orthodox. Από δε τα 30 μέλη της Κυβερνήσεως, 4 είναι επίσης

Ορθόδοξοι. Και είναι θεσμικά, συνταγματικά καθιερωμένο, ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και ο Αντιπρόεδρος της Βουλής να είναι πάντοτε Ορθόδοξοι. Θα ήθελα, με κάθε σεβασμό, να προτείνω στη Συνέλευσή σας, να διερευνηθεί η δυνατότητα συμμετοχής στην ΔΣΟ Ορθόδοξων Βουλευτών και από χώρες της Μέσης Ανατολής.

Επανερχομαι στο αρχικό θέμα. Και μιλώντας ως το αρχαιότερο μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (έχω την τιμή να εκπροσωπώ το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην Επιτροπή συνεχώς από το 1974), θα ήθελα να σας ενημερώσω συνοπτικά για την εξέλιξη που ανέφερα.

Την εβδομάδα της Διακαινησίμου συνήλθαμε στο Στρασβούργο, σε κοινή Συνέλευση, τα 40 μέλη της Κεντρικής Επιτροπής του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών και οι Πρόεδροι (Επίσκοποι και Καρδινάλιοι) των κατά χώρες Επισκοπικών Συνόδων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Μετείχαν επίσης 100 νέοι και νέες από διάφορες Εκκλησίες και χώρες, καθώς και προσωπικότητες, των οποίων η παρουσία κρίθηκε αναγκαία, όπως είναι και ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ρηγίου κ. Εμμανουήλ.

Στη Συνέλευση λοιπόν εκείνη ψηφίσαμε τον Οικουμενικό Χάρτη (Charta Oecumenica) των Εκκλησιών της Ευρώπης. Ένα πλαίσιο σχέσεων των Χριστιανών της Ευρώπης, αντίξιο του Ευαγγελίου. Ένα κείμενο με θεμελιώδεις αρχές και υποσχέσεις, ως κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοικοδομή και τη συνεργασία των Εκκλησιών της Ευρώπης. Στην επεξεργασία του κειμένου λάβαμε ενεργό μέρος οι Ορθόδοξοι και εισηγηθήκαμε σημαντικές βελτιώσεις αυτού, οι οποίες έγιναν δεκτές. Το λέγω αυτό για να υπογραμμίσω, ότι όταν οι Ορθόδοξοι αντιμετωπίζουμε ενωμένοι ορισμένα πράγματα, η φωνή μας γίνεται σεβαστή.

Η Οικουμενική Χάρτα δεν είναι δογματικό κείμενο, ούτε κείμενο Κανονικού Δικαίου. Είναι ένα θεμελιώδες κείμενο συνείδησης και υπευθυνότητας για τον τρόπο που οι Εκκλησίες οφείλουν να συμπεριφέρονται προς αλλήλας και να προωθούν από κοινού ορισμένα ζητήματα.

Η Χάρτα περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Το πρώτο αναφέρεται στα θεμελιώδη της πίστεώς μας. Στη Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, στα κοινά που έχουμε οι Χριστιανοί στην Ευρώπη και που θεμελιώνουν την ενότητα της Εκκλησίας, αλλά και της ηπείρου: Είναι η Αγία Γραφή και το Σύμβολο της Πίστεως (Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως). Παρακαλώ να προσέξετε το σημείο αυτό. Η παραδοχή αυτή σημαίνει ότι Σύμβολο της πίστεως των Χριστιανών είναι εκείνο που δεν περιέχει το *filioque*, δηλαδή την προσθήκη που οδήγησε θεολογικά στο Σχίσμα Ανατολής και Δύσης, στο Σχίσμα της Εκκλησίας. Αυτό το Σύμβολο το δέχονται πια όλες οι Εκκλησίες, παρά το ότι στην πρακτική τους ζωή υπάρχουν ακόμη προβλήματα εφαρμογής. Πάντως οι Ορθόδοξοι θεωρούμε το βήμα τούτο εξόχως σημαντικό.

Στη Χάρτα γίνεται λόγος για την ορατή ενότητα, την οποίαν οφείλουμε να επιδιώξουμε όλες οι Εκκλησίες. Εδώ θα μου επιτρέψετε να κάμω μια επισήμανση. Χθες η Επίτροπος κυρία Άννα Διαμαντοπούλου έκαμε λόγο για «*αόρατη Εκκλησία*», προς την οποία πρέπει να κατατείνουμε, αφού αυτή παρέχει χώρο για όλους.

Θέλω να πιστεύω, πως η θεωρία αυτή δεν είναι καρπός ώριμης συμβουλής. Στον πυρήνα της θεωρίας υπάρχει η παλιά προτεσταντική διδασκαλία περί «αοράτου Εκκλησίας». Η θεωρία αυτή δεν έχει καμιά θεολογική βάση. Και αυτοί οι Προτεστάντες γνωρίζουν και ομολογούν, ότι η Εκκλησία δια Χριστού έλαβε σάρκα, ανθρώπινη σάρκα, όπως ο ίδιος ο ενανθρωπήσας Χριστός ανέλαβε και θεράπευσε τη σάρκα ολόκληρης της ανθρωπότητας. Ανέλαβε τον κόσμο ολόκληρο προς σωτηρίαν. Η επιδίωξη μιας «αοράτου» δήθεν Εκκλησίας, που θα περιλάβει όλους τους πιστεύοντες εις Θεόν και όλους τους ανθρώπους καλής θέλησας, ακόμη και τους αθέους, είναι ουτοπική και δεν έχει καμιά προοπτική, όπως θα βεβαίωνε και ο εκ των θεμελιωτών της Ενωμένης Ευρώπης Konrad Adenauer, πιστό μέλος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην κίνησή μας προς την ορατή ενότητα όλων των Εκκλησιών με συγκεκριμένες δεσμεύσεις προς τούτο. Προέχει ο επανευαγγελισμός της Ευρώπης, με αποφυγή ανταγωνισμών και σαφή καταδίκη του προσηλυτισμού. Το τελευταίο αυτό υιοθετεί μια θέση, που εμείς οι Ορθόδοξοι υποστηρίζουμε πάντοτε. Και εκφράζουμε στις διεκκλησιαστικές συνάξεις το δικαιολογημένο παράπονό μας για την επίθεση που δέχεται η Ορθοδοξία αιώνες τώρα, ειδικότερα σήμερα. Θυμάστε φαντάζομαι όσα είπαμε στη Βαρσοβία επί του θέματος των νεοφανών αιρέσεων. Μιλούμε λοιπόν για μια κίνηση των Εκκλησιών προς αλληλία, για μια κοινή μαρτυρία τού Ευαγγελίου, για κοινή δράση στα πλαίσια του δυνατού, για την ανάγκη να συνεχισθεί ο θεολογικός διάλογος μεταξύ των Εκκλησιών.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην κοινή ευθύνη των Εκκλησιών για το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Μια σαφής τοποθέτηση του κειμένου αφορά στον όρο «Ευρώπη». Υπάρχει δυστυχώς πολλή σύγχυση γύρω από τον όρον αυτό. Και ο καθένας τον αντιλαμβάνεται και τον χρησιμοποιεί ανάλογα με τις δικές του προϋποθέσεις και με τα δικά του συμφέροντα.

Αντίθετα, οι Εκκλησίες (τουλάχιστον εκείνες που είναι μέλη του CEC) πάντα υποστηρίξαν την ενότητα της Ευρώπης. Αυτό έγινε και στο παραπάνω επίσημο κείμενο, όπου αναγράφεται σαφώς: Όταν μιλούμε για Ευρώπη, εννοούμε την Ευρώπη από τον Ατλαντικό μέχρι τα Ουράλια και από τον Βόρειο Πόλο μέχρι τη Μεσόγειο.

Διατυπώνεται ακόμη η προτροπή, να συμπράξουν οι Εκκλησίες στη διαμόρφωση της νέας Ευρώπης. Πολύ καθαρά τονίζεται, ότι η Ευρώπη δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την πολιτισμική και πνευματική της παράδοση, που βασίζεται στον Χριστιανισμό. Χωρίς τις αξίες που εκφράζονται μέσα από την παράδοση αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ενότητα της Ευρώπης είναι σε τελική ανάλυση αδιανόητη. Και όποιος επιδιώκει αυτή την ενότητα χωρίς συνειδητή αναφορά στις χριστιανικές αξίες και στη χριστιανική παράδοση, δεν μπορεί να δώσει μια ρεαλιστική προοπτική στην ενοποίηση της Ευρώπης.

Λέγεται ακόμη στο κείμενο, ότι ως Εκκλησίες είμαστε υποχρεωμένοι να αντισταθούμε στον κίνδυνο, να υπάρξει μια ενωμένη Ευρώπη στη Δύση και μία διαλυτική κατάσταση των λαών στην Ανατολή. Για τον λόγο αυτό πρέπει να επιδιώξουμε

την ενότητα της Ευρώπης ως συνόλου, την αντιμετώπιση του μεγάλου προβλήματος της έντασης μεταξύ Βορρά-Νότου και επίσης να αποφυγούμε οποιαδήποτε μορφή ευρωκεντρισμού.

Σχέσεις λαών και πολιτισμών: Οι Εκκλησίες οφείλουν να συμπράξουν στην καταλαγή των λαών και στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που δέχεται η Ευρώπη από πολιτισμικής πλευράς. Αναφέρεται το πρόβλημα της προστασίας του περιβάλλοντος και η ανάγκη, οι Εκκλησίες να συνεργασθούν δραστήρια για την προστασία του.

Τέλος, γίνεται λόγος για τη σχέση του Χριστιανισμού με τον Ιουδαϊσμό και το Ισλάμ, κυρίως όσον αφορά στην ειρήνη, τη δικαιοσύνη και στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων που προκαλούνται από την αυξανόμενη παρουσία του Ισλάμ και άλλων θρησκειών στην ήπειρό μας.

Επαναλαμβάνω, ότι η Οικουμενική Χάρτα δεν είναι ένα δογματικό κείμενο, δεν μας δεσμεύει, όπως μας δεσμεύει π.χ. η απόφαση μιας Οικουμενικής Συνόδου. Είναι, ωστόσο, ένα κείμενο υπεύθυνο, υπευθύνων ανθρώπων. Δόθηκε στις Εκκλησίες της Ευρώπης, προκειμένου να γίνει περαιτέρω μελέτη και εφαρμογή κατά την κρίση και προαίρεση της κάθε μιας. Το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών θα επανέλθει στο θέμα για οριστικοποίηση των θέσεων το 2003, κατά την επόμενη δηλαδή Γενική Συνέλευσή του στη Νορβηγία.

Η προσωπική μου άποψη, αν επιτρέπεται να κλείσω με αυτό, είναι ότι η Ορθοδοξία έχει και καθήκον και δικαίωμα να παρέμβει και να είναι παρούσα σ' όλα τα ευρωπαϊκά δρώμενα. Δεν υπάρχει κανένας ιστορικός και αντικειμενικός λόγος, να αισθανόμαστε ως φιλοξενούμενοι στην Ευρώπη! Η παρουσία και μαρτυρία μας όμως θεωρώ ότι μπορεί να είναι αποτελεσματική υπό δύο όρους. Πρώτον, να είναι και να εμφανίζεται προς τα έξω ενωμένη η Ορθοδοξία. Και δεύτερον, να διατηρείται αυθεντική η μαρτυρία της. Μαρτυρία της Αναστάσεως του Χριστού, η οποία είναι η μόνη αστήρευτη πηγή προοπτικής και ελπίδας.

ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ ΜΕΝΤΒΕΝΤΕΦ, Βουλευτής Ρωσίας

Επειδή ο Πρόεδρος της συνέλευσής μας παρεκάλισε όλους τους Πρόεδρους των επιτροπών ν' απολογηθούν για το έργο τους, σαν Πρόεδρος της οικονομικής επιτροπής θα πω δύο λόγια για το έργο μας. Η επιτροπή λειτουργούσε διαρκώς στη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Ο προϋπολογισμός, ο οποίος ενεκρίθη πέρυσι, εκπληρώθηκε όσον αφορά τα έσοδα και τα έξοδα χωρίς παρατηρήσεις. Έχει καταρτισθεί ένας νέος προϋπολογισμός για το επόμενο έτος. Εγώ θα έλεγα για πρώτη φορά στην ιστορία της συνέλευσής μας, έχει καταρτισθεί ο προϋπολογισμός χωρίς ελλείμματα και μάλιστα με μεγάλο θετικό. Αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να αναπτύξουμε όχι μόνο την πραγματική δραστηριότητά μας αλλά και τις συμπληρωματικές εκδηλώσεις τις οποίες συζητήσαμε στις προηγούμενες συνελεύσεις και νομίζω, ότι αναλυτικά εξ ονόματος της επιτροπής μας θα τοποθετηθεί ο ταμίας μας ο κ. Γεωργακόπουλος. Θέλω απλώς να πω, ότι η οικονομική επιτροπή λειτούργησε πολύ δραστήρια το προηγούμενο έτος και επομένως ελπίζω να υποστηριχθεί από τους

αντιπροσώπους, ώστε η Επιτροπή με την ίδια σύνθεση να εξακολουθήσει τη δουλειά της.

Όσον αφορά τώρα στο κεντρικό θέμα. Ο πατέρας της κομμουνιστικής ιδεολογίας είτε ότι το «είναι» καθορίζει τη συνείδηση. Ακριβώς επειδή την τελευταία εκατονταετία δεν καθόριζε η πνευματικότητα το «είναι», αλλά το «είναι» καθόριζε τη συνείδηση, αυτή η διεργασία μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή του πολιτισμού. Γι' αυτό εγώ θα ομιλήσω για την αναγκαιότητα αλλαγής ακριβώς του «είναι» μέσω της συνείδησης. Πίσω μας έχουμε τον 20ό αιώνα της χριστιανικής εποχής, έναν αιώνα που έχει συγκλονιστεί από τεράστιες αλλαγές και παγκοσμίους πολέμους αλλά και ο καινούργιος αιώνας της 3ης χιλιετηρίδας ακόμα δεν έφερε στον κόσμο την αρμονία και την ωριμότητα της κατανόησης. Η ανθρωπότητα, η οποία ακολουθεί έναν δρόμο από τον οποίο λείπει η πνευματικότητα και κυριαρχεί η αθεΐα, οδηγείται στο πουθενά. Η αποκοπή της έννοιας του κράτους από τις πνευματικές ρίζες, από τη θρησκεία και την ηθική αποδεικνύεται θανατηφόρα προοπτική. Ενώπιον του ανθρώπου, στις αρχές της 3ης χιλιετίας, ορθώνεται ένα σοβαρότατο πρόβλημα: πώς θα συνδεθεί η ζωή του με τις ηθικές αξίες σ' έναν κόσμο ο οποίος υφίσταται ριζικές αλλαγές. Στον πλανήτη μας οξύνονται τα προβλήματα. Όχι μόνο λόγω των φυσικών καταστροφών αλλά και από τις συμφορές που προκαλεί η ανθρωπινή δραστηριότητα. Από τις καταστροφές από τους ατομικούς πυρηνικούς σταθμούς, από τη συσσώρευση όπλων, από τα κατάλοιπα που δηλητηριάζουν τη γη από την καταστροφή του στρώματος του όζοντος, από τις θρησκευτικές και εθνικές συγκρούσεις. Οι άνθρωποι συνήθως κοιτάζουν το μέλλον. Προσπαθούν να κατανοήσουν τι θα τους φέρει το μέλλον, να το σκιαγραφήσουν, προσπαθούν να λειτουργήσουν όσο πιο δραστήρια μπορούν.

Τι μπορεί να κάνει σήμερα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Ν' αναζητήσει το κοινό συμφέρον σ' όλα τα θέματα που αφορούν την ευρωπαϊκή ανάπτυξη, παίρνοντας υπόψη βέβαια την τεράστια έκταση που καλύπτει την ανατολή της Ευρώπης, στη Ρωσία. Και βέβαια στο όνομα της πάλης ενάντια στην αμερικανική επέκταση.

Σήμερα βρισκόμαστε στα πρόθυρα ενός καινούργιου ανταγωνισμού των εξοπλισμών και μάλιστα στο διάστημα. Ακούγονται ξανά υστερικά λόγια, ότι η Ρωσία αποτελεί τη βασική απειλή για την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών. Λένε ότι η Ρωσία θα οδηγήσει σε κρίση τις σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Τι θα πρέπει να κάνει η Ρωσία; Να συμμετάσχει στον καινούργιο ανταγωνισμό των εξοπλισμών και να προσελκύσει σ' αυτή την κατάσταση και την Ευρώπη; Όχι βεβαίως. Υπάρχει και ένας άλλος δρόμος, παρόλο που είναι πιο πολύπλοκος. Να μην περάσουμε αυτό το όριο. Να αναζητήσουμε συνεργασία για εξουδετέρωση της αμερικανικής επέκτασης, πολύ περισσότερο αφού η πλειοψηφία των πολιτικών διαφόρων χωρών κατανοούν ότι υπό την επίδραση του αμερικανικού ηγεμονισμού εξελίσσονται διαδικασίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοεξαφάνιση ολόκληρου του πληθυσμού του πλανήτη. Πράγματι στη Ρωσία ο οποιοσδήποτε υγιώς σκεπτόμενος άνθρωπος καταλαβαίνει πόσο επικίνδυνος είναι ο κυνισμός στον οποίο σύρεται η κοινωνία μας από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Όπως η προσπάθεια απόκτησης κέρδους με οποιοδήποτε κόστος. Η πορεία προς την αποκαλούμενη δημοκρατία

του αμερικανικού μοντέλου, αυτής της ψευδοδημοκρατίας, δημιούργησε πολλά προβλήματα. Από το 1993 επί προέδρου Γιέλτσιν το καθεστώς της Ρωσίας πέρασε μέσα από μια ολοκληρωτική απομίμηση της Δύσης στους τομείς της κρατικής δομής, της νομοθεσίας, της εκπαίδευσης, της δομής του στρατού μέχρι που φθάσαμε στο γεγονός ότι απομιμούνταν τις στολές και τα εμβλήματα των στρατιωτών και της αστυνομίας. Η καταστροφική δύναμη του μιμητισμού οδήγησε στον εκφυλισμό της χώρας. Ένα σημαντικό μέρος των φιλελεύθερων προοδευτικών κύκλων κατανόησαν την έλλειψη προοπτικής αυτού του δρόμου. Σήμερα στη χώρα κυριαρχεί η ιδεολογία του κέρδους και του δολαρίου. Με τα δολάρια πωλούνται τα πάντα, μεταξύ των άλλων η τιμή και η συνείδηση. Όμως σιγά αλλά σταθερά ο μύθος καταρρέει. Οι Ρώσοι, οι οποίοι πίστεψαν αρχικά στον παράδεισο της Δύσης, κατανόησαν ότι παρόμοια δημοκρατία υπάρχει μόνο για μια μικρή ομάδα δραστήριων ανθρώπων, οι οποίοι μπορούν να λειτουργούν τόσο με τους αγκώνες όσο και με τα δόντια. Εκείνοι οι οποίοι εμπιστεύτηκαν τα ψέματα περί δημοκρατίας, κατάφεραν να αποκτήσουν όλο το κέρδος. Σιγά-σιγά η Ρωσία άρχισε να χάνει τις θέσεις που κατείχε ως τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Πού είναι ο ευρωπαϊκός οίκος όπου προβλεπόταν ότι θα υπάρξουν «ανοιχτές αγκάλες» για τη Ρωσία; Πού είναι το πρόγραμμα για τον αποκλεισμό του ΝΑΤΟ ύστερα από την διάλυση του συμφώνου της Βαρσοβίας; Πού είναι η ειλικρινής βοήθεια και οι επενδύσεις οι οποίες μας υποσχέθηκαν στις αρχές των οικονομικών μεταρρυθμίσεων στη Ρωσία αλλά και στις άλλες δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης; Όλα αυτά βρίσκονται, εκεί όπου βρίσκεται η ειρήνη στα Βαλκάνια που υποσχέθηκαν και η οποία καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ.

Η ειλικρινής βοήθεια δεν συμπεριλαμβάνεται στη σφαίρα ενδιαφερόντων των Ηνωμένων Πολιτειών. Σ' αυτά τα ενδιαφέροντα συμπεριλαμβάνεται η τροφοδοσία του αμερικανικού τέρατος. Η Ρωσία χωρίς βιομηχανία και με αδύναμη αγροτική οικονομία, χωρίς πρώτες ύλες και καύσιμα με κατακερματισμένη οικονομία και με τεράστια χρέη χωρίς τις τεράστιες δυνατότητες στον τομέα των πρώτων υλών και με αποθέματα εργατικής δύναμης. Αυτό είναι το μέλλον της Ρωσίας που ικανοποιεί τους αμερικανούς σκηνοθέτες. Η Ρωσία χρωστάει, έχει χρεοκοπημένο προϋπολογισμό και όλο περισσότερο γίνεται κατανοητό ότι τα χρέη έχουν κατά κύριο λόγο πολιτικό χαρακτήρα και όχι οικονομικό. Ήλθε η ώρα να ομολογήσουμε, ότι ο υπάρχων κόσμος με τους μηχανισμούς του, με τα μαζικά πρότυπα και τον ψευδοπολιτισμό με την καταστροφική τεχνολογία, με το διευρυνόμενο διαδύκτιο βρίσκεται στην οδό της αυτοκαταστροφής. Το κεφάλαιο των πολυεθνικών εταιρειών κατέχει κυρίαρχες θέσεις σ' όλον τον κόσμο και εξακολουθεί την πάλη για την παγκόσμια κυριαρχία. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι οι πολυεθνικές εταιρείες καθορίζουν την πολιτική πολλών κρατών. Μέχρι ακόμη και το στελεχειακό δυναμικό στίς ηγεσίες πολλών χωρών, επειδή οι οικονομικές δυνατότητες αυτών των εταιρειών είναι συγκρίσιμες με τις δυνατότητες των ιδίων των χωρών. Πίσω απ' όλα βρίσκεται το κεφάλαιο των υπερεθνικών εταιρειών, οι οποίες πιστεύουν ότι το μέλλον τους βρίσκεται όχι πια στην πολεμική ή την οικονομική κυριαρχία αλλά στην πολιτικοτεχνολογική οικονομία.

Ποιές είναι οι αιτίες μιας τόσο μεγάλης απόστασης, ανάμεσα σε αντικειμενικές αναγκαιότητες στη ζωή των δισεκατομμυρίων ανθρώπων και της πολιτικής των κυρίαρχων δυνάμεων; Η αιτία είναι η ανεξέλεγκτη εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης. Οι πλούσιοι καταφέρουν και αποκομίζουν το μεγαλύτερο κέρδος. Για την πλειοψηφία η άγρια παγκοσμιοποίηση είναι ένα χάος, γιατί καταδικάζει τις χώρες σε μεγαλύτερη καθυστέρηση. Μεγάλη ανησυχία προκαλεί επίσης η καταστροφή της φυσικής ισορροπίας, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η εξαφάνιση πολλών ειδών ζώων και φυτών. Οι συνέπειες της καταστροφικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, πράγμα που δημιουργεί απειλές για την ίδια ζωή των ανθρώπων, την ίδια την ύπαρξη της ανθρωπότητας. Αλλάζει η εικόνα για τις συνθήκες ασφαλούς ύπαρξης των εθνών και των κρατών. Διαρκώς ακούμε διακηρύξεις για την ειρηνική συνύπαρξη αλλά παρ' όλα αυτά το πρόβλημα της καταστροφής των όπλων μαζικής εξόντωσης δεν έχει εξαλειφθεί. Εμφανίστηκαν επίσης και νέες απειλές, όπως είναι τα ναρκωτικά, η τρομοκρατία, η εμφάνιση νέων ασθενειών, η δυνατότητα μεγάλων συγκρούσεων στη βάση εθνικού και θρησκευτικού χαρακτήρα. Τα δημογραφικά προβλήματα, τα προβλήματα διατροφής. Εμφανίζεται σαν συνέπεια όλων αυτών των προβλημάτων η αυξημένη επιθετικότητα σε ορισμένες κατηγορίες πολιτών. Αυτό οδηγεί την ανθρωπότητα στο παιχνίδι με τη φωτιά. Σαν αποτέλεσμα αυτού μπορούμε να οδηγηθούμε σε ακόμη μεγαλύτερες απώλειες. Πρέπει να κατανοήσουμε ότι επικίνδυνη δεν είναι η ίδια η διαδικασία της ενοποίησης, η οποία έχει το σύγχρονο όνομα «παγκοσμιοποίηση» αλλά οι μέθοδοι υλοποίησής της, που επιβάλλονται στον κόσμο από τις πλούσιες χώρες. Και είναι λάθος να θεωρούμε την παγκοσμιοποίηση είτε σαν πανάκεια είτε σαν κατάρρα.

Όλα όσα αναφέρθηκαν, σημαίνουν ότι η ανθρωπότητα στέκεται ενώπιον ενός οξύτατου προβλήματος διαχείρισης της παγκόσμιας ανάπτυξης. Η άγρια εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης οδηγεί στο παιχνίδι με τη φωτιά, όπου όλα τα πλεονεκτήματα μπορούν να διαγραφούν με μιας από τις τεράστιες επίσης απώλειες. Απαιτείται μια εντελώς διαφορετική στρατηγική ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία θα αποτελούσε την εγγύηση για πρόοδο όλων των χωρών. Όλες αυτές μπορούν να εξελιχθούν με τη χρηματοδότηση, για παράδειγμα, της πάλης ενάντια σε διάφορες ασθένειες, όπως το έιτς κτλ. Θα μπορούσαν να βοηθηθούν σ' αυτή την κατεύθυνση όλες οι χώρες, παρά να ενισχυθούν στο να γίνουν μέλη του δικτύου πληροφορικής. Απαιτείται η επίλυση παρόμοιων προβλημάτων, όπως είπαμε, η πάλη των ασθενειών, η ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας και η προστασία του περιβάλλοντος. Είναι επικίνδυνο για τον κόσμο να έχουμε σαν αφετηρία τις αντιθέσεις. Κάθε μέρα στον κόσμο έχουμε δεκάδες και χιλιάδες τραγωδίες, μικρές όσον αφορά την παγκόσμια κλίμακα, αλλά τεράστιες για κάθε άνθρωπο. Πάνω από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι δεν έχουν πόσιμο νερό. Το ένα τέταρτο του πληθυσμού της γης δεν έχει πρόσβαση στην απαραίτητη για τη ζωή ενέργεια. Τα προβλήματα στον πλανήτη είναι πάρα πολλά. Η χρησιμοποίηση του οικονομικού δυναμικού, η δημιουργία συνθηκών για τη λογική αλλά σταθερή ανάπτυξη είναι ένα πολύπλοκο πρόβλημα, μπορεί όμως να επιλυθεί. Όχι το κυνήγι του κέρδους αλλά η αξιοποίηση των οικονομικών πόρων για τα απαραίτητα για τη ζωή του κάθε ανθρώπου είναι το υπ'

αριθμόν ένα πρόβλημα για ολόκληρη την ανθρωπότητα και για την πολυεθνική Ευρώπη. Στις αρχές του νέου αιώνα το θέμα της δημιουργίας των κατάλληλων μορφών οργάνωσης της ζωής της σύγχρονης ανθρωπότητας είναι πολύ πιο επίκαιρο και πολύπλοκο από ό,τι στον προηγούμενο 20ό αιώνα. Η ανθρωπότητα πρέπει να αρχίσει την οργάνωση του νέου κόσμου στη βάση του οποίου θα βρίσκεται η αρχή του ανθρωπιστικού πολιτισμού. Θέτω το ερώτημα: Ποιά πρέπει να είναι η κεντρική ιδέα για την νέα οικοδόμηση του κόσμου; Και χωρίς να σκεφτώ, απαντώ: Ο ανθρωπισμός στη βάση του οποίου βρίσκονται οι αρχές του Θεού. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς φως, στο σκότος, χάνει την όρασή του. Επίσης ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς πίστη. Γίνεται σκληρότερος, χάνει την ψυχή του. Πολύ σωστά είπε ο ρώσος συγγραφέας, ο Άντον Τσέχωφ, ο άνθρωπος πρέπει να είναι είτε πιστός είτε να αναζητά την πίστη, διαφορετικά είναι κενός άνθρωπος. Στη Ρωσία παρά την πολυπλοκότητα της εποχής, αρχίσαμε να έχουμε μια τεράστια πάλη για την πνευματική κάθαρση και ανανέωση. Μπορούμε να προβλέψουμε ότι θα είναι μια εντονότατη πάλη και σύμφωνα με την έκφραση ενός συμπατριώτη μου, του γνωστού ρώσου διανοητή Βαν Λι, θα απαιτήσει μια βαθειά ανάσα. Νομίζω ότι αυτή η οδός είναι η μόνη δυνατή, για ολόκληρη την ευρωπαϊκή κοινότητα, στην οποία παραδοσιακά κυριαρχεί η χριστιανική φιλοσοφία. Ο άνθρωπος πρέπει και θέλει να επαναφέρει στον εαυτό του την πίστη που θα φέρει με τη σειρά της στην καρδιά του την αγάπη και την ευημερία. Ευχαριστώ.

P. ΠΑΠΑΓΙΑΝ, Μέλος Κεντρικού Συμβουλίου Αρμενικής Εκκλησίας

Σας ευχαριστώ. Πρώτα από όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω για τη δυνατότητα που μου παρέχεται να ομιλήσω ενώπιόν σας, και επίσης θα ήθελα εξ ονόματος της αρμενικής αντιπροσωπείας να επισημάνω την άρτια οργάνωση, όχι μόνο της παρουσίασης γενικής συνελεύσεως, αλλά και όλου του έργου της ΔΣΟ στο μεσοδιάστημα που ακολούθησε από την προηγούμενη γενική συνέλευση και για την οποία έγινε ήδη λόγος. Θεωρώ λοιπόν ότι υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις να διατηρήσουμε την εμπιστοσύνη μας προς την ηγεσία της ΔΣΟ, να τη στηρίξουμε έτσι ώστε να συνεχίσουμε για μια ακόμη θητεία το γόνιμο έργο της.

Ακούστηκαν πάρα πολλές ενδιαφέρουσες ομιλίες και εγώ θα ήθελα να αναφερθώ σε μια σκέψη που ακούστηκε χθές από την ελληνίδα επίτροπο. Η σκέψη είχε ως εξής: Η Ευρώπη είναι μια πολυθρησκευτική ήπειρος, όχι μόνο λόγω της ύπαρξης Διαμαρτυρομένων, Καθολικών και Ορθόδοξων Εκκλησιών αλλά και εξαιτίας της παρουσίας ενός νέου στοιχείου, του ισλαμικού. Αν αυτό αποτελεί μια επισήμανση, δεν μπορούμε παρά να συμφωνήσουμε μαζί της, αλλά μου φάνηκε όμως ότι η διατύπωση αυτή δηλώνει και μια ικανοποίηση αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται ο ευρωπαϊκός πολιτισμός και αναπτύσσεται αυτή η πολυμορφία θρησκείων. Αυτό βέβαια δεν είναι το πιο σημαντικό. Το πιο σημαντικό είναι το εξής: Στην ευρωπαϊκή επιτροπή αν δεν κάνω λάθος, υπάρχει η αντίληψη ότι θα πρέπει να επισημαίνεται στα πλαίσια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το δικαίωμα να αλλάξει κάποιος την πίστη του, το δικαίωμα δηλαδή στην ουσία, να γίνει απο-

στάτης από την πίστη του. Όπως είπε όμως ο Γενικός Γραμματέας της ΔΣΟ, οι αμερικανικές υπηρεσίες συμμετέχουν δραστήρια σ' αυτού του είδους τις δραστηριότητες αλλαγής της πίστης των λαών. Θα ήθελα να αναπτύξω τις δικές μου σκέψεις επί αυτού του προβλήματος.

Η δημιουργία του ανθρώπου κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση του Θεού σημαίνει ότι ο Θεός παρέδωσε στον άνθρωπο στοιχεία υποστασιακά, όπως η ζωή, η αλήθεια, η δημιουργία. Αυτά είναι οι συνεχείς παράμετροι της ανθρώπινης ύπαρξης και συνθέτουν αυτό που ονομάζεται αξιοπρέπεια του ανθρώπου, και από αυτήν ακριβώς την αξιοπρέπειά του απορρέουν όλα τα δικαιώματά του. Ο περιορισμός αυτής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας δημιουργεί μια ολοκληρωτική καταπάτηση της ανθρώπινης υπόστασης. Είναι ένα φαινόμενο καταστροφικό για την ανθρώπινη ύπαρξη. Και βέβαια στον σημερινό τρόπο κατανόησης των αληθειών της Αγίας Γραφής στις ευρωπαϊκές χώρες, έπαιξε σημαντικό ρόλο η εμφάνιση της μεταρρυθμίσης, η εμφάνιση δηλαδή νέων θρησκευτικών τάσεων όπως ο Λουθηρανισμός, ο Καλβινισμός που προήλθαν από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Τάσεις που ενίσχυσαν την πολυμορφία της κατανόησης των θεμελιωδών χριστιανικών δογμάτων.

Ένα άλλο αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση της θεωρίας του Μακιαβέλι, της σοσιαλιστικής θεωρίας που συνδέεται με την ουτοπία του Θωμά Μορ καθώς επίσης και με τις πρώτες δημόσιες εμφανίσεις και ομιλίες του Λουθήρου. Ο προτεσταντισμός όχι μόνο στηρίχθηκε σε κάποιες χριστιανικές αρχές, ερμηνεύοντάς τις βέβαια με τον δικό του τρόπο. Παράλληλα στηρίχθηκε σε κοσμικές θέσεις, όπως αυτές που αναφέρονται στα έργα του Θωμά Μορ και του Μακιαβέλι. Σ' αυτόν λοιπόν τον αιώνα οι θρησκευτικές αξίες άρχισαν να μετατρέπονται σε ιδεολογικά κείμενα. Αργότερα αυτό συνδέθηκε με τη γαλλική επανάσταση, η οποία ερμήνευσε τις χριστιανικές αυτές αξίες ως απόρροια του ανθρώπινου λόγου. Η ίδια αυτή η γαλλική επανάσταση, παράλληλα με τις διακηρύξεις δικαιωμάτων και αξιών επιδόθηκε σε μια πρωτόγνωρη τρομοκρατία, κάτι που οδήγησε στην τρομοκρατία του επαναστατικού ρομαντισμού και απέδειξε την αδυναμία, την ανικανότητα, να συνδεθεί αυτός ο ρομαντισμός με τις πραγματικές αξίες, αξίες οι οποίες παρέμειναν μόνο στα κείμενα των διακηρύξεων. Αυτή η πολυδιάσπαση του χριστιανικού κόσμου συνεχίστηκε. Και καταλήξαμε στην μαρξιστική άρνηση κάθε σχέσης μεταξύ κράτους και πνευματικών αξιών, κάθε σχέσης μεταξύ υπερβατικών αρχών και κοινωνικής ζωής, με αποτέλεσμα να έχουμε μια φοβερή, μια φρικτή διαστρέβλωση της συνείδησης των ευρωπαϊκών λαών. Για να καταλήξουμε στον 20ό αιώνα στο φαινόμενο του μποσελβικικού διεθνιστικού σοσιαλισμού και του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού, που κατήντησαν να διαστρεβλώσουν και το ίδιο το χριστιανικό σύμβολο, τον σταυρό, μετατρέποντας το σε σφυροδρέπανο και σε αγκυλωτό σταυρό.

Η Ανατολική χριστιανική παράδοση παρέμεινε περισσότερο συνεπής και δογματική, κάτι που αποτέλεσε και την ύψιστη αρετή της. Βέβαια αυτό δεν επέστησε δυνατό να αποτρέψουμε τον ολοκληρωτισμό στην Ανατολική Ευρώπη. Ο ολοκληρωτισμός αυτός αποτέλεσε συνέπεια της θρησκευτικής επιθετικότητας από το εξωτερικό, το ότι δηλαδή από τη Δύση διείσδυσε στην Ανατολή η αμφισβήτηση των θεμελιωδών αρχών. Οπωσδήποτε το κομμουνιστικό πραξικόπημα δεν ήταν και

τόσο αθεϊστικό. Ήταν για αλλαγή θεών. Θεός πλέον έγινε ο Λένιν. Θεωρήθηκε ηγέτης. Ο ηγέτης ανακηρύχθηκε σε πατέρα των λαών, όπως ο Στάλιν. Για ποιό λόγο όμως η Ορθοδοξία δεν κατάφερε να σώσει αυτούς τους λαούς από τις καταστροφικές συνέπειες της εν λόγω διδασκαλίας; Από την εποχή του μεγάλου Πέτρου οι μεταρρυθμίσεις εγκυμονούσαν τον κίνδυνο διείσδυσης ξένων αξιών στον χώρο αυτό. Παράδειγμα το γεγονός ότι η Ανατολή και η Δύση οδηγούνταν σε διαφορετικούς δρόμους ιστορικής ανάπτυξης. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία επεχείρησε να ελέγξει την κοσμική εξουσία, ενώ στην Ανατολή η κοσμική εξουσία επιχείρησε τον έλεγχο της θρησκευτικής. Ο πάπας της Ρώμης ανακήρυξε τον εαυτό του σε αυτοκράτορα. Ο μεγάλος Πέτρος της Ρωσίας ανακήρυξε τον εαυτό του σε προκαθήμενο της Εκκλησίας. Με αποτέλεσμα να έχουμε την αιματηρή δικτατορία που ακολούθησε, η οποία θεοποίησε τους ηγέτες και αυτούς που βλασφημούν τον Θεό. Έχουν λοιπόν ένα εξαιρετικό παράδοξο. Αυτή η κατάπτωση της πνευματικότητας που χαρακτηρίζει την Ευρώπη ξεπέρασε και τον αθεϊσμό που επεβλήθη και στον Ορθόδοξο κόσμο της Ανατολής. Από ό,τι φαίνεται, τα αίτια θα πρέπει να αναζητηθούν στις ιδιομορφίες του γεγονότος, ότι την πρωτοβουλία του εκφυλισμού του ρωμαιοκαθολισμού είχαν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι αυτής της Εκκλησίας.

Στην Ανατολή οι Ορθόδοξοι δέχθηκαν οι ίδιοι τα δεινά και τα βάσανα του κοσμικού καθεστώτος, με αποτέλεσμα να διασώσουν τις αξίες της ορθοδοξίας και με το μαρτύριό τους κατάφεραν να αποδείξουν στον κόσμο σε ποιες καταστροφικές συνέπειες οδηγείται η ανθρωπότητα, όταν αυτή παραιτείται από τις θεμελιώδεις αξίες. Η μετατροπή αυτών των δογματικών αξιών σε μεταβλητά μεγέθη υπονομεύει το κύρος της πραγματικής, αυθεντικής αλήθειας, μιας και η αλήθεια αυτή σχετικοποιείται. Ο Θεός είναι η αλήθεια όμως. Ο Θεός είναι ένας. Αυτός ο πλουραλισμός αληθειών οδηγεί στην πολυθεία, οδηγεί στον ειδωλολατρισμό. Ο άνθρωπος λοιπόν έγινε αμαρτωλός όταν θεώρησε ότι μπορεί να γίνει ικανός να γίνει ο ίδιος Θεός. Στα λόγια αυτά του φιδιού έγκειται η επιθυμία θεοποίησης της σάρκας, κάτι που αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της ειδωλολατρίας. Η ειδωλολατρία κατεβάξει τον Θεό στο επίπεδο του ανθρώπου, θεοποιεί τον επίγειο Άδη. Αυτός ο πλουραλισμός και η απαξίωση της αλήθειας εκφαινεται όχι μόνο στην πολυθεία, αλλά και στην ύπαρξη πολλών αληθειών στη μορφή του ενός Θεού, όπως ο διπρόσωπος Ιανός. Για παράδειγμα, αυτό γίνεται στο βιβλίο των νεκρών, όταν γίνεται αναφορά στο Θεό του κάτω κόσμου. Η θεοκρατική μορφή της εξουσίας στηρίζεται στην πολυθεία. Ο άνθρωπος θα πρέπει να πιστεύει σε κάτι και αυτό το κάτι το αφηρημένο, το κάτι που αφορά πολλούς θεούς δεν είναι θρησκεία πλέον. Η επιβολή μιας τέτοιας μη θρησκείας είναι εμφανής στη σημερινή Ευρώπη, στην οποία γίνεται λόγος για ελευθερία των συνειδήσεων και περί ελευθερίας της πίστης.

Θα ήθελα επίσης να πω δύο λόγια αναφορικά με τη δημοκρατία. Η δημοκρατία σήμερα είναι και σημαίνει την αποδοχή πολλών αληθειών, τον κατακερματισμό των κοινωνιών σε πολλές μικρομάδες. Η δημοκρατία μπορεί να είναι αποτελεσματική και γόνιμη, μόνο όταν υπάρχει συνάφεια μεταξύ των δημοκρατικών δικαιωμάτων και αξιών με τον Θεό. Ειδάλλως θα έχουμε τα καταστροφικά φαινόμενα που παρατηρήσαμε στη Γερμανία στον 20ό αιώνα.

Η Αγία Γραφή δεν αρνείται τις δημοκρατικές αρχές διοίκησης, αλλά θέτει έναν όρο. Οι δημοκρατικές διαδικασίες άρχισαν πρώτα στην ζωή της Εκκλησίας, μετά την Πεντηκοστή, όπου λαμβάνεται με συλλογικό τρόπο η απόφαση, που εξελίσσεται και καταλήγει στην εκκλησιαστική συνοδικότητα. Διότι μόνο μέσω της εκκλησιαστικής συνοδικότητας και της εκκλησιαστικής αγάπης είναι δυνατό να καταστεί η δημοκρατία ένας συνδυασμός κρίσιμων ανθρώπων στη βάση της μόνης αλήθειας και να μην μετατραπεί η δημοκρατία σε πηγή διχόνοιας που καταλήγει σε αιματηρές συνέπειες. Η δημοκρατία λοιπόν η οποία δεν γεννάται μέσα στην αγάπη, όπως και κάθε τι που γεννάται εκτός αγάπης, είναι πηγή καταστροφών και γι' αυτόν τον λόγο θα ήθελα να υποβάλω, να κάνω και μια επισήμανση αναφορικά με τα θέματα βιοηθικής.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία θα πρέπει με σαφήνεια να εκφράσει τη στάση της. Κάθε τι που γεννάται εκτός αγάπης εγκυμονεί τον κίνδυνο και την καταστροφή. Ο Θεός είναι η αγάπη, είναι πηγή της ζωής. Η αγάπη είναι η πηγή της ζωής. Είναι ένας βασικός, θεμελιώδης συλλογισμός. Κάθε τι που γεννάται και οποιοσδήποτε γεννάται εκτός ζωής, εκτός αγάπης, καταλήγει στην καταστροφή. Ευχαριστώ.

κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Επίσκοπος Ρηγίου

Δεν είναι η πρώτη φορά που συμμετέχω σε αυτήν την ενδιαφέρουσα συνάντηση και θα ήθελα από την μεριά τη δική μου, σαν Ορθόδοξου Επισκόπου στην καρδιά της ενωμένης Ευρώπης, έχοντας ζήσει περίπου τη μισή μου ζωή είτε στην Ευρώπη είτε στην Αμερική, να μεταφέρω και εγώ μια δική μου άποψη γι' αυτά τα οποία ακούσαμε χθες και σήμερα. Και να πω, χωρίς να θέλω να κάνω τον συνήγορο της ενωμένης Ευρώπης, ότι δεν θα πρέπει η ενωμένη Ευρώπη να αποτελεί τον μπαμπούλα της Ορθοδοξίας. Η Ορθοδοξία δεν πρέπει να φοβάται την ενωμένη Ευρώπη. Είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση σίγουρα μια ένωση κρατών, που στηρίζεται σε ορισμένες βασικές αρχές της δημοκρατίας και της ισότητας. Είναι μια ένωση πολιτική η οποία ακόμα εξελίσσεται, ολοκληρώνεται. Μην ξεχνάτε ότι η Ευρώπη ξεκίνησε μεν σαν Ενωμένη Ευρώπη, με τις αρχές του Σούμαν και των άλλων πριν από 40τάσα χρόνια, αλλά μόνο τα τελευταία χρόνια μπορούσαμε να ξεπεράσουμε ορισμένες δυσκολίες, για να φτάσουμε και να έχουμε μια κοινή ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, μια κοινή πολιτική όσον αφορά την άμυνα, ένα κοινό νόμισμα το οποίο θα τεθεί από του χρόνου σε εφαρμογή, οπότε είμαστε πράγματι στα πρώτα βήματα.

Είναι αλήθεια, και μπορώ να σας το επιβεβαιώσω, ότι όσον αφορά στα θέματα των θρησκειών δεν αντιμετωπίζουμε πάντοτε αυτό που θα θέλαμε σαν Ορθόδοξοι είτε σαν χριστιανοί είτε σαν πολίτες που έχουμε το δικαίωμα να θρησκειύει ο καθένας τον Θεό που θέλει, αλλά έχουμε όμως την διαβεβαίωση, παράλο που δεν αναγνωρίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση θρησκείες, να ανατρεξούμε σ' αυτό που είπε και χθες η επίτροπος, για την συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία λέει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει το νομικό καθεστώς των αναγνωρισμένων θρησκειών και εκκλησιών στα κράτη μέλη, επομένως αυτό είναι κάτι πάρα πολύ βασικό, ότι

δεν μπορεί η Ε.Ε. να μην αναγνωρίσει αυτό που ισχύει σε κάθε κράτος-μέλος. Οπότε δεν μας πιέζει κανείς να αλλάξουμε τη θρησκεία μας, δεν μας πιέζει κανείς, εάν εγώ ζω στο Βέλγιο, να εξακολουθήσω να έχω το καθεστώς το οποίο έχει αυτό το κράτος όσο αναφορά τις θρησκείες. Επίσης, θα πρέπει να σας πω, ότι από την εποχή του προέδρου Ντελόρ, έχουμε δει μια μεγάλη αλλαγή στην αντιμετώπιση των σχέσεων με τις θρησκείες. Έχει αρχίσει ένας πραγματικός διάλογος, ο οποίος αν και θεωρείται ότι είναι ανεπίσημος, εντούτοις έχουμε μια παρά πολύ καλή συνεργασία στις Βρυξέλλες με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ιδιαίτερα με τον κάθε Πρόεδρο. Μετά τον κ. Ντελόρ συνέχισε και ο κ. Σαντέρ και ο κ. Πρόντι, ο οποίος έχει ορίσει μάλιστα και μία επιτροπή, το Group of Policy Advisors. Η επιτροπή αυτή έχει γίνει τελευταία. Έχει αλλάξει όνομα από την επιτροπή που λεγόταν πριν Cellule des Perspectives στα γαλλικά, ή Forward Studies Unit, Ομάδα Μελέτης Προοπτικών στα ελληνικά και έχουμε ήδη λοιπόν μια επαφή κατευθείαν με τον Πρόεδρο. Αυτό είναι παρά πολύ θετικό στοιχείο.

Επίσης, όσον αφορά το θέμα της Ορθοδοξίας, ακουγόμαστε, δεν νομίζω ότι δεν έχουμε ακουστεί μέχρι σήμερα. Δόθηκε η ευκαιρία πολλές φορές και με την επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη, και με τη δυνατότητα που είχε το 1993 να ομιλήσει στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με τις επισκέψεις του στον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το '94 και το '96 η συνάντηση που είχε, να αρθρώσουμε ορισμένες σκέψεις μας. Επίσης πρέπει να σας πω ότι έχουμε μια πάρα πολύ καλή επαφή σαν Ορθόδοξοι με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με διάφορες ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τόσο με τους Χριστιανοδημοκράτες με τους οποίους πριν από έναν περίπου μήνα πήγαμε στην Ορθόδοξη Ακαδημία της Κρήτης για πέμπτη συνεχή χρονιά, και έχουμε έναν διάλογο, και πιστεύω ότι πολλές εκκλησίες, και μάλιστα θα έλεγα όλες οι Ορθόδοξες Εκκλησίες, έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε αυτό τον διάλογο. Έχουμε ήδη κάνει τις επαφές και ετοιμαζόμαστε για τη δεύτερη συνάντηση με την ενωμένη ευρωπαϊκή αριστερά, η οποία θα γίνει τον Σεπτέμβριο και επίσης με τη σοσιαλιστική ομάδα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επομένως πιστεύω, ότι αυτά σας τα λέω απλώς πληροφοριακά, για να δείτε ότι και από τη μεριά της Ε.Ε. υπάρχει ενδιαφέρον στο να ακούνε τα προβλήματα και τις θέσεις τις δικές μας. Σήμερα πρέπει να ζήσουμε ο ένας κοντά στον άλλον, χωρίς να χάσουμε τη δική μας ταυτότητα αλλά να ζήσουμε σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, πολυεθνικό, με τον σεβασμό της ταυτότητας του άλλου. Και η Ορθοδοξία έχει την ικανότητα και έχει αποδείξει πως δεν στηρίζεται σε βάσεις φονταμενταλισμού και ακραίων θέσεων.

Στη Δύση, όπως ανέφερε ο κύριος Πρόεδρος, υπάρχει μια παρουσία Ορθόδοξων, και όχι μόνο στη Γαλλία. Θα σας μιλήσω επειδή ζω στο Βέλγιο. Στο Βέλγιο η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι αναγνωρισμένη σαν μια από τις επίσημες Εκκλησίες του κράτους, και έχουμε τα ίδια δικαιώματα, παρόλο που είμαστε μια μικρή μειονότητα, με τους Ρωμαιοκαθολικούς, που αποτελούν το 95% του πληθυσμού. Μοιραζόμαστε πολλές φορές εκκλησίες με τους Ρωμαιοκαθολικούς. Σε πόσες Ορθόδοξες χώρες θα μπορούσαμε να δώσουμε εκκλησίες για να λειτουργούν οι καθολικοί; Δεν ξέρω, τουλάχιστον σε πολλές. Ακουστήκε για το θέμα του Πάπα μια κριτική,

εγώ δεν θέλω να κάνω τον συνήγορο του Βατικανού αυτή τη στιγμή, αλλά θα ήθελα να σας πω ότι αλίμονο εάν στην Ελλάδα δεν ερχόταν ο Πάπας. Η εικόνα η οποία θα δίνανε στο εξωτερικό, θα ήταν πάρα πολύ κακή, και ευτυχώς που ήρθε. Δεν νομίζω ότι έγινε έστω και ένας περισσότερος Καθολικός από όταν έφυγε ο Πάπας από την Ελλάδα. Η εικόνα της Εκκλησίας αναβαθμίστηκε στα μάτια των ξένων όπως το ίδιο έγινε και με την επίσκεψη του Πάπα στη Ρουμανία. Νομίζω ότι και εκείνοι οι οποίοι προέρχονται από εκείνες τις χώρες, μπορούν να σας το πουν οι ίδιοι.

Πρέπει λοιπόν να μην φοβόμαστε. Ξέρουμε πολύ καλά ποια είναι η δύναμη της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αλλά σήμερα θα πρέπει να συνεργαστούμε με όλες τις άλλες θρησκείες, με όλες τις άλλες Εκκλησίες, εάν θέλουμε πραγματικά μια θέση μέσα σε αυτή την Ευρώπη. Χθες το βράδυ, συζητώντας με έναν αστυνομικό, φορούσε ένα κομποσκοίνι στο χέρι, και μου λέει ότι κάποιος το κοίταξε και είναι καλός χριστιανός. Εγώ λέω ότι δεν τον ξέρω τον άνθρωπο, δεν είναι θέμα ένδειξης· εγώ που δεν φοράω κομποσκοίνια στα χέρια μου, νομίζω ότι δεν είμαι χειρότερος χριστιανός από εκείνον και από τον κάθε άλλο. Δεν πρέπει το κομποσκοίνι να το βάζουμε για να μην μας πιάνει το μάτι ή για το καλό, αλλά να έχουμε πράγματι τη συνείδηση του Ορθόδοξου και να μην φερόμαστε στα χαρτιά σαν Ορθόδοξοι. Ξέρετε ότι πολλές φορές, όταν πηγαίνω σε Ορθόδοξες χώρες, στη Ρωσία ή στη Ρουμανία, συγκινούμαι πράγματι από τη συμπεριφορά του κόσμου; Ο κόσμος μας συνθλίβει προκειμένου να έρθει κοντά μας, για να φιλήσει το χέρι μας. Είναι κάτι το απερίγραπτο, το οποίο δεν το συναντώ ούτε στην Ελλάδα. Με τον τρόπο και τον σεβασμό τον οποίο οι Ρώσοι, οι Ρουμάνοι ή οι Σέρβοι συμπεριφέρονται στους ορθόδοξους κληρικούς.

Η κοινοβουλευτική συνέλευση της Ορθοδοξίας, όπως είπε ο κ. Κατσαρός πρέπει να δραστηριοποιηθεί και σ' ένα ευρωπαϊκό επίπεδο και θα πρέπει όπως είπα, να έχει μια επαφή με τις Βρυξέλλες. Θα ήθελα να πω πως και εμείς θα το χαίρομαστε και θα ήθελα πάρα πολύ να έχουμε μια πιο στενή συνεργασία. Είχαμε ήδη την επίσκεψη του Προέδρου και του κ. Παπαθεμελή στις Βρυξέλλες και να ξέρετε ότι το σπίτι αυτό είναι και δικό σας σπίτι, αυτό το οποίο έχουμε και την προσπάθεια την οποία κάνουμε για μια παρουσία Ορθόδοξη μέσα στην καρδιά της Ενωμένης Ευρώπης. Μιλούμε επίσης πολλές φορές για παγκοσμιοποίηση. Μήπως θα πρέπει να δούμε τα πράγματα λίγο διαφορετικά; Να μην φοβόμαστε την παγκοσμιοποίηση. Θα πρέπει εμείς να δώσουμε τη δική μας μαρτυρία σαν Ορθόδοξοι αλλά και σαν χριστιανοί γενικότερα, μέσα σε αυτά τα πλαίσια τα οποία μας δίνει και τις ελευθερίες τις οποίες μας δίνει η δική μας Εκκλησία.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΜΙΟΣ, Βουλευτής Αυστραλίας

Κύριε Ζόρακαλτσεφ, κύριε Στέλιο Παπαθεμελή, μέλη της ΔΣΟ, Θεοφιλέστατε κ. Εμμανουήλ, εκπρόσωπε του παναγιωτάτου κ. Βαρθολομαίου, πήρα τον λόγο για να μιλήσω εκ μέρους των αυστραλιανών συναδέλφων μου και υπέρ της απόφασης η οποία ελήφθη εδώ και δύο χρόνια για την Ορθοδοξία. Μια απόφαση για τη διεύρυνση με νέα μέλη της οργάνωσής μας. Και γι' αυτό αυτές οι λέξεις, αυτά τα λόγια

που θα πω θα τα στηρίξει και ο Αντρέας Θεοφάνους, ο οποίος είναι από το κοινοβούλιο της Βικτώρια στην Αυστραλία, συνάδελφός μου. Η απόφασή σας να μας προσκαλέσετε εδώ ως παρατηρητές μας έδωσε την ευκαιρία να ακούσουμε από πρώτο χέρι τα σημαντικά επιτεύγματα του οργανισμού σας κατά τα τελευταία επτά χρόνια. Και σας ευχαριστούμε γι' αυτήν την πράξη αβροφροσύνης που κάνατε. Οι λόγοι για τους οποίους έγινε αυτή η διεύρυνση του οργανισμού σας με εμάς, τους αυστραλιανούς είναι πραγματικά ζωτικής σημασίας για όλη την Ορθοδοξία. Οι ορθόδοξοι εκπρόσωποι από την Αυστραλία, εκπροσωπούν πάνω από 1.000.000 Ορθοδόξων, παραπάνω από 1.000.000 εκπροσωπούν κοινότητες ολόκληρες, οι οποίες περιλαμβάνουν Έλληνες, Ρώσους, Σέρβους και Ανατολικοευρωπαίους Ορθοδόξους. Οι εκκλησίες τους στην Αυστραλία έχουν φωνή και παρουσία και υπάρχει όλο και μεγαλύτερη αύξηση των ενεργειών τους. Ιδρύουν, φτιάχνουν, χτίζουν εκκλησίες, κέντρα κοινωνικής εργασίας, φτιάχνουν κέντρα ημερήσιας περιλθαψης, σχολεία, δημοτικά, γυμνάσια, κολέγια, ιδρύουν εφημερίδες και ανοίγουν ραδιοφωνικούς σταθμούς. Το τρίτο σημείο το οποίο θα ήθελα να θίξω είναι ότι τα μέλη του κοινοβουλίου, που εκπροσωπούν ακριβώς τις Ορθόδοξες κοινότητες στην Αυστραλία, βρίσκονται και στο Ομόσπονδο Κοινοβούλιο, σε εθνικό δηλαδή επίπεδο αλλά και σε επιμέρους επαρχίες της Αυστραλίας. Υπάρχουν λοιπόν Ορθόδοξα μέλη όχι μόνο στο Κοινοβούλιο αλλά υπάρχουν και Ορθόδοξοι υπουργοί, ηγέτες πολιτικών κομμάτων. Υπάρχουν όπως σας είπα και μέλη στα σώματα του Κοινοβουλίου. Η είσοδος της Αυστραλίας στον οργανισμό αυτό θα βοηθήσει να ακουστεί ακόμα περισσότερο η φωνή της Ορθοδοξίας διεθνώς, με έναν ακόμα πιο σημαντικό τρόπο απ' ό,τι μέχρι σήμερα. Και θα ήθελα να σας ζητήσω, να μου επιτρέψετε να σας συστήσω τους κοινοβουλευτικούς μου συναδέλφους. Θα ήθελα να αρχίσω με τον Τζόρτζ Σουρί, ο οποίος είναι ηγέτης ενός μεζονος πολιτικού κόμματος στην Αυστραλία και βεβαίως έχουμε από το ομόσπονδο επίπεδο τον Αντρέα Θεοφάνους, ο οποίος τώρα είναι ανεξάρτητος -και θα ήθελα να του ζητήσω να σηκωθεί και εκείνος για να τον δείτε- από το κοινοβούλιο της Βικτόριας. Ο Μιχαήλ Φώτιος, ο οποίος ήταν πρώην υπουργός στην New South Wales, στην κυβέρνηση του New South Wales, και από την Βικτώρια και πάλι έχουμε τον Νικόλα Κότσιρα. Είναι μαζί μας και αυτός. Είναι κάποια από τα Ορθόδοξα μέλη του Κοινοβουλίου που έχουμε στην Αυστραλία. Πιστεύω ότι θα συνεισφέρουν, μου φαίνεται ότι κάποιον ξεχνάω, δεν τον βλέπω από εδώ πολύ καθαρά, ο Τζον Χατζηστεργιος. Κυρίες και κύριοι θα ήθελα να πω, να εκφράσω την ικανοποίησή μας για τα όσα είδαμε και ακούσαμε εδώ σε αυτήν τη γενική συνέλευση. Η συνεισφορά σας έχει πραγματικά δημιουργήσει ιστορία τα τελευταία επτά χρόνια για την Ορθοδοξία πλέον. Και θα ήθελα να μου επιτρέψετε να συγχαρώ εκ μέρους όλων των συναδέλφων μου και να ευχηθώ κάθε επιτυχία για το μέλλον στη συνέλευσή σας. Ευχαριστώ πολύ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, Βουλευτής Αυστραλίας

Καταρχήν να σας ευχαριστήσω που μου δώσατε την ευκαιρία, και να μου επιτρέψετε να σας πω ότι είμαι ο μόνος από την ομάδα μας, ο οποίος συμμετείχε και

σε προηγούμενο συνέδριο αυτού του Οργανισμού. Παρακολούθησα δηλαδή και το συνέδριο που είχε γίνει στη Μόσχα. Το πρώτο που θα ήθελα να πω, είναι το πόσο με εντυπωσίασε στη Μόσχα ο τρόπος με τον οποίο οι οικοδεσπότες μας τότε, μας φρόντισαν και μας φιλοξένησαν. Μ' εντυπωσίασαν επίσης και οι συζητήσεις που έγιναν εκεί. Όταν λοιπόν γυρίσαμε στην Αυστραλία είχαμε μια πολύ θετική εικόνα γι' αυτόν τον Οργανισμό, και αυτό βεβαίως το ανέφερα στους συναδέλφους μου στην Αυστραλία. Ως εκ τούτου, σε αυτή τη συγκεκριμένη συνέλευση έχουμε έξι συμμετέχοντες από την Αυστραλία, αντί για έναν που ήμουνα εγώ στην προηγούμενη συνέλευση.

Στη χώρα μου οι Ορθόδοξοι είμαστε η τρίτη πολυπληθέστερη θρησκεία σε αριθμό. Συμπεριλαμβάνονται πολλοί έλληνες μετανάστες, Ελληνοκύπριοι, Ρώσοι, Σέρβοι, Γεωργιανοί, Αρμένιοι, Ουκρανοί. Υπάρχει δηλαδή πολύ μεγάλος αριθμός Ορθόδοξων από ποικίλες εθνικότητες στη χώρα μου, την Αυστραλία, των οποίων το υπόβαθρο ακριβώς είναι η Ορθόδοξη πίστη. Αυτό λοιπόν που προσπαθούμε να κάνουμε, είναι να θεσπίσουμε μια ομάδα ανθρώπων, η οποία σε αυτή τη φάση θα αποτελεί μια ομάδα φιλίας με τα άλλα Κοινοβούλια, δηλαδή τα μέλη της θα έχουν Ορθόδοξο υπόβαθρο και θα μπορούν να συμμετέχουν σε αυτόν τον Οργανισμό. Προσπαθούμε λοιπόν, επιδιώκουμε με αυτήν την ομάδα φιλίας, να συμπεριληφθούμε στις ίδιες γραμμές, όπως είχε γίνει και στο παρελθόν λόγω της προηγούμενης απόφασης του Οργανισμού αυτού, να επεκτείνει τα όριά του εκτός της Ευρώπης. Έχουμε νομίζω την οργανωτική δύναμη να το κάνουμε αυτό, ακριβώς επειδή είμαστε πολλοί άνθρωποι που ενδιαφερόμαστε να συμμετέχουμε σε αυτήν την ομάδα στην Αυστραλία. Και δεν περιορίζουμε βεβαίως την ομάδα φιλίας στην Αυστραλία, τα μέλη της να είναι ελληνικής καταγωγής. Έχουμε εδώ άτομα ελληνικής και κυπριακής καταγωγής, αλλά καθώς όλο και περισσότεροι βουλευτές προέρχονται από άλλες εθνικότητες, ακόμα και ρωσικής καταγωγής ή σερβικής καταγωγής, καθώς και εμείς είχαμε και κάποιο μέλος από τη Σερβία και ελπίζουμε ότι θα υπάρχουν και κάποια άλλα άτομα ρωσικής ή σερβικής καταγωγής, που θα μπορέσουν να συμμετάσχουν στο Κοινοβούλιο της Αυστραλίας.

Εγώ είμαι αρκετά τυχερός στη δική μου εκλογική περιφέρεια, γιατί έχουμε μια Ορθόδοξη ρωσική εκκλησία η οποία έχει μόλις κτιστεί και η οποία είναι μάλιστα και πολύ κοντά στο σπίτι μου. Ανυπομονώ να δω ποιο θα είναι το αποτέλεσμα αυτής της εκκλησίας όταν επιστρέψω στην Αυστραλία. Είναι ένας μεγαλοπρεπής ναός και θα αποτελέσει το κέντρο για τη ρωσική Ορθόδοξη κοινότητα στη Μελβούρνη. Θα μας επιτρέψει βεβαίως να συνεργαστούμε και με άλλα άτομα, ακριβώς για να επιτύχουμε στόχους σαν αυτούς που αναφέραμε εδώ. Θέλω απλώς να συμπεράνω, να καταλήξω λέγοντας, ότι ανυπομονούμε να αποτελέσουμε και εμείς μέρος αυτής της ομάδας. Εδώ και πολύ καιρό το επιδιώκουμε και το επιθυμούμε. Δεν είναι υποχρεωτικό και ούτε ποτέ θα είναι υποχρεωτικό στην Αυστραλία, οι βουλευτές να αποτελούν μέρος, να συμμετέχουν στην ομάδα φιλίας για την οποία σας μίλησα, αλλά για αυτούς που επιθυμούν να είναι μέλη, θέλουμε να θεσπίσουμε έναν Οργανισμό, που θα μας επιτρέπει να συμμετέχουμε και εμείς εδώ σε αυτή τη συνέλευση. Έναν οργανισμό που θα μας επιτρέπει να παρουσιάζουμε στον υπόλοι-

πο κόσμο κάποια θέματα που έχουν συζητηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο και τα οποία νομίζω ότι είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα θέματα, για όλες τις Ορθόδοξες χώρες του κόσμου. Ένα από τα θέματα αυτά είναι, για παράδειγμα, το θέμα της Κύπρου, αλλά και άλλα θέματα που σχετίζονται με την αντιμετώπιση των Ορθοδόξων κρατών. Νομίζω ότι μπορούμε να παίξουμε σημαντικό ρόλο σε όλη την Αυστραλία γιατί η Αυστραλία πραγματικά είναι μια πολύ ισχυρή δύναμη στα Ηνωμένα Έθνη και σε άλλους Οργανισμούς και πιστεύουμε πως μπορούμε όλους να σας βοηθήσουμε. Σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή μας σήμερα εδώ και ανυπομονώ να συνεργαστούμε και στο μέλλον.

ΓΚΕΟΡΓΚ ΠΑΛΙΣΑΑΡ, *Βουλευτής Εσθονίας*

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε, κύριε Γενική Γραμματέα, αγαπητοί συνάδελφοι, επιτρέψτε μου να μεταφέρω στη γενική συνέλευση της ΔΣΟ τους εγκάρδιους χαιρετισμούς του μητροπολίτη Στεφάνου.

Όπως θα γνωρίζετε από την ομιλία του συναδέλφου μου του Βίκτωρ Αντρέιφ, η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Εσθονία βρίσκεται σε μια ιδιόμορφη θέση. Στις δεκαετίες του '20, '30 και '40 η ανεξάρτητη Εσθονία στο έδαφός της είχε μια αυτόνομη Ορθόδοξη Εκκλησία, η οποία συνδεόταν με το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης και σε αυτήν την Εκκλησία συμμετείχαν όλοι οι Ορθόδοξοι πιστοί. Κατόπιν, όπως καταλαβαίνετε, μετά τη σοβιετική εισβολή, υπήχθη η εκκλησία μας στο Πατριαρχείο της Μόσχας. Μετά όμως από την ανάκτηση της ανεξαρτησίας μας, ένα μέρος Ορθοδόξων επιθύμησε να αποκαταστήσει την αυτονομία της Εσθονικής Εκκλησίας μέσω της υπαγωγής της στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, κάτι που ανεγνωρίσθη από το κράτος της Εσθονίας. Ένα άλλο μέρος του ποιμνίου μας απέκτησε το καθεστώς της αυτονομίας από το Πατριαρχείο της Μόσχας. Αυτό όμως το μέρος δεν έχει αναγνωρισθεί από το κράτος. Και ένα από τα αίτια αυτής της μη αναγνώρισης συνδέεται με το γεγονός, ότι το Πατριαρχείο της Μόσχας ζήτησε να αναγνωρισθεί η Εκκλησία, ως Εκκλησία της δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου, κάτι που δεν είναι σύμφωνο με τον νόμο. Η Εκκλησία αυτή διεκδικεί το καθεστώς του διαδόχου της Εκκλησίας που υπήρχε στη δεκαετία του '40. Το επίκεντρο του προβλήματος είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Το κράτος επιδίωξε έναν συμβιβασμό και μια συμφωνία μεταξύ πατριαρχών και μητροπολιτών. Δυστυχώς όμως δεν έγινε δυνατό να καταλήξουμε σ' έναν τέτοιο συμβιβασμό. Οι ηγέτες των Εκκλησιών απευθύνθηκαν στο κράτος, παρακαλώντας το να δώσει μια λύση.

Στο κοινοβούλιο μας έχουμε μια ομάδα Ορθοδόξων κοινοβουλευτικών. Τα μέλη της ομάδας αυτής εκπροσωπούν τα συμφέροντα και των δύο Εκκλησιών. Δυστυχώς η Ορθόδοξη αυτή ομάδα δεν κατάφερε να προσεγγίσει τους δύο μητροπολίτες που υπάρχουν στην Εσθονία. Φρονώ όμως ότι η επίλυση αυτού του προβλήματος αποτελεί μια εσωτερική υπόθεση της Εσθονίας. Η έγκριση οποιουδήποτε ψηφίσματος από την ΔΣΟ, όπως επιθυμούν κάποιοι, θα περιπλέξει τα πράγματα και θα δυσχεράνει τη θέση της Ορθοδοξίας στην Εσθονία. Καθήκον μας, δικό μου και του Βίκτωρα Αντρέιφ, είναι να κάνουμε κάθε τι που είναι δυνατόν, ούτως ώστε

να αναγνωριστεί από το κράτος και η Εκκλησία που υπάγεται στο Πατριαρχείο της Μόσχας. Αυτή είναι η στάση μου και η άποψή μου. Και ολοκληρώνοντας, επιτρέψτε μου και εξ ονόματος της Εσθονικής Δημοκρατίας να ευχαριστήσω τη Βουλή της Ελλάδος για την άρτια διοργάνωση των εργασιών της Γενικής συνέλευσης και επίσης να εκφράσω την εκτίμησή μας προς το έργο της ΔΣΟ και ιδιαίτερα το έργο και τη συνεισφορά του κ. Ζόρκαλτεφ και του κ. Παπαθεμελή και να υποστηρίξουμε την επανεκλογή τους για μια ακόμη θητεία.

ΜΟΒΤΣΑΝ ΠΑΒΛΟ ΜΙΧΑΪΛΟΒΙΤΣ, Βουλευτής Ουκρανίας

Κύριε Πρόεδρε, κύριε Γενικό Γραμματέα θα μπορούσα να σταθώ στις δυσκολίες που υπάρχουν στη δημοκρατία της Ουκρανίας, όπου η διάσπαση εμφανίστηκε από τη στιγμή της ανακήρυξης της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας. Μέχρι σήμερα εμφανίζεται σαν αντιπαράθεση και σε φάσεις οι οποίες κάθε άλλο παρά χριστιανικές είναι. Αλλά νομίζω ότι αυτά τα προβλήματα θα λυθούν από μόνα τους, αν βοηθήσουμε και εμείς σε κάποιον βαθμό. Αυτό αποτελεί τη βάση της πίστης μας. Θα ήθελα να αναφερθώ περισσότερο στη χθεσινή συζήτηση, η οποία είναι πλουσιότατη και αναφέρεται στο μέλλον και όχι στο παρελθόν. Και επειδή εμείς πολύ καλά κατανοούμε ότι ο χρόνος έχει δύο κατευθύνσεις και για πολύ καιρό απαλλαγίκαμε από τη λογική που καθόριζε τον χρόνο, ως χρόνο μιας κατεύθυνσης, η οποία δημιουργεί πολλές παρεξηγήσεις, αν βρισκόμαστε εδώ θα ήταν εντελώς αφηρημένο εάν εμείς εδώ σε αυτό το χώρο όπου έχουν προβλεφθεί όλα τα μοντέλα του κόσμου και όλες οι εναλλακτικές λύσεις. Είναι εποχή που θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε εποχή της Αποκαλύψεως, είναι βέβαια και αυτή του φωτισμού και των ελπίδων όπως είπε ο κ. Γενικός Γραμματέας. Εμείς λέμε ότι μας συνοδεύουν πολλοί φόβοι, μας ακολουθούν όλες οι αγριότητες, το κακό σαν κατηγορία αφηρημένη, σαν κάτι το συγκεκριμένο που καθορίζει τον αιώνα της παγκοσμιοποίησης και σαν αιώνα του απόλυτου επιμερισμού. Θα ήθελα λοιπόν σε σχέση με αυτό, να μιλήσω για ένα σημαντικό στοιχείο της Ορθοδοξίας.

Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την πραγματικότητα της εποχής μας προκειμένου να συμμετέχουμε και στις πηγές ενημέρωσης, πληροφορίας και επιστήμης. Και γι' αυτό πολύ ξεκάθαρα μίλησε ο Αρχιμανδρίτης π. Νικόλαος, ότι η βιοηθική ίσως να είναι ένα από τα σημαντικότερα πεδία επαφής της Εκκλησίας με τη ζωή. Εγώ βλέπω επίσης ορισμένες σημαντικές πτυχές τις οποίες θα έπρεπε να τονίσω. Σε τι διαφέρουμε εμείς από τις άλλες θρησκείες, εκτός από τις αρχές, από τα αξιώματα; Αν εμείς προτείνουμε ένα πρόγραμμα αυτοπεριορισμού, στον υπόλοιπο κόσμο που τυποποιείται, αν εμείς προβάλλουμε τις αρχές μας και η βασικότερη εξ αυτών είναι αυτή του αυτοπεριορισμού, αν εμείς ασχοληθούμε με την πολύ σημαντική πτυχή της πνευματικής πλήρωσης του χώρου μας, της διάχυσης του Ορθόδοξου πολιτισμού, επειδή η Ορθοδοξία δημιούργησε έναν τεράστιο πολιτισμό απέναντι στον οποίον εμείς προς το παρόν είμαστε ακόμα κωφοί. Χθες διάβασα το κείμενο και άκουσα τον ψαλμό που αποκαλύπτει το βάθος της ελληνικής ωδής που ακούσαμε, άκουσα τις πηγές της χριστιανοσύνης, ιδιαίτερα σε αυτό το μέρος που ανυψώνεται

τόσο πολύ το πνεύμα, που εύχομαι αυτός ο ήχος να καλύψει και τη δική μου χώρα. Από εμάς εξαρτάται ο τρόπος δράσης και οι προοπτικές μας. Τότε θα μιλήσουμε και θα καθορίσουμε το μέλλον μας. Δεν θα πρέπει να λέμε απλά και μόνο πόσο σκληρός είναι ο κόσμος, πόσο σκληροί είναι οι κανόνες του και πόσο σκληρός είναι ο άνθρωπος. Γιατί έτσι μιλάμε για το παρελθόν. Εμείς βρισκόμαστε στις πηγές της χριστιανοσύνης. Φέτος στην τρίτη χιλιετηρίδα ύψιστοι λόγοι μας έφεραν εδώ. Νομίζω ότι η συνέλευσή μας πρέπει, για την επόμενη χρονιά να ετοιμάσει ένα σαφές πρόγραμμα δράσης, το οποίο πρέπει να υλοποιηθεί με τη συνεισφορά όλων μας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΑΜΠΙΑΝΟΣ, Βουλευτής

Γνώρισμα της σύγχρονης εποχής μας είναι η ξέφρενη επανάσταση της τεχνολογίας και ταυτόχρονα οι εφαρμογές της, που ξεπερνούν τα όρια της φαντασίας μας. Αυτή ακριβώς την τεχνολογία, αυτό ακριβώς το μέσο, χρησιμοποιούν οι εμπνευστές της παγκοσμιοποίησης και επιταχύνουν τις εξελίξεις σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Αυτές οι εξελίξεις πιέζουν, ώρα την ώρα, μέρα τη μέρα και απομακρυνόμαστε όλο και περισσότερο από αξίες, από αρχές και από κανόνες των δημοκρατικών πολιτευμάτων και μας εισάγουν δυστυχώς σε ένα καθεστώς, που το ονομάζω «της αδυσώπητης επικοινωνίας». Και είπα καθεστώς αδυσώπητης επικοινωνίας διότι σε αυτό κυρίαρχος δεν είναι ο άνθρωπος, αλλά κυρίαρχοι είναι οι έχοντες και κατέχοντες, όχι όπως παλιότερα οι έχοντες τα μέσα παραγωγής αλλά οι έχοντες και κατέχοντες τη χρήση και τη διαχείριση της γνώσης, της ενημέρωσης και της πληροφορίας. Και όσο αυτό το καθεστώς ισχυροποιείται, τόσο εμείς ως Ορθόδοξοι, ως θα έλεγα κατ' ομολογία Ορθόδοξοι, αποδυναμωνόμαστε και δεν έχουμε τη δυνατότητα να περάσουμε αυτές τις αρχές και τις αξίες της Ορθοδοξίας μας, της πίστεώς μας.

Αρα λοιπόν, όταν υπάρχει αυτή η αδυναμία, έχω την αίσθηση ότι πρέπει να βάλουμε στη συζήτησή μας, όχι από σήμερα, αλλά στην επόμενη συνέλευση, μία μορφή άμυνας, εγώ θα έλεγα επιθετικής δραστηριότητας, χρησιμοποιώντας ή βάζοντας ως αρχή να χρησιμοποιήσουμε και εμείς τα ίδια μέσα της τεχνολογίας. Και πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τα ίδια μέσα της τεχνολογίας, γιατί ακούστηκε χθες από τον Γενικό Γραμματέα τον κύριο Παπαθεμελή, ότι ήδη μια οργάνωση που έχει χαρακτηριστικά και πολιτικής, αλλά ταυτόχρονα και θρησκευτικής αίρεσης, ξεκίνησε ήδη τα βήματά της από την Αμερική και δεν είναι δύσκολο η παγκοσμιοποιημένη, θα έλεγα, δυνατότητα των μέσων επικοινωνίας να μεταφέρει παντού τη δράση της, μας και άλλωστε ζούμε στην εποχή της ταχύτητας. Αυτό απαιτεί μεθόδευση, προκειμένου να αντιμετωπισθεί και η οργάνωση και τα ίδια μέσα, για να μπορούμε να αντισταθούμε. Το δεύτερο που χρειαζόμαστε και πρέπει να το αντιληφθούμε όλοι, για να γίνουμε ισχυροί, ως Ορθόδοξοι, είναι ότι πρέπει σίγουρα να αποκτήσουμε ένα δικό μας αλλά μεγάλο, παγκόσμιας εμβέλειας μέσο επικοινωνίας για να είμαστε και εμείς ισχυροί και να μπορούν να μας λάβουν υπόψη τους. Γιατί το λέω αυτό; Γιατί ξέρετε όλοι, ότι στο Πατριαρχείο των Ιεροσολύμων είναι ακέ-

φαλο αυτή τη στιγμή εδώ και 5 ή 6 μήνες, και δεν μπορεί κανείς να πει μια κουβέντα, να πιέσει να επισπευστούν οι διαδικασίες. Κρατείται ακόμη ο κατάλογος των υποψήφιων Πατριάρχων από το κράτος του Ισραήλ και δεν ξέρω ως πού θα πάει. Η δική μας οργάνωση, θεωρώ ότι θα έπρεπε να έχει λόγο και πρέπει να έχει λόγο, να πιέσουμε το Ισραήλ. Να οριστεί ή να αφήσει τον κατάλογο να περπατήσει, να βγει Πατριάρχης. Δεν μπορεί να μένει ακέφαλη αυτή η Εκκλησία μας. Το τρίτο που θα ήθελα επίσης να επισημάνω σήμερα εδώ στην ολομέλεια μας, είναι ένα μεγάλο ζήτημα που άνοιξε εδώ και πολύ καιρό, αλλά νομίζω ότι η Επίτροπος χθες το έθεσε θα έλεγα, κομπιά βέβαια αλλά ωμά, ωμότατα. Είπε η Επίτροπος, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται έναν σοβαρό διάλογο με την Ορθοδοξία, όπως γίνεται και με τις άλλες θρησκείες και με τις άλλες Ομολογίες. Πρέπει λοιπόν εμείς να στείλουμε ένα μήνυμα, μια ευχή προς τις Εκκλησίες μας, για να βρεθεί τρόπος ενοποίησης, οργάνωσης, θα έλεγα, μιας πυραμίδας, η οποία θα συνδιαλέγεται με την Ευρωπαϊκή Ένωση για να καταλάβει και η Ευρωπαϊκή Ένωση ότι έχει να συνδιαλέγεται με δύναμη από τη μια πλευρά αλλά και να έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτείται για το αγαθοεργό έργο, για την Αποστολική της Διακονία, για όλες τις δραστηριότητες της από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Και το τέταρτο θα έλεγα είναι, μιας και αναφερθήκαμε στη διεύρυνση προς την Αυστραλία και χαιρετίζω και εγώ τους Αυστραλούς συναδέλφους, θα ήταν χρήσιμο να κάναμε και τη διεύρυνση όσο το δυνατόν και προς τους Ορθοδόξους της Μέσης Ανατολής και οπωσδήποτε, με τον χρόνο φυσικά αυτό, και προς τους Ορθοδόξους συναδέλφους μας της Αμερικής.

ANTON ΣΕΪΚΤΣ, Βουλευτής Λετονίας

Έχω τρεις σχέψεις να καταθέσω. Η πρώτη σκέψη, μην το θεωρήσετε μανιάλ, αλλά θα εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη προς τους Έλληνες βουλευτές, τους οικοδεσπότες μας, μην το θεωρήσετε ότι είναι κάτι που έπρεπε να πω, είναι από όλη μου την ψυχή. Ως εκπρόσωπος μιας χώρας, η οποία πρόκειται να εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πλήρως υποστηρίζω τους συναδέλφους μας από την Κύπρο. Και όχι, όσον αφορά κυρίως το θρησκευτικό θέμα, αλλά όσον αφορά το ευρωπαϊκό μας μέλλον. Οι Έλληνες της Κύπρου είναι άξιοι κάθε υποστήριξης. Αυτό απαιτεί τη χριστιανική αντιμετώπιση του προβλήματος. Δεν απειλούν με τα όπλα, θέλουν να γίνουν κατανοητοί από την Ευρώπη. Μερικές φορές, και εγώ από τη δική μου εμπειρία μπορώ να το πω, μερικές φορές χρησιμοποιεί δύο μέτρα και δύο σταθμά. Ακόμη και προς τα υποψήφια μέλη προς ένταξη, ως εκπρόσωπος του κοινοβουλίου της Λετονίας, θεωρώ ότι πρέπει οι υποψήφιοι χώρες προς ένταξη να είναι πιο αλληλέγγυες. Εμείς στη χώρα μας σκεφτόμαστε σε πανευρωπαϊκή κλίμακα. Πρέπει να αναζητήσουμε φίλους, όχι μόνο τους παραδοσιακούς μας, όπως στην Πολωνία, τη Λιθουανία αλλά να τους αναζητούμε σε όλη την Ευρώπη.

Θα μεταφέρω το πνεύμα της συνέλευσής μας σε εκείνους τους βουλευτές που ασχολούνται άμεσα με το πρόβλημά μας. Η φωνή μας δεν είναι δυνατή αλλά πρέπει να εκφράσουμε την αλληλεγγύη μας προς τον λαό της Κύπρου. Αν εμείς οι υποψήφιοι χώρες δρούμε από κοινού, η Ευρώπη θα μας σέβεται περισσότερο από το

αν σκεφτόμαστε να σώσουμε μόνο, συγγνώμη για τη λέξη, το τομάρι μας. Θα ήθελα να σας καλέσω να είμαστε ομόφωνοι στην εκλογή του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα του κινήματός μας. Και έχω το επιχείρημα γι' αυτό. Όχι μόνο η ευγνωμοσύνη για το έργο που έχει επιτελεστεί, το επιχείρημά μου συνίσταται το ότι ο κ. Παπαθεμελής και ο κ. Ζόρκαλτσεφ, αποδείχθηκαν στηρίγματα του κινήματός μας και το προφύλαξαν από κάθε κίνδυνο. Στην αρχή υπήρχαν φόβοι πολιτικοποίησης, υπήρχαν φόβοι παρέμβασης της επίλυσης ορισμένων τρεχόντων προβλημάτων. Εμείς είμαστε μια φιλική οικογένεια. Είμαστε όμως και μια πολύμορφη οικογένεια. Η διατήρηση και η προώθηση αυτής της οικογένειας είναι μεγάλο κατόρθωμα των δύο αυτών ανθρώπων, οι οποίοι έδειξαν και διπλωματικά στοιχεία. Σ' ένα τέτοιο κίνημα, η Λετονία θα συμμετέχει.

Διακοπή πρωινής Συνεδρίασης

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, *Βουλευτής*

Κύριε Πρόεδρε, κύριε Γραμματέα, αγαπητά αδέρφια, νομίζω ότι αυτή η προσφώνηση είναι η πρόποσα σε Ορθόδοξους χριστιανούς που είναι μέλη της εκκλησίας του Χριστού και παιδιά του Χριστού.

Χαράς τα πάντα πεπλήρωται, επιτρέψτε μου παραφρασμένο αυτό το αναστάσιμο τροπάριο αυτές τις μέρες με την Διακοινοβουλευτική Συνέλευση της Ορθοδοξίας στο αγιασμένο νησί της Πάτμου, εδώ στην Ιερουσαλήμ του Αιγαίου. Αυτές τις δύο μέρες ακούστηκαν παρεμβάσεις, εισηγήσεις, πράγματι πολύ σοφές, παρακολουθήσαμε με ιδιαίτερη προσοχή, ιδίως την χθεσινή συνεδρίαση που είχαμε όλη την ευκαιρία να απολαύσουμε στα θέματα βιοηθικής, τον γκουρού θα μπορούσαμε να πούμε τον Ορθόδοξο αδελφό μας, τον Αρχιμανδρίτη μας και βλέποντας τη δυναμική που εκφράζει το κίνημά μας αυτό, το Ορθόδοξο κίνημα θα μπορούσαμε να κάνουμε πάρα πολλές παρεμβάσεις έτσι ώστε να φέρουμε και άλλους αδελφούς κοντά στην Ορθόδοξη ημών πίστη και θα μπορούσαμε να σώσουμε πραγματικά τον σύγχρονο άνθρωπο. Πραγματικά τραγικές στιγμές περνάει ο σύγχρονος άνθρωπος, απογοητευμένος, τραυματισμένος, από μια κοινωνία του αχαδελφισμού, μια κοινωνία που έχει χάσει τις ευαισθησίες εκείνες που πρέπει να διέπουν κάθε άνθρωπο στη ζωή μας. Έτσι ο σύγχρονος άνθρωπος είναι πλημμυρισμένος από χάρπια, και επιτρέψτε μου μια ιατρική παρέμβαση σε αυτά τα πράγματα. Χάρπια για να κοιμηθεί, χάρπια για να ηρεμήσει, χάρπια για να έχει την εγρήγορση, χάρπια για να ελέγξει τη γεννητικότητα. Νομίζω ότι αυτός ο άνθρωπος χρειάζεται πραγματικά τη βοήθειά μας και μπορεί να την έχει τη βοήθειά μας. Να μια πρόκληση, να μια πρόσκληση για την Ορθόδοξη δική μας Ένωση, το κίνημα, να μπορέσει να βοηθήσει ουσιαστικότερα, να μπορέσει να σώσει αυτόν τον σύγχρονο άνθρωπο.

Βλέπουμε και σε θέματα που αφορούν ιδιαίτερα τη νεολαία μας σήμερα, με τα ναρκωτικά τι γίνεται, με το Έιτς, με τ' άλλα νοσήματα που θερίζουν ειλικρινά, εκατοντάδες χιλιάδες νέων σήμερα. Να, εδώ μπορεί να παίξει έναν πολύ σημαντικό ρόλο η Ένωσή μας. Και καλά είναι βέβαια τα επίσημα συνέδρια, αλλά δεν νομίζω ότι ένας ζωντανός οργανισμός όπως είναι η Ορθόδοξη Διακοινοβουλευτική Συνέλευση, μπορεί να περιμένει κάθε χρόνο. Έτσι σαν προτάσεις κύριε Γενικέ θα ήθελα να κάνω, μερικές που θα μπορούσαν ουσιαστικότερα και αποτελεσματικότερα να βοηθήσουν, να προβάλουν και να προάγουν αυτό το κίνημα το οποίο έχουμε δημιουργήσει. Παραδείγματος χάριν, ωραία καλαισθητα, ολιγοσέλιδα βιβλιαράκια για το Έιτς, για τα ναρκωτικά που απασχολούν σήμερα και τόσο πολύ καίνε την νεολαία μας παγκοσμίως, για θέματα, και επιτρέψτε μου να εστιάσω για περισσότερο χρονικό διάστημα το ενδιαφέρον σας, την αγάπη σας για θέματα διατροφής. Είχα την αγαθή τύχη να έχω πατέρα ιερέα, τον μακαριστό πατέρα Ιωάννη, αυτά που έλεγε ο πατέρας μου πριν από 50-60 χρόνια για τη διατροφή μέσα από τα πλαίσια της Ορθόδοξης Πίστεώς μας, έρχεται σήμερα η επιστήμη να επιβεβαιώσει και

να πει σήμερα, ότι ο άνθρωπος μπορεί να σωθεί από καρδιακά νοσήματα και από διάφορες μορφές καρκίνου μόνο όταν εφαρμόσει τη μεσογειακή δίαιτα, η οποία μεσογειακή δίαιτα ίσον Ορθόδοξη δίαιτα, τονίζω. Διότι τι είναι μεσογειακή δίαιτα; Έχετε όλοι υπόψη σας το τρίγωνο του Πανεπιστημίου του Χαρβαρντ που έχει κυκλοφορήσει. Σ' ένα πολύ μεγάλο μέρος τα δύο τρίτα του τριγώνου καλύπτονται από φυτικές ουσίες, λάδι, ελιές, όλα τα νηστίσιμα που έχει η ορθόδοξη πίστη. Στην κορυφή, μερικές πάρα πολύ σπάνιες φορές να χρησιμοποιούμε κρέας. Τι άλλο λείπει τόσα χρόνια η Ορθοδοξία μας; Αυτά λείπει και έρχεται να τα πει η επιστήμη τόσο καθυστερημένα.

Επομένως δεν είναι ένα μεγάλο πρόνομο αυτό, δεν είναι ένα μεγάλο πλεονέκτημα αυτό για τους Ορθόδοξους αδελφούς μας, να μπορούσαμε να τα προβάλλουμε αυτά, μέσα από ένα βιβλίο, μέσα από ένα καλαίσθητο έντυπο που να κυκλοφορήσει σε όλον τον κόσμο; Θυμάμαι συγκεκριμένα ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση είχα πάει πρόσφατα με μια πρόσκληση του Ελληνικού Κοινοβουλίου και πρόσεξα ότι διαφορετικά μας υπολογίζουν σήμερα και μας σέβονται. Ξέρετε από πότε; Από τότε που εμφανίστηκε ο Πατριάρχης μας πριν από μερικά χρόνια και μίλησε για οικολογία, και πρόσφατα ο μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος. Μέχρι τότε νομίζανε όλοι, ότι οι Ορθόδοξοι είναι χομεινικοί, ράσα μαύρα και τίποτα άλλο. Δεν είναι άνθρωποι που μπορούν να προσφέρουν ουσιαστικά και να κάνουν τις αναγκαίες παρεμβάσεις που μπορούν να γίνουν. Όμως και χθες εδώ στη συνδιάσκεψή μας διέψευσε αυτές τις απόψεις η παρουσία του αρχιμανδριτή μας, που μίλησε για τα σύγχρονα αυτά θέματα βιοηθικής που μπορώ υπεύθυνα σαν γιατρός να σας πω σήμερα ότι τα αγνοούν ακόμα και επιστήμονες γιατροί. Επομένως, εδώ είναι μια πρόκληση και μια πρόσκληση σε όλους μας για μια ουσιαστικότερη συμμετοχή, για μια αποτελεσματικότερη παρέμβαση, έτσι ώστε να μπορούμε να λέμε σαν χριστιανοί Ορθόδοξοι ότι συμβάλαμε αποτελεσματικά και ουσιαστικά για να δώσουμε ζωή, για να κάνουμε μια πρόταση ζωής στον σύγχρονο άνθρωπο. Ένα άλλο πράγμα που θα ήθελα πάλι να τονίσω, είδα βέβαια ότι κυκλοφόρησε ένα σημείωμα, είναι να δώσουμε τις διευθύνσεις μας και να έχουμε μια επικοινωνία μεταξύ μας: αυτές οι διευθύνσεις σε ένα μικρό φυλλάδιο να κοινοποιηθούν σε όλους μας. Και να μην περιμένουμε μόνο κάθε χρόνο την Διακοινοβουλευτική Συνδιάσκεψη για να επικοινωνήσουμε. Μπορεί σαν βουλευτές να έχουμε ορισμένες εκδηλώσεις, ορισμένα συνέδρια που κάνουμε, να μπορούμε όμως να έχουμε μια επικοινωνία, έτσι ώστε αυτή η συνδιάσκεψη να έχει μια επικαιρότητα. Ένα άλλο πολύ σημαντικό πράγμα, που το έχει πει και ένας συνάδελφος και έχει μεγάλη σημασία, και έτσι θα μπορούσαμε να στέλνουμε τα μηνύματά μας στον σύγχρονο άνθρωπο, είναι ένας ραδιοφωνικός σταθμός, παγκοσμίου εμβλείας. Έτσι να μπορούμε, μέσα από αυτόν τον σταθμό, σαν Ένωση, να στέλνουμε όλα εκείνα τα μηνύματα, όλες εκείνες τις παρεμβάσεις μας για να μπορούμε να βοηθήσουμε ουσιαστικότερα και αποτελεσματικότερα τον σύγχρονο χεμαζόμενο άνθρωπο. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Ευχαριστώ που μου δίνετε την ευκαιρία να δευτερολογήσω σε αυτήν την συνάντηση. Η ομιλία την οποία έκανε ο κ. Πρόεδρος σήμερα το πρωί ήταν πάρα πολύ κατατοπιστική και νομίζω πως αυτή η ιστορική αναδρομή στο παρελθόν είναι επιτακτική, είναι αναγκαία για να κατανοήσουμε τη σημερινή κατάσταση στην οποία ζούμε και να δώσουμε απαντήσεις και λύσεις, φυσικά προσαρμοσμένες στις δικές μας συνθήκες, στα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα. Θα ήθελα να μου επιτρέψετε να κάνω τέσσερις παρατηρήσεις, προτάσεις σχετικά με τη συζήτηση που ίσως να μπορούσε να γίνει σε αυτή τη συνάντηση στο μέλλον.

Το πρώτο θέμα είναι το θέμα που ανέφερε και ο κ. Πρόεδρος, το θέμα του ισλαμισμού στην Ευρώπη. Ήταν μια πρόταση ότι αυτό θα μπορούσε κάποτε να συζητηθεί περισσότερο σε μια ειδική συνέλευση. Και πιστεύω πως η Ανατολική Ευρώπη έχει να δώσει κάτι σε αυτό το θέμα, διότι οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου έχουν ζήσει τον ισλαμισμό πολλά χρόνια. Και έχουν λοιπόν μια εμπειρία, την οποία δεν έχουν οι δυτικοευρωπαίοι, και πρέπει να σας πω ότι στη Δυτική Ευρώπη το θέμα του αυξανόμενου ισλαμισμού, πληθυσμιακά, δεν έχει αντιμετωπιστεί ακόμη. Δηλαδή υπάρχει κατά κάποιον τρόπο μια αγνόηση αυτού του θέματος: αγνοείται ή μάλλον δεν θέλουν να το φέρουν στην επιφάνεια. Αλλά εάν 20.000.000 άνθρωποι βρίσκονται στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες, κάποτε αυτό το θέμα θα πρέπει να συζητηθεί. Και έχουμε μεγάλα προβλήματα στη Δυτική Ευρώπη με την ενσωμάτωση των ατόμων που ανήκουν στην ισλαμική θρησκεία. Και πιστεύω πραγματικά ότι εάν από τη μεριά μας μπορούμε να δώσουμε κάτι στη Δυτική Ευρώπη, πως μπορεί ή δεν μπορεί να δημιουργηθεί συνύπαρξη με το μωαμεθανικό στοιχείο στις χώρες μας. Αυτό θα είναι κάτι το πολύ σοβαρό. Ο κ. Παπαθεμελής είπε ότι ο Ισλαμισμός ίσως δεν θα αποτελέσει παράγοντα καθαριστικό της διαμόρφωσης της πολιτικής και πολιτιστικής κατάστασης στην Ευρώπη. Εγώ πιστεύω όμως ότι και χωρίς ακόμα την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το ισλαμικό στοιχείο θα είναι ένας παράγοντας σημαντικός, διότι διαφοροποιείται πάρα πολύ από τον χριστιανικό πληθυσμό στην Ευρώπη και αν κοιτάξει κανείς τις πρωτεύουσες όλων των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, θα δει ότι ο πληθυσμός μέσα σε πενήντα χρόνια θα είναι, κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, ίσως πάνω από το 50% ισλαμικός. Που σημαίνει ότι οπωσδήποτε αυτό το θέμα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Αυτό είναι το ένα σημείο.

Το δεύτερο σημείο, στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ, είναι το γεγονός ότι η ενοποιούμενη Ευρώπη, και πραγματικά δεν εννοώ μονάχα τη Δυτική Ευρώπη, έχει να κάνει με την πραγματικότητα της διαμόρφωσης μιας παγκόσμιας δύναμης που λέγεται Ευρωπαϊκή Ένωση και τα πλαίσια αυτά, τα πλαίσια μέσα στα οποία κινείται η Ευρωπαϊκή Ένωση, μας τα ανέπτυξε εχθές η κ. Διαμαντοπούλου, η Επίτροπος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα πρότεινα να γίνει από την Διακοινοβουλευτική Συνέλευση της Ορθοδοξίας, για τα οποία συζητάμε και εδώ, και ανάλυση κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ποιά είναι δηλαδή η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

επάνω σε θέματα όπως αυτό της βιοτεχνολογίας, αλλά και άλλα θέματα τα οποία αναπτύσσουμε. Γιατί το λέω αυτό; Διότι έχω την εντύπωση ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν πάρα πολλές παρεξηγήσεις γύρω από την Ορθόδοξη αντίληψη και το βλέπει κανείς αυτό σε πάρα πολλά θέματα. Εκεί νομίζω ότι η συμβολή μας θα είναι πάρα πολύ σημαντική, ακριβώς επειδή υπάρχουν παρεξηγήσεις, ίσως θα πρέπει να κάνουμε διάλογο επάνω σε πολύ συγκεκριμένα θέματα. Προσωπικά σκέφτομαι, ίσως να μην είναι ακόμα η εποχή αλλά μπορεί να είναι μετά από ένα ή δυο χρόνια, να μπορεί να συζητηθεί μια φορά η όλη αυτή υπόθεση του Κοσόβου. Γιατί έγινε; Γιατί οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες συμφώνησαν να γίνει αυτή η επέμβαση; Ποιές είναι οι διαφορές μας; Πώς θα μπορούσαμε να δούμε το θέμα διαφορετικά; Και ίσως υπάρχει και κάποια σύγκρουση στις συνομιλίες που θα κάνουμε σε κάποιο βαθμό με ανθρώπους από Κοινοβούλια όπου είναι Διαμαρτυρόμενοι και Ρωμαιοκαθολικοί. Να εξηγήσουν εκείνοι και να εξηγήσουμε και εμείς από τη δική μας την μεριά, ούτως ώστε να αρχίσουμε να καταλαβαίνομαστε.

Το τρίτο σημείο. Νομίζω ότι οι θέσεις των χωρών του πρώην λεγομένου υπαρκτού σοσιαλισμού είναι πάρα πολύ σημαντικές για τη διαμόρφωση του νέου προσώπου της Ευρώπης. Στη Δυτική Ευρώπη υπάρχει έντονη η αντίληψη ότι στην Ανατολική Ευρώπη δεν τηρούνται ακόμη τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εγώ νομίζω ότι πρέπει να απαντηθεί αυτό το ερώτημα. Ίσως είναι μια κατηγορία, αλλά ίσως να είναι και πραγματικότητα. Πρέπει όμως να απαντήσουμε σε αυτό το θέμα, το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό και να απαντήσουμε όχι μόνο θεωρητικά αλλά και με ορισμένες πρωτοβουλίες λαϊκής συμμετοχής σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταπολέμησης της διαφθοράς κτλ. Και ένα τελευταίο σημείο είναι το θέμα της μετανάστευσης. Νομίζω ότι και από αυτή τη συνέλευση θα πρέπει να αντιμετωπιστεί αυτό το θέμα μια και αφορά και θέματα ηθικής. Αυτή την στιγμή έχει πλημμυρήσει η Δυτική Ευρώπη από γυναικείο κυρίως πληθυσμό, που προέρχεται από τις Ανατολικές χώρες. Αυτό το εμπόριο γυναικών θα πρέπει να σταματήσει, και έχουμε ευθύνη όλοι μας, και η Δυτική Ευρώπη και η Ανατολική Ευρώπη, να κάνουμε κάτι πολύ συγκεκριμένο σε αυτό το θέμα. Αυτά είναι τα τέσσερα σημεία τα οποία θα ήθελα να φέρω υπόψη της συνέλευσης και θα ήθελα να τελειώσω με μία μικρή παρατήρηση, την οποία ονομάζω «το θεολογείν των πολιτικών». Είναι πραγματικά μια πρόκληση και ίσως ένας πειρασμός, να καθίσουμε εμείς σαν πολιτικοί στην καρέκλα της Εκκλησίας και πολλές από τις ομιλίες που γίνανε εδώ, είχανε κατά τη γνώμη μου θεολογικό περιεχόμενο και σωστά ο καθένας μας που είναι πιστός μπορεί να θεολογεί, αλλά πιστεύω ότι εμείς σαν πολιτικοί θα πρέπει να είμαστε αρκετά συγκρατημένοι όσον αφορά στα θέματα της Εκκλησίας. Τα της Εκκλησίας είναι της Εκκλησίας και θα πρέπει εκείνοι πρωταρχικά να μιλήσουνε για αυτά κι εμείς να κοιτάξουμε περισσότερο πώς στην πολιτική μας πράξη θα υλοποιήσουμε ίσως θέματα που η εκκλησία μάς φέρνει επί τάπητος, και να δούμε ποιά θα είναι η δική μας αντιμετώπιση. Ευχαριστώ πολύ κ. Πρόεδρε.

Ευχαριστώ τη Συνέλευση για το ότι καταφέραμε και εγώ κατάφερα, να επισκεφτώ την Αγία Νήσο. Είναι μεγάλη ευτυχία, αλλά ακόμα μεγαλύτερη ευτυχία για μένα είναι το να δω τα πρόσωπά σας και να σας κοιτάξω στα μάτια. Είναι η μεγαλύτερη ευτυχία. Εγώ είμαι ένας από τους πιο πλούσιους ανθρώπους στον κόσμο, επειδή έχω τόσο κοντινούς στο πνεύμα ανθρώπους στον κόσμο. Ευγνωμονώ τη Συνέλευση για αυτή την ευτυχία. Θυμάμαι στην αρχή της συνέλευσης όταν υπήρχε ο κίνδυνος ότι κάτι όπου να 'ναι θα διαλυθεί. Έλεγα και προσευχόμουν τότε, Θεέ μου, βλέπεις ότι ήρθαμε εδώ για να κάνουμε κάτι το καλό, βοήθησέ μας να αποφυγούμε αυτές τις συγκρούσεις, ούτως ώστε να μη διαλυθεί τίποτε. Μάλλον δεν είμαι εγώ ο μοναδικός που παρακαλούσα τον Θεό γι' αυτό, και δεν ξέρω αν καταλαβαίνετε. Οι ήρωες τις Αρχαιότητας μια φορά πέρασαν τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη ενώ εμείς την περνούμε πολύ συχνά. Τη Σκύλλα του φονταμενταλισμού και τη Χάρυβδη της απιστίας, τη Σκύλλα του εθνικισμού και τη Χάρυβδη της άρνησης των εθνικών συμφερόντων και τα λοιπά. Εγώ δεν ξέρω ποιος από τους ηγέτες εδώ ήταν ο Οδυσσέας, ποιος ήταν ο Ορφέας, αλλάζαν ο ένας τον άλλο, δόξα τω Θεώ, και με τη βοήθεια της Γραμματείας και με την βοήθεια όλων μας καταφέρνουμε να ξεπερνούμε όλα αυτά τα εμπόδια. Εγώ θέλω να σας πω, ότι κάθε φορά όταν συγκεντρωνόμαστε εδώ, καταφέρνουμε να αποκτήσουμε ακόμη μεγαλύτερες γνώσεις και μεγαλύτερη σοφία, ούτως ώστε και επιτόπου να λύνουμε τα προβλήματά μας. Θα σας αναφέρω ένα παράδειγμα. Αυτό που σήμερα είτε ο βουλευτής της Λετονίας, ότι η Κύπρος αποτελεί τον πόνο μας, την αιμορροούσα πληγή για όλους μας και εμείς πραγματικά έχουμε πει ότι η διεθνής κοινότητα δεν πρέπει να επιτρέψει έλλειψη σεβασμού προς τον ΟΗΕ, διότι υπάρχουν δεκάδες αποφάσεων και ψηφισμάτων, οι οποίες δεν εκπληρώνονται και αυτό θα οδηγήσει σε πιο σοβαρές συνέπειες. Πραγματικά πέρασαν κάμποσα χρόνια και χωρίς καμία απόφαση του ΟΗΕ έχουμε την καταστροφή των Βαλκανίων, που έτσι εγώ την ονομάζω, δεν θεωρώ ότι όλοι οι Σέρβοι είναι άγγελοι και όλοι οι Αλβανοί κακοί. Όχι, αλλά δεν έπρεπε να λυθεί κατά αυτό τον τρόπο το πρόβλημα. Αν το ένα τέταρτο αυτών των χρημάτων που δαπανήθηκαν για τον πόλεμο, είχαν δοθεί για την επίλυση αυτού του προβλήματος, για τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων, για την επίλυση όλων των προβλημάτων που υπήρχαν εκεί, δεν θα υπήρχαν αυτές οι συγκρούσεις. Γι' αυτό επίσης προειδοποιήσαμε, αλλά δεν μας άκουσαν για άλλη μια φορά. Νοιώθω και ξέρω ότι χάρη στη δουλειά που κάνουμε όλο και περισσότερο, μας ακούν. Δεν επιβάλλουμε την άποψή μας σε κανέναν, εμείς απλά είμαστε έτοιμοι να αρχίσουμε τον διάλογο και να προσπαθήσουμε με τη δύναμη της λογικής μας, με τη δύναμη των γνώσεών μας, με τη δύναμη της ιστορίας που βρίσκεται πίσω από τους ώμους μας, πίσω από τους ώμους της Ορθοδοξίας, να αποδείξουμε πώς πρέπει να λύνονται αυτά τα προβλήματα. Γι' αυτό εγώ δεν θα ήθελα να αναγκαστούμε να ξεκινήσουμε από την αρχή και προτείνω πραγματικά να το επιτρέψουμε στην ηγεσία της Συνέλευσής μας. Εμείς ακριβώς αρχίσαμε, περάσαμε στη πιο πολύπλοκη, πιο ενδιαφέρουσα και πιο απαραίτητη, για τους κατοίκους της Ευρώπης, μελέτη των προβλημάτων. Γι' αυτό λοιπόν θα σας

παρακαλούσα η ηγεσία να παραμείνει ίδια και να συνεχίσει αυτό το έργο. Ίσως ακόμη και ολόκληρη η σύνθεση της Γραμματείας. Συμμετέχω στη συνέλευση από την πρώτη μέρα της ίδρυσής της. Παρακολουθώ πως παρά τις σκληρές μερικές φορές τοποθετήσεις και τα πάθη που εδώ οξύνονται, πόσο έξυπνες είναι οι αποφάσεις, πόσο ειρηνικά όλοι φεύγουμε από εδώ. Νομίζω λοιπόν ότι θα έπρεπε να επιτρέψουμε σε αυτή την ηγεσία να συνεχίσει το έργο για το καλό όλων μας. Εγώ ο ίδιος ακόμη ονειρεύομαι ο Θεός να μου επιτρέψει να σας δω ξανά, να δω τα πρόσωπά σας και να σας κοιτάξω στα μάτια, ούτως ώστε να αισθανθώ τη θέρμη της καρδιάς σας. Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΜΟΪΔΙΚ, Βουλευτής Ουκρανίας

Αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι, έχουμε αρχίσει ήδη από εχθές και συνεχίσαμε και σήμερα να συζητούμε μια σειρά από σημαντικά θέματα. Εγώ θα ήθελα να αναφερθώ στο θέμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και του προσηλυτισμού, λαμβάνοντας υπόψη και την πρόσφατη επίσκεψη του Πάπα στην Ουκρανία. Θα διατυπώσω απόλυτα προσωπικές θέσεις, συμπεράσματα, τα οποία όμως θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας. Επίσης, όταν σήμερα το πρωί ο κ. Βίκτωρ Ζόρκαλτσεφ μιλώντας επεσήμανε το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων των επιτροπών, θα πρέπει να ασχοληθούν και με την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της επίσκεψης του Πάπα σε ορισμένες χώρες-μέλη της ΔΣΟ. Πρόσφατα λοιπόν επισκέφτηκε την Ουκρανία ο Πάπας, γεγονός που συνέλαβε στην προσέγγιση μεταξύ των χωρών της Ανατολικής και της Δυτικής Ευρώπης, κάτι που επιβεβαίωσε τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Ουκρανίας. Βέβαια εμείς δεν αμφιβάλλαμε γι' αυτό, θεωρούσαμε πάντα την Ουκρανία ευρωπαϊκή χώρα. Έγιναν πολλές αναφορές στην αναγκαιότητα να υπάρξει ένας διάλογος αγάπης, ωστόσο όμως υπάρχουν πολλά επίμαχα και ανοιχτά θέματα στις διομολογιακές σχέσεις και πολλά ανοιχτά ζητήματα Ορθοδόξων και Καθολικών στην Ουκρανία.

Θα ήθελα να αναφερθώ στα προβλήματα που δυσχεραίνουν τη συμμετοχή της Ουκρανίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, και συνδέονται άμεσα με την επίσκεψη του Πάπα στην Ουκρανία. Το πρώτο από αυτά αφορά την αναγκαιότητα αναγνώρισης της Ορθόδοξης παραδόσεως ως αναπόσπαστου στοιχείου του ενιαίου ευρωπαϊκού πολιτισμικού χώρου, και όχι ως ένα στοιχείο δευτερευούσης σημασίας αλλά ως έναν ισότιμο παράγοντα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι διοργανωτές της επισκέψεως του Πάπα ανέπτυξαν μια ισχυρή προπαγανδιστική δραστηριότητα, προσπαθώντας να αποδείξουν ότι ο Καθολικισμός και ο ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι ταυτόσημες έννοιες. Η Ορθοδοξία λοιπόν στη χώρα μας αντιμετωπίζει την επιθετικότητα που απορρέει από την προσπάθεια του Καθολικισμού να διεισδύσει στη χώρα μου. Δυστυχώς το Βατικανό, ως ένα από τα πνευματικά κέντρα της Ευρώπης, μάς έδωσε ένα εξαιρετικά αρνητικό παράδειγμα μη σεβασμού προς μια Εκκλησία και μια παράδοση Ορθόδοξης χώρας. Όχι μόνο αγνόησαν την παράκληση της Ορθόδοξης Εκκλησίας να εξεταστεί προτού γίνει η επίσκεψη, το πρόβλημα της Ουκρανίας στη Δυτική Ουκρανία, εκεί όπου έχουν καταλάβει χιλιάδες εκκλησίες, από τις

οποίες εξεδίωξαν τους Ορθοδόξους. Επανειλημμένως η Ορθοδοξία ανέφερε το θέμα αυτό. Την ίδια στιγμή οι Καθολικοί έκαναν λόγο για την ύπαρξη πολλών ομολογιών στην Ουκρανία, όχι μόνο της Ορθόδοξης αλλά και ειδαωλοατρικών θρησκευτών. Κατά αυτόν τον τρόπο δυσκολεύουν την ισότιμη συμμετοχή της Ουκρανίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Το δεύτερο πρόβλημα αφορά στην ενότητα της Ορθοδοξίας. Δυστυχώς το πρόβλημα αυτό απέδειξε τις αδυναμίες της Εκκλησίας μας. Το πρόβλημα λοιπόν της ενότητας της Ορθοδοξίας. Είναι αυτονόητο ότι δεν θα καταφέρουμε να προασπίσουμε τις Ορθόδοξες αξίες, τη συγκυρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όταν μεταξύ των Ορθόδοξων υπάρχουν ακόμα αντιθέσεις, οι οποίες δεν είναι συμβατές με την αποστολή της Ορθοδοξίας στην νέα ενωμένη Ευρώπη. Αναφέρομαι στη διάσπαση των Ορθόδοξων εκκλησιών. Στην Ουκρανία έχουμε μια σχισματική ομάδα, που υπάγεται στο υποτιθέμενο Πατριαρχείο του Κιέβου, ομάδα η οποία κατά την άποψή μου έχει οργανωθεί από πολιτικούς, έχει διοργανωθεί και δημιουργηθεί από Ουνίτες. Το επόμενο πρόβλημα αφορά στην απουσία ισχυρών Ορθόδοξων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Εδώ θα ήθελα επίσης να προτείνω στο διεθνές ίδρυμα Ορθόδοξων λαών να ασχοληθεί με αυτό το θέμα. Αυτός που κατέχει τα κέντρα και τα μέσα διάδοσης πληροφοριών, ελέγχει και τον κόσμο. Και εδώ έχουμε λάβει ένα μικρό μάθημα. Μέσω μιας ισχυρής προπαγανδιστικής εκστρατείας, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της Ουκρανίας βλέπουμε πως αλλάζουν την κοινή γνώμη του πληθυσμού. Αυτό αφορά και την επίσκεψη του πάπα στην Ουκρανία. Ενώ νωρίτερα επικρατούσε μια αρνητική στάση από τις μικρές εμπειρίες που είχαμε από τον καθολικισμό. Εξαιτίας της προπαγάνδας σε εφημερίδες με χιλιάδες άρθρα όπου γίνονταν αναφορά στο έργο των Καθολικών και της Ουνίας. Δεκάδες δυτικοί δημοσιογράφοι ήρθαν στην Ουκρανία και κατάφεραν τελικά να αλλάξουν την κοινή γνώμη, η οποία από την αρνητική θέση που είχε στην αρχή, να μετατραπεί σε θετική. Και την ίδια στιγμή η αυθεντική Ορθόδοξη άποψη δεν ακουγόταν στα μέσα αυτά. Στον σημερινό κόσμο λοιπόν, της παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να αξιοποιήσουμε αυτό τον παράγοντα των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Και φανταστείτε πώς θα καταφέρουμε να προασπίσουμε τις αξίες μας, όταν δεν μπορούμε να ενημερώνουμε το Ορθόδοξο κοινό μας. Θα πρότεινα λοιπόν η οργάνωσή μας να ασχοληθεί με τη δυνατότητα και τους τρόπους δημιουργίας ενός πληροφοριακού δικτύου των Ορθόδοξων που θα αγκαλιάζει όλο τον κόσμο. Δυστυχώς δεν έχουμε τα απαραίτητα στελέχη, δεν έχουμε ικανούς Ορθόδοξους δημοσιογράφους και βέβαια πολλές ενορίες δεν έχουν ούτε τη στοιχειώδη πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Θα πρέπει λοιπόν ίσως, να δημιουργήσουμε ένα κέντρο Ορθόδοξης δημοσιογραφίας, ούτως ώστε να εκπαιδύσουμε τους κατάλληλους Ορθόδοξους δημοσιογράφους, ικανούς να εργάζονται με τα σύγχρονα μέσα πληροφορικής. Ειδάλλως, θα μπορούσαμε επίσης να αξιοποιήσουμε και τον κινηματογράφο, γιατί στο χώρο αυτό δυστυχώς κυριαρχεί ο αμερικανικός πολιτισμός. Και ένα τελευταίο πρόβλημα που αφορά τις προσπάθειες να ξαναγραφτεί η ιστορία του ουκρανικού λαού, να ξαναγραφτούν τα σημεία εκείνα που αναφέρονται στον εκσυγχρονισμό των Ουκρανών, που αναφέρονται στο ρόλο των Ουνιτών. Ο Ιωάννης, ο Πάπας ο Β' επα-

veilημμένως επεσήμανε και δήλωσε ότι ο Καθολικισμός ήρθε εξ αρχής μαζί με τον χριστιανισμό στην Ουκρανία, χωρίς να αναφερθεί στο σχίσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Το σχίσμα αυτό αφορά μόνο την επίσημη διακοπή σχέσεων. Στην ουσία όμως αυτό το σχίσμα προϋπήρξε και βέβαια αυτό το γνώριζαν στη Ρωσία του Κιέβου, όταν το πρώτο αυτό στασιαστικό κράτος είχε εκχριστιανιστεί. Στα λογοτεχνικά έργα της Ρωσίας του Κιέβου γίνεται επανειλημμένως αναφορά στην αποστολή των εκπροσώπων του Πάπα στον ηγεμόνα Βλαδίμηρο τον Γ', ο οποίος τους έστειλε πίσω στην Ρώμη και δεν δέχτηκε να τους ακούσει. Προσπαθούν λοιπόν να ξαναγράψουν την ιστορία, αναφορικά με τον ρόλο των Ουνιτών. Η Ουνία σύμφωνα με τις διατυπώσεις των Καθολικών παραμυθιάδων, δήθεν δεν κατέστησε ποτέ Ορθόδοξες Εκκλησίες και πάντα σε δύσκολους καιρούς, οι Ουνίτες προσπαθούσαν δήθεν να προασπίσουν την πίστη τους. Δεν αναφέρονται στην συνεργασία των Ουνιτών με τους κατακτητές και σε άλλα τέτοια σκοτεινά σημεία.

Πρέπει λοιπόν σήμερα να καταβάλουμε προσπάθεια, ώστε να προασπίσουμε την παράδοση και την ιστορία μας. Να ενημερώσουμε, να διαφωτίσουμε το κοινό. Γι' αυτό θα είναι σκόπιμο να διοργανώσουμε επιστημονικές έρευνες, να κάνουμε δημοσιεύσεις όπου θα γίνεται αναφορά στα ιστορικά μας μνημεία. Να μελετήσουμε τα χειρόγραφα που υπάρχουν για παράδειγμα στο μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονα, στο Άγιο Όρος, στο μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά, καθώς επίσης υπάρχει και το πρόβλημα που αναφέρεται στην άποψη ορισμένων Καθολικών επισκόπων που θεωρούν ότι ο Ορθόδοξος πολιτισμός αποτελεί στοιχείο του παρελθόντος. Ωστόσο όμως η Ορθοδοξία είναι ένας ζωντανός οργανισμός που μας εμπνέει στον σύγχρονο, δύσκολο κόσμο. Η ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού χώρου αποτελεί μια αναγκαιότητα.

Η Ορθοδοξία όμως είναι εκείνο το θεμέλιο στο οποίο θα πρέπει να στηριχθεί η συμμετοχή μας σε αυτές τις διαδικασίες ολοκλήρωσης. Η ορθοδοξία βοήθησε τους λαούς να διατηρήσουν την ιστορική τους ταυτότητα και σήμερα είναι ο φύλακας της πνευματικότητας και του πολιτισμού. Όπως είτε και ο ποιητής, το παρελθόν μας θα μας στηρίξει στους δύσκολους καιρούς και με αυτό το παρελθόν μαζί θα ζήσουμε στη νέα χιλιετία. Θα ήθελα τώρα να αναφερθώ στην ηγεσία της ΔΣΟ, στον Γενικό Γραμματέα και τον Πρόεδρο. Σε ανθρώπους που έχουν μεγάλη εμπειρία και χαίρουν υψηλού κύρους στις χώρες τους. Θα ήθελα λοιπόν και εγώ να υποστηρίξω την πρόταση να τους αναθέσουμε την ηγεσία της ΔΣΟ για μια ακόμη θητεία. Και μια τελευταία παρατήρηση, όσο και αν κάνουμε λόγο για το ότι είμαστε μια πολιτική οργάνωση, ας θυμηθούμε την ιστορία της ΔΣΟ. Είχαμε εγκρίνει ψηφίσματα για τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ, για την κατάσταση στη σερβική Εκκλησία για τη Μολδαβία, για την Κύπρο, για τα ιερά προσκυνήματα της Ορθοδοξίας στην Γεωργία. Γι' αυτό το λόγο λοιπόν αξιότιμε κύριε Γενικό Γραμματέα, έτσι κι αλλιώς θα πρέπει να ασκούμε επιρροή. Θα πρέπει να παρεμβαίνουμε, έτσι ώστε να υπερασπίσουμε τις Ορθόδοξες Εκκλησίες μέσα από τις δραστηριότητες της ΔΣΟ. Και το λέω αυτό αναφερόμενη στη χθεσινή ομιλία του συναδέλφου από την Εσθονία. Δεν μπορούμε να τα παραγνωρίζουμε αυτά τα προβλήματα, αν θέλουμε να διατηρήσουμε τη συνοχή μας. Ευχαριστώ πολύ.

Η παρουσία της ρουμανικής κοινοβουλευτικής αντιπροσωπείας εδώ, δεν είναι μόνο τιμή αλλά και υπόσχεση ότι η Ορθόδοξη Ρουμανική Εκκλησία και το κοινοβούλιο κατανοούν τις πραγματικότητες και τις ανάγκες της στιγμής. Ο λαός της Ρουμανίας προέκυψε από τους Δάκους και τους Ρωμ. Οι Ρουμάνοι είχαν το πλεονέκτημα να γεννηθούν χριστιανοί μέσα από τις δραστηριότητες του μεγάλου Αποστόλου Ανδρέα. Όταν τα πριγκιπάτα της Ρουμανίας κέρδισαν την ανεξαρτησία τους, τότε η ορθόδοξη εκκλησία ανέλαβε τον ρόλο να υποστηρίξει τον χριστιανισμό, να υπερασπίζεται και υπεραμύνεται του Ορθοδόξου πνεύματος. Από τον 14ο αιώνα οι Βορβόνες της Ρουμανίας εκπλήρωσαν το καθήκον τους ιδιαίτερα μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και άρχισαν να υποστηρίζουν με πάρα πολλά χρήματα και δώρα τις μεγάλες λάβρες του Άθω το 1664, των Μετεώρων, της Μονής Βαρλαάμ το 1758, την Αγία Αναστασία της Θεσσαλονίκης μεταξύ του 1660 και 1773. Επιπλέον, το Φανάρι παράμενει για τους Ρουμάνους και για τους Έλληνες μια επιβεβαίωση και μια ανάσταση του αυτοκρατορικού πνεύματος των Ελλήνων. Η παρουσία κάποιων σημαντικών οικογενειών ελληνικής και αλβανικής καταγωγής, ως μεγάλων δραγουμάνων, και ένας από αυτούς ήταν ο Αλέξανδρος Γκίκας, είναι μια επιβεβαίωση για την προστασία της Ορθοδοξίας μέσα στα πλαίσια της οθωμανικής κατοχής. Όταν χάθηκε η μεγάλη Ρωσική Εκκλησία το 1917, αυτό υπήρξε σκληρό πλήγμα. Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τα βάσανα των 27.000 μοναχών και την εξαφάνιση πάνω από 70.000 ιερέων με την εξέγερση των μπολσεβίκων. Το 1919, το ρουμανικό κράτος και κάθε εκκλησία, ήταν οι μοναδικές περιοχές διατήρησης του Ορθοδόξου πολιτισμού, ιδιαίτερα μετά την συγγριική επανάσταση.

Για μας η Ορθόδοξη πίστη ήταν η μόνη περίπτωση να επιβιώσουμε. Πάνω από 3.000 ρουμάνοι ιερείς εστάλησαν στη φυλακή το 1989 και πάλι βρήκαμε την ελευθερία μας και τη δυνατότητα να μάθουμε την αλήθεια. Αυτή η αλήθεια ακριβώς πρέπει να είναι η εγγύηση για εμάς. Εγγύηση ότι μπορούμε να καταλάβουμε, να σεβαστούμε και τα μεγάλα και τα μικρά έθνη, και τα φτωχά και τα πλούσια. Μόνο ακολουθώντας αυτές τις αρχές μπορεί να χτιστεί μια νέα Ευρώπη, μια Ευρώπη, η οποία θα σέβεται τις αρχές τις οποίες ανακοίνωσε ο Χριστός εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια. Χωρίς αυτές τις αρχές δεν είναι δυνατό να κτίσουμε ένα νέο κοινό ευρωπαϊκό σπίτι, ένα σπίτι το οποίο δεν θα το ταρακουνούν οι καταιγίδες. Τέλος δράττομαι αυτής της ευκαιρίας για να σας προσκαλέσω να οργανώσουμε την επόμενη Γ.Σ., στο Βουκουρέστι.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΛΕΒΑ, *Βουλευτής Πολωνίας*

Σας ευχαριστώ αξιότιμε κ. Πρόεδρε, αξιότιμε κ. Γεν. Γραμματέα, αξιότιμοι οικοδεσπότες της 8ης Γενικής Συνέλευσης της ΔΣΟ. Η Γενική μας Συνέλευση ασχολείται με δύο σημαντικά θέματα, με τη βιοηθική και με τη συμβολή της Ορθοδοξίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Δεν είχα την πρόθεση να ομιλήσω. Η περιπλοκότητα όμως των προβλημάτων με υποχρεώνει να πω κι εγώ δυο λόγια.

Η πλειοψηφία των ομιλητών επί των θεμάτων αυτών εξέφρασε την ανησυχία για αυτές τις απειλές που αντιμετωπίζει η Ορθοδοξία. Οι Ορθόδοξοι Κοινοβουλευτικοί επιθυμούν ψήφιση καλών νόμων, οι οποίοι θα βάλουν σε κάποια τάξη τα πράγματα στη δημόσια ζωή των χωρών μας. Επίσης μας απασχολεί το πρόβλημα της ανύψωσης του βιοτικού επιπέδου των λαών και της εξίσωσης αυτού του βιοτικού επιπέδου με το βιοτικό επίπεδο των λαών της Δύσης. Σπάνια συμβαίνει να υπηρετεί ο πλούσιος τον φτωχό χωρίς να υπηρετεί κάποιους σκοπούς. Σε εμάς και σε πολλές άλλες χώρες της περιοχής μας, έχουμε το μεγάλο πρόβλημα της ανεργίας. Επισκέφθηκα και άλλες χώρες της ΔΣΟ όπου υπάρχει υψηλό ποσοστό ανεργίας. Η ανεργία, η οποία αποτελεί και την κύρια αιτία δυστυχίας για εκατομμύρια ανθρώπους. Ένα άλλο πρόβλημα, το πρόβλημα των ναρκωτικών, τα οποία τώρα βλέπουμε ότι διακινούνται στα σχολεία μεταξύ των παιδιών μικρής ηλικίας, και βέβαια μεταξύ εφήβων και είναι ένα μεγάλο θέμα και πρόβλημα για εμάς τους Κοινοβουλευτικούς και τις Εκκλησίες. Δυστυχώς ο νόμος δεν είναι πάντα ικανός για να αποτρέψει τέτοια φαινόμενα. Άλλο ένα μεγάλο πρόβλημα είναι αυτό της διαφθοράς και στη δική μου χώρα και σε άλλες. Δυστυχώς και εδώ ο νόμος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτό το πρόβλημα.

Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα, το οποίο δεν συζητήσαμε σήμερα είναι εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να καταστεί και σύνορο μεταξύ Ανατολής και Δύσης και είναι ένα πρόβλημα για το οποίο συζητούν οι πολίτες των χωρών μας. Μπορεί όμως να καταστεί και το σύνορο του Καθολικισμού και της Ορθοδοξίας. Προτείνω η ΔΣΟ, να ασχολείται διαρκώς και συστηματικά με αυτό το πρόβλημα. Η ΔΣΟ έχει κάνει ήδη πάρα πολλά για το καλό της ορθοδοξίας. Και το έπραξε χάρη στις πρωτοβουλίες της ηγεσίας μας, χάρη στις πρωτοβουλίες του κ. Παπαθεμελή και του κ. Ζόρκαλτσεφ. Αν επιθυμούμε και περαιτέρω να εργαζόμαστε και να έχουμε αποτελέσματα, θα πρέπει να ξαναεμφράσουμε την εμπιστοσύνη μας προς τους δύο αυτούς αγαπητούς συναδέλφους. Θα ήθελα να ευχαριστήσω επίσης τους διοργανωτές για την άρτια διοργάνωση της Γενικής Συνέλευσης και επίσης να ευχαριστήσω αυτούς που επέλεξαν τον τόπο αυτό ως τόπο εργασιών της Γενικής Συνελεύσεώς μας. Χαίρομαι ιδιαίτερα για το γεγονός ότι αυξάνεται και ο αριθμός των μελών μας και μια τελευταία επισήμανση. Η ορθοδοξία δεν πρέπει να μείνει στην απομόνωση. Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ, *Βουλευτής Αυστραλίας*

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ κύριε Πρόεδρε, κύριε Γενική Γραμματέα. Είναι ήδη αργά, δεν θέλω να μιλήσω πολύ. Απλά να ευχαριστήσω όλους τους εκπροσώπους για την υποστήριξή τους στο να συμπεριληφθεί και η Αυστραλία σ' αυτήν την Διακοινοβουλευτική Συνέλευση της Ορθοδοξίας και είμαι βέβαιος ότι οι αυστραλιανές αποστολές στο μέλλον θα μπορέσουν να συνεισφέρουν αποτελεσματικά. Ιδιαίτερα χαίρομαι επειδή νομίζω ότι οι Αυστραλοί, οι οποίοι έχουν μεταναστεύσει από διάφορες χώρες, αντίπροσωπεύουν την Ορθοδοξία στην νέα χώρα της Αυστραλίας, και πολλές εκκλησίες εθνικής βάσης, όχι δηλαδή μόνο Ελληνική Ορθό-

δοξη Εκκλησία αλλά και πολλές άλλες Εκκλησίες, την Εκκλησία της Αρμενίας, τη Ρουμανική Εκκλησία, τη Βουλγαρική, κτλ.

Θέλω τώρα να κάνω ένα σχόλιο για τη θετική συμβολή την οποία μπορεί να έχει η Αυστραλία με αυτήν την έννοια σε σχέση με την ανάγκη για μια πολυπολιτισμική πολιτική στην Ευρώπη. Βρήκα ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γεγονός ότι η κ. Διαμαντοπούλου στην γραπτή της ομιλία αναφέρει, ότι δεν είναι αρκετό για όλους μας να δηλώσουμε ότι το μέλλον της Ευρώπης είναι πολυπολιτισμικό. Αυτό πρέπει κατά βάθος να καταλάβουμε ότι σημαίνει μεταμόρφωση συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, γιατί νομίζω ότι ο Γενικός Γραμματέας αναφέρθηκε στον εξαμερικανισμό του πολιτισμού σε ολόκληρο τον κόσμο.

Εάν λοιπόν υπάρξει ένα αντίδοτο της αμερικανικής κουλτούρας σε όλον τον κόσμο και αν μεμονωμένοι πολιτισμοί καταστρέφονται ως εκ τούτου, αυτό σημαίνει ότι η Ευρώπη έχει την ευθύνη να αποτελέσει τη βάση της νέας πολιτικής. Η Ευρώπη όμως αυτή πρέπει να βασίζεται κατ' αρχήν στην πολυπολιτισμικότητα, πρέπει δηλαδή να είναι μια Ευρώπη η οποία να σέβεται τις πολιτισμικές παραδόσεις κάθε συστατικού μέρους της, αλλά ταυτόχρονα αυτή η Ευρώπη πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευρωπαϊκή ενότητα, από ενοποίηση. Και αυτό δεν είναι κάτι που είναι εύκολο να επιτευχθεί. Γι' αυτό είναι κάτι που πρέπει να συζητηθεί και εντός της ίδιας της Ευρώπης και επίσης σε σχέση με τα σημαντικά οικονομικά θέματα. Είναι σημαντικό τα ευρωπαϊκά έθνη να συζητήσουν πολιτιστικά θέματα και πολιπολιτισμικά θέματα, δηλαδή πρέπει να δούμε κατά πόσο είναι δυνατό να υπάρξει ενωμένη Ευρώπη αλλά ταυτόχρονα η Ευρώπη αυτή να σέβεται και να καλλιεργεί τις πολιτισμικές παραδόσεις κάθε χώρας της. Στα πλαίσια αυτής της επιχειρηματολογίας και σε αυτές τις συνθήκες ο ρόλος των Ορθόδοξων κρατών που είναι στην Ευρώπη αποκτά σημασία. Γι' αυτό το λόγο πιστεύω ότι η μεγαλύτερη ανησυχία αυτού του οργανισμού τα επόμενα χρόνια, κύριε Πρόεδρε και κύριε Γενικό Γραμματέα, είναι να υποστηρίξει τα έθνη αυτά τα οποία εισέρχονται στην Ευρώπη και τα οποία έχουν Ορθόδοξη παράδοση. Είναι πολύ σημαντικό τα έθνη αυτά, η Κύπρος, η Εσθονία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία και διάφορα άλλα κράτη που έχουν σημαντικούς Ορθόδοξους πληθυσμούς να υποστηριχθούν πολύ ισχυρά στον βηματισμό τους προς την ενωμένη Ευρώπη. Κάνοντας αυτό και σε σχέση με άλλες χώρες που βρίσκονται εδώ και που ενδιαφέρονται ίσως να εισχωρήσουν στην Ευρώπη, αν τα κοινοβούλια υποστηρίξουν την γνώμη αυτή, αυτό επίσης πρέπει να υποστηριχθεί.

Όμως σίγουρα πρέπει να αναπτυχθεί μια πολυπολιτισμική Ευρώπη και νομίζω ότι αν αυτά τα Ορθόδοξα έθνη συμμετέχουν στην Ευρώπη, θα μπορέσουν να φέρουν μια προοπτική που είναι πολύ σημαντική ως προς τις αξίες στις οποίες αναφερθήκατε εσείς κύριε Γενικό Γραμματέα, τις αρχές δηλαδή της διαφορετικής πολιτισμικής προοπτικής που πρέπει να αναπτυχθεί εντός της ίδιας της Ευρώπης. Δεν πρέπει λοιπόν να νομίζουμε ότι τα δυτικά ευρωπαϊκά κράτη είναι απολύτως ικανοποιημένα με τον εξαμερικανισμό του πολιτισμού τους. Ξέρουμε ότι υπήρξε εξέγερση, επανάσταση ενάντια στην αμερικανοποίηση των δυτικών ευρωπαϊκών πολιτισμών. Ακόμα και στις ίδιες αυτές ευρωπαϊκές χώρες. Δεν είναι μόνο κάτι που αφορά τις Ορθόδοξες χώρες. Υπάρχει ευρύτερη ανησυχία για τον εξαμερικανισμό του

πολιτισμού. Αυτό δεν σχετίζεται βέβαια με την ανάπτυξη της αμερικανικής κουλτούρας, είναι απαραίτητο όμως τα ευρωπαϊκά έθνη να δημιουργήσουν μια ένωση όχι οικονομική αλλά πολιτισμική, η οποία θα βασίζεται όπως είπα στον σεβασμό για την ποικιλομορφία των πολιτισμών, τον σεβασμό για έναν πολυπολιτισμικό κόσμο. Και αυτό ακριβώς είναι το πρόβλημα της παγκοσμιοποίησης κατά τη γνώμη μου. Το πρόβλημα δεν είναι να προλάβουμε να αποτρέψουμε την παγκοσμιοποίηση, δεν μπορούμε να την αποτρέψουμε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Βουλευτής

Δεν πήρα τον λόγο καθ' όλη την διάρκεια της Γενικής Συνέλευσης, εκτός από μια μικρή παρέμβαση που έκανα χθες. Για την οικονομία του χρόνου παρακολούθησα όσο μου επέτρεπαν οι δυνάμεις μου τους περισσότερους ομιλητές, και είμαι υποχρεωμένος να κάνω μερικές επισημάνσεις, για την αποφυγή παρεξηγήσεων, οι οποίες δημιουργούνται ως μη οφείλουν. Πρώτον, επαναλαμβάνω για άλλη μια φορά ότι η Διακοινοβουλευτική Συνέλευση δεν είναι θρησκευτική, εκκλησιαστική, θεολογική οργάνωση. Πρόκειται περί κοινοβουλευτικής, δηλαδή πολιτικής οργάνωσης. Εδώ συζητούνται μόνο πολιτικά θέματα. Παρακαλώ αυτό θα πρέπει να γίνει σεβαστό από όλους μας, εάν θέλουμε να προχωρήσει αυτή η ιστορία. Δεν είναι δυνατό να εμπλέκουμε εδώ τις διαφορές των Εκκλησιών ή Δογμάτων. Υπάρχουν άλλα βήματα, άλλες οργανώσεις. Υπάρχουν άλλοι πιο αρμόδιοι από εμάς για να συζητούν αυτά τα θέματα. Όσο θα εμπλέκονται αυτά τα θέματα στη διαδικασία των συζητήσεων, θα βρισκόμαστε σε μια σύγχυση και θα υπονομεύουν την ίδια την δική μας δράση και δραστηριότητα. Κάποτε θα πρέπει να σταματήσει αυτό και παρακαλώ κ. Πρόεδρε να πάρει απόφαση η Γενική Συνέλευση και να σας εξουσιοδοτήσουμε να διακόπτετε τους ομιλητές όταν είναι εκτός θέματος, διαφορετικά δημιουργούνται προβλήματα. Δεν είναι δυνατό να πάει άλλο αυτό. Επίσης, πέραν των χαιρετισμών κανένας εξωκοινοβουλευτικός δεν θα πρέπει να παίρνει τον λόγο πλέον. Από τη στιγμή που αρχίζει ο διάλογος των Κοινοβουλευτικών δεν είναι δυνατό να γίνεται καμία παρέμβαση εξωκοινοβουλευτικού. Επίσης και εκεί θα αποφύγουμε πολλές παρεξηγήσεις. Είναι κοινοβουλευτικό, πολιτικό σώμα η οργάνωση αυτή. Θα πρέπει να λειτουργεί με τους όρους που λειτουργούν τα πολιτικά σώματα.

Τρίτον, θα πρέπει οι συνάδελφοι οι οποίοι μετέχουν, οι αντιπροσωπεΐες οι οποίες μετέχουν, να διαπιστεύονται στην Γενική Γραμματεία, έτσι ώστε να ξέρουμε ποιά Κοινοβούλια είναι, ποιοι είναι οι διαπιστευμένοι εκπρόσωποι. Πρόκειται περί μιας διεθνούς οργάνωσης, θα πρέπει να έχει τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο δράσης των διεθνών οργανώσεων. Εάν δεν πάρουμε αυτές τις ελάχιστες προφυλάξεις, εάν δεν πάρουμε αυτά τα ελάχιστα μέτρα για να περιφρουρήσουμε αυτή την οργάνωση, θα έρχεται εδώ ο καθένας, θα λείι τον καημό του και το παράπονό του, θα λείι ίσως τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν εκεί οι εκκλησίες, ή η Εκκλησία ή δεν ξέρω τι άλλο συμβαίνει και θα εκτραπούμε εντελώς από τον στόχο τον οποίο ορίζει η ιδρυτική μας διακήρυξη. Τα λέω αυτά, γιατί με τα στελέχη με τα οποία ήμουν από την ιδρυτική διακήρυξη από το 1993, από όταν συζητούνταν το θέμα αυ-

τό μέχρι σήμερα, και έχω παρακολουθήσει όλες τις συνεδριάσεις αυτής της Οργάνωσης. Και παρακαλώ επί του θέματος αυτού να παρθεί απόφαση κ. Πρόεδρε, έτσι ώστε να μην επαναλαμβάνονται τα όσα συμβαίνουν δυστυχώς πολλές φορές. Δεν θέλω να απαντήσω εγώ σε ό,τι έγινε εδώ, είναι άλλοι αρμοδιότεροι από εμένα. Θα εισέλθω για την οικονομία του χρόνου όπως είπα στον οικονομικό απολογισμό.

Στη συνέχεια διάβασε ο κ. Γεωργακόπουλος τον οικονομικό απολογισμό της Συνέλευσης ο οποίος εγκρίθηκε παμφηφεί και απαλλάχθηκε η Γραμματεία από την διαχειριστική ευθύνη και τον προϋπολογισμό της νέας περιόδου, ο οποίος επίσης εγκρίθηκε παμφηφεί.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

Η Γενική Συνέλευση συζήτησε και υιοθέτησε ομόφωνα τα ακόλουθα ψηφίσματα:

Α' Ψήφισμα

Οι αντιπροσωπεύεις και οι εκπρόσωποι των κοινοβουλίων, που έλαβαν μέρος στις εργασίες της 8ης ετήσιας Γενικής Συνέλευσης της ΔΣΟ, έχοντας μελετήσει και συζητήσει λεπτομερώς το θέμα, «η συμβολή της Ορθόδοξης αντίληψης στην διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση» επισημαίνουν την ανάγκη της εμμονής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις αρχές και τις αξίες που επέβαλαν την ίδρυση της, τις οποίες τηρώντας απαρέγκλιτα θα μπορέσει να ενώσει όλες τις χώρες της Ευρώπης και να διασφαλίσει στην περιοχή της την ειρήνη, τη δικαιοσύνη, την ίση μεταχείριση και την οικονομική πρόοδο όλων των λαών της. Εκφράζουν τη βαθιά τους πεποίθηση πως η ανατοlikoχριστιανική παράδοση αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα σταθεροποιητικά στοιχεία της διαδικασίας της πανευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Υπογραμμίζουν ότι η Ορθοδοξία στη διάρκεια της σχεδόν διςχιλιόχρονης ιστορίας της, αποτελεί την εγγύηση της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών της Ανατολικής Ευρώπης και προσφέρει τεράστια συμβολή στην ανάπτυξη της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της παγκόσμιας κοινότητας, βοηθώντας την στην αναζήτηση σταθερών ζωοποιών προσανατολισμών. Προειδοποιούν για την αυξανόμενη ψευδοθησκευτική επέκταση νεοφανών αιρέσεων στις κατά παράδοση Ορθόδοξες χώρες, που οδηγεί στην ηθική εξαθλίωση των λαών, την άρση της θρησκευτικής και εθνικής μισαλλοδοξίας και την καλλιέργεια της ψευδολατρίας, της σκληρότητας και της βίας. Διακηρύσσουν την ετοιμότητά τους για στενότερη εποικοδομητική συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς σε ό,τι αφορά την εκπόνηση και υλοποίηση πολιτιστικών, εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αποβλέπουν στη μελέτη και τη διάδοση των πολιτιστικών και ειρηνευτικών εμπειριών της ανατοlikoχριστιανικής παράδοσης στο όνομα της σταθερότητας των διεθνών σχέσεων όλης της ευρωπαϊκής περιοχής και της αρμονικής διαδικασίας της πανευρωπαϊκής πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης.

Β' Ψήφισμα

Η 8η ετήσια Γενική Συνέλευση της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας που συνήλθε στην Πάτμο 28/06-2/07 2001, εκφράζει την ανησυχία των μελών της για την παρατεινόμενη ακεφαλία του Πατριαρχείου των Ιεροσολύμων εις την πνευματική δικαιοδοσία της οποίας υπάγονται οι Άγιοι Τόποι, «ένθα έστησαν οι άχραντοι πόδες του Κυρίου». Επισημαίνει ότι η σεβάσμια μήτηρ των εκκλη-

σιών δεν είναι μόνο φρουρός του ζωηφόρου Παναγίου Τάφου και των λοιπών ιερών προσκυνημάτων της Αγίας Γης, αλλά και ο κατεξοχήν παράγων ειρήνης για μια ιδιαίτερα ταραγμένη περιοχή όπως η Παλαιστίνη. Η Γενική Συνέλευση απευθύνει προς την ισραηλινή κυβέρνηση έκκληση να προβεί παρά την υφισταμένη σημερινή κατάσταση, στην έγκριση του καταλόγου των υποψηφίων του Πατριαρχικού θρόνου των Ιεροσολύμων, ώστε η Αγιοταφική αδελφότητα να προχωρήσει στην ανάδειξη του νέου προκαθημένου της εκκλησίας της Ιερουσαλήμ και πάσης Παλαιστίνης. Ευελπιστούμε ότι η κυβέρνηση του Ισραήλ εκτιμώντας τα σοβαρά προβλήματα που συνεπάγεται η εκκρεμότητα της επίλυσης αυτού του προβλήματος, θα πράξει το χρέος της χωρίς άλλη αναβολή.

Γ' Ψήφισμα

Η ΔΣΟ κατά την 8η ετήσια Γενική Συνέλευσή της που συνήλθε στην Πάτμο 28/06-2/07 2001, έχοντας υπόψη τη συνεχιζόμενη κατοχή τμήματος της Κύπρου από την Τουρκία εδώ και 27 χρόνια, εκφράζει την ανησυχία της για το γεγονός ότι οι τραγικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής και κατοχής εξακολουθούν να ταλανίζουν τον κυπριακό λαό με την ανοχή της διεθνούς κοινότητας. Διαπιστώνοντας με βαθιά λύπη ότι οι πρόσφυγες της Κύπρου δεν μπορούν ακόμη να γυρίσουν στις πατρογονικές τους εστίες, η τύχη των αγνοουμένων δεν έχει ακόμη διακριβωθεί, διαιωνίζοντας την αγονία των οικείων τους, και η λεηλασία και η καταστροφή της δεκαχίλιετούς πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου συμπεριλαμβανομένων ιδιαίτερα των Ορθόδοξων μνημείων και χώρων λατρείας, αποτελούν μαζί με τον εποικισμό των κατεχομένων κυπριακών εδαφών αδιάψευστα συστατικά στοιχεία της συστηματικής πολιτικής εθνικής εκκαθάρισης που εφαρμόζει η Τουρκία στην Κύπρο. Θεωρούν ότι η μαζική αυτή και κατάφωρη παραβίαση του των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του κυπριακού λαού από την Τουρκία, δεν μπορεί να εξακολουθήσει να γίνεται ανεκτή από τη διεθνή κοινότητα αποφασίζει ομόφωνα:

α) Καλεί τη διεθνή κοινότητα να ασκήσει ουσιαστικές πιέσεις επί της Τουρκίας, ούτως ώστε να διευκολύνει τις προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού, βάσει των σχετικών ψηφισμάτων και των αρχών του χάρτη του ΟΗΕ και να αποκατασταθούν τα αναφερόμενα δικαιώματα του κυπριακού λαού.

β) Καταδικάζει ιδιαίτερα τη λεηλασία και την καταστροφή των πολιτιστικών και θρησκευτικών θησαυρών στα κατεχόμενα από την Τουρκία τμήματα της Κύπρου, αφού ο πλούτος αυτός δεν ανήκει μόνο στον χριστιανικό κόσμο αλλά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας κληρονομιάς.

γ) Εκφράζει την αμέριστη συμπάραση και αλληλεγγύη προς τον αγωνιζόμενο κυπριακό λαό, ευελπιστώντας ότι η τουρκική πλευρά θα επιδείξει την απαιτούμενη διαλλακτικότητα καθώς και τον απαιτούμενο σεβασμό προς τις αρχές του

διεθνούς δικαίου και τα σχετικά ψηφίσματα του ΟΗΕ, ούτως ώστε να εξευρεθεί δίκαιη και βιώσιμη λύση στο κυπριακό προς όφελος ολόκληρου του κυπριακού λαού.

δ) Έχει την πεποίθηση ότι η διεύρυνση της ευρωπαϊκής οικογένειας περιλαμβανομένης της ένταξης της Κύπρου, θα αποτελέσει καταλύτη για την ειρηνική επίλυση του κυπριακού και πρόσθετη εγγύηση για τη διάσωση της πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς του νοτιοανατολικού άκρου της Ευρώπης, που κινδυνεύει να αφανιστεί.

Πάτριος, Ελλάδα 2 Ιουλίου 2001.

Οι εργασίες της Γενικής Συνέλευσης ολοκληρώθηκαν με την εκλογή των νέων οργάνων της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης Ορθοδοξίας, που έχουν ως ακολούθως:

Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης

Victor Zorkaltsev (Ρωσία)

Γενικός Γραμματέας

Στυλιανός - Άγγελος Παπαθεμελής (Ελλάδα)

Αναπληρωτής Γραμματέας

Νικόλαος Κατσαρός (Ελλάδα)

Ταμίας

Δημήτριος Γεωργακόπουλος (Ελλάδα)

Διεθνής Γραμματεία ΔΣΟ

Στυλιανός - Άγγελος Παπαθεμελής (Ελλάδα)

Vladimir Medvedev (Ρωσία)

Igor Kotlyarov (Λευκορωσία)

Nikolaj Medvedev (Λιθουανία)

Αντώνης Καρράς (Κύπρος)

Sergius Plewa (Πολωνία)

Vlad Nadejde (Ρουμανία)

Επιτροπές Διεθνούς Γραμματείας

- **Επιτροπή Οικονομικών**

Vladimir Medvedev (Ρωσία)

Δημήτριος Γεωργακόπουλος (Ελλάδα)

Αντώνης Καράς (Κύπρος)

- **Επιτροπή Κανονισμών**

Νικόλαος Κατσαρός (Ελλάδα)

Alexander Davydov (Ρωσία)

Petru Silvestru (Μολδαβία)

- **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

Ranko Kadic (Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας)

Alexandros Bartasevics (Λεττονία)

Athanasios Apostolou (Ολλανδία)

- **Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων**

Katerina Samoilyk (Ουκρανία)

Svetlana Okruzhnaya (Λευκορωσία)

..... (Βουλγαρία)

- **Επιτροπή Παιδείας**

Victor Andrejev (Εσθονία)

..... (Αλβανία)

B. N. Kotovic (Καζακστάν)

- **Επιτροπή Πολιτισμού**

Gagik Voskanyan (Αρμενία)

Radu Ciucianu (Ρουμανία)

Iuri Chikhradze (Γεωργία)

Kruska Borislava (Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας)

- **Επιτροπή Βιοηθικής**

James Samios (Αυστραλία)

Δημήτριος Αλαμπάνος (Ελλάδα)

Ελευθέριος Παπανικολάου (Ελλάδα)

Nina Stepanova Markovska (Ουκρανία)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

